

Міністерство освіти і науки України
Луцький НТУ, кафедра української та іноземної лінгвістики
Католицький університет Любліна (Польща)
Брестський ДТУ, кафедра іноземних мов (Білорусь)

Інтернаціоналізація освіти: шляхи вдосконалення та розвитку

ЗБІРНИК ТЕЗ

I Міжнародної науково-практичної конференції

**«Internationalization of Education:
Enhancing Values and Quality»**

THESIS
of
I International Scientific and Practical Conference

Луцьк – 2019

УДК 378-027.543
І-73

Рекомендовано до видання науково-технічною радою Луцького НТУ,
протокол № ___ від «___» березня 2019 року.

Рекомендовано до видання навчально-методичною радою факультету
фінансів, обліку, лінгвістики та права Луцького НТУ,
протокол № ___ від «13» березня 2019 року.

Голова навчально-методичної ради факультету фінансів, обліку, лінгвістики та
права _____ І.Є. Андрушак

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри української та іноземної
лінгвістики Луцького НТУ, протокол №8 від «07» березня 2019 року.

Завідувач кафедри української та іноземної лінгвістики _____ О.В. Смаль

Інтернаціоналізація освіти: шляхи вдосконалення та розвитку: Матеріали
І Міжнародної науково-практичної конференції/Луцький НТУ, Луцьк,
12-13 квітня 2019 року. – Луцьк, 2019. – 358с.

До збірника тез увійшли матеріали І Міжнародної науково-практичної
конференції, присвяченої проблемам інтернаціоналізації освіти, шляхам її
вдосконалення та розвитку.

Рекомендовано викладачам, аспірантам, студентам старших курсів.

Редколегія:

Ковальчук Олена Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор кафедри
української та іноземної лінгвістики (відповідальний редактор)

Смаль Оксана Віталіївна, завідувач кафедри української та іноземної
лінгвістики

Губіна Алла Михайлівна, доцент кафедри української та іноземної
лінгвістики

Мялковська Людмила Миколаївна, доцент кафедри української та іноземної
лінгвістики

Тиха Лариса Юїївна, доцент кафедри української та іноземної лінгвістики

Відповідальність за інформацію, викладену в публікаціях, несуть автори.

© Колектив авторів, 2019
© Луцький національний технічний університет, 2019

СЕКЦІЯ І

Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: принципи, тенденції, форми

<i>Бляшевська Алла, Найт Надія</i> СТАНОВЛЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ	11
<i>Бобокало Станіслав</i> СТАНОВЛЕННЯ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	15
<i>Вальчук Микола</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ОВОЛОДІННЯ ЗНАННЯМИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ	20
<i>Варшава Андрій</i> АНТИПЛАГІАТНА СИСТЕМА ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	25
<i>Велесюк Мар'яна</i> ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ АКТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНО- ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	28
<i>Гіль Олександр</i> ПРОБЛЕМИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	32
<i>Дунь Василина</i> ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЇЇ АДАПТАЦІЯ У ЗВО	34
<i>Єзерська Руслана</i> ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	37
<i>Захарчук Дарина</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНТЕРНЕТУ В НАВЧАННІ	40
<i>Іващенко Ярослав</i> МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	43
<i>Книшевська Анастасія</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	47
<i>Ковтун Людмила, Івашко Світлана</i> РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ТА КОГНІТИВНО- КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ КОЛЕДЖІ	50
<i>Ковтун Катерина</i> РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ТРАДИЦІЙ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	55

<i>Мартинюк Алла, Губіна Алла</i>	
ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	60
<i>Марчишин Сергій</i>	
СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ	65
<i>Міщук Антон</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	69
<i>Мойса Ольга</i>	
ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ	73
<i>Перевозчиков Дмитрій</i>	
БЕЛАРУСЬ В БОЛОНСКОМ ПРОЦЕСЕ: ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ	77
<i>Петрук Яна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	82
<i>Піменова Ольга</i>	
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОСТІ	85
<i>Потапюк Лілія</i>	
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	86
<i>Ревуцька Ірина</i>	
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ЗАБАГАНКА	90
<i>Руклецов Михаил</i>	
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВІСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	95
<i>Сава Юлія</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	99
<i>Саржан Юлія</i>	
КОДЕКС ЧЕСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТРАТЕГІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	102
<i>Сукенікова Деніза, Рогач Іван, Реріхова Мартіна</i>	
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ В СЛОВАЧЧИНІ	105
<i>Турянська Олеся</i>	
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРИНЦИПИ, ТЕНДЕНЦІЇ, ФОРМИ	108

<i>Халанчук Оксана</i> ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	111
<i>Pomianovskyi Artem</i> INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINIAN UNIVERSITIES	113
<i>Scruggs Leigh</i> INCLUSIVE EDUCATION	114

СЕКЦІЯ II

Зміна освітніх парадигм у контексті викликів глобалізації

<i>Караїм Володимир</i> ПРОГРАМА «ПОДВІЙНИЙ ДИПЛОМ» ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ МІЖНАРОДНОГО ОБМІНУ В ОСВІТІ	120
<i>Кононович Карина</i> ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ: АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	123
<i>Кучук Світлана</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ	125
<i>Лук'янчук Катерина</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНИХ УЧНІВ В УКРАЇНІ ТА США (ПОРІВНЯЛЬНИЙ КОНТЕКСТ)	128
<i>Мішук Інна</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	133
<i>Николюк Тамара</i> ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА» В УКРАЇНІ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКА ТЕНДЕНЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ	138
<i>Олексін Юрій, Якубовська Світлана</i> ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУПЕРВІЗОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТІ	140
<i>Парфенюк Олексій</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗЕВОГО МАШИНОБУДУВАННЯ	145
<i>Пахолюк Олена, Галик Іван, Семак Богдан</i> ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ	150

Потульська Альона ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЕКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	154
Ситник Олександр ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В ТЕХНІЧНОМУ ВУЗІ: ПОСТБОЛОНСЬКИЙ ПЕРІОД	159
Шкляєва Наталія ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ДИСКУРСИВНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ МОВИ	162

СЕКЦІЯ ІІІ

Міжнародні організації у процесі інтернаціоналізації освіти

Завадська Надія МІСЦЕ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	167
Карась Олег МІЖНАРОДНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА DAAD ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	170
Ляснік Станіслав АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	175
Соболь Віталій КРИТЕРІЇ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПЕРЕХОДУ	180

СЕКЦІЯ ІV

Мова і культура в аспекті розвитку інтернаціоналізації освіти

Бірук Юлія ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ДІАХРОНІЧНИЙ АСПЕКТ	185
Буліч Анетта-Софія НОМІНАТИВНИЙ ТА ДЕСКРИПТИВНИЙ АСПЕКТИ ЕМОЦІЇ «РАДІСТЬ»	188
Василюк Маргарита СТРАТЕГІЇ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	193
Горицька Юлія ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ АНГЛОМОВНИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ	197

<i>Гуль Мар'яна</i>	
LINGUISTIC ASPECTS OF THE ECONOMIC TERM SYSTEM	200
<i>Дідич Катерина</i>	
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ	202
<i>Дмитроца Олександр</i>	
КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	205
<i>Дунь Василина</i>	
ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА У ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ	207
<i>Дядусь Дарина</i>	
КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ЕТИКЕТНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ	209
<i>Киселюк Наталія</i>	
СТРУКТУРА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ "JOY/HAPPINESS" У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	213
<i>Kovalenko Valentyna</i>	
CROSS-CULTURE STUDIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE	218
<i>Куча Владислав</i>	
КУЛЬТУРА МОВИ – ОЗНАКА ЛІТЕРАТУРНОГО СТАНДАРТУ	221
<i>Літкович Юлія</i>	
НАДЛИШКОВІСТЬ МОВЛЕННЯ У МОВЛЕННЄВІЙ ПОВЕДІНЦІ ІНТЕРАКТАНТІВ	222
<i>Новосад Тетяна</i>	
ТЕРМІНИ У ДИЗАЙНІ: ПОХОДЖЕННЯ, БУДОВА, ФУНКЦІЇ	225
<i>Павлюк Анастасія</i>	
СУЧАСНИЙ ГАЗЕТНИЙ ДИСКУРС: ОЦІННІСТЬ У МОВІ ПРЕСИ	227
<i>Павляк Ігор</i>	
СЛОВОТВОРЕННЯ ЯК СПОСІБ УТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ІННОВАЦІЙ СФЕРИ ІНТЕРНЕТ	229
<i>Пристапуна Юлія</i>	
ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НЕМОВНОГО ЗВО	235
<i>Приходько Вікторія</i>	
ДІАЛОГІЗМ ПЕРЕКЛАДУ	237
<i>Саржан Юлія</i>	
ТЕКСТ ЯК КОМУНІКАТИВНА СИСТЕМА	239
<i>Сачук Анжела</i>	
СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО СЛЕНГУ	242
<i>Ступчик Зоя</i>	
НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЮ ПРОФІЛЬНО-СПРЯМОВАНОЇ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	243

Судима Тетяна ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ РІЗНИХ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ	247
Тищук Максим ВИЯВИ «МОВИ ВОРОЖНЕЧІ» У ЗМІ ТА СОЦМЕРЕЖАХ: ЛЕКСИЧНИЙ РІВЕНЬ	250
Трінька Олег ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАПОЗИЧЕННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ	253
Федіна Анастасія КАТЕГОРІЯ ДІАЛОГУ В КОНТЕКСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ	255
Філюк Дмитро ОБРАЗ МІСТА У ТВОРЧОСТІ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО	259
Холончук Марія AMERICAN EXPERIENCE OF MANAGEMENT	262
Цибка Володимир ЗМІСТ ТА МЕЖІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	265
Чайка Богдана АНГЛІЦИЗМИ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У СУЧАСНІЙ ВОЛИНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ	268
J.C.McKrola SELECTING THE RIGHT WORD	270

СЕКЦІЯ V

Україна – Європа: спільні проблеми в аспекті розвитку наукового, культурного, економічного та геополітичного простору

Марчук Сергій, Чемерис Ірина НАЦІОНАЛЬНІ ВЧИТЕЛЬСЬКІ ТРАДИЦІЇ БРАТСЬКИХ ШКІЛ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ	274
Полухтович Тетяна СПІВПРАЦЯ УКРАЇНА – ЄС У НАПРЯМКУ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ	279
Циплюк Аліна, Бубін Алла ОСОБИСТІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	281

СЕКЦІЯ VI

Сучасні проблеми міжкультурної комунікації

<i>Антонюк Анна</i>	
ЛІНГВОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	287
<i>Баклан Анастасія</i>	
INTERNATIONAL STANDARDS OF FINANCIAL STATEMENTS AS A METHOD OF INTERNATIONAL ACCOUNTING	292
<i>Войтко Лілія, Міщук Інна</i>	
СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ	294
<i>Halarchuk-Tarnavska Olena</i>	
INTER-CULTURAL COMMUNICATION AS GROUNDWORK OF SUCCESSFUL GLOBALIZATION BUSINESS EFFORTS	297
<i>Городь Анастасія</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОНЛАЙН-КУРСІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ	301
<i>Гулько Вікторія</i>	
ПАЛОМНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК СПОСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	305
<i>Деркач Дарина</i>	
БУДОВА ТЕРМІНІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ	310
<i>Климець Анастасія</i>	
СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	312
<i>Коваленко Валентина</i>	
CROSS-CULTURE STUDIES IN TEACHING BUSINESS ENGLISH	316
<i>Масовець Олена</i>	
КОМПЛЕКС ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	320
<i>Матрунчик Олександра</i>	
ДИСКУСІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ, ВДОСКОНАЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	325
<i>Рогова Ольга</i>	
ТЕХНОЛОГІЯ УРОКУ-ЕКСКУРСІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ МОРФОЛОГІЇ	328
<i>Поліщук Ірина</i>	
ПРОБЛЕМАТИКА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	332
<i>Радчук Дмитро</i>	
КЛАСИФІКАЦІЯ ОБРАЗІВ У РОМАНІ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «ДИВО»	335
<i>Семенюк Анастасія</i>	
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	337

Семенюк Олег СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	339
Смолярчук Іванна СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	343
Фарина Альона, Ковальчук Ірина ТОЛЕРАНТНИЙ СВІТОГЛЯД СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР МІЖЕТНІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	345
Федонюк Назар ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ОСНОВНА УМОВА ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	349
Шуст Людмила, Дацюк Вікторія ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА	352

СЕКЦІЯ І. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: принципи, тенденції, форми

Бляшевська Алла,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Луцький педагогічний коледж*

Найт Надія,
*викладач,
Луцький педагогічний коледж
(м. Луцьк, Україна)*

СТАНОВЛЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Рівень освіченості особистості не визначається виключно обсягом знань, їх енциклопедичністю. З позицій компетентнісного підходу рівень освіченості визначається здатністю розв'язувати проблеми різних рівнів складності на основі наявних знань.

За традиційного підходу до визначення цілей науковці виходять з того, що особистісних результатів можна досягти через здобуття необхідних знань. З іншого боку – через набуття досвіду самостійного розв'язання проблем. У першому випадку розв'язання проблем розглядається як спосіб закріплення знань, в іншому – як зміст освітньої діяльності.

Поняття «компетентність» трактують по-різному у наукових джерелах та словниках. Зокрема, його розглядають як:

- поняття, що логічно відбиває процес розвитку особистості від знань до цінностей, від знань до вмінь, освітні результати, які досягаються не лише засобами змісту освіти, а й соціальної взаємодії володіння знаннями, що дають змогу висувати судження про будь-що: поінформованість і здатність реалізовувати свої можливості у певній галузі життєдіяльності;
- як досвід у тій чи тій галузі, який уможливить гарантоване досягнення високих результатів у певному виді діяльності;
- як психологічна якість, що означає силу і впевненість, яка виходить із почуття власної успішності й корисності, що дасть

людині усвідомлення своєї здатності ефективно взаємодіяти з оточуючими, продуктивно вирішувати поставлені завдання.

Радою Європи проголошено такі ключові (найголовніші, найвагоміші) компетенції:

1. Політичні та соціальні компетенції (здатність брати на себе відповідальність, взаємодіяти з іншими, спільність прийняття рішень);

2. Компетенції щодо життя в полікультурному суспільстві (ліквідувати расизм, розвивати толерантність, уміти сприймати відмінності, поважати інших, співіснувати з представниками інших культур, мов, релігій);

3. Компетенції щодо володінням усним і письмовим спілкуванням. Оволодіння кількома мовами;

4. Компетенції щодо володіння новими інформаційними технологіями. Здатність учитися впродовж усього життя тощо.

У Законі України «Про освіту» зазначено: «метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності. Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами); математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння

конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми» [5].

Компетентнісний підхід не заперечує ані ролі, ані значення знань, утім, акцентує увагу на здатності використовувати здобуті знання. Цей підхід, на думку науковців, визначає пріоритетним не поінформованість учня, а вміння розв'язувати проблеми, що виникають за певних ситуацій: у пізнанні й поясненні явищ дійсності; під час засвоєння сучасних технологій; у стосунках з людьми, в етичних нормах; у практичному житті; в естетичному поцінуванні; при виборі професії й оцінюванні своєї готовності до навчання; за необхідності розв'язувати особисті проблеми: життєвого самовизначення, вибору способу життя тощо.

З позицій цього підходу визначення цілей формування ключових компетентностей в учнів має передувати добору певних знань: спочатку слід з'ясувати, для чого потрібні ці знання, а потім уже добирати зміст, освоєння якого дасть змогу здобути бажані результати. Таким чином, сформовану компетентність учня як основний показник якості освітнього результату можна вважати педагогічною метою, що якнайповніше відображає потреби суспільства і особистості.

Поняття компетентність не зводиться тільки до знань і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості. «Компетентність – це загальна здатність людини, що базується на знаннях, досвіді, цінностях і здібностях, набутих завдяки навчанню» [1: 67].

На думку багатьох дослідників, до складу будь-якої компетентності входять: знання про предмет діяльності; вміння орієнтуватись у ситуаціях, які пов'язані з цим предметом; уміння правильно визначати свої можливості, можливості інших; ставити завдання і знаходити адекватні їм рішення; досвід поведіння з предметами; розвинуті інтуїція, рефлексія, емпатія.

Н. Бібік доречно зазначає, що «цілі формування в учнів ключових компетентностей, з цього погляду, полягають у тому, щоб:

- навчити вчитися, тобто навчити розв'язувати проблеми у сфері навчальної діяльності. У тому числі: визначати цілі

пізнавальної діяльності, добирати необхідні джерела інформації, організувати свою діяльність, співпрацювати з іншими учнями;

- навчити орієнтуватись у ключових проблемах сучасного життя – екологічних, політичних, міжкультурної взаємодії й інших;

- навчити орієнтуватись у світі духовних цінностей, різних культур, що відображають світогляд;

- навчити розв'язувати проблеми, пов'язані з реалізацією певних соціальних ролей (виборця, громадянина, споживача, пацієнта, організатора, члена родини тощо)» [2: 36].

Таким чином, коли йдеться про соціалізацію, ми передбачаємо формування в учнів відповідних компетентностей:

- соціальної, змістовим аспектом якої є конструктивна позиція людини щодо життя суспільства, її відповідальність за те, що відбувається з іншими людьми, і прагнення до вдосконалення власного життя;

- громадянської, яка передбачає знання основ економічних законів і правових, норм;

- комунікативної, за якої вдосконалюються вміння вибудовувати стосунки з оточенням, тримати слово перед аудиторією, навички виголошувати свої думки, оприлюднювати свої погляди і переконання;

- моральної – як наявність неспотворених ціннісних орієнтацій, що є запорукою формування ціннісної сфери;

Отже, формування в учнів ключових компетентностей – це, передусім, формування в них готовності і здатності до застосування знань у нетипових, життєвих ситуаціях; бачення нової функції об'єкта і його структури; знаходження нового способу розв'язання проблеми; отримання інтелектуального чи практичного результату, що і є провідними орієнтирами освіти в міжнародному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Текст] / І. Д. Бех // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія. – Київ : Генезис. – 2009. – С. 21–24.

2. Бібік Н. М. Компетентність у навчанні [Текст] / Н. М. Бібік // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

3. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе [Текст] / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 8–14

4. Васьківська Г. О. Формування системи знань про людину в учнів старшої школи: теорія і практика: монографія [Текст]/Г. О. Васьківська. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 512 с.

5. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Бобокало Станіслав,

студент,

Науковий керівник – к.психол.н., доцент Горобець Інна,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

СТАНОВЛЕННЯ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Болонська декларація – це угода щодо стандартизації підходів до організації навчального процесу і функціонування вищої школи в Європейському Союзі. Документ підписаний 19 червня 1999 року в місті Болонья міністрами освіти 29 країн Західної і Центральної Європи Конвенцією визначається структурна модель вищої освіти, за такими базисними принципами:

- Введення двоциклового навчання: додипломного та післядипломного. Додипломний цикл передбачає одержання першого академічного ступеня (бакалавр). Тривалість навчання: не менше 3 і не більше 4 років. Успішне завершення першого циклу відкриває доступ до другого циклу — післядипломного. Навчання впродовж 2-го циклу може передбачати отримання ступеня магістра (через 1-2 роки) і/або докторського ступеня (за умови загальної тривалості навчання 7-8 років).

- Запровадження системи кредитів на основі Європейської системи трансферу оцінок (ECTS). ECTS обумовлює кредитно-модульну організацію навчального процесу, яка базується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх

одиниць (кредитів). Зменшує навантаження на студентів, оскільки за умов її впровадження відсутні сесії. Система не передбачає обов'язкового семестрового екзамену для всіх студентів. Протягом навчального семестру студенти складають два модульні контролі під час тижнів, вільних від аудиторних занять, а їх знання оцінюються за 100-бальною шкалою. Студенти, які за результатами модульних контролів здобули з конкретних навчальних дисциплін не менше від встановленої мінімальної кількості балів, атестуються з цих дисциплін із виставленням їм державної семестрової оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення. Студенти, атестовані з оцінкою «незадовільно», зобов'язані скласти семестрові іспити. Семестрові іспити можуть також скласти студенти, які бажають покращити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань на іспитах здійснюється у 100-бальній шкалі з наступним переведенням у державну оцінку.

- Контроль якості освіти передбачається здійснювати акредитаційними агентствами, незалежними від національних урядів і міжнародних організацій.

- Розширення мобільності студентів, викладацького складу та іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом. Передбачається зміна національних законодавчих актів у сфері працевлаштування іноземців.

- Забезпечення працевлаштування випускників. Усі академічні ступені й інші кваліфікації мають бути затребувані європейським ринком праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути спрощене. Для забезпечення визнання кваліфікацій планується повсюдне використання Додатка до диплома, рекомендованого ЮНЕСКО.

- Забезпечення привабливості європейської системи освіти. Одним із головних завдань, що має бути вирішене в рамках Болонського процесу, є залучення в Європу більшої кількості студентів з інших регіонів світу.

Україна приєдналася до Болонського процесу в 2005, підписавши Болонську декларацію на конференції у Бергені. Цей вчинок і визначив подальший напрямок і межі реформи системи

вищої освіти. Таке рішення було прийняте, через пристосування України до західних Європейських тенденцій у той час.

Впровадження Болонського процесу періодизується відповідно до проведених конференцій та прийнятих комюніке:

1. Від Бергена до Лондона (2005-2007) [4] – з цього етапу починається впровадження Болонської системи в Україні. 19-20 травня 2005 року міністром Освіти та Науки України було підписано Бергенське комюніке «Європейський простір вищої освіти – досягнення цілі». Впродовж 2006-2007 академічного року майже всі університети України впровадили кредитну систему ECTS, було розроблено план дій щодо впровадження принципів Болонської конвенції до 2010 року, у 2006 році створено робочі групи, що складались з провідних спеціалістів з університетів України.

2. Від Лондона до Льовена (2007-2009)[5, 11] – 13 липня 2007 року МОН затверджує план дій щодо впровадження принципів Болонської конвенції до 2010 року. У вересні цього ж року розроблено систему рейтингу ЗВО. У грудні 2007 Українська асоціація студентського самоврядування (UASS) стає членом Європейського союзу студентів. У квітні 2008 року Україна стає членом Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти. За цей період досягнення України у приєднанні до ЄПВО були вагомими, проте все ще не покривали усі рекомендації Лондонського комюніке.

3. Від Льовена до Бухареста (2009-2012)[6] – досягнуто кооперації між роботодавцями, студентами та ЗВО завдяки впровадженню повноцінної системи кваліфікацій у 2011 році, якому передувало прийняття постанови Кабінету Міністрів «про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців...»[12]. Ця система формує нормативну базу, створює умови для залучення якомога більшої кількості зацікавлених сторін для збільшення потенціалу розвитку системи кваліфікацій. Вища освіта почала укріплювати зв'язок між дослідженням, викладанням та навчанням на всіх рівнях розвитку учасників освітнього процесу, поступово збільшується мобільність навчання.

4. Від Бухареста до Єревану (2012-2015)[7] – прийнято закон «Про вищу освіту» у 2014 році, який запроваджує низку новацій у вищу освіту України, зокрема: контроль якості освіти незалежним органом – Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), автономія вишів, відмова від рівнів акредитації та запровадження типів вишів (університети, інститути, академії, коледжі), антиплагіатні заходи тощо. У лютому 2015 було прийнято рішення про розкриття інформації про діяльність ЗВО, розроблені рекомендації щодо розробки навчальних програм 2015/16 н.р. У липні 2015 року всім випускникам було видано типовий європейський додаток до диплому. Цей період характеризується значною активізацією зусиль, щодо вступу України до ЄПВО.

5. Від Єревану до теперішнього часу (з 2015) [8]– починається після прийняття Єреванського комюніке 14-15 травня 2015 року. Основними напрямками роботи в Україні стали: розвиток інклюзивності у системі вищої освіти, сприяння працевлаштуванню випускників протягом всього трудового життя, повноцінне впровадження систем забезпечення якості вищої освіти у ЗВО. Прийнято закон «Про освіту» у 2017 році [10], який запроваджує обов'язкове вивчення державної мови в обсязі, достатньому для інтеграції в українське суспільство, введення статті про Академічну доброчесність, яка затверджує на законному рівні низку етичних правил у академічних спільнотах, реформує шкільну освіту. Повноцінну роботу розпочинає агентство із забезпечення якості вищої освіти. 27 грудня 2018 року затверджено склад НАЗЯВО[9], структуру, яка візьме на себе більшу частину регуляторних та контрольних функцій із забезпечення якості вищої освіти, зокрема: акредитація закладів освіти та освітніх програм, атестація наукових кадрів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – Київ: Політехніка, 2003. – 300 с.
2. Павко А. І. Болонський процес в Україні: плюси і мінуси [Електронний ресурс] / Анатолій Павко. – Режим доступу: <http://www.osvita.kiev.ua/statti/kaban.htm>. – Назва з екрана.

3. Sofiya Nikolaeva THE BOLOGNA PROCESS IN UKRAINE: THE DECADE ANNIVERSARY [Електронний ресурс] // General and Professional Education. – 2015. – Випуск 4. – Режим доступу: http://genproedu.com/paper/2015-04/full_066-074.pdf

4. Бергенське Комюніке: комюніке конференції Європейських Міністрів освіти «Загальноєвропейський простір освіти – досягнення мети» (Берген, 19-20 травня 2005) [Електронний ресурс] // Національний Авіаційний Університет. – Режим доступу: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/bergenske-komyunike.html>.

5. Комюніке конференції Європейських Міністрів, відповідальних за сферу вищої освіти На шляху до Європейського простору вищої освіти: відповіді на виклики глобалізації [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/londonske-komyunike.html>.

6. Комюніке конференції Європейських Міністрів, відповідальних за вищу освіту "Болонський процес 2020 - Простір європейської вищої освіти у новому десятиріччі" [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/lovenske-komyunike.html>.

7. Бухарестське Комюніке: використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/buxarestske-komyunike.html>.

8. YEREVAN COMMUNIQUÉ [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/70/7/YerevanCom-muniqueFinal_613707.pdf.

9. УРЯД ЗАТВЕРДИВ СКЛАД АГЕНТСТВА, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУВАТИМЕ ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/news/nazyavo-pochinaye-robotu-uryad-zatverdiv-sklad-agentstva-sho-zabezpechuvatime-yakist-vishoyi-osviti-v-ukrayini>.

10. ЗАКОН УКРАЇНИ Про освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

11. BolognaProcess. Ukrainenationalreports 2005, 2007, 2009, 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/2F2HgdK>.

12. Ukrainehasadopted a NationalQualificationFramework [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.enic-naric.net/ukraine.aspx#anc09_52.

Вальчук Микола,
студент,

Луцький національний технічний університет
Науковий керівник – к.психол.н., доцент Горобець Інна,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ХАРАКТЕРИСТИКА ОВОЛОДІННЯ ЗНАННЯМИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ

На успішність навчання студентів у вищих навчальних закладах впливаєчимало факторів: матеріальне становище; стан здоров'я; вік; сімейний стан; рівень довузівської підготовки; володіння навичками самоорганізації, планування і контролю своєї діяльності (насамперед навчальної); мотиви вибору вузу; адекватність уявлень про специфіку вузівського навчання; форма навчання (очна, заочна, дистанційна та ін.); наявність плати за навчання та її розмір; організація навчального процесу у ВНЗ; матеріальна база вузу; рівень кваліфікації викладачів; престижність вузу і, нарешті, індивідуальні психологічні особливості студентів.

У педагогічних дослідженнях неодноразово зазначалося, що учні засвоюють один і той самий навчальний матеріал з різною швидкістю і з різною якістю. Причиною є те, що учні мають різні типи особистості. Різниця у швидкості та якості визначається: а) каналами сприйняття (візуальний, аудіальний, кінестетичний), б) стилями мислення (конкретний-абстрактний, індуктивний-дедуктивний і т.д.). З цієї точки зору, не може бути універсально зрозумілої інформації і універсально зрозумілого засобу викладання.

Чому одні студенти багато працюють над оволодінням знаннями і професійною майстерністю, а труднощі, що виникають у них, тільки додають їм енергії та бажання досягти поставленої мети, в той час як інші все роблять немов з-під палиці, а виникнення значних перешкод різко знижує їх активність аж до руйнування навчальної діяльності?[3]. Такі відмінності можна спостерігати при одних і тих самих зовнішніх умовах навчальної діяльності (соціально-економічне становище, організація та методичне забезпечення навчального процесу, кваліфікація викладача і т. п.). При поясненні цього феномену психологи і педагоги найчастіше апелюють до таких індивідуально-психологічних особливостей учнів як рівень інтелекту (здатність засвоювати знання, вміння, навички й успішність використання їх для вирішення завдань); креативність (здатність самому знаходити нові знання); навчальна мотивація, що забезпечує сильні позитивні переживання при досягненні навчальної мети; висока самооцінка, яка веде до формування високого рівня домагань, та ін. Але ні кожна з цих якостей окремо, ні навіть їх поєднання не є достатніми для того, щоб гарантувати формування настановлення студента на повсякденну, завзяту та важку працю, спрямовану на оволодіння знаннями і професійною майстерністю в умовах досить частих або тривалих невдач, які спостерігаються в будь-якій складній діяльності.

Згідно з І.П. Павловим, особливості нейродинаміки людини виступають в якості фізіологічної основи темпераменту. Під останнім мається на увазі сукупність формально-динамічних (силових і швидкісних) характеристик поведінки людини, що не залежать від змісту діяльності і виявляються у трьох сферах – моториці, емоційності і загальній активності. Людина зі слабкою нервовою системою – меланхолік; з сильною і неврівноваженою – холерик (процеси збудження домінують над процесами гальмування); з сильною, врівноваженою, рухомою – сангвінік; з сильною, врівноваженою, інертною – флегматик.

Властивості нервової системи і темпераменту мають генотипічну природу і практично не змінюються протягом життя, але людина з будь-яким темпераментом здатна до будь-яких соціальних досягнень, у тому числі і в навчальній діяльності, але

досягається це різними шляхами. Для людей з різним типом темпераменту одні умови є більш сприятливими для успішного навчання, а інші – несприятливими. Організаційні форми навчання в сучасній школі і ВНЗ більш сприятливі для людей з сильною і рухомою нервовою системою, тому серед них більше тих, хто добре вчиться, ніж серед тих, хто має слабку і інертну нервову систему [4]. Останнім необхідно виробляти компенсаторні прийоми, щоб пристосуватися до вимог діяльності, що не є релевантним їх темпераменту. Виділяють такі ситуації, складні для учнів зі слабкою нервовою системою: тривала, напружена робота; відповідальна робота, що вимагає нервово-психічного або емоційного напруження; самостійна, контрольна або екзаменаційна робота, особливо за дефіциту часу; робота в умовах, коли викладач задає несподіване запитання і вимагає на нього усної відповіді (ситуація письмової відповіді набагато сприятливіша); робота після невдалої відповіді, оціненої викладачем негативно; робота в ситуації, що вимагає постійного відволікання (на репліки викладача, на питання інших студентів); робота в ситуації, що вимагає розподілу уваги або їїперемикання з одного виду діяльності на інший; робота в неспокійній обстановці; робота із запальним, нестриманим викладачем тощо[1].

Для послаблення негативних ефектів такого роду, бажано, щоб викладач використовував наступні прийоми:

- не ставив такого студента в ситуацію різкого обмеження часу, а давав достатньо часу на підготовку;
- частіше дозволяв студенту давати відповіді у письмовій формі;
- розбивав складний і великий за обсягом матеріал на окремі інформаційні блоки і вводив їх поступово, у міру засвоєння попередніх;
- не змушував відповідати за новим щойно засвоєним матеріалом;
- частіше заохочував і підбадьорював студента для зняття напруги та підвищення його впевненості у своїх силах;
- в м'якій формі давав негативні оцінки в разі неправильної відповіді;

- давав час для перевірки та виправлення виконаного завдання;

- в разі можливості не відволікав увагу студента на іншу роботу до завершення вже розпочатої.

В учня з інертною нервовою системою труднощі виникають у таких ситуаціях: коли пропонуються одночасно завдання, відмінні за змістом і способам рішення; коли матеріал викладається викладачем в досить високому темпі; коли час виконання роботи строго обмежений; коли потрібно часте відволікання від основного завдання на додаткові види робіт, на відповіді викладачу або товаришам; коли продуктивність засвоєння матеріалу оцінюється на початкових етапах його розуміння або заучування; коли необхідно дати швидко відповідь на несподіване запитання і т. п.

Відповідно викладачеві можна рекомендувати при роботі з інертними студентами:

- не вимагати негайного і активного включення в роботу, а надавати можливість поступово включитися у виконання завдання;

- не вимагати одночасного виконання декількох різнорідних завдань;

- не вимагати швидкої зміни невдалих формулювань, пам'ятати, що інертним імпровізація дається насилу;

- не проводити опитування на початку заняття або за новим матеріалом.

Головне, потрібно допомогти таким учням знайти найбільш відповідні саме для них способи і прийоми організації навчальної діяльності, виробити свій індивідуальний стиль (за Є. О. Клімовим).

Студенти зі слабкою нервовою системою успішно можуть діяти в ситуаціях, що вимагають монотонної роботи, при необхідності діяти за схемою або шаблоном; вони здатні добре організувати самостійну роботу, ретельно спланувати її і контролювати результати, домагаючись максимальної безпомилковості, вони не перескакують з одного на інше, не забігають вперед, здійснюючи все в суворій послідовності. За рахунок ретельної підготовчої роботи вони здатні самостійно

проникати в більш глибокі зв'язки в навчальному матеріалі, часто виходячи при цьому за межі навчальної програми; охоче використовують графіки, схеми, таблиці та наочні посібники. Є свої переваги і у «інертних» – вони здатні працювати довго і з глибоким зануренням, не відволікаючись на перешкоди; відрізняються високим ступенем самостійності при виконанні завдань; мають більш розвинену довготривалу пам'ять. Як і «слабкі», вони здатні до тривалої монотонної роботи, ретельного планування і контролю своєї діяльності.

Однак при несистематичному характері роботи, властивому для більш ніж 60 відсотків сучасних студентів, особи з сильною нервовою системою мають переваги, оскільки здатні до мобілізації, а «слабкі» не справляються з перевантаженням і часто відраховуються.

В психології існують також дані, що свідчать про зв'язок деяких показників електрон цефалограма з успішністю навчання. Однак необхідність складного обладнання для їхньої фіксації робить цей діагностичний інструмент важкодоступним для практичного застосування у вищій школі.

Багато психологів приймають так звану «порогову теорію», згідно з якою для успішної діяльності (у тому числі і навчальної) важливо мати високий рівень креативності та IQ (коефіцієнт інтелектуальності) – не нижче 120. Більш низький IQ може не забезпечити творчої продукції досить високої соціальної значущості (переважає творчість для себе), а більш високий рівень інтелекту не набагато збільшує можливості людини. Нарешті, високий рівень інтелекту може гальмувати успішну діяльність через відмову від використання інтуїції. Прямих експериментальних досліджень зв'язку креативності з успішністю навчання у вузі небагато, проте дані про вплив креативності на успішність інших видів діяльності, як і досвід кожного викладача, заснований на інтуїтивних уявленнях про творчі здібності студентів, дозволяє абсолютно однозначно стверджувати, що креативність сприяє успішності навчання, не будучи разом з тим обов'язковою її умовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В.В. Дослідження процесу розв'язання мовно-мисленневих задач /В.В. Андрієвська // Психолого-педагогічні та культурологічні питання гуманізації освіти. Зб. наукових статей / За ред. С.О. Мусатова. 13 зб. – К. – Рівне: Видавець Олег Зень, 2007. – С. 5-10.
2. Засекина Л.В. Психосемантический подход к изучению организации индивидуального интеллекта / Л.В. Засекина // Журнал практикующего психолога. – 2006. – № 2. – С.75-89.
3. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини / В. О. Моляко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 8. – С.1-4.
4. Максименко С. Д. Генезис существования личности/ С. Д. Максименко. – К., 2006. – 240 с.

Варшава Андрій,
студент,

Науковий керівник – к.філол.н., доцент **Николюк Тамара,**
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

АНТИПЛАГІАТНА СИСТЕМА ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Проблема списування та компіляції текстів на сьогодні надзвичайно актуальна в академічному середовищі. В Україні виникає все більше гучних скандалів щодо копіювання чужих текстів, тому наша держава є учасницею проекту з реалізації програми академічної доброчесності, започаткованого Американськими Радами з питань освіти.

Останні роки на першому році навчання в магістратурі, аспірантурі або докторантурі запроваджуються лекції з основ наукового письма та дослідницької роботи, з вивчення вимог до написання письмових робіт. Одним із дієвих механізмів виявлення плагіату стало впровадження в освітній процес антиплагіатних програм.

У багатьох вишах для того, щоб перевірити роботу на унікальність застосовують автоматизовані перевірки.

Існують такі програми для виявлення неоригінальних текстів: AntiPlagiarism.NET, Advego Plagiatus, Cognitive Text Analyzer, Compare Suite, Double Content Finder, Plagiarism-Detector Personal.

«Сервіси для перевірки текстів на унікальність працюють, переважно, за однаковим алгоритмом. Документ транслюється текстовим редактором в текст у форматі .txt і перевіряється. Перевірка та пошук співпадінь виконується по шинглах (методом шингл – розбивки тексту). Шингл – структурно-логічний фрагмент тексту, що складається з послідовності декількох слів. Пошук в Інтернеті здійснюється декількома пошуковими системами. В результаті візуалізується відсоток оригінальності тексту та список сайтів з відсотком збігу у відповідному кольорі в залежності від застосованих пошукових серверів» [1].

Однією з найпоширеніших в Україні є антиплагіатна інтернет-система Strike Plagiarism.com – онлайн інструмент для перевірки текстових документів.

Для використання системи необхідний лише комп'ютер та приєднання до Інтернету. Користувач завантажує документи, ознайомлюється з результатами їх перевірки та отримує висновки на основі звіту подібності. Програма має зрозумілий для використання інтерфейс, а завантажується вона поетапно, робота обсягом 60 сторінок може перевірятися від кількох хвилин швидкість до декількох годин. С функція завантаження файлу в систему і його зберігання (можна не контролювати систему, бо дані збережуться). Крім того, StrikePlagiarism має мультимовний алгоритм перевірки.

Такі проекти часто виявляють схожі словосполучення навіть якщо одне зі слів замінене синонімом, вони розрізняють подібний стиль написання та зміну порядку слів у реченні.

«Використання антиплагіатної системи дозволяє запобігти недобросовісним студентам використовувати повторно не власні матеріали досліджень, це особливо актуально для робіт, які присутні у внутрішніх базах даних ВНЗ» [2].

Автоматизовані системи стали однією з ланок довгого процесу перевірки на плагіат, який починається з того, що науковий керівник (консультант), який виявив компіляцію у творах бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів попереджає

про це автора, а у разі його незгоди – інформує службовою запискою завідувача своєї кафедри. Потім особа, яка виявила академічний плагіат (компіляцію) у творах, що є науковими роботами (монографія, стаття, тези, препринт, дисертація) повідомляє про це службовою запискою проректорів з наукової або з навчально-методичної роботи, в залежності від виду твору.

Факт академічного плагіату (компіляції) у творах бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів може бути констатований експертною комісією факультету або університету. Виявлення та фіксація двох і більше фактів плагіату (компіляцій) у творах докторантів, аспірантів може бути підставою для відрахування з докторантури (аспірантури). Віднайдення академічного плагіату (компіляцій) серед осіб викладацького складу може бути враховано при подовженні дії контракту. Виявлення академічного плагіату у дисертації (науковій доповіді) за результатами її попереднього розгляду на між кафедральному семінарі (засіданні профільних кафедр) та у спеціалізованій вченій раді є підставою для відхилення її офіційного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій знайдено чужий текст, була захищена у постійно діючій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник (консультант), офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, та голова відповідної спеціалізованої вченої ради позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється акредитації відповідної постійно діючої спеціалізованої вченої ради та права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік.

Скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня у разі виявлення академічного плагіату здійснюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти за поданням Комітету з питань етики у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, та може бути оскаржене відповідно до законодавства.

Отже, антиплагіатні системи є важливою ланкою в процесі перевірки робіт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / автори-укладачі: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12843/1/Savenkova1.pdf>
2. Голіцин А.М. Застосування антиплагіатної системи в процесі контролю якості випускних кваліфікаційних робіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://wiki.kneu.edu.ua/bitstream/2010/24521/1/8-10.pdf>

Велесюк Мар'яна,
студентка,

Науковий керівник – к.філол.н., доцент Пилипюк Лариса,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ АКТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасне суспільство вимагає, аби творча особистість, на відміну від людини-виконавця, могла самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, сміливо, нестандартно думати.

Нові цінності й орієнтири освіти і, навіть, сучасні досягнення науки та техніки багато у чому визначають вибір методів навчання, у якому студенти віддають перевагу активним та інтерактивним педагогічним технологіям. Яскравим прикладом може бути метод проектів.

Проектна діяльність – одна з найпрекрасніших складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації студентів, формує всі необхідні життєві компетенції, які на Раді Європи були визначені як основні в ХХІ столітті: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні.

Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбуватися саме через метод проекту.

Проект – сукупність певних дій, документів для створення реального об’єкта, предмета, створення різного роду теоретичного продукту.

Основне завдання цієї технології полягає у створенні умов для активної спільної учбової діяльності студентів у різних навчальних ситуаціях, в яких кожен відповідає не лише за результат своєї роботи, але і за результат роботи всієї групи. Метод проектів дозволяє перетворити заняття в дискусійний, дослідницький клуб, в якому вирішуються цікаві, практично значимі проблеми. Його можна застосувати як на заняттях, так і в позааудиторний час. Він забезпечує розвиток пізнавальної активності студента, вмотивованого проблемним протистоянням відомого і невідомого, має наметі активізацію процесу пізнання і осмислення нового, а також опанування новими лексичними одиницями, дозволяючи зробити навчання посильним для всіх студентів завдяки їх участі в різноманітних проектах.

Результати виконаних проектів повинні бути “відчутними”, тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв’язання, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

Механізм реалізації проектної технології складається з наступних основних компонентів:

1. Організація стимулюючого енерго-інформаційного простору (предметного, соціокультурного, освітнього) для розвитку потенційних можливостей студента, його внутрішнього світу;

2. Організація різноманітних видів діяльності як умова самореалізації кожного студента: соціально-культурної, суспільно-корисної, навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, науково-технічної, еколого-натуралістичної;

3. Організація продуктивного спілкування як умови соціального розвитку студентів, формування позитивної, “Я – концентрації”.

Проект – це діяльність, яка певною мірою неповторна й однократна.

Разом із тим, ступінь унікальності може значною мірою відрізнити проекти між собою. Для роботи над проектом створюють диференційовані групи.

Існують різні критерії диференціації груп за: – віком; – статтю; – сферою інтересів; – рівнем розумового розвитку; – індивідуально-психологічними типами мислення, характеру, темпераменту.

Надзвичайно важливо об'єднати студентів для спільної дослідницької діяльності. Навчальна пара найчастіше використовується викладачами при роботі зі студентами. В.Дьяченко виділив типи навчальних пар: – постійно (замкнутого) складу; – динамічного складу. Робота в парі має великий комунікативний потенціал, оскільки учасником діалогу потрібно щоразу розуміти та поважати думку партнера, навчитися використовувати раціональні ідеї, прислухатися до колеги. Існує багато критеріїв об'єднання студентів у пари. Деякі педагоги вважають за необхідне включити навчальну пару сильного та слабкого студентів. Але Г.Цукерман вважає, що “слабкому потрібен не стільки “сильний”, скільки терплячий та доброзичливий портрет”. Найбільш сильних студентів не слід прикріплювати до “слабеньких”, їм потрібний партнер рівної сили.

До потрібних висновків дійшов відомий психолог Л.Виготський. Вивчаючи проблеми дидактики, він помітив зворотну залежність між коефіцієнтом інтелектуальності (IQ). Виявилось, що при відсутності диференціації (сильні та слабкі навчаються однаково), найбільш слабкий ріст IQ у найбільш інтелектуально обдарованих студентів, хоча в той же час вони залишаються лідерами у колективі за успішністю. Але якщо простежити процес індивідуально засвоєння матеріалу, то виявляється, що найбільш інтенсивний інтелектуальний розвиток у студентів із слабким інтелектом.

Навчальна дискусія є однією з найпопулярніших форм пізнання і потребує: – особливої підготовчої роботи; – доброго знання предмету (теми) обговорення;

– уміння керувати ходом дискусії та залучати у процес обговорення неактивних студентів.

У методі проектів дискусія є обов'язковим етапом при вдалому використанні у студентів зникає страх висловлювати “неправильне” припущення, встановлюються довірливі стосунки з викладачем, який постійно спонукає до нестандартного мислення.

Варто дотримуватися певних правил взаємодії під час дискусії, щоб досягнути успіху та результативності:

- нестандартним підходом до обговорення проблеми;
- провести достатню підготовчу роботу;
- організувати відповідну обстановку для дискусії; – наголошувати учасників дискусії на розуміння та прийняття думки іншого, вміння не лише говорити, а й уміння слухати;
- використовувати “підтримуючі” прийоми спілкування – доброзичливі інтонації, уміння ставити конструктивні запитання.

Проектне навчання іноді розглядають як одну із форм реалізації проблемного навчання. Дійсно, адже викладач лише ставить задачу, а діяльність із збору інформації, підбір методів дослідження й аналізу отриманих даних здійснюють студенти. У цьому випадку основна робота над проектом здійснюється у позааудиторний час, викладач виступає у ролі консультанта.

Головними дидукціями педагога залишаються функції організатора та стимулятора пізнавальної діяльності студентів. Результатом проекту повинна бути презентаційні доробки, що висвітлюють проблему, шляхи її вирішення, статистичні дані та власні висновки на основі аналізу цих даних. Результати повинні мати практичну, геометричну, пізнавальну значність виконання завдань за методом проектів передбачає два результати: зовнішній той, який можна бачити, усвідомлювати, застосовувати на практиці та внутрішній – досвід діяльності, який стане безцінним надбанням студента, об'єднувати знання, уміння, компетенції і цінності.

Використання методу проектів надає можливість викладачу створювати комунікативні ситуації, спонукати студентів до самостійної роботи (індивідуальної, парної, групової), підбирати теми проектів, що максимально цікавлять студентів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. – Київ: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Астаф'єв О.Г., Астаф'єва М.М. Вашенко Г.Г. // Енциклопедія сучасної України: у 30т. / ред.кол.І.М.Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – К., 2003-2016.
3. Кірик Т. У пошуках нових освітніх парадигм для України ХХІ століття / Т.Кірик // Вища освіта України. – 2016. – №3. – С.30-36
4. Савченко К.О. Проектна діяльність /Савченко К.О. // Вища освіта України.- 2013. – №4. – С.79-85.
5. Сисоєва С.О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С.О.Сисоєва, Н.Г. Батечко / Міністерство освіти і науки молоді та спорту України, Київський університет ім.Б.Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України – К.: ВД ЕКМО, 2011 – С.241-251.
6. Пехота О.М. Особистісна орієнтована освіта і технології. – К.АСК; 2001. – С.35-44.

Гіль Олександр,
студент,

Науковий керівник – к. психол. н., доцент Горобець Інна,
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)

ПРОБЛЕМИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Акцент на академічну інтернаціоналізацію є одним із рушійних чинників реформ вищої освіти в Україні та в світі. Зважаючи на прагнення та намагання університетської спільноти до розвитку процесу інтернаціоналізації вищої освіти, обґрунтованою є розробка національної стратегії інтернаціоналізаційного процесу, що на сьогодні відсутня в Україні. Розбудова міжнародної діяльності вищими навчальними закладами потребує не лише внутрішніх фінансових, організаційних та людських ресурсів, але й зовнішньої фінансової підтримки та ефективного управління. Відтак, постає

необхідність удосконалення існуючих механізмів інтернаціоналізації вищої освіти України [1].

Процес інтернаціоналізації є важливим для української вищої освіти в першу чергу тому, що надає можливості та механізми для підвищення якості. Десятиліття міжнародної ізоляції радянського періоду та наступний розвиток, який не передбачав активного залучення до міжнародних процесів, призвели до того, що українська вища освіта втратила якість і міжнародне визнання. Наука, яка апіорі є інтернаціональною, не може розвиватися без прив'язки і розуміння міжнародного контексту [3].

Інтернаціоналізація освіти прагне до різних цілей, серед яких диверсифікація і зростання фінансових надходжень через залучення іноземних студентів на платне навчання; розширене навчання своїх студентів у зарубіжних ВНЗ; підвищення якості освіти і досліджень за рахунок участі студентів і викладачів у міжнародному процесі обміну знаннями. Виділяють 4 основні форми міжнародного співробітництва, за допомогою яких відбувається процес інтернаціоналізації освіти: академічна мобільність студентів і професійна мобільність викладачів з освітньо-науковою метою; мобільність освітніх програм, формування нових міжнародних стандартів освітніх програм; інтеграція в навчальні програми освітніх стандартів; інституційне партнерство, спрямоване на створення стратегічних освітніх альянсів і міжнародних освітніх корпорацій [2].

За останні 40 років темпи збільшення потоків студентів, які перетинають національні кордони для здобування вищої освіти, перевищили темпи поширення самої вищої освіти. За даними ЮНЕСКО, рівень міжнародної мобільності студентів зріс за останні 25 років на 30%. На початку XXI ст. 1,9 млн. студентів навчалось за межами рідної країни. На думку експертів, до 2025 р їх кількість сягне 4,9 млн осіб.

Україна теж включена у процес світової академічної мобільності і наслідує загальні тенденції. На сьогодні в Україні навчається майже 45 тисяч іноземних студентів. Переважно це студенти з країн Сходу та Північної Африки.

Інтернаціоналізація Вищої освіти є незворотнім, однак нерівномірним, суперечливим і складним явищем, що веде до якісного іншого утворення – «космополітичного» університету. Відтак входження України до світового освітнього простору потребує виваженого підходу, з урахуванням як можливих перспектив в плані конкурентоспроможності українських вишів на ринку освітніх послуг, так і можливих наслідків, пов'язаних з втратою найбільш талановитої молоді та професорсько-викладацького складу, збіднінням інтелектуального потенціалу національних навчальних закладів, популяризацією глобальних мультикультурних цінностей та втратою національної культури та ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/39.pdf>
2. http://vstup.onua.edu.ua/vstupna-kampania/news-from-admissions-office/internacionalizacia_visoi_osviti_mozlivosti_dla_ukraienskih_universitetiv
<https://cyberleninka.ru/article/v/internatsionalizatsiya-vischoyi-osviti-v-umovah-sogodennoyi-ukrayini>

Дунь Василина,
магістрантка,

Науковий керівник – к. психол. н., доцент Губіна Алла,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЇЇ АДАПТАЦІЯ У ЗВО

Одним з найбільш визначних ознак будь-якої країни є її швидкий розвиток у сфері взаємодії з іншими країнами. За таких умов всі сфери діяльності вимагають різких змін та компромісів. Це полягає у виборі мови, на якій повинні відбуватись переговори та укладатись договори і т.д.

Однією з таких сфер є вища освіта, оскільки сама вона надає показник якості освіти, яку отримують як студенти країни, так і зарубіжні студенти.

Питання формування світового та загальноєвропейського освітнього простору в контексті інтернаціоналізації вищої освіти стали предметом наукових досліджень таких вітчизняних вчених: Т. Андрущенко, Л. Гурч, В. Зінченко, С. Курбатов, Н. Мешко, Н. Рибка, І. Сікорська, М. Дебич, О. Козієвська, А. Сбруєва, І. Степаненко та ін.

Основним показником якості освіти в Україні є міжнародне співробітництво університетів. На думку більшості науковців, які працюють у цій сфері [2], основними напрямками інтернаціоналізації є:

- зростання числа студентів, викладачів і дослідників, що беруть участь у програмах академічної мобільності;
- збільшення числа курсів, програм і кваліфікацій, які зосереджуються на порівняльних і міжнародних темах;
- зосередження більшої уваги розробленню міжнародних/міжкультурних і глобальних компетентностей;
- сильніший інтерес до міжнародних тем і спільних досліджень;
- зростаюче число транскордонного постачання академічних програм;
- збільшення позаурочної діяльності з міжнародними або мультикультурними компонентами;
- стимулювання залучення іноземних студентів;
- зростання кількості спільних або подвійних дипломів.

Під час проведених досліджень, ми розглянули статтю Колена [4], в якій він чітко дав послідовність заходів для інтернаціоналізації університетів та для чого це потрібно. Взявши до уваги також праці наших вчених, було розроблено наступні заходи:

Визначення цілей очікуваних результатів та показників успіху.

- Заохочення досягнень. Якщо досягнення в сфері інтернаціоналізації не враховуються в навчальних планах і не отримують персональних винагород, у людей зникне мотивація до дій у напрямку зміцнення інтернаціоналізації.
- Інтеграція інтернаціоналізації до існуючої стратегії університету. Якщо сприймати інтернаціоналізацію як нову

складову місії, яка доповнює три традиційні частини (освіта, наука, діяльність на благо суспільства), їй буде приділятися мало уваги. Якщо інтернаціоналізація стає невід'ємним елементом традиційної місії університету, вона виявляється більш стійкою.

Зміни в навчальних програмах, науковій роботі, розвитку взаємодії із зарубіжними партнерами. Співпраця з університетами інших країн і культур вимагає вміння пристосовуватися. Це неминуче призводить до зміни сформованих стратегій. Одна з необхідних умов прогресу – інституційна відкритість, готовність до перегляду традиційних практик.

На даний час більшість університетів країни мають тісну співпрацю з іноземними ЗВО. До таких відноситься і Луцький національний технічний університет. Університети, з якими ми співпрацюємо, знаходяться у таких країнах: Азербайджан, Білорусія, Болгарія, Великобританія, Грузія, Іспанія, Кіпр, Китай Латвія, Литва, Молдова, Нідерланди, Республіка Польща, Туреччина, Чехія, Республіка Словаччина. У нашому університеті навчаються також студенти з інших країн. Діють програми подвійного диплому на велику кількість спеціальностей.

Щодо інших університетів, Національний технічний університет України, «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Національний університет «Львівська політехніка», Національний гірничий університет, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Львівський національний університет імені Івана Франка, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана беруть активну участь у залученні іноземних студентів, впроваджують заняття іноземними мовами.

Таким чином, на прикладі різних університетів ми бачимо, що Україна впевненими кроками ступає у ногу з часом та дає можливість розвитку освіти.

Аналіз деяких ЗВО дає змогу зрозуміти, що міжнародне співробітництво та інтернаціоналізація як стратегія розвитку спонукає до поступової адаптації цих закладів до розвитку вищої освіти у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дебич М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід: монографія / М. А. Дебич. – Суми: Університетська книга, 2017. – 291 с.
2. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації / Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко / За ред. І. Степаненко. – К.: ІВО НАПН України, 2016. – 158 с.
3. Семенець Ю. О. «Інтернаціоналізація вищої освіти: у пошуку перспектив вдосконалення стратегії провідних українських ВНЗ», Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017р. ст. 108-113
4. Coelen R. (2015). Why Internationalize Education? International Higher Education, (83), 4-5.

Єзерська Руслана,

студентка,

Науковий керівник – к.пед.н., доцент Потапюк Лілія,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Глобалізація та інтенсивний розвиток міжнародного освітнього простору зумовлюють кардинальні зміни у сфері вищої освіти. Суспільні потреби України у професійній підготовці фахівців, адаптованих до міжнародного ринку праці, здатних взаємодіяти з представниками різних культур, на основі полікультурного мислення вирішувати проблеми, які виходять за межі національних інтересів, передбачають інтернаціоналізацію освіти на всіх рівнях [1].

Інтернаціоналізація – це процес досягнення певним продуктом, у даному випадку – вищою освітою, рівня

міжнаціонального, міжкультурного та глобального, що включає в себе й освітні цілі та функції.

Питання формування світового та загальноєвропейського освітнього простору в контексті інтернаціоналізації вищої освіти стали предметом наукових досліджень як вітчизняних (Т. Андрущенко, Л. Гурч, В. Зінченко, С. Курбатов, Н. Мешко, Н. Рибка, І. Сікорська, М. Дебич, О. Козієвська, А. Сбруєва, І. Степаненко та ін.), так і зарубіжних учених (Ф. Альтбах, У. Брандбург, Б. Вульфсон, Х. де Вітт, Дж. Найт, Л. Ризберг, К. Тремблей, П. Скотт та ін.).

На думку дослідників, інтернаціоналізація в Україні стимулює національну освітню реформу та спрямована на те, щоб заклади вищої освіти знайшли своє місце в міжнародному освітньому просторі.

Серед стимулів розвитку інтернаціоналізації вищої освіти для України, можна виділити:

- академічні (розширення доступу до вищої освіти, підвищення якості вищої освіти; міжнародне визнання і покращення позицій в міжнародних рейтингах, створення і впровадження знань);
- економічні (короткостроковий економічний ефект від прямих витрат іноземних студентів, підготовка кваліфікованої робочої сили з навичками у сфері міжнародної співпраці, умови для довгострокового економічного розвитку);
- політичні (розвиток публічної демократії, міжнародна співпраця);
- соціально-культурні (об'єднання провідних науковців для вирішення глобальних проблем та досягнення сталого розвитку, підвищення рівня міжнародної комунікації, підвищення толерантності у суспільстві) [2].

Наукова література та досвід окремих університетів дозволяють нам виділити ряд заходів, необхідних для посилення значення та ролі інтернаціоналізації вищої освіти у нашій країні:

- чітке визначення цілей, очікуваних результатів та показників успіху (дозволяє більш ефективно управляти людьми, задіяними в процесі інтернаціоналізації. Важливо визначити показники успішності, які будуть демонструвати реальний прогрес у кожному конкретному випадку);

- заохочення досягнень (якщо досягнення в сфері інтернаціоналізації не враховуються в навчальних планах і не отримують персональних винагород, у людей зникне мотивація до дій у напрямку зміцнення інтернаціоналізації);
- інтеграція інтернаціоналізації до існуючої стратегії університету (якщо сприймати інтернаціоналізацію як нову складову місії, яка доповнює три традиційні частини (освіта, наука, діяльність на благо суспільства), їй буде приділятися мало уваги. Якщо інтернаціоналізація стає невід’ємним елементом традиційної місії університету, вона виявляється більш стійкою);
- зміни в навчальних програмах, науковій роботі, розвитку взаємодії із зарубіжними партнерами (співпраця з університетами інших країн і культур вимагає вміння пристосовуватися та бути готовим до перегляду традиційних практик);
- розвиток людського потенціалу для інтернаціоналізації (інтернаціоналізація можлива завдяки діям викладачів, співробітників і студентів, які хоча б трохи в ній зацікавлені і бачать її переваги. Це означає, що вищі навчальні заклади повинні знаходити можливість для того, щоб залучати відповідних людей) [3].

Варто зазначити, що активне використання засобів інтернаціоналізації у вищій школі стримується деякими проблемами: додаткове навантаження викладачів; складність пошуку партнерів; розробка специфічних завдань; вирішення технічних проблем тощо. Віртуальна інтернаціоналізація освіти передбачає включення різних міжнародних аспектів у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність вищих навчальних закладів на основі використання сучасних інформаційних технологій, зміщує акцент із проблем фінансування на питання електронної та мовної грамотності студентів і працівників університетів, а також їхньої професійної кваліфікації.

Отже, підсумовуючи зазначене вище, можна стверджувати, що інтернаціоналізація вищої освіти створює нові можливості та сприяє підвищенню доступності вищої освіти, її якості, впровадженню інноваційних методів роботи в системі вищої освіти, зміцненню міжнародної співпраці. З огляду на це ми

повинні прагнути здійснювати та просувати ці реформи, які допоможуть нам у майбутньому вийти на новий рівень освітнього простору у нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чирва А. С. Тенденції інтернаціоналізації змісту вищої освіти в університетах канади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «загальна педагогіка та історія педагогіки» / Чирва Андрій Сергійович. – Суми, 2012. – 23 с.

2. Семенець Ю. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: у пошуку перспектив вдосконалення стратегії провідних українських ВНЗ / Ю. А. Семенець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – № 14. – «Гельветика». – 108 с.

3. Вербицька А. В. Інтернаціоналізація як основний напрям розвитку вищої освіти / А. В. Вербицька // Молодий вчений. – 2017. – № 11. – «Гельветика». – 161 с.

Захарчук Дарина,

студентка,

Науковий керівник – к. філол. н,

ст.викладач Літкович Юлія,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНТЕРНЕТУ В НАВЧАННІ

Використання сучасних інформаційних технологій на занятті – надзвичайно актуальне і водночас проблематичне питання для викладача іноземної мови. В методиці викладання іноземних мов ця проблема розробляється з початку 80-х років ХХ століття. Сьогодні використання інформаційних технологій – одна з умов успішного вивчення іноземної мови. Тому викладач іноземної мови повинен, окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіння сучасною комунікативною методикою, використовувати інформаційні технології на усіх етапах навчання. Сучасні інформаційні технології мають бути ефективним інструментом, який полегшить засвоєння знань, зробить навчання

інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним, індивідуальним [1: 85].

Впровадження комп'ютерних технологій в навчальний процес вимагає від ВНЗ створення спеціальних комп'ютерних класів, забезпечення закладів комп'ютерами нового покоління, а також проведення курсів підвищення кваліфікації викладачів (підвищення рівня комп'ютерної грамотності, навчання створенню дистанційних навчальних курсів, створення власної сторінки в Інтернеті, навчання роботи в блогах тощо).

Останнім часом в нашій державі розпочато створення дистанційних курсів з вивчення іноземних мов, що відповідає вимогам часу, і де необхідним є застосування Інтернет-технологій.

Розглядаючи питання щодо використання Інтернет-ресурсів у навчанні іноземних мов, можна виділити такі позитивний момент його впровадження:

- мотивує навчання, можливо навіть більше, ніж аудіо- та відео матеріали;
- дає можливість викладачеві застосовувати індивідуальний підхід;
- сприяє розвитку самостійності студентів, спонукає користуватися інформацією, що безпосередньо стосується їхнього особистого чи професійного життя;
- підвищує поінформованість щодо інших мов та культур;
- завдяки наявності різноманітних типів текстів підвищує мовні компетенції;
- забезпечує сучасним матеріалом, що відповідає інтересам і потребам студентів;
- пропонує автентичний і актуальний матеріал [3: 115–118].

Найпростіше використання Інтернету – це використання його як джерела додаткових матеріалів для викладача та студента. Це величезна довідково-інформаційна система, яка може бути використана для вивчення мови. Матеріали можуть бути роздруковані і використані під час традиційного заняття.

Використання Інтернету у процесі вивчення іноземної мови не повинно бути самоціллю. Насамперед, викладачу необхідно дати відповідь на запитання: *для кого, для чого, коли, в якому*

обсязі повинен бути використаний Інтернет, оскільки дуже важко зорієнтуватися у величезному об'ємі інформації. Сайти, які є корисними для викладача іноземної мови і які можуть бути використані під час заняття, можна розділити на інформаційні та власне навчальні. Інформаційні сайти використовують для добору цікавих текстових документів, творчих завдань. Спеціальні навчальні сайти містять різні види робіт, вони розроблені з урахуванням рівня знань студентів. Крім того, є група вузькоспеціальних навчальних сайтів, призначених для навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння та аудіювання), вивчення фонетики, граматики, лексики тощо. У роботі з навчальними сайтами обирається той рівень складності, який відповідає рівню підготовки студентів [2: 28–31].

Метою вивчення іноземних мов може використовуватись як вільне спілкування в Інтернеті, так і спеціально організоване спілкування в режимі електронної пошти, електронної конференції та дошки об'яв. Це створює унікальну автентичну ситуацію діалогічного мовлення.

Найбільш широко використовується організоване спілкування за допомогою телекомунікаційних мереж: листування між окремими студентами і між цілими групами, обмін інформацією між навчальними закладами різних міст, країн. У цьому випадку викладач грає роль організатора роботи, який допомагає спланувати листування, написати лист чи скласти колективну відповідь [4: 99].

Зрозуміло, що робота з комп'ютером у процесі вивчення іноземних мов не повинна бути лише розвагою чи навпаки займати весь об'єм робочого часу. Використання комп'ютерних технологій повинно бути вмотивованим та доцільним.

Враховуючи всі переваги й можливості сучасних інформаційних технологій, не варто забувати, що комп'ютер, здійснюючи цілу низку функцій навчання, все ж таки не може повністю замінити викладача іноземної мови. Комп'ютер не потрібно протиставляти викладачу, а використовувати його як засіб підтримки його професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Москалева И.С., Голубева С.К. Использование компьютерных технологий для профессиональной подготовки учителей иностранного языка / И.С. Москалева, С.К. Голубева // Иностранные языки в школе. – 2005. – № 1. – С. 83–87.
2. Подопригорова Л.А. Использование Интернета в обучении иностранным языкам / Л.А. Подопригорова // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 5. – С. 25–31.
3. Ситдикова И. Комп'ютер поспішає на допомогу / І. Ситдикова // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С. 116–119.
4. Токменко О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь віки / О. Токменко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С. 98–100.

Іващенко Ярослав,
студент,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Стернічук Віта,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Розвиток наук, впровадження нових технологій спричинило появу нетрадиційних методів, які набувають зараз великого розповсюдження і популярності. Звичайно, кожен метод має свої переваги та недоліки, але всі вони успішно функціонують при правильному застосуванні.

Історія методики навчання іноземних мов завжди була орієнтована на пошуки найбільш раціонального методу навчання. Вважається, що найдревнішим був натуральний метод, згідно з яким іноземна мова засвоювалась так, як дитина засвоює рідну мову – шляхом наслідування (імітації) готових зразків, багаторазового повторення їх та відтворення нового матеріалу по аналогії з вивченим. Кожен метод має властиві йому позитивні та негативні сторони і за певних умов має свою об'єктивну цінність.

У 1966 р. В Софії було засновано науково-дослідницький інститут сугестопедії, який очолив Г. Лозанов. Сугестологія – це наука про прискорений гармонійний розвиток особистості та

розкриття її різнобічних резервних можливостей – пам'яті, інтелектуальної активності, творчих здібностей, тощо. Сугестологію було покладено в основу сугестопедичного напрямку в навчанні [3]. Основна мета сугестопедії – розкриття та розвиток всебічних резервних можливостей особистості. В ній активізуються не лише інтелект, але й емоційна сфера особистості (функції правої півкулі). Якісна своєрідність інтенсивного методу полягає в тому, що в ньому комунікативна мета навчання перетворилася в реальність; в результаті виникла цільова та результативна технологія навчання, в рамках якої розроблені адекватні механізми спілкування.

Особливості таких технологій полягають у :

1. використанні прийомів, які активізують свідомі та підсвідомі процеси психіки для створення різноманітної та міцної мовної бази;
2. розробці завдань, які мотивують спілкування;
3. оптимальній організації колективної взаємодії учнів між собою та вчителем [4, с. 9].

В період післявоєнних десятиліть формується тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчання. Представники – Г. Уїдоусон, У. Литлвуд (Англія), Г. Піфо (Німеччина), Ю.І. Пасов (Росія). Комунікативний метод передбачає організацію процесу навчання іноземної мови як процесу спілкування завдяки моделюванню на заняттях комунікативних ситуацій.

Граматики-перекладний метод був поширений в усіх країнах Європи, а його розквіт припадає на XVIII-XIX ст. У царській Росії він був основним офіційно визнаним методом аж до 1917 року. Представниками граматики-перекладного методу були І. Мейдингер (Німеччина), Г. Оллендорф (Англія).

Застосування граматики-перекладного методу протягом довгого періоду пояснюється традиціями, успадкованими від латинських шкіл, формальними загальноосвітніми цілями навчання, не пов'язаними з реальним іншомовним спілкуванням, можливістю використовувати малокваліфікованих викладачів.

На початок 70-х років XIX сторіччя соціально-економічні умови в Європі докорінно змінились. В нових умовах з'являється

потреба в людях, що практично володіють іноземною мовою, насамперед усним мовленням. Навчання мов за граматико- і текстуально-перекладними методами не могло більше задовольняти вимоги суспільства. Зароджуються прямі методи, в яких на перший план висуваються практичні цілі, і, перш за все, – навчання усного мовлення.

Значне розширення сфери викладання іноземних мов у зв'язку з потребою в людях, що володіють іншомовним мовленням, у ХХ ст. привело до інтенсивної розробки та подальшого розвитку прямих методів, орієнтованих як на репродуктивне, так і на рецептивне оволодіння мовою. Серед перших, найбільш визначних, є метод Гарольда Пальмера. У 20-і роки ХХ ст. прямий метод знайшов свою подальшу розробку у методі Пальмера, якій згодом справив значний вплив на становлення аудіолінгвального (40-і роки) та аудіовізуального (50-і роки) методів [1].

У своїй методичній концепції Пальмер керувався лінгвістичним вченням соціологічної школи (Ф. де Соссюр, А. Мейє), психологією поведінки (Е. Торндайк, Дж. Уотсон) та прагматичною педагогікою Д. Дьюї. Виходячи з цих напрямів у лінгвістиці, педагогіці та психології, Пальмер висуває імітацію та заучування напам'ять як основні принципи навчання іноземної мови. Пальмер вважає, що, незалежно від мети курсу іноземної мови, навчання завжди слід починати з усного мовлення, надаючи початковому ступеню вирішального значення. Увага, яку Пальмер приділяє усному мовленню, визначає і характер мовного матеріалу. Це літературна розмовна мова, представлена текстами (на початковому ступені учні знайомляться з ними лише на слух), які написані в межах науково відібраного словникового мінімуму.

Майкл Уест зробив значний внесок у методику навчання читання. Він уперше розробив завершену систему навчання читання про себе на іноземній мові. Багато його рекомендацій застосовуються і в наші дні в рамках різноманітних методів для навчання так званого екстенсивного читання: дозування нового матеріалу та його розподіл в тексті, вправи для розвитку

швидкості читання, використання дотекстових та післятекстових запитань, переказу тексту за ключовими словами.

Недоліками даної системи вважається те, що Майкл Уест помилково ототожнював зріле читання та читання із загальним розумінням тексту, яке є лише одним із проявів зрілого читання, в той же час розуміння тексту за Уестом має здійснюватися інтуїтивно, без застосування аналізу, що недопустимо при читанні серйозних текстів.

Аудіо-лінгвальний метод, створений Чарльзом Фрізом (1887-1967) та Робертом Ладо (1915) в США в 40-50-і роки ХХ ст., є своєрідним розвитком ідей Гарольда Пальмера. Велика увага приділяється розвитку усного мовлення, до навчання читання переходять після того, як учні оволодіють мовою в усній формі. Основний зміст навчання складають граматичні структури. Лексика відіграє допоміжну роль. Заучування моделей відбувається у ході таких *etapiv*: 1) аудіювання короткого діалогу (4-6) реплік, який містить необхідні фрази; 2) багаторазове повторення матеріалу; 3) відпрацювання нової структури у серії вправ на підстановку, на трансформацію, запитання-відповіді, складання власних речень.

Цикл занять за аудіо-лінгвальним методом розпочинається роботою з коротким (4-6 реплік) діалогом, який містить необхідні для засвоєння граматичні структури. Заключним етапом є вивчення діалогу напам'ять. Усі вправи виконуються усно без будь-якої опори на друкований текст. Темп виконання вправ дуже високий – 20-25 речень за хвилину, а протягом 50-хвилинного уроку – 1000-1500 речень.

Незалежно від кінцевої мети, початковий ступінь, на думку прихильників цього методу, повинен бути присвячений розвитку усного мовлення. Навчання спочатку письма, а потім і читання проводиться в кінці початкового ступеня і спрямоване на розвиток уміння написати і прочитати те, що вже добре засвоєне усно.

На сьогоднішньому етапі великого поширення набуває драматико-педагогічна організація навчання іноземних мов, яка повністю орієнтована на дію. Виділяють різні аспекти драматико-педагогічного навчання: теоретичний, індивідуально - і

соціально-психологічний, психолінгвістичний, літературно-і мовнодидактичний. Основним девізом цього методу є: ми вчимо і вчимося мови головою, серцем, руками і ногами [2].

Отже, сьогодні серед традиційних методів викладання іноземної мови можна виділити нетрадиційні методи, які з'явилися у зв'язку зі зростанням потреби в оволодінні іноземною мовою. Тому так важливо знати спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод відповідно до рівня знань, потреб, інтересів студентів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рабинович Ф.М. Интенсивные методы обучения иностранным языкам и средняя школа / Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова // Иностр. яз. в шк. – 1991. – № 1. – с. 9–17.

2. Методика викладання іноземних мов : підручник / під ред. Ніколаєвої С. Ю. – К. : Ленвіт, 2002. – с. 246–249.

3. Методика изучения языков. Метод Лозанова. – Суггестология – изучение внушения и внушаемости. – [Електронне видання] – Режим доступу: <http://filolingvia.com/publ/67-1-0-104>

4. Freeman Diane Larsen Techniques and Principles in Language Teaching / Diane Larsen Freeman. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1986. – 142 p.

Книшевська Анастасія,
студентка,

Науковий керівник – к. філол. н.,
ст. викладач Літкович Юлія,

Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Проходить реформування вищої школи, що сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців. Розвиток і функціонування освіти обумовлюється всіма факторами, умовами існування суспільства. Інтеграція освіти, культури і професійної діяльності веде для перегляду змісту, форм і методів навчання. На сьогоднішній день ведеться жвава полеміка з приводу створення єдиної методики навчання іноземних мов. Однак узгодженого

підходу до шляхів оволодіння цією діяльністю та знаходження оптимальної громадської наукової думки поки ще не знайдено.

Відомо, що у сфері освіти використовуються традиційні і нетрадиційні методи навчання іноземних мов, які мають як свої позитивні, так і негативні сторони. Незважаючи на це, все більше і більше практиків у сфері викладання даних дисциплін доходять висновку, що при виборі методу навчання необхідно брати до уваги як рівень професійної підготовки самого учня, так і облік індивідуальних особливостей тих, хто навчає.

Так, розділяючи точку зору психологів [1] про комплексну структуру здібностей людини, що для викладача при виборі використовуваних в практиці методів навчання необхідно обрати той прийом навчання, який би при застосуванні його спирався на найбільш розвинені у студентів індивідуальні особливості і сформовані мотивації. На основі методики проведення тестування цих особливостей і ряду сформованих мотивів викладачеві, використовуючи вибраний метод навчання, слід сформулювати комунікативну компетенцію студентів. Однак на наш погляд, даний аспект ще недостатньо розроблений у вітчизняній методиці. нашої точки зору, дана проблема може ефективно вирішитися за умови, якщо:

- весь навчальний матеріал спочатку буде побудований для вирішення комунікативних;
- буде широко використана модульна система навчання по іноземній мові («English for General & Professional Use»);
- студент буде ефективно звертатися до методики самоосвіти, що дозволяє йому використовувати свій самостійний потенціал для вилучення необхідної інформації;
- буде сформовано перцептивне сприйняття та адекватне розуміння суб'єкта, на якого спрямована двостороння іншомовна мовна діяльність;
- знайде гідне застосування на заняттях використання суспільно значущих ситуацій з проблем співвідношення та протиставлення соціальних, моральних, етичних питань;
- в процес іншомовної комунікації будуть залучені не тільки вербальні, але й невербальні засоби інофонної культури;

- будуть розвинені здібності щодо застосування умінь використовувати інтерпретаційні навички, вилучення різноманітної інформації на індивідуально особистісному рівні;

- впроваджуватиметься вміле поєднання і комбінування різноманітних видів методів з навчання іншомовної мовленнєвої діяльності;

- буде досить розвинені всі компоненти мовленнєвої діяльності, засновані на мотивації, при якій сам студент починає розуміти, що навчання володінням мови в сучасних умовах є вимогою часу.

Довіряючи комунікативному напрямку, багато практиків вважають, що групове навчання все ж набагато ефективніше індивідуальної форми: заняття проходять інтенсивніше, студенти все глибше і глибше залучаються в різноманітні види комунікацій, а використання прийому «one-to-one-and-to-all» стає прерогативою викладацької майстерності у багатьох викладачів.

Поряд з цим, продовжується вибір нових методів інтеракцій зі студентами. Йдеться про корпоративне, дистанційне (з Інтернет-каналів або по телефону-Skype або MSN Messenger) і, так електронному видах навчання. Вибір того чи іншого підходу до оволодіння іноземної мови залежить від цілей, завдань, мотивацій, умінь і навичок і матеріальних можливостей самих учнів. Однак, такі форми навчання не можуть досягнути тих цілей, які проголошуються освітнім стандартом, оскільки засвоєння запропонованих знань відбувається штучній іншомовній атмосфері, внаслідок чого немає ніякого зв'язку досліджуваного предмета з обраної студентом професійною діяльністю [2].

Вихід із суперечливої ситуації є. Дослідники і практики застосування ефективного методу навчання іноземних мов повинні звернутися до зарубіжного досвіду залучення індивіда до іншомовної культури. Тут необхідно застосувати культурологічний, аксіологічний і синергетичний підходи з даного питання, враховуючи і аналізуючи багатofакторний і взаємовпливаючий аспекти цих феноменів. Підтримуючи А.В Матюшину, відзначаємо, що необхідно: «а) широке ознайомлення у процесі вивчення іноземних мов з кращими

зразками іншомовної культури, а не з її «сурогатами», б) вивчення цілісної сутності, а не окремих напрямків іншомовної культури при освоєнні іноземної мови; в) вибір оптимального поєднання вітчизняних культурних цінностей і цінностей іноземних держав при складанні програм з навчання іноземним мовам, що має сприяти формуванню таких якостей особистості, як патріотизм і толерантність по відношенню до іншомовних соціумів».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матюшина А.В. Приобщение личности к иноязычной культуре в процессе изучения иностранных языков (Историко-педагогический аспект) : Дис. ... канд. пед. наук : М., 2003.

2. Рушинская И.С., Филатова М.В. Об опыте внедрения современных тенденций при обучении иностранным языкам в ИГЭУ // Электр. изд. Режим доступа к изд.: <http://www.ispu.ru/files/%2074-7>

Ковтун Людмила,

викладач іноземних мов, спеціаліст вищої категорії

Івашко Світлана,

викладач іноземних мов, спеціаліст I категорії,

Горохівський коледж ЛНАУ

(м. Горохів, Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ТА КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ КОЛЕДЖІ

Сьогодні ставить все нові завдання перед навчальним закладом із підготовки молодших спеціалістів, які повинні володіти значними знаннями відповідно до свого фаху як на рідній мові, так і на іноземній. Перш за все, це зумовлено виходом України на міжнародну арену із стратегічною метою інтегрування до євроатлантичних структур. Нині навчальний заклад має формувати нову систему універсальних знань, умінь та навичок, а також досвід самостійної діяльності й особистої відповідальності студентів, тобто сучасні ключові компетентності, як результат навчання.

Актуальність проблеми формування компетентностей майбутніх аграріїв зумовлена сучасними вимогами ринку праці до фахівців. Аграрна галузь потребує компетентних, мобільних та конкурентоспроможних фахівців, щоб функціонувати у полікультурному просторі для ефективної соціалізації, комунікації з представниками різних культур та народів. Соціокультурні зміни в процесі євроінтеграції зумовлюють встановлення нового типу міжкультурних відносин. Для майбутніх аграріїв з'являються нові можливості та перспективи співпраці із зарубіжними країнами, що сприяє розширенню культурних меж, розвитку діалогу культур, взаємодії та розумінню інших культурних цінностей. А майбутній молодший спеціаліст вважається компетентним, якщо він здатний переносити компетентність на певні ситуації реального життя або на наступне навчання.

Необхідність визначення основних компетентностей студента спричинена тим, що в умовах реформування освіти та приєднання до Болонської системи компетентнісний підхід в освіті набуває неабиякого значення. Вітчизняні та зарубіжні дослідники визначають структурну багатовимірність педагогічного явища компетентності. Виокремлюються різні типи компетентностей.

А. Хуторський, наприклад, пропонує трирівневу ієрархію: ключові, загальнопредметні та предметні [3:58]. Дослідники виокремлюють різноманітні групи компетентностей. Тільки в українській педагогічній літературі зустрічаємо:

- соціальні, полікультурні, комунікативні, інформаційні, саморозвитку і самоосвіти, продуктивної творчої діяльності;
- соціальні, мотиваційні, функціональні;
- вміння вчитись, загальнокультурна, громадянська, соціальна, підприємницька, ІКТ – компетентність;
- уміння вчитися, здоров'язберігаюча, загальнокультурна, інформаційна, соціально-трудова.

Підготувати студента до професійної діяльності – кінцева мета системи. Принципово важливо, що і як формувати у нього для її досягнення. Тому розв'язання означеної проблеми можливе шляхом використання сучасних педагогічних

технологій, які є діяльним сценарієм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів з метою опанування обраною професією й одержання високого рівня професіоналізму.

Соціокультурна модернізація і перехід економіки країни до ринкових відносин викликають потребу в новому підході до проблем розвитку компетентностей, соціальної і професійної самореалізації особистості. Потреба молоді в самовизначенні, прагнення до самоствердження, самовдосконалення стимулюються процесами, що відбуваються в суспільстві [2:15]. Оскільки Україна розпочинає інтеграційні процеси, розвиває і поглиблює свої політичні, економічні, культурні та освітні зв'язки з європейськими державами, то їй потрібні висококваліфіковані спеціалісти, які здатні брати участь в цих процесах та бути гідними представниками нації. Все це є неможливим без знання іноземної мови, яка є ключем до спілкування, а також мовою науки і техніки. А із входженням Інтернету в життя кожної людини та потребами в інформаційному обміні її роль у формуванні відповідних компетенцій лише зростає. Тому, можна із впевненістю сказати, що сучасний фахівець, який не є компетентним, приречений на другосортне існування у своїй професії.

Формуючи соціокультурну, комунікативну і професійну компетентності студентів на заняттях іноземної мови, ми використовуємо різні методи і технології навчання: технології продуктивного навчання, метод проектів, розвиток критичного мислення через читання і письмо та інтерактивні методи.

Інформаційні технології також створюють необмежену кількість можливостей для урізноманітнення та інтенсифікації навчального процесу. Їхнє використання на заняттях іноземної мови сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, спонукає проявити активність та креативність, підвищує мотивацію до вивчення мови та поглиблює міжпредметні зв'язки.

У процесі застосування інтерактивних технологій моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного вирішення. Заняття з використанням таких технологій сприяють активізації навчальних можливостей студентів, формуванню соціального досвіду, виробленню

особистих цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні.

Але ми повинні пам'ятати, що саме викладач своєю діяльністю формує особистість, тому потрібно привчати студентів бути активними, думати та діяти самостійно, творчо мислити, враховуючи при цьому індивідуальні особливості студентів та їхній досвід.

Велика увага приділяється активізації пізнавальної діяльності через навчання професійно-орієнтованого читання з когнітивно-комунікативним підходом: інтерактивна взаємодія студента з текстом, подолання інформаційного розриву між інформативними основами читача й змістом тексту, застосування автентичних матеріалів у навчальному читанні, активне оволодіння базовою термінологією на кожному занятті, використання текстової інформації в подальшій професійній діяльності [1:43]. Відмінності професійних мов у лексичному плані визначений насамперед термінологією. Сучасна мова збагачується завдяки професійній лексиці. Це веде до володіння значним доробком спеціальних знань, які мають безпосереднє відношення до майбутньої професії. Зокрема, оперування фаховими термінами та поняттями, вміння спілкуватися іноземною мовою на професійному рівні, вести бесіди та дискусії, використання набутих знань для вирішення професійних завдань, а також самовдосконалення і підвищення свого рівня, читаючи та опрацьовуючи відповідну фахову літературу на іноземній мові. Навчаючись читанню за професійним спрямуванням, студенти дуже швидко опановують усним мовленням. Слід зазначити, що ми приділяємо більше уваги читанню, оскільки як можна говорити, не думаючи. Тому, іншомовне професійно-орієнтоване читання – складова частина у формуванні професійної компетентності. У широкому змісті це читання іноземною мовою в інтересах професії. Таке читання обумовлюється потребами особистості в одержанні нової професійної інформації, потребами в самоосвіті й навчанні, пізнавальними потребами. Завдяки йому студенти в кінцевому результаті починають говорити. Адже, читаючи, ми й говоримо,

але мовчки. Крім цього, читання спонукає нас до думання, а як можна говорити, не думаючи.

Звичайно, вивчення іноземної мови є невід'ємною частиною у системній і комплексній підготовці майбутніх фахівців, тому поєднує в собі аспекти всіх ключових компетентностей. При вивченні іноземної мови перед студентами ставиться завдання оволодіти всіма чотирма видами мовленнєвої діяльності у тій чи іншій мірі. Оволодіння кожним видом мовленнєвої діяльності іноземною мовою вимагає від індивідуума неоднакових зусиль і різних здібностей.

З плином часу роль іноземної мови зростає. З розвитком таких засобів масової комунікації як Інтернет, професійна інформація (журнали, книги, доповіді, статті) стає доступна кожному, хто володіє англійською мовою, яка є вже засобом пізнання світу і формування всебічно розвиненої особистості.

Тому формування поваги до традицій, звичаїв, історії України та Великобританії, ствердження гуманістичної моралі та формування загальнолюдських цінностей, вміння висловлювати власну думку, вислуховувати думку товаришів та приходити до порозуміння (соціокультурна компетентність) ; формування культури усного та писемного мовлення як засобу вільного спілкування та самовираження (комунікативна компетентність), - складова частина в загальній системі діяльності фахівця на виробництві.

Якщо технологія комунікативного навчання дозволяє опанувати іноземну мову на рівні, достатньому для адаптації в країні, мова якої вивчається, у суспільстві іноземців, то когнітивний підхід дає в руки студента ще інструмент для навчання, перетворюючи іноземну мову в такий же засіб осягнення світу, як і рідна мова.

Компетентний студент – це фахівець, який володіє знаннями, вміннями та навиками, досвідом творчої діяльності, а також має певне емоційно-ціннісне ставлення до оточуючого світу, що дозволяє йому виконувати свої професійні обов'язки на високому рівні. Без сформованих вище згаданих груп компетентностей важко уявити собі майбутнє сучасного фахівця в сучасному світі: у світі, де зникають кордони і з'являється можливість вибору

свого життєвого шляху. Тому, практичне володіння іноземною мовою, як в життєвих реаліях так і в інтересах професії, дає можливість твердо і впевнено стояти на ногах, і йти по цій дорозі у своє майбутнє, будь ти – агроном, технолог, бухгалтер чи комерсант.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовних ВНЗ/ Г.В. Барабанова. – Київ: «ІНКОС», 2005.

2. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. – К.: «К.І.С.», 2003. – С. 13-41.

3. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно- ориентированной парадигмы образования/ А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – с.58 – 64.

Ковтун Катерина,
*студентка бухгалтерського відділення,
Горохівський коледж ЛНАУ
Науковий керівник – викладач іноземних мов,
спеціаліст вищої категорії Ковтун Людмила,
(м. Горохів, Україна)*

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ТРАДИЦІЙ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У час, коли в світі відбуваються процеси глобалізації та секуляризації, дуже важливо для народу не втратити своєї самобутності, мови, звичаїв і традицій. Останнім часом Україна переживає духовно-моральну кризу. Люди приділяють дедалі менше часу і сил духовному самовдосконаленню, створенню духовно-моральних засад у вихованні дітей та молоді. Соціальні умови, що постійно нам нав'язують ненависть, заздрість і цинізм, сприяють деформації системи цінностей у великої кількості населення України. На нижчий рівень нашого життя опускаються любов, сім'я, культурні цінності, а на вищий виходять матеріальні, особисті потреби, розваги, задоволення. Це пов'язано з процесами глобалізації усього світу.

Нагадаємо, що секуляризація – це звільнення світу від релігійного саморозуміння і руйнування релігійної системи

світосприйняття. У результаті релігія почала сприйматися як приватна справа, створюючи думку, що існують речі важливіші ніж віра. Світ все рідше звертається до релігійних норм і обрядів у пошуках джерел етики і сенсу. Глобалізація – це процес насильницького насадження в економічно менш розвинених державах базових духовно-етичних цінностей, економічних і політичних стандартів, характерних для західних країн, шляхом викорінення традиційних суспільних пріоритетів і застосування економічних та політичних механізмів тиску з метою становлення повного контролю над ними. У загальному розумінні глобалізація – це устрій суспільних відносин, що характеризується тенденцією до зниження ролі національних держав і зростання значення міжнародних політичних інститутів з утворенням у світовому масштабі спільного духовного, економічного та інформаційного простору. Всі сфери духовної діяльності людини (мораль, моральність, совість) замінюються поступово ринковими відносинами купівлі-продажу, освіта та самовдосконалення відходять на задній план, відбувається примітивізація мислення людини: бажання грошей та життя за кордоном тепер в пріоритеті.

Сьогодні людина найбільшою мірою відповідальна за власне майбутнє й майбутнє прийдешніх поколінь. Від її підходу до сприйняття культури, рівня науковості свідомості, духовності, багатства внутрішнього світу залежить, чи триватиме процес самореалізації індивідів, чи зростатимуть міжнаціональна та соціальна конфліктність, агресивність, непримиренність, чи посилюватимуться тенденції морального зубожіння, втрати національної самосвідомості або ж людина повинна якнайглибше усвідомити свою роль творця історії й культури, власні історичні й національні джерела, сформувати в собі почуття поваги й толерантності до інших культур. Завдяки духовним цінностям виникли християнська культура і європейська цивілізація. Безперечним є вплив християнства на всі сфери людського життя, зокрема на розвиток архітектури, образотворчого мистецтва, музики, літератури, права. Християнська культура стала проявом і втіленням духовності та високих ідеалів.

Родина та сім'я є першими виховними інститутами, зв'язок з якими людина відчуває протягом усього життя. Це свідчить про те, яку значну роль відіграють родинні педагогічні традиції у процесі формування духовної культури особистості. Саме традиції закладають базу моральності людини, формують норми поведінки, розкривають внутрішній світ, індивідуальні риси особистості, стимулюють самореалізацію людини, її соціальну та творчу активність.

Сучасна ситуація, в якій перебуває наше суспільство, потребує пошуку нової моделі суспільного виховання особистості у відкритому соціальному середовищі, яке репрезентують сьогодні не лише батьки, а й їхні помічники – вихователі, вчителі, громадськість.

Родина завжди була інститутом первинної соціалізації. Те, що відбувається з родиною і в родині, безумовно, впливає на процес становлення особистості. Конфлікти, що виникають у родині між батьками та дітьми, молодшими і старшими, “старим” і “молодим” поколіннями ускладнюють процес виховання і соціалізації підростаючого покоління [1:65]. І саме зараз інститут сім'ї не є повним і потерпає від викликів часу: війна, зубожіння, безробіття, і як наслідок – соціальне сирітство.

Конфлікт поколінь актуальний тому, що проблема “батьків і дітей” існувала завжди. За старих часів було простіше, позаяк молодь найчастіше повторювала шлях своїх батьків. Безперечно, молоде покоління розвивається новим шляхом. Це ще раз підтверджує важливість саме соціалізації особистості в родині, а цим, у свою чергу, пояснюється необхідність досліджень у цій сфері. Адже саме від того, як успішно відбудеться соціалізація особистості в родині, залежить її подальше становлення в суспільстві.

В умовах інтегрованого освітнього-виховного середовища робота навчального закладу спрямовується на розвиток духовної культури студентської молоді, високоосвіченої, високоморальної особистості шляхом формування у молоді гуманістичних ідеалів і цінностей, моральних принципів, культурно-естетичних норм; повернення до духовних цінностей християнства. Саме духовність зміцнює суспільство, забезпечує подолання

ускладнень на шляху його розвитку. І саме навчальний заклад разом із батьками формують майбутні покоління, які здатні вистояти і протистояти викликам сучасного світу, бо саме від цього залежить розвиток і міцність нашої держави [3:25].

Формування особистості в суспільстві неможливе без вивчення культурних явищ і традицій минулого. Упродовж багатьох століть український народ безупинно створював тільки йому властиве середовище, наповнюючи його своєрідними обрядами, ритуалами, звичаями. Фактично в той час формувався внутрішній світ українців, осягався весь навколишній простір, закладалися світоглядні засади.

Вагомим чинником формування єдності будь-якого людського колективу завжди була мова. Засобом мовлення створювався первісний прошарок народної духовності, який згодом виявився в піснях, обрядах, закликаннях. До важливих чинників належала також традиційна побутова культура, специфічність якої виявляється в особливостях зведення житла, пошиття одягу, приготування їжі тощо. Під впливом органічності, взаємопов'язаності духовної і матеріальної культур сформувалось своєрідне середовище в історичному процесі соціалізації.

Родинні традиції, які усталилися з давніх часів, нині змінилися, але їх вплив на процес соціалізації був і залишається суттєвим.

Традиції, обряди, ритуальні дії сприяли становленню особистості в родині, колективі, суспільстві, давали їй знання, уміння, навички, які використовуються впродовж життєдіяльності.

Родинно-побутова культура спрямована на виховання в особистості шанобливого ставлення до батька і матері, бабусі й дідуся, інших родичів, які є типовими представниками народу, глибокого відчуття прив'язаності до батьківського дому, свого народу. Вона зміцнює сім'ю, виховує в молоді прагнення бути вірними заповітам минулих поколінь, зберігати родинні традиції, рідну мову, жити за нормами народної моралі. На жаль, ця традиція нині почала зникати під впливом глобалізації. Важливо, щоб із нашим прагненням європейських цінностей, безвізу й

конформізму, ми не втратили своєї самобутності, освіти, традицій.

Завдяки об'єднанню минулого й майбутнього народу, старших і молодших поколінь відбувається інтеграція людей у високорозвинену сучасну націю. Це – своєрідні устої розвитку народу, нації, що втілюють кращі досягнення в ідейному, моральному й естетичному житті. Практично прилучаючись до них, особистість вбирає філософський, психологічний, ідейно-моральний естетичний зміст, у неї формується національна свідомість, творче ставлення до дійсності [2:15]. На даний час в Україні відбуваються процеси, які матимуть доленосне значення. Зміни повинні відбуватися і вони неминучі, як би болісно для декого це не було. Україна є і буде, якщо нам буде невсеодно, якою мовою говорити, читати, співати; до якої церкви ходити; де жити і працювати. Українці толерантна нація, але не втрачаймо “свого”, намагаючись догодити іншим.

Отже, виховуючись в сім'ї та в навчальному закладі, живучи в країні, де шануються традиції, рідна мова, історія, особистість виростає повноцінною, вона вміло інтегрується в усі сфери суспільного життя, досягає самореалізації (щаслива сім'я, кар'єрне зростання) та суспільного визнання, належно виконує відведені їй соціальні ролі, швидко досягає високого соціального статусу. Іншими словами, повноцінна особистість почувається впевненою у своїх намірах, поведінці, переконаннях, а також невразливою до впливу чужого. Так, вивчаймо нове й іноземне заради самовдосконалення, але “свого” не цураймося заради самозбереження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діалоги про виховання. Книга для батьків / За ред. О.Г. Сverdлова. – К.: Знання, 2001. – 304 с.
2. Петровський А.В. Особистість. Діяльність. Колектив/ А.В. Петровський. – К.: Педагогіка, 2002. – 260 с.
3. Помиткін Е.О. Духовний розвиток особистості/Е.О. Помиткін. – К.: ІЗМН, 1996. – 320 с.

Мартинюк Алла,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Губіна Алла,
кандидат психологічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Вища освіта нині ставить за мету формування особистості студента-громадянина, потребує активізації його творчих сил та здібностей, а це неможливо без глибоких змін у системі підготовки спеціалістів, без підвищення їх загальноосвітнього рівня, професійної майстерності та мобільності, без формування інтелектуальних якостей, без належної філологічної підготовки. Одним із провідних напрямів реформування системи національної освіти є використання інноваційних методів викладання в поєднанні з класичними, зрозумілими. Проблема вибору методичного напрямку та ефективного підходу при вивченні іноземних мов є актуальною і знайшла своє відображення як у працях вітчизняних, так і зарубіжних вчених.

Останнім часом ринок освітніх технологій рясніє пропозиціями з найрізноманітніших прийомів вивчення англійської мови. Все актуальнішим стає питання методики викладання, що свідчить про підвищення культури споживання інтелектуальної продукції. Спонтелічений абітурієнт чи студент застигає перед книжковими полицями з лінгвістичною літературою і медіа-посібниками або задумливо переглядає довгий список рекламних оголошень.

Очевидним залишається той факт, що наприкінці ХХ ст. відбувся перелом в методиці викладання англійської мови. Раніше всі пріоритети без залишку віддавалися граматиці, майже механічному оволодінню вокабуляром, читанню і літературному перекладу. Це принципи «старої школи», де оволодіння мовою здійснювалося за допомогою довгої рутинної праці.

Зараз ми проаналізуємо різні підходи до викладання іноземної мови і визначимо їхні переваги та недоліки.

В основі *класичного підходу* лежить розуміння мови як реального та повноцінного засобу спілкування, а отже, всі мовні компоненти – усна та писемна мова, аудіювання та ін. – потрібно розвивати в студентів планомірно і гармонійно. Класична методика частково переводить мову на самоціль, але це не можна вважати недоліком. Методика передбачає заняття з викладачами, але такий порядок (хоча і не зовсім сучасний) не можна вважати мінусом. Викладач, який не є носієм мови, має можливість аналізувати і зіставляти дві мовні системи, порівнювати конструкції, краще доносити інформацію, пояснювати граматичні правила, попереджати можливі помилки. Загальна захопленість іноземними фахівцями – явище тимчасове, тому що західний світ по достоїнству оцінив пріоритет білінгвального володіння мовами. Найбільшу цінність в сучасному світі представляють вчителі, здатні мислити в контексті двох культур і доносити до студентів відповідний комплекс знань.

Лінгвосоціокультурний метод - це один з найсерйозніших і всеосяжних методів вивчення іноземної мови. Його прихильники твердо впевнені, що мова втрачає життя, коли викладачі і студенти ставлять метою оволодіти лише «неживими» лексико-граматичними формами. Відомо, що особистість – це продукт культури. Мова – теж. І найпереконливіше це підтверджують наші мовні помилки. Наприклад, дуже часто у світі ділового спілкування звучить запитання «What problems are you interested in?», не враховуючи, що в англійській слово «problems» має стійко негативний відтінок. Правильно це питання буде звучати: «What issues are you interested in?» Лінгвосоціокультурний метод приймає в розрахунок той простий факт, що 52% помилок здійснюються під впливом рідної мови, а 44% криються всередині мови, яка вивчається.

Лінгвосоціокультурний метод об'єднує мовні структури (граматику, лексику і т.д.) з позамовними факторами. Мета вивчення мови за допомогою даного методу – полегшення розуміння співрозмовника, формування сприйняття на інтуїтивному рівні. Тому кожен студент, який обрав такий органічний і цілісний підхід, повинен ставитися до мови, як до дзеркала, в якому відображаються географія, клімат, історія

народу, умови його життя, традиції, побут, повсякденну поведінку, творчість.

Зазначені пережитки радянської системи, які міцно трималися в українській освіті дотепер, стали причиною того, що середньостатистичний українець (після вивчення англійської мови у школі протягом принаймні 5-6 років, а потім ще кілька років в університеті) не міг підтримати комунікацію з носіями мови навіть із побутових тем; у кращому випадку вмів перекласти друковані тексти за допомогою словника. При цьому держава виділяла чималі кошти на освіту громадян, які витрачалися на неефективне навчання іноземних мов, унаслідок чого спілкування зі світовими партнерами та процеси інтеграції України у світову спільноту дуже ускладнювалися.

Завдяки чітко прописаним дескрипторам у Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти рівні володіння англійською мовою стали визначатися за чіткими критеріями, відповідно до яких можна об'єктивно оцінювати результати навчання; при цьому встановлюється поетапне опанування кожного рівня від А1 до С2. Серед нових програмових вимог це мають бути рівень А1 – для учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів, рівень А2 – для 8-9 класів, рівень В1 – для учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл і, відповідно, В1 – для 8-9 класів та В2 – для 10-11 класів для середніх навчальних закладів із поглибленим вивченням іноземної мови [9].

Європейський досвід показує, що найбільш ефективним у навчанні іноземних мов є *компетентісний підхід*, спрямований на розвиток практичних умінь, формування навичок і набуття досвіду користування повним набором теоретичних знань на практиці. За такого підходу англійська мова є засобом та знаряддям для вирішення практичних завдань у співпраці з іноземними партнерами, а не самоціллю, мовою заради мови, яка так і залишиться на рівні підручника й навчальної аудиторії і не використовуватиметься в реальному житті.

Європейські методики передбачають, що комунікація розглядається як основна мета використання мови. Саме *комунікативний підхід* покладено в основу навчально-

методичних комплексів, розроблених групами фахівців-методистів, носіїв англійської мови, з урахуванням новітніх досліджень методики навчання, педагогіки, психології та інших суміжних наук. Сучасні навчально-методичні комплекси з англійської мови складаються з підручника (student's book або course book) та робочого зошита з аудіофайлами для студента (workbook with audio); комплектів CD та DVD; книги для викладача з детально розробленими методичними рекомендаціями не лише до курсу в цілому, а й до кожного заняття; рекомендацій щодо оцінювання виконання студентами кожного виду завдань; інтерактивних завдань на картках, що продукують непідготовлене усне чи письмове мовлення; комплектів тестів із кожної теми, тестів для поточного контролю (progress tests, mid-year tests) та підсумкових тестів із курсу, форм для самооцінювання студентів і відстеження особистого прогресу тощо.

Знаючи чітко визначені критерії, за якими здійснюється оцінювання рівня володіння англійською мовою, студенти здійснюють моніторинг власних успіхів і об'єктивно оцінюють власні досягнення.

Ще однією перевагою сучасних європейських комплексів є *діяльнісно-орієнтований підхід*, що передбачає засвоєння матеріалу, максимально наближеного до реальних життєвих ситуацій та потреб користувачів мовою, завдання для розвитку критичного мислення, прагматичності, такі, що передбачають ознайомлення із реальними подіями, людьми й ситуаціями тощо.

Нова парадигма іншомовної освіти базується також на максимальному *використанні мультимедійних засобів, аудіо- та відеоматеріалів* із подальшим виконанням завдань та обговоренням на кожному занятті; застосуванні мережі Інтернет для створення мовленнєвого середовища для студентів (сайти для самостійного вивчення англійської мови, безкоштовні дистанційні курси, створення навчальних спільнот у віртуальному середовищі, спілкування англійською в соціальних мережах); залученні сучасних пристроїв для пошуку та оброблення інформації (смартфонів, планшетів, ноутбуків) тощо.

Отже, ми бачимо, що є різні підходи до вивчення англійської мови і залишається лише визначитися з метою, засобах, а головне – методах, які ви хотіли б використовувати. Основними інноваціями в підходах до викладання англійської мови в Україні, що базуються на європейському досвіді, є відхід від пострадянської методики; дотримання змісту Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти; мінімізація використання рідної мови у процесі комунікації; максимальне залучення кожного студента у процес опанування мови; активне використання мультимедійних засобів, аудіо- та відеоматеріалів; організація проектної роботи студентів, застосування нестандартних і творчих завдань; залучення студентів до культурно-освітніх заходів, що проводяться іноземними мовами в позааудиторний час; участь майбутніх фахівців у програмах обмінів; сприяння навчанню й саморозвитку протягом усього життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гапонова С.В. Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом / С.В.Гапонова // Іноземні мови. – 1998. – №1. – С. 24-31.
2. Мартинюк А. П. Класичні та сучасні підходи до вивчення англійської мови / А. П. Мартинюк // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна. – 2012. – Вип. 25. – С. 204-206. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
3. Полікарпова Ю. О. Сучасні тенденції у викладанні англійської мови в Україні / Ю. О. Полікарпова // Народна освіта. – 2017. – Вип. 2. – С. 60-65. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2017_2_11.
4. Стратегія сталого розвитку "Україна-2020" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
5. Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment [Електронний ресурс]. – Language Policy Unit, Strasbourg. – Режим доступу : https://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Марчишин Сергій,
студент,
Науковий керівник – к. філол. н., доцент Яновець Анжеліка,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Інтернаціоналізація вищої освіти – процес, що відбувається на національному, галузевому та інституційному рівнях, при якому цілі, функції та механізми надання освітніх послуг набувають міжнародного характеру.

В даний час інтернаціоналізація освіти стає об'єктом і предметом цілеспрямованої політики з боку держави, орієнтованої на рішення: національних; політичних; соціальних; економічних проблем [3].

Поняття інтернаціоналізації в сфері вищої освіти передбачає внутрішню інтернаціоналізацію, зовнішню інтернаціоналізацію або освіту за кордоном, міжнародну освіту [1].

Інтернаціоналізація освіти включає такі форми взаємного співробітництва:

- індивідуальна мобільність;
- мобільність студентів або професорсько-викладацького складу в освітніх цілях;
- мобільність освітніх програм та інституційна мобільність;
- формування нових міжнародних стандартів освітніх програм;
- інтеграцію в навчальні програми міжнародного виміру та освітніх стандартів;
- інституційне партнерство;
- створення стратегічних освітніх альянсів [3].

Сьогодні процес інтернаціоналізації вищої освіти крім студентської та викладацької мобільності також включає:

- реформування програм і навчальних планів;
- співпраця в науково дослідній сфері через мережі і асоціації;
- відкрите і дистанційне навчання без кордонів;

- регіональне та зарубіжне співробітництво інститутів;
- міжнародний поділ праці і інші види діяльності.

Переваги інтернаціоналізації у вищій освіті очевидні:

- об'єднання ресурсів, особливо, коли вони так важкодоступні;
- уникнення дублювання і зайвого копіювання тим наукового дослідження;
- ідентифікація освітніх проектів.

До безперечних переваг інтернаціоналізації можна віднести:

- збільшення доступності вищої освіти;
- універсалізацію знань;
- поява міжнародних стандартів якості і підвищення інноваційності вищої освіти;
- розширення і зміцнення міжнародного співробітництва;
- активізацію академічної та студентської мобільності.

Інтернаціоналізація поглиблює базу знань інститутів і учасників освітнього процесу, розсовує рамки наукового пошуку, збагачує навчальні програми. Присутність у вузі студентів і вчених з різних країн розширює культурні горизонти, як студентів, так і викладацького складу країни. Навчання іноземних студентів впливає також на розвиток країни-походження, а також сприяє глобальної економічної та політичної стабільності [4].

В даний час основними ідеями стратегії інтернаціоналізації ринку освітніх послуг є:

- зміцнення міжнародної конкурентоспроможності в галузі вищої освіти і досліджень;
- активну участь в будівництві європейської вищої освіти;
- розширення можливостей російських освітніх установ для виходу на міжнародний освітній ринок;
- позиціонування країни як лідера в міжнародному утворенні і на міжнародному ринку освітніх послуг;
- розширення можливостей: розвиток системи освіти і дослідницької інфраструктури;
- транскордонність освіти.

Виходячи з характеристик процесу інтернаціоналізації вищої освіти і з огляду на позиціонування країн щодо напрямків участі

в процесі надання освітніх послуг на міжнародному ринку, можна визначити три типи орієнтації країн:

- орієнтація на імпорт;
- орієнтація на імпорт-експорт;
- орієнтація на експорт.

Розвиток транскордонного освіти, який спостерігається в останні десятиліття, став прямим наслідком того, що вища освіта в багатьох країнах набуває масового характеру, розширюється сфера використання нових інформаційно-комунікаційних технологій, виникла і отримала визнання ідея розвитку економіки, заснованої на знаннях, збільшилася інтернаціоналізація ринку праці і потреба в кваліфікованій робочій силі [5].

Інтернаціоналізація освіти переслідує різні цілі, серед яких:

- диверсифікація і зростання фінансових надходжень через залучення іноземних студентів на платне навчання;
- розширення навчальних планів і навчання своїх студентів в зарубіжних вузах-партнерах;
- розширення регіональної мережі вузу для ефективного використання своїх ресурсів;
- підвищення якості освіти та досліджень за рахунок участі студентів і викладачів у міжнародному процесі обміну знаннями та ін [4].

Як показує практика, за останні роки виникли нові форми інтернаціоналізації, які полягають в переміщенні через кордон інститутів і програм. Ці форми міжнародних поставок освітніх послуг, що отримали назву транснаціональної освіти, відповідні освітньої діяльності, при якій навчаються знаходяться не в тій країні, де розташовано вищий навчальний заклад, що видає дипломи [2].

Найбільш характерними формами мобільності інститутів є:

- відкриття іноземних кампусів університетами або комерційними постачальниками;
- створення нового вищого навчального закладу, в якому іноземний капітал бере участь;
- самостійно, або в партнерстві з національним вузом.

Мобільність освітніх програм включає курси дистанційної освіти, пропонувані вузом, розташованим за кордоном; спільні курси або програми, пропонувані внутрішнім вузом і його закордонним вузом-партнером; а також франчайзингові курси і програми.

Об'єктивно існуючі тенденції інтернаціоналізації освіти перетворюються в керований процес. Розвиток міжнародного міжвузівського співробітництва дозволяє організовувати спільні дослідницькі проекти, обмінні програми для студентів і викладачів, спеціальні програми для іноземних студентів.

Вданий час різноманітні програми Європейського Союзу (наприклад, ERASMUS, SOCRATES, TEMPUS), а також проекти, ініційовані національними організаціями країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) (USAID, IREX, British Council, DAAD, CIDA, EduFrance і ін.), спрямовані на розвиток мобільності, і в чималому ступені сприяють розвитку процесу інтернаціоналізації.

На шляху інтернаціоналізації освіти існують перешкоди, що утрудняють адаптацію вже наявних або розробку власних стратегій інтернаціоналізації, а саме:

- наявність культурних бар'єрів;
- відсутність (або обмеженість) чіткого законодавства щодо надання міжнародної освіти і оцінки його якості;
- відсутність (зараз) критеріїв порівнянності систем і програм вищої освіти.

До безперечних переваг інтернаціоналізації відносять:

- збільшення доступності вищої освіти;
- універсалізацію знання;
- появу міжнародних стандартів якості та розвиток інноваційного характеру вищої освіти;
- розширення і зміцнення міжнародного співробітництва;
- активізація академічної та студентської мобільності.

Стан сучасної української освіти безпосередньо пов'язаний із станом країни в цілому. Оскільки векторним напрямом розвитку української держави є орієнтація на демократизацію і вступ до Європейського союзу, вища освіта повинна відповідати цій перспективі і, також орієнтуючись на європейські демократичні стандарти, поступово трансформуватися в цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В.С. Журавський, М.З. Згуровський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.uipa.kharkov.ua/library/Documents/BolonProz/1/gol_prins.htm.

2. Електронна бібліотека у сфері освіти, ЮНЕСКО: діяльність в сфері освіти, Київ – 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kimo.univ.kiev.ua/MOorg/36.htm>.

3. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В.С.Журавський. – К.: Вид. дім "Ін Юре", 2003. – 416 с.

4. Концепція гуманітарного розвитку України (проект). Всеукраїнський форум інтелігенції, Київ, 28 березня 2008р. / Національний інститут стратегічних досліджень. – К.,2008. – 34 с.

Рейтинг університетів України III, IV рівнів акредитації Топ-200 Україна у 2018 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurosvita.net/index.php/?category=7&id=1661>.

Міщук Антон,
студент,

СНУ імені Лесі Українки
Науковий керівник – к. філол. н., доцент

Галапчук-Тарнавська Олена,
СНУ імені Лесі Українки
(м. Луцьк, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сучасні інтеграційні та глобалізаційні процеси, які швидкими темпами розвиваються у всіх сферах людської життєдіяльності сприяють підвищенню інтересу до вивчення математики. Сьогодення потребує від фахівця вміння розв'язувати складні проблеми, порівнювати альтернативні точки зору, постійно саморозвиватися та самовдосконалюватися [1]. Науковці вважають, що здатність логічно мислити є навичкою, яку треба розвивати та формувати у процесі навчання.

Потрібно зауважити, що процес вивчення математики у вищих навчальних закладах досить складний. Тому головне завдання викладача полягає у зацікавленні студентів сприймати нову інформацію, тобто мотивувати їх до навчальної діяльності.

Проаналізувавши праці вітчизняних (Л. Байсара, М. Ворон, І. Зеленчук) та зарубіжних науковців (Т. Амстронг, Г. Гарднер, М. Крістісон, Д. Лазір) ми переконалися, що спостерігається тенденція невпинного пошуку нових підходів щодо удосконалення процесу підготовки студентів математичних спеціальностей.

Мета – ознайомити з основними положеннями теорії множинного інтелекту та обґрунтувати доцільність її використання у процесі підготовки студентів математичних спеціальностей.

Теорія множинного інтелекту, розроблена в середині 80-х років минулого сторіччя професором Гарвардського університету Говардом Гарднером, передбачає, що кожна людина є унікальною та багатогранною за особливу структуру свого інтелекту [7].

На думку Гарднера інтелект включає:

- а) вміння, які сприяють вирішенню проблем;
- б) здатність до створення ефективного продукту (в межах комунікативних ситуацій, результати дій, розв'язання проблемних питань);
- в) потенціал у знаходженні чи створенні проблем та їх вирішення.

Науковець також вважає, що за допомогою теорії множинного інтелекту можна:

- навчати;
- розвивати різні види інтелекту;
- виявляти та розвивати унікальність, індивідуальність та різноманітність студентів [6].

Говард Гарднер виділяє 8 типів інтелекту, але ми зосередимо нашу увагу на логіко-математичному інтелекті, до основних властивостей якого відносять: розпізнавання абстрактних моделей; індуктивне мислення; дедуктивне мислення; розпізнавання зв'язків та відношень; виконання складних

підрахунків; наукове мислення та дослідження; уміння логічно вирішувати проблеми [7].

Р. Бейкон стверджує, що математика побудована на моделях. Навички розпізнавати моделі та користуватися ними є цінне знаряддя для розв'язування задач. Шляхом використання моделей під час вивчення будь-якого предмета студент може досліджувати, відкривати та створювати гармонію дизайну, водночас поглиблюючи своє розуміння цього математичного прийому.

А відомий науковець Л. Байсара переконує, що для розвитку логіко-математичного інтелекту доцільно використовувати запропоновані Т. Армстронгом атрибути, а саме:

- абстрактні символи, формули;
- підрахунки, специфічні кроки, операції, процеси, формули та рівняння для розв'язання задач;
- дешифрувальні коди для розуміння мови символів;
- графічні, когнітивні організатори – робота з логічними картами, наприклад діаграмою Венна, класифікаційними матрицями, драбинками ранжування тощо;
- логічні ігри – створення головоломок, які спонукають до віднайдення прихованих моделей;
- числові ряди, підбір та аналіз статистичних даних;
- розробка покрокових логічних пояснень певних явищ;
- перелік відповідних процедур для ситуацій, що вимагають вирішення проблем;
- силігзми – складання логічних ланцюжків мислення: «Якщо ..., то ... » [2].

Силігзми – це структуровані аргументи, які складаються з двох гіпотез і висновку. Вони є прикладом дедуктивної логіки. За допомогою дедуктивного мислення студенти для визначення достовірності своєї гіпотези можуть звертатися до діаграми Венна. Користуючись індуктивною логікою для виявлення пропорційних взаємовідношень, можна створювати аналогії. Аналогія розкриває пропорційні взаємовідношення: А належить до В, як С належить до Д. За такою методикою порівнюють один відомий предмет (явище) з іншим. Аналогії – це ефективний засіб стимулювати логічне мислення.

Діаграма Венна є особливо ефективна, вона допомагає студентам сконцентрувати свою увагу на атрибутах та порівнювати схожі риси й розбіжності [2]. Джон Венн розробив діаграму з двома колами, що перетинаються, порівнюючи таким чином або протиставляючи два блоки інформації. У більш складних діаграмах Венна можуть перехрещуватися три кола, які в результаті дадуть сім індивідуальних ділянок для заповнення.

До того ж наведені логічні проблеми, силогізми, діаграму Венна та аналогії можна впроваджувати у процес вивчення не тільки математики, а будь-якого предмета.

Зазначимо, що ідеї Гарднера набули підтримки і подальшого розвитку в роботах таких вчених як Т. Армстронг, М. Крістісон, Д. Лазір [5; 8; 9] та ін. Д. Лазір у своїй праці “Eight Ways of Knowing: Teaching for Multiple Intelligences” назвав ці критерії «стержневими властивостям» інтелекту, які визначають обсяг його поняття [9].

Отже, запропонована теорія множинного інтелекту, яка вже здобула велику популярність і довіру викладачів Заходу, орієнтуватиме вітчизняних викладачів вищого навчального закладу саме на індивідуальні здібності студентів. Таким чином, заняття, побудоване на положеннях теорії множинного інтелекту, буде більш продуктивним та цікавим як для студентів, так і для самих викладачів, сприятиме розкриттю їх здібностей. Це допоможе студентам стати грамотними та всебічно розвиненими особистостями впродовж всього життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua>. – Назва з екрану.

2. Байсара Л. І. Множинність прояву видів інтелекту [Текст]: конспект лекцій [Електронний ресурс]. / Л. І. Байсара. – Д.: РВВ ДНУ, 2010. – 96 с. – Режим доступу: http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/mn_proyav_v_intel.pdf. – Назва з екрану.

3. Ворон М. Множинний інтелект: від теорії до практики [Електронний ресурс] / М. Ворон, Ю. Найда. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/1740>. – Назва з екрану.

4. Зеленчук І. Теорія багатосторонніх розумових здібностей Говарда Гарднера та її використання в ЗНЗ України [Електронний ресурс] / І. Зеленчук. – Режим доступу: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=621>. – Назва з екрану.

5. Armstrong T. Multiple Intelligences in the Classroom [Text] / T. Armstrong. – Alexandria, VA: Association of Supervision and Curriculum Development, 1994. – 340 p.

6. Gardner H. Multiple intelligences and education [Electronic resource] / H. Gardner. – Mode of access: <http://www.infed.org/thinkers/gardner.htm>

7. Gardner H. Multiple Intelligences [Електронний ресурс] / H. Gardner. – Mode of access: <http://www.businessballs.com/howardgardnermultipleintelligences.ht>

8. Christison M. Multiple Intelligences and Language Learning. A Guidebook of Theory, Activities and Resources. [Text] /M.A. Christison.– Alta Book Center Publishers, San Francisco, 2005.–364 p.

9. Lazear D. Eight Ways of Knowing: Teaching for Multiple Intelligences [Electronic resource] / D. Lazear. – Mode of access: – <https://www.aitsl.edu.au/tools-resources/resource/eight-ways-of-learning-illustration-of-practice>

Мойса Ольга,
студентка,

Науковий керівник – д. пед. н., доцент Ковальчук Олена,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ

В умовах глобалізації науково-освітнього та інтелектуального простору інтернаціоналізація вищої освіти набуває все більшого значення як один з ключових факторів, який визначає діяльність сучасного закладу вищої освіти, що органічно поєднується з найважливішим критерієм якості функціонування закладів вищої освіти – забезпеченням якості кваліфікацій, які набуваються студентами. У відповідь на виклики глобального суспільства знань сучасні заклади вищої освіти диверсифікують свої місії, способи та прийоми щодо

надання освітніх послуг. Однією з можливостей реалізувати програми, спрямовані на якісне оновлення діяльності закладів вищої освіти, стає інструментарій інтернаціоналізації та впровадження його у діяльність закладів. Інтернаціоналізація розглядається не лише як реагування на потреби розвитку вищої освіти, а відповідає численним запитам економічної, соціокультурної, політичної глобалізації та є «відповіддю на виклики глобальних проблем сучасності, які можуть бути вирішені лише за допомогою спільних зусиль світової спільноти на засадах продуктивного міжнародного співробітництва, що потребує формування у молодого покоління сучасного глобального мислення, глобальної відповідальності, здатності та вміння жити разом, системи глобальної і міжкультурної компетентності» [2].

Інтернаціоналізація освіти поширюється практично на всі аспекти освітньої діяльності. Вона стосується освітніх програм і стандартів, систем атестації і контролю якості підготовки, освітнього менеджменту і навчальних технологій. В узагальненому вигляді під інтернаціоналізацією освіти розуміються всі види і форми діяльності, здійснюваної окремими країнами і їх вищими навчальними закладами, які передбачають міжнародну взаємодію на рівні систем освіти, освітніх організацій або окремих осіб. Провідні розвинені країни розглядають забезпечення та розширення інтернаціоналізації в якості одного з найважливіших напрямків своєї освітньої політики, при розробці і проведенні якої враховуються перш за все національні інтереси, а також потреби і реальні можливості власної системи освіти.

Входження України до європейського, а у подальшому до глобального освітнього простору, ставить перед країною потребу у проведенні глибоких трансформаційних змін, щоб відійти від залишків пострадянських практик та стати суспільством, здатним здійснити значний освітній стрибок вперед, як це зробили такі країни, як Польща та Словаччина. З цією метою Міністерство освіти і науки України встановив низку пріоритетів реформування системи освіти, серед яких питання підвищення рівня вивчення англійської мови у ВНЗ займає чільне місце.

Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, одним із стратегічних завдань реформування змісту освіти в Україні є розробка державних стандартів щодо навчання іноземних мов [1, с.127]. Підвищуючи стандарти щодо вивчення іноземної(англійської) мови та/ або викладання іноземною (англійською) мовою, провідні університети європейських країн мають на меті - посилити привабливість вищих шкіл для потенційних студентів, а також сприяти більшій міжнародній взаємодії та налагодженню партнерства.

Однією з таких установ, яка дбає про підвищенні рівня викладання англійської мови та вдосконалення умов вивчення англійської мови в Україні, є Британська Рада. У співпраці з Міністерством освіти і науки в Україні британські партнери визначили ряд пріоритетних напрямків розвитку сектору вищої освіти, всі з яких мають певний акцент на вивчення англійської мови (ELT):

1) допомога уряду України у модернізації підходів до вивчення мови у сфері вищої освіти через досвід Великобританії;

2) розвиток потенціалу лідерів "нового покоління", які будуть здатні впливати на молодь найближчі 10-15 років у процесі вивчення мови;

3) сприяння задоволенню прагнень молодих людей щодо розвитку освітніх можливостей та реалізації кар'єрних потреб через більш тісні освітні зв'язки з Великобританією та вивчення англійської мови;

4) реформування вищої освіти, у напрямку трансформації університетського сектору за для побудови ефективного партнерства на міжнародному рівні, яке гарантує якість, автономію та формування лідерського потенціалу;

5) досягнення змін у програмах викладання англійської мови в університетах України через трансформації у навчальному процесі, зосереджуючи роботу у 20 університетах України протягом перших трьох років.

Ці пріоритети були представлені в проекті «Англійська мова для університетів», який був ініційований Британською Радою в Україні в жовтні 2014 року. Після перших трьох років реалізації проекту в українських ЗВО Міністерство освіти і науки

відзначило покращення рівня володіння англійською мовою студентами українських університетів. У якості довгострокової мети Британська Рада визначила - допомогти Україні створити власну стійку спроможність якісного навчання англійської мови ELT і запровадити стандарти в університетах з підготовки студентів до володіння англійською мовою на рівні B2 або C1, відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання ([англ.](#) *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, CEFR*).

З метою виявлення перешкод на шляху до вивчення англійської мови у Британською Радою було проведено Українське базове дослідження, що виявило рішучі кроки українських ЗВОу напрямку інтернаціоналізації університетської освіти. Серед виявлених причин необхідності вивчення англійської мови респондент в університетах України визначають:

- вивчення мови необхідне студентам для участі в академічному обміні;
- випускники університетських освітніх програм з посиленням вивченням іноземних мов мають ширші можливості для працевлаштування чи продовження навчання за кордоном;
- представники науково-педагогічного колективу, хто володіє англійською мовою, мають ширші можливості для налагодження наукової співпраці з іноземними колегами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколаєва Ж. В. Навчання іноземних мов у ВНЗ у контексті Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти / Жанна Володимирівна Ніколаєва. // Наукові праці. Педагогічні науки. – 2004. – №29. – С. 127–130.

2. Степаненко І., Дебич М. Інтернаціоналізація як інструмент розвитку лідерського потенціалу університету : навчальний посібник / І. Степаненко, М. Дебич. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2017. – 44 с. – С. 3.

Перевозчиков Дмитрий,
магистрант,
Брестский государственный технический университет
(г. Брест, Беларусь)

БЕЛАРУСЬ В БОЛОНСКОМ ПРОЦЕССЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Каждый человек живет и развивается в обществе. С самого своего рождения дети являются особым предметом общественной заботы, поскольку затем им суждено стать одной из важнейших страт современного социума, название которой — молодежь. Формирование мировоззрения молодых людей и их воспитание — вопрос стратегический, и качество его разрешения проявляется каждый день в общественной жизни.

Система советского образования, которая в кратчайшие сроки обеспечила выполнение сложнейших задач — обучение грамоте миллионов людей, подготовка квалифицированных специалистов для потребностей промышленности и науки, — в течении длительного времени считалась передовой. Как справедливо отмечает С. А. Запрягаев, «развитая в СССР система подготовки специалистов оказалась лучшей в мире к 60-70 годам, что было понято и в США, и в других странах и что заставило коренным образом пересмотреть отношение к системе образования во многих странах мира» [1, с. 47].

В начале 1990х гг. Беларусь и другие бывшие республики СССР имели унаследованную от некогда единого государства систему высшего образования, которое можно было получить только в государственных вузах. Пока новоявленные государства пытались совладать с социально-экономическим кризисом, в мире шел процесс усиления конкуренции за самых квалифицированных специалистов, способных использовать полученные в университете знания для решения разноплановых задач, умеющих пользоваться современными информационно-коммуникационными технологиями и стремящихся к саморазвитию. Потребность в таких специалистах была обусловлена постепенным переходом к «экономике знаний», и послужила одной из причин реформирования рядом развитых

стран своих систем высшего образования [2, с. 294–298].

В конце 1990х гг. к такому реформированию приступили страны Европы. С момента подписания сначала Сорбонской (1998 г.) а затем и Болонской декларации (1999г.) началось формирование Европейского пространства высшего образования. Вначале участниками Болонского процесса были 29 государств Европы. В 2015 году к Болонской декларации присоединилась и Беларусь. С одной стороны, под Болонским процессом понимают создание общего европейского пространства высшего образования, основанного на единых системах измерения трудоемкости дисциплин, ученых степеней, общих применяемых методологиях и методах, интенсификации мобильности преподавателей и студентов [3].

С другой стороны, Болонская система стала механизмом ускоренной культурной ассимиляции стран бывшего социалистического лагеря. По крайней мере, является очевидным желание использовать Болонскую декларацию в качестве катализатора процесса интеграции со стороны государств Западной Европы.

В мае 2015 года в Ереване (Армения) состоялась министерская конференция министров образования государств-членов Европейского пространства высшего образования. На данной конференции были обозначены основные трудности в осуществлении Болонского процесса, которые осложняют его имплементацию на уровне отдельных стран. Так, министры образования стран-участниц Болонского процесса высказали свою озабоченность поверхностным внедрением некоторыми государствами принципов Болонской декларации. В качестве причин они назвали, во-первых, недостаточное понимание и информированность участника концепции Европейского пространства высшего образования. А во-вторых, в качестве трудности была выделена необходимость получения поддержки со стороны общества проводимыми реформами. Подобная задача, по мнению министров конференции в Ереване, требует долгих усилий по убеждению общества в преимуществах от участия в Европейском пространстве высшего образования [5].

Невзирая на тот факт, что европейские чиновники

акцентируют внимание на важности сохранения национальных традиций образования, «ломке» подвергаются даже европейские вузы. Введение двухциклового обучения (undergraduate и graduate) и стандартизация в измерении трудоемкости учебных дисциплин (за счет «кредитов» — системы условных зачетных единиц) требует пересмотра учебных планов и образовательных стандартов. В Беларуси такие процессы могут потребовать существенного изменения содержания образовательного процесса. Значит, нужно ставить вопрос о необходимости сохранения отечественного своеобразия академических традиций.

Следующий вопрос — разрушение «системности» образования. У студента есть право обучаться в университетах различных стран мира для накопления «кредитов», измеряющих трудоемкость образовательной услуги. В Беларуси условная единица приравнена к 36-40 академическим часам обучения [6]. Во многих вузах Европы и Азии пытаются соблюдать правило: общее количество зачетных единиц по учебному предмету равняется числу часов на данный предмет в неделю в рамках одного семестра. Условно говоря, разные дисциплины обладают разной степенью весомости, поскольку отличаются количеством «кредитов». По большому счету, это и означает реализацию на практике идеи однородности услуг образования. Также вузы обязаны разрабатывать индивидуальные учебные планы в целях обеспечения индивидуальной образовательной траектории студентов. Такая «мобильность» учащихся ослабляет и проблематизирует статус образовательной программы и сами идеи единства познавательных традиций и последовательности обучения. Бакалавр должен накопить 180-240 зачетных единиц, магистр — 90-120 [7, с. 19]. Зачастую, 180-240 зачетных единиц и чисто формальное усвоение предусмотренных в стандарте довольно абстрактных компетенций и представляет собой полностью освоенное направление обучения.

Таким образом, унифицированное и бессистемное образование в каком-нибудь не самом престижном белорусском вузе открывается почти каждому. Лучшее высшее образование доступно лишь для тех, кто финансово в состоянии способен

обеспечить свою академическую мобильность. В таком случае, как представляется, при вступлении в Болонский процесс целесообразно формировать систему грантов для тех студентов, которые хотят получить образовательные услуги за стенами своего вуза. Распределением данных грантов между студентами должен заниматься сам вуз, согласуя индивидуальные траектории со своей стратегией, пониманием сущности профессии, традицией, ценностными приоритетами.

Еще одной проблемой является то, что в наши дни наблюдается сокращение специалитета. Прежде будущий специалист в течении 5-6 лет получал определенную профессию, одновременно изучая некоторый круг фундаментальных дисциплин. Бакалавриат на начальном этапе стал ухудшенной версией специалитета: вузы не решаются лишать студентов специальных знаний и одновременно «сжимают» пятилетний план обучения до 4 лет. Смысл и значение магистратуры продолжают оставаться неясными как для студентов, так и для преподавателей. В магистратуре программы образования часто либо слишком широки, либо крайне узки. Как результат, во многих вузах имеется «недоспециалитет» под названием бакалавриат и загадочная, непонятная магистратура. *Almamater* выпускника было не только понятием о месте получения образования, но и о пространстве ментальном, об аксиологических и гносеологических связях специалиста и его вуза. Теперь же альма-матер трансформируется в центр по предоставлению образовательных услуг, специалист превращается в кредитного накопителя, преподаватель — просто в эксперта, связанного с вузом только трудовым договором. Превращение университетов в центр услуг ведет к оформлению смысловой бездомности с одновременным сохранением отдельных «Домов знаний» (Сорбона, Оксфорд, Кембридж и т.д.).

Конечно, нельзя полностью отрицать происходящие в Европе академические процессы. Позитивной стороной Болонского процесса является то, что в нем заложена идея самоценности образования, которое само по себе является целью, не просто средством карьерного роста. Ведь образование — одна из

высших человеческих ценностей, и стоило не мало трудов сделать его всеобщим. Искреннее желание учиться, делиться и обмениваться знаниями действительно является высоким идеалом.

Вступая сегодня в Болонский процесс Беларусь перестраивает собственную систему образования под идею использования ее как инструмента социализации учащихся и подготовки к трудовой деятельности молодежи. Исходя из этого, как представляется существуют два сценария к действию:

1. Осознав, что навязываемый диктат менеджеров от образования ведет к интеллектуальной капитуляции — осмыслив все это, принять осознанное решение о выходе из Болонского процесса.

2. Не растворяясь, оставив для себя «островок» мировой системы образования создать на нем свой Храм знаний и смыслов, в котором необходимо восстанавливать и развивать традиции собственного академизма. В этом случае уже мы будем влиять на Болонский процесс, т.к. именно у нас европейская молодежь будет стремиться получить образование.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Запругаев С. А. Системы высшего образования России и США / С. А. Запругаев // Вестник Воронежского государственного университета. – 2001. – № 1. – С. 39–47.

2. Лебедева, М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. 2-е изд., испр. и доп. / М. М. Лебедева. – М. : Аспект Пресс, 2007. – 365 с.

3. The Bologna Process and the European Higher Education Area [Электронный ресурс] // European Commission, s.a. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_en. – Дата доступа: 17.02.2019.

4. Ministerial declarations and Communiqués [Электронный ресурс] // The European Higher Education Area – Режим доступа: http://eha.info/media.eha.info/file/2015_Yerevan/71/1/Bologna_Process_Revisited_Future_of_the_EHEA_Final_613711.pdf. – Дата доступа: 17.02.2019.

5. The Bologna Process Revisited: The Future Of The European

Higher Education Area [Електронний ресурс] // Yerevan. 2015. – Режим
доступа: [http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/71/1/Bologna
a_Process_Revisited_Future_of_the_EHEA_Final_613711.pdf](http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/71/1/Bologna_Process_Revisited_Future_of_the_EHEA_Final_613711.pdf). –
Дата доступу: 17.02.2019

6. Инструкция по расчету трудоемкости образовательных программ высшего образования с использованием системы зачетных единиц [Електронний ресурс] : утв. Приказом М-а образования Респ. Беларусь 06.04.15. // Республиканский портал проектов образовательных стандартов высшего образования. – Режим доступа: <http://edustandart.by/baza-dannykh/normativnye-pravovye-dokumenty/item/1357-instruksiya-po-raschetu-trudoemkosti-obrazovatelnykh-programm-vysshego-obrazovaniya-s-ispolzovaniem-sistemy-zachetnykh-edinits#itemCommentsAnchor>. – Дата доступу: 18.02.2019.

7. The Bologna Process and the European Higher Education Area [Електронний ресурс] // European Commission, s.a. – Режим доступа: http://ec.europa.eu/education/ects/users-guide/docs/ects-users-guide_en.pdf. – Дата доступу: 17.02.2019.

Петрук Яна,
студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент

Николюк Тамара,

*Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В Україні у 2012-2013 навчальному році контингент студентів ВНЗ усіх рівнів акредитації та форм власності складає два мільйони сто сімдесят тисяч осіб, з них понад шістьдесят тисяч іноземців із ста сорока шести країн світу, біля чотирьох тисяч з яких – студенти з країн ЄС. З кожним роком збільшується кількість студентів, які здобувають вищу освіту за кордоном. Тільки у 2010 році за даними ЮНЕСКО приблизно 3,6 млн

студентів вчилися за межами своєї держави і їх стає все більше [1].

Існує чимало програмакадемічної мобільності з багатомільйонними бюджетами, за допомогою яких реалізується навчання за межами країни у Європейському Союзі; одна з них – Erasmus. За двадцять років нею скористалося понад 1,7 млн громадян ЄС[2].

Відбір студентів для участі в програмах академічної мобільності здійснюється конкурсною комісією вищого навчального закладу, враховується рейтинг успішності, знання іноземних мов конкурсантата його участь у науковій роботі. Перелік необхідних документів та процедура їх подання регламентується угодами між вищими навчальними закладами-партнерами.

Мобільності поділяють на *incoming* (особи, що приїжджають) та *outgoing* (особи, що виїжджають). Основними формами академічної мобільності студентів є такі:ступенева;кредитна мобільність;мовне стажування.

У Луцькому національному технічному університеті активно реалізується чимало програм академічної мобільності студентів. Діяльність ВНЗ щодо цих проектів регламентується положенням «Про міжнародну академічну мобільність учасників освітнього процесу Луцького національного технічного університету». Відбір студентів для участі в програмах здійснюється конкурсною комісією вченої ради Луцького НТУ, але конкурсний відбір не поширюється на осіб, які реалізують академічну мобільність з власної ініціативи на підставі індивідуальних запрошень.

У Луцькому національному технічному університеті студенти можуть здобути вищу освіту безкоштовно в університеті «Люблінська Політехніка», м. Люблін, в Академії ім. Яна Длугошам. Ченстохова Республіки Польща та в Політехнічному інституті м. Браганса, Португалія.

У 2018 році студенти Луцького НТУ мали змогу реалізувати право на кредитну мобільність: три – в університеті «Люблінська Політехніка», один – у Політехнічному інституті Браганси, один

– в Університеті ім. Александра Стульгінскіса, два – в Університеті Памуккале .

У минулому році за формою ступеневої мобільності навчалися вісім студентів в університеті «Люблінська Політехніка» та три в Політехнічному інституті м. Браганса.

Мовне стажування пройшли два студенти факультету бізнесу.

Крім того, міжнародний відділ працює над реалізацією програми подвійного диплому. Так, у лютому 2017 року за цим проектом навчалися у м. Люблін (Польща) три студенти машинобудівного факультету.

Цього року відбуваються перемовини з відділом міжнародних зв'язків Свентокшицької політехніки м.Кельце (Республіка Польща) про організацію навчання студентів факультету комп'ютерних наук та інформаційних технологій в магістратурі Свентокшицької політехніки за програмою подвійного диплому.

Крім того, у 2017 році діяв ще один проект, за яким студенти мали змогу стажуватися в Канаді. Студентів третього курсу різних наукових дисциплін запрошували взяти участь у програмі Canada's Mitacs Globalink Research Internship Program for Ukraine. Це міжнародна ініціатива для іноземних студентів з Австралії, Бразилії, Китаю, Франції, Індії, Німеччини, Мексики, Саудівської Аравії, Тунісу та України для дослідницького стажування в Канаді. Щороку з травня до вересня учасники, що пройшли відбір, беруть участь у 12-тижневому дослідницькому стажуванні під керівництвом канадських викладачів. Випускники програми Globalink Research Internship, що зацікавлені повернутися до Канади, щоб навчатися там у магістратурі, мають право на отримання стипендії GlobalinkGraduateFellowship [3].

Отже, Луцький національний технічний університет є активним учасником міжнародних програм мобільності. Студенти мають можливість отримати академічний досвід, пізнати нову культуру, сформуватись як майбутні сучасні дослідники з широким світоглядом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>
2. Програми для студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lutsk-ntu.com.ua/uk/programi-dlya-studentiv>
3. Стажування студентів 3 курсу всіх спеціальностей у Канаді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lutsk-ntu.com.ua/uk/stazhuvannya-studentiv-3-kursu-v-kanadi>

Піменова Ольга,

*кандидат соціологічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОСТІ

Сьогодні про вплив глобалізації на систему освіти часто дискутують учасники освітньої діяльності: викладачі, вчителі, студенти та учні. Ця проблема значно актуалізується під впливом тих змін, яких зазнає навчальна діяльність у сучасній площині.

У процесі глобалізації, що охопив сьогодні усю світову спільноту, різні країни інтегруються у площинах фінансів, екології, економіки, та, особливо, культури. Це процес, коли різні суспільства стають взаємопов'язаними та взаємозалежними між собою. У сучасних умовах глобалізація характеризується скороченням часу і простору та зникненням кордонів. Процеси глобалізації знищують перепони для пересування, і як результат – збільшується потік людей, товарів, послуг, ідей, технологій та інформації через міжнародні кордони.

Можна стверджувати, що глобалізація підвищує рівень освіти через легкий та відкритий доступ до інформації. За допомогою різних технологічних досягнень стає можливою, наприклад, дистанційна освіта, яка, у свою чергу, робить можливим проходження навчальної діяльності у будь-який час і будь-якому місці.

Ще один виклик глобалізації в освітній площині – комунікаційні технології, завдяки яким студенти можуть обговорювати проблемні питання з такими ж студентами з усього світу. Такий розвиток комунікаційних та міжособистісних навичок сприяє взаєморозумінню між громадянами різних країн та представниками різних культур.

Глобалізація розширює можливості учнів/студентів доступу до інформації, її оцінки, сприйняття та застосування. Зміни, що відбулись у системі освіти спонукають їх думати незалежно, але в той же час співпрацювати з іншими.

Значення глобалізації в освітньому середовищі полягає у тому, що освіта не може залишатися осторонь від загальної інтеграції, стандартизації та конвергенції між різними країнами світу. Тут слово «глобальний» визначає основну мету системи освіти – підготовка висококваліфікованих фахівців для вирішення світових проблем.

Потапюк Лілія,
*доцент кафедри КТ та ПО,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Процес інтернаціоналізації є вагомим ресурсом в національному просторі, що сприяє забезпеченню високої якості формування людського та інтелектуального капіталу. Питання інтернаціоналізації вищої освіти стало предметом активного дослідження та обговорення як у наукових колах, так і на рівні урядів держав, що розглядають цей процес як інструмент державної політики, який забезпечує впровадження в національну освітню систему європейських норм та стандартів.

Інтернаціоналізація має значний модернізуючий потенціал і водночас містить суттєвий виклик системі національної вищої освіти та університетам як її головним структурним елементам. З одного боку, це – нові перспективи для свого розвитку, а з іншого

– це нові форми конкуренції і в глобальному освітньому полі, і в європейському просторі вищої освіти.

Відповідно до проекту Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, одним із напрямів реформ є інтеграція у світовий освітній і науковий простір, метою реалізації якої є «реальне входження національної системи вищої освіти в світовий освітній і науковий простір шляхом її інтернаціоналізації» [5].

Інтернаціоналізація останнім часом все більше виявляється у сфері вищої освіти в діяльності університетів, що забезпечує їм місце на міжнародному ринку освітніх послуг шляхом ведення конкурентної боротьби. Отже, головна мета міжнародного співробітництва – створити конкурентоспроможного випускника на глобальному ринку праці, здатного вирішувати поставлені завдання, який не буде обмежений рамками знань лише у певній сфері.

Заклади вищої освіти в усьому світі і в Україні зокрема активно включаються у процес інтернаціоналізації, що відображає відхід у минуле національної обмеженості освітнього процесу [1: 3-11]. Традиції інтернаціоналізації української освіти беруть початок ще з часів XV–XVI ст. У цей період Україна за рівнем культурного розвитку та освіти перебувала в загальноєвропейському середовищі. Багато українців здобували освіту в Європі, а перші вищі навчальні заклади в самій Україні – Острозька та Києво-Могилянська академії – навчальними планами були схожі на провідні західноєвропейські університети (Краківський, Празький, Болонський та інших) [6: 157-160]. Тому сучасний процес інтернаціоналізації нашої освіти деякі автори пов'язують з поверненням України саме до європейського культурно-освітнього простору.

У той же час, процес переходу до загальноєвропейських стандартів у системі української освіти не означає тотожності, простого копіювання досвіду західних моделей освіти. Ми повинні, зберігаючи усе краще, що було накопичено за багато десятиліть у вітчизняній системі освіти, модернізувати її на основі сучасного світового досвіду.

Основними позитивними сторонами цього процесу інтернаціоналізації є підвищення якості освіти, розширення доступу до вищої освіти і наукових досліджень внаслідок активної академічної мобільності, підвищення кваліфікації викладачів і науковців шляхом встановлення зв'язків з міжнародними партнерами, підготовка фахівців з навичками крос-культурної комунікації, збільшення обсягів фінансування і доброчесності його джерел, а також, як наслідок, підвищення ефективності діяльності університетів. Через отримання зазначених вище переваг інтернаціоналізація вищої освіти позитивно впливає на національну економіку, забезпечуючи формування людського та інтелектуального капіталу високої якості, інтеграцію у світовий простір і підвищення міжнародної конкурентоспроможності [7: 109].

Складовими процесу інтернаціоналізації освіти є розширення доступності вищої освіти, універсалізація знань, поява міжнародних стандартів якості, посилення інноваційного характеру вищої освіти, розширення і зміцнення міжнародного співробітництва. Одним із елементів інтернаціоналізації вищої освіти можна вважати реалізацію концепції ключових проблем як змістовної основи освіти, орієнтованої на майбутнє.

Ми поділяємо думку науковців щодо оцінки спільних для більшості країн стратегічних проблем у процесі інтернаціоналізації вищої освіти, а саме: 1) існування конкуренції між регіонами світу, а також з боку нових постачальників освітніх послуг щодо залучення студентів, дослідників і фахівців; 2) необхідність досягнення та підтримання такого рівня конкурентоспроможності, який забезпечив би залучення студентів і дослідників з інших регіонів світу для подолання нестачі науковців в регіоні або країні, а також для вирішення проблеми старіння професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів; 3) активізація процесу інтернаціоналізації при збереженні культурного різноманіття як специфічної регіональної характеристики; 4) посилення загальної привабливості регіону, країни для стимулювання мобільності студентів та викладачів з інших країн світу [2: 68-69].

Запровадження інтернаціоналізації в ЗВО можливе шляхом: вдосконалення інституціональної інфраструктури підтримки розвитку міжнародних зв'язків; створення міжнародних центрів підтримки освіти, науки, бізнесу та інновацій на базі ЗВО; розширення, мультилінгвістичне подання освітніх послуг та наукових здобутків університету на інформаційних, освітніх та наукових порталах та ресурсах мережі Інтернет: членства ЗВО у міжнародних асоціаціях вищих навчальних закладів; сприяти участі окремих підрозділів і науковців у відповідних професійних міжнародних асоціаціях; проведення системної роботи зі збору і регулярного оновлення інформації щодо наукових і освітніх проектів університету, які потребують грантового фінансування за рахунок іноземних та міжнародних фондів, пошук такого фінансування; забезпечення планування та координації діяльності підрозділів з розробки та виконання міжнародних і міжрегіональних угод, договорів і програм; створення конкурентного стимулюючого середовища, що сприятиме індивідуальній мобільності викладачів, студентів та науковців; налагодження плідної наукової, освітньої та культурної співпраці між співробітниками ВНЗ та іноземними науковцями, підприємцями та науково-освітніми організаціями [3: 137-138].

Отже, можна зробити висновок про те, що через отримання зазначених вище переваг інтернаціоналізація вищої освіти позитивно впливає на національну економіку, забезпечуючи формування людського та інтелектуального капіталу високої якості, інтеграцію у світовий простір і підвищення міжнародної конкурентоспроможності, але водночас інтенсивний розвиток процесів інтернаціоналізації супроводжується деякими ризиками, серед яких слід назвати «відтік мізків», стирання національних рис, низьку якість підготовки іноземних студентів, значну комерціалізацію освіти, торгівлю навчальними програмами та масовий характер вищої освіти. Запровадження заходів щодо інтернаціоналізації вищої освіти дозволить освітнім закладам зарекомендувати себе на міжнародній арені освітніх послуг, залучити значну кількість іноземних студентів на навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авшенюк Н. Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору / Н. Авшенюк // Наук. вісн. Чернівець. Ун-ту: [зб. наук.]. – 2009. – Вип. 468. – С. 3-11.
2. Интернационализация высшего образования (тенденции, добро, сценарии добро): / М. Л. Арганович, В. А. Галичин, Н. Е. Боревская, Н. В. Гороховатская Нац. Фонд доброты кадров. – М.: Логос, 2010. – 280 с.
3. Кононенко Р. Перспективи та шляхи інтернаціоналізації вищої освіти в Україні / Р. Кононенко // Інтернаціоналізація вищої освіти України: концептуальні засади, здобутки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали Міжнар. Наук.-практ. конф., м. Київ, 15-16 груд. 2017 р. / ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая». – Вінниця: [ФОП Корзун Д. Ю.], 2018. – С.136-138.
4. Проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року / Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/NE%20Reforms%20Strategy%2011_11_2014.pdf
5. Сбруева А. Інтернаціоналізація вищої освіти: сутність поняття та системні зміни парадигми / А. Сбруева // Педагогічні науки. – Суми: СумДПУ, 2001. – С. 157-167.
6. Семенець Ю. О. Інтернаціоналізація вищої освіти: у пошуку перспектив вдосконалення стратегії провідних українських ВНЗ / Ю. О. Семенець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Випуск 14, частина 2. – 2017. – С. 108-113.

Ревуцька Ірина,

кандидат юридичних наук, доцент,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

(м. Ужгород, Україна)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ЗАБАГАНКА

Система освіти України перебуває в постійному динамічному реформаційному русі, кінцевою метою якого є підвищення якості освіти в рамках зближення різних національних систем освіти. Як наслідок маємо змогу спостерігати потужний процес інтернаціоналізації як систематичної інтеграції міжнародного

компонента в освітньо-виховну, науково-дослідницьку та громадську діяльність вищих навчальних закладів. Сьогодні, незважаючи на високу актуальність цього процесу та велику увагу, що йому приділяється, інтернаціоналізація освіти в Україні залишається складним і суперечливим явищем, дослідження котрого потребують виваженого підходу, а переваги та недоліки, в процесі впровадження «нового», обережного ставлення. Між тим, входження України до світового освітнього простору потребує дуже детального аналізу та врахування як переваг так і критичних наслідків, що пов'язані із збіднінням інтелектуального потенціалу національних навчальних закладів, популяризацією глобальних мультикультурних цінностей та втратою національної культури та ідентичності.

Враховуючи світові тенденції, які безпосередньо впливають на розвиток української системи вищої освіти, можна виділити кілька чинників, які сприяють інтеграції української університетської освіти до Європейського освітнього простору:

1. Підвищення економічної взаємозалежності націй, опанування якої потребує розвитку та вдосконалення системи міжнародних комунікацій.

2. Загострення глобальних економічних проблем, що вимагає формування нових підходів до освіти, нового мислення як з боку тих, які навчають, так і з боку тих, кого навчають.

3. Розвиток інформаційних систем, які пов'язують світ і залучають дедалі більше людей безпосередньо до міжкраїнових та міжнародних комунікацій.

4. Структурні зміни в управлінні регіональними національними та національними (міжнародними) інституціями, що відповідають за реалізацію освітніх програм та проектів.

5. Пришвидшення економічних процесів, зростання ринкових потреб; індивідуалізація виробництва й індивідуалізація потреб.

З огляду на це має змінитися й університетська освіта, подальший рух якої зумовлюватиме наступна система чинників:

— зросте конкуренція з боку носіїв знань (Інтернет, корпоративні освітні системи, бізнес-організації), що можуть придбати послуги провідних викладачів;

— змінюватиметься форма викладацької праці, яку використовуватимуть різні учасники освітнього ринку;

— зазнає змін роль викладача вищого навчального закладу.

Конкуренція з боку способів та засобів передачі інформації позбавить викладача ролі носія інформації, надаючи йому роль організатора процесу навчання, методиста, фахівця, який формує методи, форми організації навчання, менеджера, творця, спроможного до саморозвитку та самовизначення в ситуації, що постійно змінюється, здатного засвоювати та впроваджувати педагогічні інновації; відбуватиметься орієнтація слухача на активне засвоєння способів пізнавальної діяльності, натомість для викладача важливим має стати чітка спрямованість процесу навчання на особистість студента, адаптація освітнього процесу до вимог і потреб особистості.

Саме проектування освітнього середовища дозволить реалізувати ідею саморозвитку освітніх систем, сформувати особистість, яка є здатною орієнтуватися у суперечностях сучасного світу, визначити власний шлях саморозвитку, а також самовизначення у професійній кар'єрі; поряд із явищем масовості суттєвих змін зазнає якість освіти, зокрема її безперервність.

Виникає необхідність формування єдиної системи підготовки кадрів різних вікових категорій.

Нині Європа переживає зміни, які можна порівняти хіба що з промисловою революцією.

Розвиток цифрових технологій, біотехнологій, нанотехнологій, комунікаційних мереж — усе це надає не лише великі можливості для розвитку особистості, а й викликає певний ризик.

У студентів з'являється більше свободи, можливостей у формуванні власного способу життя, що й накладає велику відповідальність. Збільшується відстань між тими, які встигають на ринку праці, підтримуючи та поновлюючи свої вміння та навички, і тими, які відстають, не відповідаючи, отже, постійному зростанню професійних вимог.

Знання, що людина отримує в дитинстві й юності, не можуть гарантувати їй успіху на все життя, а тимчасове підвищення кваліфікації не зможе розв'язати проблему.

Безперервна освіта передбачає, що процес навчання має бути постійним протягом усього життя, тобто особиста мотивація до навчання та різноманітні освітні ресурси утворюють суть цього процесу, чітко виокремлюючи при цьому діяльнісний підхід.

У матеріалах «Меморандуму освіти» Європейського Союзу оголошено шість принципів освіти: 1. Новітні базові вміння, навички, знання для всіх. Це означає гарантію безперервного доступу до освіти для отримання й оновлення навичок, необхідних для входження в інформаційний простір.

Соціально-економічні зміни в суспільстві вимагають нових умінь і навичок, які забезпечують активну участь у професійному та суспільному житті. До них належать комп'ютерна грамотність, технологічна культура, знання кількох іноземних мов, естетичний і комунікативний досвід, соціальні навички, зокрема відповідальність за себе, вміння працювати в корпорації. До цього списку можна додати й уміння навчатися, адаптуватися до змін. Тому відсутність або недостатній рівень кваліфікації є головною причиною безробіття в багатьох розвинутих країнах.

Держава має надати можливість своїм громадянам отримати освіту чи відновити необхідні навички в будь-якому віці.

1. Цю проблему може розв'язати система неформальної освіти.

2. Збільшення інвестицій у людські ресурси. Це означає перехід до основного пріоритету країн ЄС — людського ресурсу. Проблема можуть вирішити спеціальні стажування, надання субсидій для навчання фірмам своїх працівників (особливо для низькооплачуваних категорій). Соціальні партнери можуть бути залучені до спеціального фінансування навчальних програм, вироблення гнучких схем, які б надавали можливість кожному працівникові брати участь у безперервній освіті.

3. Інноваційні методи викладання й навчання. Цей принцип полягає в розробці нової методології навчання для системи безперервної освіти «завдовжки в життя». Освітні технології дедалі більше орієнтуються на користувача, тож учень (студент)

перестає бути пасивним слухачем. Освітні системи мають бути гнучкими, адаптованими до сучасних умов, особливо це важливо в організації навчання дорослих. Функція викладача помітно змінюється, він стає насамперед консультантом, тренером, фасілітатором, посередником. Основне його завдання — допомогти слухачеві самостійно сформувати свою освіту й усвідомити особисту відповідальність за це. Це передбачає зміну методів навчання як у формальній, так і неформальній системах освіти відповідно до пріоритетів особистої мотивації, критичного мислення та вміння добувати знання і формувати навички.

4. Нова система оцінки отриманої освіти передбачає реформування підходів до розуміння та визнання навчальної діяльності і її результатів. У суспільстві, яке базується на знаннях, повноцінне використання людського фактору стає запорукою високої конкурентоспроможності й особистого успіху. Як для працівника, так і для роботодавця велике значення мають дипломи, сертифікати, посвідчення, що підтверджують кваліфікацію. Вони набувають більшої ваги в інтегрованій Європі з єдиним ринком праці та з вільним пересуванням, а відтак і вільним вибором того освітнього закладу, в якому він здобуватиме знання. У європейських країнах є цілісна система визнання дипломів про вищу освіту, проте це не означає, що всі вони мають однакову цінність і престижність. Визнання неформальної й інформальної освіти допомогло б глибше відобразити індивідуальний навчальний досвід особистості; підвищити мотивацію до безперервного навчання.

5. Забезпечення кожному протягом життя вільного доступу до інформації про освітні можливості в Європі та забезпечення необхідними консультаціями та рекомендаціями. 6. Наближення освітніх можливостей до місця проживання за допомогою мережі навчальних і консультаційних пунктів через використання інформаційних технологій, які надають великі можливості отримання якісної освіти без великих витрат і у віддалених місцях (ідеться про дистанційне навчання).

Руклецов Михаил,
студент,
Брестский государственный технический университет
(г. Брест, Беларусь)

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В XXI в. в условиях современного глобального мира интернационализация образования выступает одним из факторов обеспечения международного образовательного сотрудничества, движущей силой которого является продвижение национальных интересов взаимодействующих сторон и усиливающаяся конкуренция на мировом рынке образования. Мониторинг лучших зарубежных практик, адаптация их к потребностям национальной экономической системы позволяет обеспечивать сопоставимость уровней образования, квалификаций и образовательных стандартов стран-партнеров.

Интернационализация образования распространяется практически на все аспекты образовательной деятельности. Она касается образовательных программ и стандартов, систем аттестации и контроля качества подготовки, образовательного менеджмента и обучающих технологий. В обобщенном виде под интернационализацией образования понимаются все виды и формы деятельности, осуществляемой отдельными странами и их высшими учебными заведениями, которые предусматривают международное взаимодействие на уровне систем образования, образовательных организаций или отдельных личностей. Ведущие развитые страны рассматривают обеспечение и расширение интернационализации в качестве одного из важнейших направлений своей образовательной политики, при разработке и проведении которой учитываются прежде всего национальные интересы, а также потребности и реальные возможности собственной системы образования.

Эксперты рассматривают интернационализацию с точки зрения двух аспектов:

- как процесс интеграции международного, межкультурного и глобального измерений во все аспекты деятельности университета;

- как инструмент управления вузом, направленный на достижение определенных целей, прежде всего развитие международного образования, укрепление потенциала в преодолении новых вызовов глобализации, достижение всемирно известной репутации.

Действительно, интернационализация сегодня – это существенный ресурс повышения конкурентоспособности и авторитета вуза как на национальном, так и на международном научно-образовательном пространстве. Например, согласно последним социологическим исследованиям, наличие широкого спектра программ академической мобильности выступает одним из ключевых факторов при выборе вуза современными абитуриентами. Наряду с мобильностью особая роль принадлежит и реализации международных проектов, так как активное использование в научно-образовательном процессе материально-технических, учебно-методических и кадровых ресурсов зарубежных учреждений и организаций, передового зарубежного опыта, идей и технологий дает возможность обучающимся получать профессионально значимые, в том числе уникальные, компетенции, а ученым – научные результаты мирового уровня.

Однако наряду с перспективами, которые открываются перед белорусскими вузами в ходе постоянного углубления международного сотрудничества, интернационализация может таить в себе и определенные угрозы (утечка мозгов, потеря самобытности и т. д.). В этой связи как никогда актуальным является вопрос о том, насколько сегодня белорусские вузы способны эффективно управлять и контролировать процессы интернационализации. Подобная способность зависит прежде всего от уровня профессионализации и институционализации управления международной деятельностью в вузах страны. Одной из попыток оценить потенциал белорусских вузов с точки зрения развитости системы управления интернационализацией стало исследование, проведенное Белорусским государственным

университетом в октябре 2016 г. в рамках международного проекта «Разработка подходов к гармонизации комплексных стратегий интернационализации в области высшего образования, исследований и инноваций в Европейском союзе и странах-партнерах». Прежде всего были проанализированы отечественные и зарубежные подходы к оценке уровня интернационализации современного вуза.

Следует отметить, что практика оценки эффективности международной деятельности вуза в нашей стране достаточно развита. Органами управления образования и образовательных учреждений применяются различные системы качественных и экспертных показателей оценки эффективности интернационализации например, при прохождении вузами аккредитации, участии в правительственных конкурсах, при подготовке отчетности, в том числе и в рамках СМК вузов. Используемые в отечественной практике показатели, как правило, являются абсолютными по своей природе и носят общий характер, например, число иностранных студентов, количество международных договоров, количество зарубежных командировок, членство в международных организациях, количество реализуемых международных проектов. В то же время зарубежный опыт показывает, что для объективного анализа эффективности международной деятельности вуза целесообразно применять систему показателей и экспертных оценок, которые:

- соответствуют поставленным целям учреждения;
- взяты в разрезе этапов деятельности в рамках процессного подхода;
- соотносятся с основными процессами (видами деятельности).

Кроме того, следует учитывать и ряд теоретико-методологических требований к исследованиям, осуществляемым на основе количественных данных, таких как одноструктурность измеряемых признаков, однородность единиц измерения и одномасштабность объектов измерения. Выполнение этих условий позволяет гарантировать качество данных, получаемых в результате квантификации показателей, и обеспечить

достоверность проводимого анализа. Более того, на указанных подходах базируются методики рейтингования вузов, принятые зарубежными рейтинговыми агентствами.

Таким образом, в рамках упомянутого проекта на основе анализа отечественных и зарубежных практик была разработана адаптированная система критериев и показателей для самооценки эффективности международной деятельности вузов Республики Беларусь, учитывающая более 40 качественных и количественных индикаторов, включая описательную часть, которые отражают базовые характеристики международной деятельности вуза и системы управления в данной сфере, такие как:

- стратегическое планирование и нормативно-правовое обеспечение интернационализации;
- управление академической мобильностью (выездной и въездной);
- интернационализация образовательной деятельности (развитие совместных образовательных программ, привлечение иностранных преподавателей, организация учебного процесса на английском языке);
- содействие международному признанию вуза (веб-сайт, международные выставки, партнерства, членство в ассоциациях, участие в рейтингах);
- управление международной проектной деятельностью.

В Республике Беларусь достаточно активно ведется работа по стимулированию преподавания на иностранных языках, прежде всего на английском. В белорусских вузах действует довольно разнообразная система материального и нематериального стимулирования преподавателей, ведущих обучение на иностранным языке.

В ряде вузов на высоком профессиональном уровне ведется работа по оказанию информационно-методического содействия международной проектной деятельности, в том числе информирование о международных программах и фондах, финансирующих международные проекты, помощь по разработке проектных заявок, организационно-методическое сопровождение проектов.

На сегодняшний день белорусскими вузами накоплен достаточный опыт управления международной деятельностью, существует базовый потенциал, позволяющий эффективно использовать процессы интернационализации для реализации своих миссий в области образования и науки, сформирован особый слой наиболее интернационализированных членов академического сообщества: управленцев-международников, а также тех студентов, магистрантов, аспирантов, преподавателей и научных работников, которые активно участвуют в международных проектах, программах академических обменов, межвузовском сотрудничестве. Именно данная часть академического сообщества выступает естественным проводником интернационализации высшего образования в Беларуси, содействует повышению авторитета вузов на международном образовательном пространстве и способствует получению новых научных результатов и их международного признания.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Императивы интернационализации / М.: Логос, 2013. – 420с.
2. Set of Indicators to Measure Internationalization of University: Experience of European Union. Proceedings of International Conference «European Union and Republic of Belarus: getting closer for better future» / А. Rytau, 2014. – 358 с.

Сава Юлія,
студентка,

Науковий керівник – к.філол.н., доцент **Николюк Тамара,**
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Культурно-освітній та науково-технічний напрями інтеграції України до Європейського Союзу на сьогодні є надзвичайно актуальні.

Ефективним та дієвим інструментом інтеграції в останні роки стала академічна мобільність усіх учасників освітнього процесу,

яка сприяє розвитку інтеркультурних компетентностей та збільшує шанси на професійну самореалізацію. Завдання програм академічної мобільності – інтернаціоналізація вищої освіти та культурна інтеграція науковців різних країн. Однак ситуація з міжнародною академічною мобільністю кадрів надзвичайно складна, адже стажування викладачів українських вищих навчальних закладів у провідних європейських університетах ніяк не координується й не фінансується українськими ВНЗ або державою. Не розробляються спільні з провідними європейськими університетами програми підготовки фахівців, спільні наукові програми мають поодинокий характер [1].

На жаль, укладання добросовісності двосторонніх договорів про обмін кадрами спорадичне, не систематичне. Якщо іноземні університети ще фінансують своїх фахівців за кордоном, то вітчизняні можуть робити це за рахунок коштів фондів підтримки й розвитку вищої освіти, коштів сторони, що приймає, грантів або особистих коштів учасників проектів. Українські ВНЗ не мають можливостей організувати академічну мобільність на належному рівні.

Найпоширенішими в Україні є програми обміну науковцями ДААД (Німеччина), Erasmus, ТЕМПУС (ЄС), ОАД (Австрія).

Лідером із міжнародної співпраці та реалізації програм міжнародної академічної мобільності був і залишається Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Активним учасником програм академічної мобільності є також і Ужгородський національний університет (УжНУ). У квітні 2015 року в УжНУ дев'ять українських та зарубіжних ВНЗ «...підписали Меморандум про створення Міжнародного консорціуму університетів. Мета створеного Консорціуму – налагодження і координація співпраці у сферах академічної мобільності, наукових досліджень, технологічних розробок та інновацій, підвищення конкурентоспроможності у національному та міжнародному масштабах» [3]. Лідером програм інтеграції українського освітнього простору у світовий є і Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (ДНУ).

Луцький національний технічний університет також є учасником проектів академічної мобільності. Так, викладацький та адміністративний персонал університету бере активну участь в програмах обміну.

У Луцькому НТУ діють проекти в рамках таких програм:

1. Програма EaPТС Білорусь – Україна – 2 проекти.
2. Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 – 1 проект.
3. Міжнародний Вишеградський фонд – 1 проект
4. Проекти соціальної дії за програмою «Активні Громадяни фінансовані Британською Радою в Україні – 4 проекти
5. Міні-проекти на тему академічної доброчесності фінансовані Американськими Радами з міжнародної освіти – 3 проекти [2].

Науково-педагогічні працівники та непедагогічні працівники університету в 2018 році реалізували право на мобільність, а саме наукове стажування, підвищення кваліфікації та участь в спільних проектах в університеті «Люблінська Політехніка», в Люблінському природничому університеті, в Люблінському науково-технологічному парку, Лодзькому політехнічному університеті, університеті «Познанська Політехніка», Університеті кардинала Стефана Вишинського (м. Варшава), Варшавському університеті, Ягеллонському університеті, Вищій банківській школі у м. Познань, Дослідницькому інституті ливарного виробництва м. Краків, Краківському економічному університеті, Державному аграрному університеті, Шуменському університеті «Єпископ Константин Преславски» (Болгарія), Університет Паммукале (Туреччина), Політехнічному інституті м. Браганси, у Вищій школі економіки та інновацій в Любліні та в Університеті суспільно-природничих наук Вінцента Поля. Всього оформлено 47 стажувань учасників освітнього процесу з числа науково-педагогічних працівників.

Серед непедагогічних працівників два пройшли стажування з метою підвищення кваліфікації в університеті «Познанська Політехніка» та Вищій школі економіки, м. Бидгощ, 1 аспірант пройшов стажування в Дослідницькому інституті ливарного виробництва м. Краків.

Отже, Луцький національний технічний університет залучений у єдиний освітній європейський простір і є учасником інтеграційних процесів, що відбуваються у світовому співтоваристві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>

2. Програми для студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lutsnk-ntu.com.ua/uk/programi-dlya-studentiv>

3. Хан Є. Академічна мобільність як один з пріоритетних напрямків у процесі формування спільного європейського освітнього простору: український досвід співпраці <http://eustudies.history.knu.ua/yevgen-han-akademichna-mobilnist-yak-odyn-z-priorytetnyh>

Саржан Юлія,
студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент **Николук Тамара**
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

КОДЕКС ЧЕСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТРАТЕГІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Кодекс честі (далі – Кодекс) – це стандарт поведінки співробітників та учасників освітнього процесу (університету) в академічному середовищі [1]. Кодекс академічної доброчесності Ізмаїльського державного гуманітарного університету встановлює загальні етичні принципи та правила поведінки, якими мають керуватися студенти, викладачі, адміністрація та співробітники університету під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності, визначає політику і процедури забезпечення дотримання академічної доброчесності в університеті, види відповідальності за конкретні порушення академічної доброчесності [2]. Ці тези дають базове та частково вичерпне інтер- та контекстуальне окреслення явища «кодексу академічної честі» в українських ЗВО.

Традиція кодифікації засад та цінностей доброчесної інтелектуальної співпраці серед академічно активного прошарку

населення бере початок у 1736 році, що датує появу першого документа зазначеного характеру в стінах Коледжу Вільяма і Мері (штат Вірджинія, США) [3]. Традиція була започаткована Томасом Джефферсоном, третім Президентом Сполучених Штатів, місцем обрано alma mater видатного американця [4].

Проте документація є не єдиною формою втілення кодексу академічної доброчесності серед ЗВО Америки. Зокрема Університет Вошингтона та Лі (Лексінгтон, Вірджинія) взагалі не має писаного кодексу, натомість він послуговується єдиним принципом, проголошеним Робертом Лі, а саме: «Ми маємо лиш одне правило – кожен студент зобов'язаний бути джентльменом», - який підкріплюється ще одним висловом американця: «Як загальне правило краще не примушувати молодь виконувати обов'язки, а дозволити їй робити це з власної волі та, як наслідок, розвивати свої особистісні якості» [5].

Кодекс Каліфорнійського технологічного інституту представлений лише однією тезою: «Жоден член спільноти Калтеху не має права отримати нечесну вигоду за рахунок іншого члена спільноти Калтеху» [6].

На підставі аналізу цих документів (постулатів) та кодексів деяких українських ЗВО (зокрема Луцького НТУ, ІДГУ, ХНЕУ. С. Кузнеця [7]) суть будь-якого кодексу академічної доброчесності можна викласти у доброчесній суб'єктивній моделі:

Модель 1. Трикрокова суб'єктивна модель викладу змісту кодексу академічної доброчесності

Перший крок варто тлумачити так: «Я – студент (викладач), який має та є свідомим власного інтелектуального потенціалу, а також потенціалу кожного викладача та студента поруч, тому я працюю лише на основі чесного застосування власних сил та здібностей, чесного залучення сил та здібностей моїх колег».

Тобто кожен суб'єкт академічних стосунків ставить себе вище доброчесності дій.

Другий крок означає: «Оскільки я свідомий свого потенціалу, я жадаю його розвивати у рівноправній конкуренції у визнанні». Отже, суб'єкт академічних стосунків свідомо знищує особистісні (людські) передумови для формування ситуації вияву академічної доброчесності.

Третій крок проголошує: «Оскільки я прагну стояти на вершині завдяки власним таланту та здібностям, якими володію з народження, я вірю в таке ж прагнення кожного поруч, а отже припускаю його чесність, вбачаючи у запитаннях стосовно моїх праць пошук натхнення та поради радше, ніж нище бажання нажитись та скористатись не своєю працею». Цей крок є найбільш оптимістичним та важливим для усієї моделі, адже саме він виражає головний постулат, прихований за рядками усіх без виключення кодексів академічної честі, а саме: «Відповідальність за мої дії лежить лише на мені».

Вищезгаданий Роберт Лі був військовим, а отже як ніхто інший знав ціну власним діям і вчинкам, Томас Джефферсон, як Президент США, безперечно мав розуміння поняття відповідальності. Вони, як і кожна освічена людина, вбачали фундамент успішної та щасливої держави в суспільстві, кожен член якого належно та з усією скрупульозністю, яка тільки можлива, виконуватиме власну функцію у ньому, а тягар діянь кожного – лежатиме лише на його власних плечах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс честі Луцького національного технічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/kodeks_chesti_luckogo_ntu_a4.pdf (дата звернення: 27.03.2019).

2. Кодекс академічної доброчесності Ізмаїльського державного гуманітарного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-idgu.pdf> (дата звернення: 27.03.2019).

3. Academic honor code [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_honor_code (Last accessed: 27.03.2019).

4. Honor system [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Honor_system (Last accessed: 27.03.2019).

5. The Honor System [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wlu.edu/about-wandl/history-and-traditions/our-traditions/the-honor-system> (Last accessed: 27.03.2019).

6. THE HONOR CODE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gradoffice.caltech.edu/current/hc (Last accessed: 27.03.2019).

7. Кодекс професійної етики та організаційної культури працівників і студентів Харківського національного економічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Kodeks-profesiynoyi-etyku.pdf> (дата звернення: 27.03.2019).

Сукенікова Деніза,

кандидат юридичних наук

Рогач Іван,

кандидат юридичних наук

Реріхова Маргіна,

кандидат юридичних наук,

Пан'європейський університет,

юридичний факультет

(м. Братислава, Словаччина)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ В СЛОВАЧЧИНІ

Процес трансформації вищої освіти Словаччини був зумовлений комплексом передумов і чинників міжнародного та внутрішньодержавного розвитку. Серед чинників можна вказати:

1. Розпад «соціалістичного табору» і демократизаційні процеси;

2. Розпад Чехословаччини та створення у 1993 р. самостійної Словацької Республіки, що призвело до необхідності розроблення національної стратегії розвитку освіти;

3. Посилення регіональної співпраці, координації освітніх реформ між країнами Вишеградської групи;

4. Підтримка європейською спільнотою всіх реформаційних процесів в освіті, підписання Словаччиною Болонської декларації і вступ країни до Європейського Союзу, що стало стимулом до перетворень у сфері освіти.

Європейська спільнота мала визначальний вплив на здійснення перетворень у системі вищої освіти Словаччини. Республіка як країна-учасниця ЄПВО брала активну участь у різних етапах його формування, відповідно, прийняті документи були регулятивними і для розвитку словацької вищої освіти, а загальні тенденції розвитку європейської вищої освіти, закономірно, стали об'єктивними чинниками впливу на словацьку вищу освіту. В період становлення вільної республіки цілі державної освітньої політики були орієнтовані на мінімальні зміни і коливалися між відкритістю (європеїзацією) та закритістю (націоналізацією) вищої освіти. З підписанням у 1999 р. Болонської декларації розпочався новий етап, в рамках якого відбулося концептуальне та нормативне забезпечення інтеграції вищої освіти Словацької Республіки у ЄПВО. В подальшому відбулося впровадження стандартів Болонського процесу у навчальний процес всіх вищих навчальних закладів Словаччини. Словаччина здійснила низку концептуальних, нормативних і практичних заходів з метою модернізації системи вищої освіти відповідно до суспільно-політичних імперативів демократичного розвитку, соціально-економічних умов та інтеграції в європейський освітній простір.

Реформи в системі вищої освіти Словаччини відповідають базовим цілям і стандартам Болонського процесу, а саме:

1. Створено необхідне нормативне забезпечення євроінтеграційної модернізації вищої освіти;

2. Впроваджено багаторівневу підготовку педагогічних кадрів, відповідно, переглянуто та оновлено навчальні плани та програми;

3. Номенклатура спеціальностей приведена у відповідність до міжнародної класифікації узгоджена з спеціальностями європейських ВНЗ;

4. Здійснено модулізацію навчального процесу, обсяг навчального навантаження вимірюється за допомогою системи кредитів (ECTS);

5. Випускники педагогічних спеціальностей почали отримувати міжнародно-визнані академічні ступені, додатки до диплома загальноєвропейського зразка;

6. Через європейські стипендіальні програми стимулюється академічна мобільність студентів;

7. Реалізовано багаторівневу стратегію навчання протягом усього життя, що створює сприятливі умови для професіоналізації, підвищення мобільності педагогічних, науково-педагогічних кадрів; відповідно до європейських стандартів і рекомендацій, забезпечено багаторівневу систему контролю за якістю освіти з боку національних і міжнародних структур;

8. Реалізовано європейський вимір у педагогічній освіті та науці шляхом просування європейських професійних стандартів, активізації міжнародного співробітництва між освітніми закладами.

Можна констатувати, що впровадження принципів європейського виміру в підготовці фахівців допомогло Словаччині здійснити перехід від масово-репродуктивної системи вищої освіти до індивідуально-творчої моделі, яка створює більше умов для особистісного і професійного розвитку студентів.

Реформаційні заходи у галузі вищої освіти посилили тенденції щодо зростання кількості словацьких вищих навчальних закладів (факультетів і спеціальностей), що здійснюють професійну підготовку кадрів, плюралізації та конкуренції у наданні освітніх послуг, диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та децентралізації управління вищою школою тощо.

Порівняльний аналіз окремих аспектів розвитку систем вищої освіти Словаччини та України дав підставу стверджувати, що в контексті інтеграції обидві країни ставлять перед собою комплекс подібних завдань з метою ефективного використання напрацювань передових країн Європи задля підвищення якості

вищої освіти та досягнення світового рівня розвитку наукових досліджень.

В процесі інтеграції в європейський освітній простір словацька вища освіта зіткнулася з низкою проблем, досвід розв'язання яких може бути корисним для України.

В аспекті врахування словацького євроінтеграційного досвіду визначено такі ключові пріоритети розвитку національної вищої школи та педагогічної освіти:

1. Удосконалення управління вищою освітою шляхом її децентралізації;

2. Автономізація вищих навчальних закладів,

3. Залучення професійних управлінців;

4. Залучення до реформування вищої освіти представників ВНЗ, наукових установ, професійних організацій педагогів;

5. Необхідність модернізації змісту вищої освіти, впровадження компетентнісного підходу в професійну підготовку майбутніх фахівців;

6. Забезпечення тісної взаємодії навчального процесу та науки у ВНЗ, залучення студентів до науково-дослідницької роботи, участі в міжнародних проектах;

7. Посилення варіативності та ефективності навчання;

Європеїзація педагогічної освіти шляхом імплементації європейських студій до навчальних програм, впровадження інтегрованих програм навчання.

Турянська Олеся,

студентка,

Науковий керівник – к.пед.н., доцент Мартинюк Алла,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРИНЦИПИ, ТЕНДЕНЦІЇ, ФОРМИ

На даному етапі вища освіта в Україні набагато відстає у розвитку від закордонної. Майбутні абітурієнти повинні обрати для себе вищий навчальний заклад. Оскільки батьки хочуть для своїх дітей тільки найкращого, тому, дивлячись на освітню ситуацію в Україні, багато хто звертає свою увагу на освіту за кордоном. Тому дивлячись на те, що в Україні існують деякі

проблеми в освітній сфері, ми розглянемо один з варіантів покращення освіти, а саме її інтернаціоналізацію.

Мета цієї публікації полягає у виокремленні принципів, тенденцій та форм для вдосконалення вищої освіти в Україні до європейського рівня.

Оскільки ми розглядаємо поняття інтернаціоналізації, потрібно пояснити його тлумачення. Дж. Найт пояснює його так: «інтернаціоналізація – це процес інтеграції міжнародних, міжкультурних і глобальних елементів в освітні (педагогічні), наукові й адміністративні функції окремо взятої організації». Отож інтернаціоналізація вищої освіти в Україні – це покращення міжнародної складової в діяльності українських ВНЗ. Так процес інтернаціоналізації дуже важливий для вищих навчальних закладів, оскільки набагато покращує якість праці майбутніх кадрів, налагоджує зарубіжні зв'язки для подальшої співпраці, передає європейський досвід та ресурси. Міністерство освіти України наголошує на розвиток міжнародної складової та надає максимальну підтримку тим ВНЗ, які дійсно готові впроваджувати в себе інтернаціоналізацію. Хоча й в університетах є фахові дисципліни, які викладаються іноземними мовами, проте вони розглядають лише окремі теми. Тому для того, щоб охопити різні сфери інтеграції слід дотримуватися таких принципів, як цілісність, системність, структурність, багаторівневість, відповідність усім сферам суспільного та культурного життя. Дотримуючись цих принципів, навчання стає цікавішим, складає цілісну картину та дає студентам можливість знайти взаємозв'язок з повсякденним життям, засвоюючи знання швидше та на довше. Однак, на мою думку, інтеграційні процеси мають відношення не тільки для студентів, а й для викладацького складу. Мова йде про те, що більшість педагогів університету вивчали колись матеріали, які тепер застарілі для просунутої молоді. Тому педагоги повинні удосконалювати методи вивчення, шукати новіші матеріали, запозичивши в іноземних колег.

Для того, щоб покращити вищу освіту та зробити її більш міжнародною, давайте розглянемо тенденції та форми інтернаціоналізації.

Багаторічна співпраця з ЄС щодо інтеграції вищої освіти в Україні дає нам виявити такі основні тенденції:

1. Розробка проектів з модернізації освітніх програм.
2. Розширення проектів в таких галузях як освіта, медицина, аграрні науки тощо.
3. Розширення міжнародного партнерства.
4. Участь закладів вищої освіти в міжнародних проектах співпраці.

Щоб запропонувати реальні кроки подолання проблем розвитку системи освіти, потрібно розглянути такі її форми:

1. Мобільність студентів (виїзд певної кількості студентів для навчання за кордон).
2. Мобільність викладацького складу.
3. Уніфікація навчальної програми.
4. Транснаціоналізація вищих навчальних закладів.

Таким чином, зазначені принципи та тенденції відіграють важливу роль у розвитку інтернаціоналізації вищої освіти, форм та її проявів. Збільшення міжнародних проектів, мобільність студентів та викладацького складу, уніфікація навчальної програми та транснаціоналізація вищих навчальних закладів є особливостями розвитку та інтеграції вищої освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Долішній Б. Ринок освітніх послуг: основні тенденції та шляхи модернізації / Б. Долішній, В. Куценко // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 8. – С. 28–34.
2. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univ.kiev.ua/ua>.
3. Національний університет «Львівська політехніка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lp.edu.ua>.
4. Львівський національний університет імені Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua>.
5. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kneu.edu.ua>.
6. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВИТИ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://stud.com.ua/72622/pedagogika/internatsionalizatsiya_vischoyi_osviti.

Халанчук Оксана,

магістрантка,

Науковий керівник – к. психол.н., доцент Губіна Алла,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

На сьогодні тема інтернаціоналізації вищої освіти в Україні – актуальна та перебуває у центрі уваги багатьох науковців. Тому в умовах сучасного співробітництва з закордонними країнами одним з головних завдань вищої освіти є підготовка фахівців, що відповідають вимогам як нашої країни, так і інших країн світу.

Процес інтернаціоналізації розвивається за рахунок політичних, економічних та соціально-культурних факторів. Сукупність цих факторів в залежності від регіону, країни, вищого навчального закладу або конкретної освітньої програми приймає різні форми.

Процес інтернаціоналізації вищої освіти в Україні став предметом вивчення українських науковців, а саме: Н. Авшенюк, В. Андрущенко, М. Дебич, В. Кремень, О. Огієнка, Л. Пуховської, А. Сбруєвої, Н. Степка, О. Сухомлинської. Існує безліч трактувань визначення «інтернаціоналізація» вищої освіти. М. Дебич [1] здійснила системне дослідження інтернаціоналізації вищої освіти, а також огляд національних стратегій інтернаціоналізації у зарубіжних країн. А. Сбруєва [3] розкрила сутність поняття «інтернаціоналізація вищої освіти», схарактеризувавши цільові пріоритети, змістові засади та механізми реалізації комплексної європейської стратегії вищої освіти, визначила пріоритетні завдання розробки національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти України.

Вища освіта в Україні регулюється Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII2014р. Дослідження нормативно-правової бази свідчить про те, що в Законі України відсутнє поняття щодо інтернаціоналізації вищої освіти, але серед принципів, на яких ґрунтується державна політика у цій сфері, називаються принципи «міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір

вищої освіти» [2]. Проте, законом передбачено, що головним завданням у закладах вищої освіти є «налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, мистецтва і культури» [2].

Інтернаціоналізація освіти прагне до різних цілей, серед яких зростання фінансових надходжень через залучення іноземних надходжень на платне навчання до закладів вищої освіти, підвищення якості освіти з рахунок студентів і викладачів у міжнародному процесі обміну знаннями між студентами, розширення навчання своїх студентів у зарубіжних ВНЗ. На сьогоднішній день в Україні навчається понад 50 тисяч іноземних студентів. Підготовку іноземних студентів з 127 країн світу здійснюють у 204 вищих навчальних закладах України.

Однією з переваг, що заохочують та мотивують до інтернаціоналізації закладів вищої освіти, є фінансові стимули. Підтвердженням цього є вартість навчання, яка є значно вищою для іноземних студентів у порівнянні з оплатою для українських студентів. Одним із недоліком стає поява зарубіжних провайдерів, робота яких збільшує «відтік інтелекту» за кордон.

Отже, інтернаціоналізація стала невід'ємною частиною вищої освіти та надає нові можливості та сприяє підвищенню доступності вищої освіти, впровадження інноваційних методів роботи у закладах вищої освіти, сприяє зміцненню міжнародної співпраці. Ми вважаємо, що присутність у навчальному закладі студентів і вчених різних країн, свідчить про престиж та високий рівень закладу вищої освіти, так і країни в цілому. У свою чергу, навчання за кордоном збагачує індивідуальний досвід людини, дозволяє поглибити та вдосконалити знання іноземних мов та розширювати мережу контакту та спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дебич М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід: монографія / М. А. Дебич. – Суми: Університетська книга, 2017. – 291 с
2. Закон «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1391950419561429>
3. Сбруєва А. Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу / А. Сбруєва // Вища освіта України. – 2013. – № 3. – С. 89–95.

Pomianovskyi Artem,
student,
Scientific Advisor – Phd Horobets Inna
Lutsk National Technical University
(Lutsk, Ukraine)

INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINIAN UNIVERSITIES

Internationalization of higher education is the main problem in youth policy. The system of education of Ukraine enters an era of continuous reform, the main purpose of which is to improve the quality of education in the process of convergence of different national educational systems. Internationalization of higher education is an enhancement of the international component in the activities of Ukrainian universities. Its main components are: development of international cooperation through academic exchange programs (academic mobility of students and teachers), introduction of ECTS, simplification of the procedure for recognition of education documents, development of programs for training foreign students, development of international cooperation in the scientific and research fields[1].

The International Organization of Universities (IAU), based on UNESCO, is engaged in international cooperation in the world. According to the 2014 Global Survey Report, "Internationalization of Higher Education - Growing expectations, fundamental values", more than half of the universities have their own program or strategy of internationalization, while 22% say they are developing. Academic mobility of students and joint international scientific research are justified as a priority action in the direction of internationalization. Restrictive factor is limited funding. Among the major problems are access to international education, mainly students with financial opportunities and general commercialization of education [2].

The internationalization of higher education in Ukraine provides a real chance for its development. At the global level, an extremely favorable situation has developed: a demographic explosion continues in most countries in Africa and in some Asian and Latin American

countries. The question remains about the ability of leading countries to meet the growing global demand for higher education. Therefore, Ukraine has a real chance of maintaining and upgrading higher education through its internationalization, in particular the attraction of foreign students.

In order to ensure the internationalization of the higher education system in Ukraine, some number of foreign students should reach at least 10% of the total number of students, that is, about 170-180 thousand people. Subject to the projected PJ J. Altbachech growth rates at 12.5% annually by 2020, their number should increase to 120 thousand people. Their annual financial contribution to the Ukrainian economy is estimated at 10 billion hryvnias.

With the implementation of a strong and flexible policy on attracting foreign students, it is possible to reach a level of 15-20% growth annually, ie from 133 to 155 thousand people by 2020, which, in terms of the indicator of the expected income, will amount to between 11 and 13 billion UAH. In turn, high growth rates will allow to solve the set strategic task by 2025[3].

REFERENCES

1. Internationalization of higher education: opportunities for Ukrainian universities. -[Electronic resource]. – Access mode: <http://vstup.onua.edu.ua>
2. Internationalization of higher education. - [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.univ.kiev.ua>
3. Internationalization of higher education in numerals. -[Electronic resource]. – Access mode: <http://education-ua.org>

Scruggs Leigh, Ph.D.

*United States Peace Corps Response Volunteer
Eastern European National University
(Lutsk, Ukraine)*

INCLUSIVE EDUCATION

Students may require Special Educational Needs (SENs) when there is a physical, neurological, or emotional characteristic that disrupts their ability to take-in information, process information, retain information, or output information in either an academic or a social environment. The choice of what is correct for a student depends on what that student's individual goals, needs, and desires are and how

the school system can accommodate all of those variables. The point of the matter is that no two students are alike and treating all students as the same person seriously limits those students' abilities to learn, grow, and be productive. Individualized education means that you take the individual into account when deciding anything, especially access to education. The best answer for what is correct is to find what works best for the student at that time and be willing to change as the student changes.

Inclusion of Students with SENs To create educational environments for inclusion, Hudgins (2012) performed an analysis of existing research to learn what makes for successful inclusion. She found that administrators hold the key to setting the tone for inclusion as a vision and mission of their individual schools. Once administration has embraced the concept, then the work is up to the classroom teachers to ensure that their practices incorporate inclusive educational strategies for all students. However, as Curcic (2009) found in her international study of inclusion practices, general education teachers may say they support the mission and vision of inclusion, but their lesson plans do not indicate any value toward individualization for students with special needs. These contradictions in what is reported and what is found lead to discrepancies in the way that students with SENs are included in general education classes across the globe. It is noted that teachers in both of these studies indicated that they do see the effectiveness of using inclusion strategies when working with both students with SENs and those without SENs.

Historically, the roles of general and special education teachers, as well as the students they serve, have made it more difficult for veteran teachers from both groups to embrace the current trend of including students with SENs in general education classrooms due to changes in role expectations (Lipsky, 1969). As Titone (2005) explained, the "either-or" mentality of having to become either a general education teacher or a special education teacher is holding back progress for teachers and students in inclusive programming. Lipsky and Gartner (1996) reported in their effort to eliminate the dual systems of special general education, that our schools' implementation of inclusion equates to the old adage regarding racial segregation,

“separate, but equal,” where the two systems may be separate, but as implemented are far from equal. Inclusion of students with SENs requires collaboration between the dual systems as Stainback and Stainback (1984) concurred.

Educator Preparation Allday, Neilsen-Gatti, and Hudson (2013) and Harvey, Yssel, Bauserman, and Merbler (2010) found that regardless of the preparation program teachers enrolled in to enter the classroom, an overwhelming number of general education teachers do not report being prepared to teach students with SENs. While teacher attitude toward inclusion is almost always reported as positive (McHatton & Parker, 2013; Van Reusen, Shoho, & Barker, 2000-2001), a similarly high number of teachers continue to report uneasiness in engaging in teaching students with SENs. Sucuoğlu et al. (2014) found that educators who had taken a special education course were much more knowledgeable about all aspects of inclusion and therefore more likely to be an effective teacher for all students. The use of fieldwork and internships in special education classrooms provided even more knowledge and skills for pre-service teachers in their preparation to enter classrooms with diverse student populations (McHatton & Parker, 2013). Preparing pre-service teachers through coursework and fieldwork is vital to ensuring that all teachers are prepared to teach all students.

Examining teacher preparation for inclusion of students with SENs in general education classes, Gately and Hammer (2005) used a self-reporting survey to examine 15 secondary school teachers’ and five university faculty members’ knowledge of inclusion and the effect of their teacher preparation program on their ability to teach students with SENs. As with Idol’s (2006) findings, the teachers reported positive feelings toward inclusion, but did not believe they were adequately prepared for what they encountered in the classroom. To illustrate, Gately and Hammer (2005) noted that the teachers had taken less than two class sessions to discuss special education issues. These findings concur with Bocala et al. (2010), who found only haphazard course requirements for general education teachers in pre-service programs in teaching students with SENs. At most, general education teachers were required to take a three-credit class over the course of their pre-service program; otherwise skills and knowledge

were expected to be intertwined throughout other required courses. Even if school districts are hiring from traditional teacher education programs, research shows that those programs are doing very little to prepare general education teachers to work in classrooms with students with SENs.

Conclusion The inclusion movement that began in earnest during the 1990s is a remnant that continues today to provide all students the opportunity to participate equally in schooling. Titone (2005) defined inclusion as “a philosophy that is meant to produce settings in which all students in a K-12 school or classroom, regardless of their strengths or weaknesses, are a full part of the learning community and progress together in their academic endeavors” (p. 7). The increased inclusion efforts seen in public education today are allowing for more students to have access to the curriculum, and now it is time for their teachers to be fully included as well. However, without reforms to combat the inequalities in our education system, our society will soon suffer a similar fate as the fall of Rome (Darling-Hammond, 2006). Darling-Hammond provided suggestions to avoid this future societal decline: by preparing effective teachers for the classroom. Explaining why and how effective teachers matter to student achievement, Darling-Hammond (2011) also reported on findings regarding exemplary teacher education programs that provide the skills and knowledge required for effective teachers to develop. Preparing every teacher to teach every student that enters their classroom is the mantra for much of the work toward how to best include teachers in their preparation for inclusion.

REFERENCES

1. Allday, R. A., Neilsen-Gatti, S., & Hudson, T. M. (2013). Preparation for inclusion in teacher education pre-service curricula. *Teacher Education and Special Education, 36*(4), 298–311.
2. Bocala, C., Morgan, C., Mundry, S., & Mello, D. (2010, July). *Do states have certification requirements for preparing general education teachers to teach students with disabilities? Experience in the Northeast and Islands Region.* (Issues and Answers REL 2010 - No. 090). Washington, DC: National Center for Education Evaluation and Regional Assistance, Institute of Education Sciences, U.S.

Department of Education. Retrieved from https://ies.ed.gov/ncee/edlabs/regions/northeast/pdf/REL_2010090_sum.pdf

3. Curcic, S. (2009). Inclusion in PK-12: An international perspective. *International Journal of Inclusive Education*, 13(5), 517–538.

4. Darling-Hammond, L. (2006). Securing the right to learn: Policy and practice for powerful teaching and learning. *Educational Researcher*, 35(7), 13–24.

5. Darling-Hammond, L. (2011). *Quality teaching: What is it and how can it be measured?* Retrieved from <https://edpolicy.stanford.edu/sites/default/files/events/materials/ldhscopeteacher-effectiveness.pdf>

6. Gately, S., & Hammer, C. (2005). An exploratory case study of the preparation of secondary teachers to meet special education needs in the general classroom. *The Teacher Educator*, 40(4), 238–256.

7. Harvey, M. W., Yssel, N., Bauserman, A. D., & Merbler, J. B. (2010). Preservice teacher preparation for inclusion: An exploration of higher education teacher-training institutions. *Remedial and Special Education*, 31(1), 24–33.

8. Hudgins, K. S. (2012). Creating a collaborative and inclusive culture for students with special education needs. *McNair Scholars Research Journal*, 5(1), 79–91.

9. Idol, L. (2006). Toward inclusion of special education students in general education: A program evaluation of eight schools. *Remedial and Special Education*, 27(2), 77–94.

10. Lipsky, D. K., & Gartner, A. (1996). Inclusion, school restructuring; and the remaking of American society. *Harvard Educational Review*, 66(4), 762–796.

11. Lipsky, M. (1969, September). *Toward a theory of street-level bureaucracy*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, New York, NY.

12. McHatton, P. A., & Parker, A. (2013). Purposeful preparation: Longitudinally exploring inclusion attitudes of general and special education pre-service teachers. *Teacher Education and Special Education*, 36(3), 186–203.

13. Stainback, W., & Stainback, S. (1984). A rationale for the merger of special and regular education. *Exceptional Children*, 51(2), 102–111.

14. Sucuoğlu, B., Bakkaloğlu, H., İşcen Karasu, F., Demir, S., & Akalin, S. (2014). Preschool teachers' knowledge levels about inclusion. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(4), 1477–1483.

15. Titone, C. (2005). The philosophy of inclusion: Roadblocks and remedies for the teacher and the teacher educator. *The Journal of Educational Thought*, 39(1), 7–32.

16. Van Reusen, A. K., Shoho, A. R., & Barker, K. S. (2000/2001). High school teacher attitudes toward inclusion. *The High School Journal*, 84(2), 7–17.

СЕКЦІЯ II. Зміна освітніх парадигм у контексті викликів глобалізації

Караїм Володимир,
студент,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Смаль Оксана,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ПРОГРАМА «ПОДВІЙНИЙ ДИПЛОМ» ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ МІЖНАРОДНОГО ОБМІНУ В ОСВІТІ

Сучасну вищу і фундаментальну наукову освіту важко уявити без міжнародного співробітництва і одним із таких аспектів є навчання за програмою «Подвійний диплом». Ідея впровадження спільних ступенів, подвійних або більш множинних дипломів, стала наслідком прийняття більшістю країн-учасниць Болонського процесу багаторівневої структури вищої освіти, а також сприяння мобільності студентських та академічних кадрів [5].

Програма «Подвійний диплом» – це здобуття вищої освіти за інтегрованими навчальними програмами одночасно у двох навчальних закладах різних країн за освітньо-кваліфікаційними рівнями «Бакалавр» та «Магістр» [2].

Програма «Подвійний диплом» є спільним проектом українських та європейських ЗВО, завдяки якій студенти з України можуть отримати знання та дипломи провідних університетів Європи.

Перевагами навчання за програмою «Подвійний диплом» є:

- значне заощадження часу, упродовж одного терміну навчання – подвійний результат;
- досвід навчання в умовах європейської системи вищої освіти;
- здобуття якісної фахової освіти та диплому міжнародного зразка;
- можливість проведення наукових досліджень;

- участь у стипендіальних або грантових програмах Євросоюзу з метою подальшого навчання в інших країнах;
- підвищення мовного рівня та отримання досвіду міжнародного спілкування;
- можливість подорожувати іншими країнами, користуючись при цьому фінансовими пільгами студентів європейських країн;
- знайомство з європейською культурою та традиціями;
- практична реалізація набутих знань у сучасних університетських лабораторіях європейських країн;
- можливість стажування на європейських підприємствах із перспективою працевлаштування;
- після отримання диплому, можливість працевлаштування як на вітчизняних, так і на міжнародних підприємствах [2].

Варто зазначити, що європейські заклади вищої освіти готують студентів, спираючись на набуття окрім теоретичних знань ще й практичних. Молодь за подвійними програмами навчається у багатонаціональному колективі. Сюди приїжджають студенти із Азербайджану, Казахстану, Ірану, В'єтнаму та інших країн. А це сприяє міжнародній співпраці.

Серед основних особливостей навчального процесу європейських ЗВО можна виділити те, що заняття проходять по 5 днів на тиждень, та можуть займати від 2 до 10 годин на день. Оцінювання студентів відбувається шляхом написання іспитів у середині (midterms) та в кінці семестру (finals), а також за результатами есе, проєктів, тестів (або, як їх називають – quizzes). Окрім лекційних та практичних занять викладачі можуть приділити увагу студентам і під час своїх приймальних годин (Office hours). Проте необхідно зазначити, що вільний час та час для відпочинку у студентів залишається [1].

Здобуття вищої освіти в іншій країні додає самостійності та незалежності. Проте однією із ключових проблем у навчанні за кордоном – є адаптація до умов проживання в іншій країні. Часто у перший період важко адаптуватися до спілкування іноземною мовою. Найбільш впевнено українські студенти відчувають себе у Польщі, оскільки польська мова та культура, у порівнянні з

іншими, є для них найближчою. Незначним тут, також, є територіальний бар'єр, оскільки країни розташовані поряд.

Важливим чинником європейської освіти є те, що у вільний від навчання час, можна підпрацьовувати, чи знайти оплачувану практику, оскільки багато підприємств приймають на роботу студентів на неповний робочий час.

У низці європейських навчальних закладів, адміністрації із власного бюджету, для студентів з України, виділяють стипендіальні кошти. Що дає можливість кращим студентам не лише навчатися на безкоштовній основі, а й отримувати стипендію.

До європейських університетів, які співпрацюють із українськими ЗВО за програмою «Подвійного диплому» належать: Університет Вітовта Великого (Литовська Республіка) [3], Політехнічний інститут м. Браганса (Португалія), «Люблінська Політехніка» м. Люблін (Республіка Польща) [4], Університет імені Яна Длугоша в Ченстохові (Республіка Польща), Краківська гірничо-металургійна академія імені С. Сташіца (Республіка Польща), Вища школа економіки та інновацій в Любліні (Республіка Польща), Поморська Академія в Слупську (Республіка Польща), Полонійна академія в м. Ченстохові (Республіка Польща), Університет імені Фридриха Шиллера в м. Єна (Німеччина) та ін. [3].

Луцьким НТУ укладено договори про співпрацю в рамках програми «Подвійного диплому» з університетом «Люблінська Політехніка» та Політехнічним інститутом м. Браганса. Із 2017 року за програмою «Подвійного диплому» в університеті «Люблінська Політехніка» навчаються троє студентів машинобудівного факультету. У Політехнічному інституті м. Браганса за даною програмою навчається студентка факультету бізнесу.

Загалом, упродовж останніх років досить поширеним є навчання за програмою «Подвійного диплому» із суміжних, але різних спеціальностей наприклад «Екологія» та «Біотехнологія». Це дає ще більшу можливість реалізації на ринку праці.

Про вагомому роль та перспективи впровадження програми «Подвійний диплом» для різних спеціальностей наголосила

міністр освіти та науки Лілія Гриневич (11.03.2019 року) під час зустрічі із науково-педагогічними працівниками та студентами Волинської області.

Завдяки великому обсягу знань і практичним навичкам випускники, які навчалися за програмою «Подвійний диплом», знаходять роботу в Україні і за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безкоштовне навчання в Польщі без карти поляка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://entrant.eu/podvijnyj-dyplom-v-universyteti-imeni-lazarskogo-u-varshavi/>.

2. Подвійний диплом. Київський національний університет технологій та дизайну. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://knutd.edu.ua/university/iam/double_degree/

3. Програма «Подвійний диплом». СНУ імені Лесі Українки. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eenu.edu.ua/uk>.

4. Програми для студентів. Луцький національний технічний університет. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lutsk-ntu.com.ua/uk/programi-dlya-studentiv>.

5. Програму подвійних дипломів презентували в ЧНУ. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cdu.edu.ua/news/prohramu-podviinykh-dyplomiv-prezentuvaly-v-chnu.html>.

Кононович Карина,

студентка,

Науковий керівник – к.соціол.н., доцент Піменова Ольга,

Луцький національний технічний університет

(м.Луцьк, Україна)

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ: АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У сучасному суспільстві однією із актуальних проблем є працевлаштування молоді в Україні.

Професія – це вид праці, занять, що потребує певної підготовки, а також є джерелом існування. Характеризується вона системою вмінь, знань та набутих навичок, які має певна людина.

Правильний вибір професії передбачає відповідь на такі питання: “чи хотів би все життя присвятити саме цьому напрямку”, “чи зможеш самореалізуватися у цій сфері”, адже ці питання є фундаментальними у процесі особистісного формування. До вибору професії потрібно відноситись дуже серйозно, потрібно розуміти що це – життєва стратегія. Проблеми професійного самовизначення досліджували в своїх роботах Є. Клімов, Н. Пряжніков, В. Сидоренко, М. Тітма, Л. Божович, Б. Федоришин, О. Мельник та інші вчені.

Професійна само визначеність полягає у самостійному міркуванні про зміст роботи та діяльність в конкретній культурно-історичній та соціально-економічній ситуації. Під професійним самовизначенням у педагогіці розуміють самопізнання та об'єктивну оцінку особою власних індивідуальних особливостей, зіставлення своїх професійно-важливих якостей і можливостей з вимогами, необхідними для оволодіння конкретною професією. Це процес прийняття особистістю рішення щодо вибору майбутньої трудової діяльності (вибір професії, професійного навчального закладу, місця працевлаштування). В Україні низька заробітна плата. Працювати по професії можливості немає, тому навчаємось на одну спеціальність а працюємо зовсім на іншій роботі.

Сьогодні молодому поколінню складно обрати для себе правильний напрям професії. Як правило, обирають для своєї дитини старші члени родини професію і заклад, де буде вчитись дитина. Можна стверджувати, що це є однією з причин у тих випадках, коли студенти після закінчення вищих навчальних закладів працюють не за фахом.

Важливим моментом також є те, щоб батьки певну частину відповідальності делегували дитині. Потрібно, щоб у дитини було таке відчуття ніби вона самостійно обрала професію. Головними проблемами у визначенні професійної самовизначеності є:

- 1) проблема самореалізації особистості;
- 2) проблема вибору прийняття рішень;
- 3) проблема адаптації.

Для того, щоб зробити правильний вибір кожен повинен запитати себе: чи зможу я показати і розкрити себе саме в цій

професії? Чи буде моя професія приносити користь державі? Студентські роки дають багато можливостей для того аби навчатися певним навичкам, здобути нові знання. Якщо подобається інша професія або спорт, то можна відвідувати певні курси, які нам допоможуть здобути навички. Студент, який впевнений в собі, вміє знайти спільну мову з тими, хто його оточує, вміє контролювати час та своє дії тільки з цими критеріями можна здобути бажане в своїй професії.

Отже, для успішного визначення сучасної молоді в професійному світі потрібно залучати активно до співпраці батьків, психологів, вчителів, друзів. У школі повинні уважно вивчати цю проблему. Якщо усе це буде активно працювати в школі, то в подальшому житті учні не будуть шкодувати про вибір своєї професії.

Кучук Світлана,

магістрантка,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,

професор Біла Олена,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

(м. Ізмаїл, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Здоров'я дитини – це одна з її найбільш складних комплексних проблем сучасності, бо саме здоров'я молодого покоління визначає стан суспільства та держави в цілому. Сьогодні відповідно до тлумачення ВООЗ прийнято розуміння здоров'я як взаємозв'язок соматичної, психічної та соціальної складової.

Не зважаючи на те, що перші зарубіжні тифлопедагогічні дослідження, призначені вивченню різних проблем дітей з порушеннями зору відносяться ще до прошлого століття (П. Віллей, М. Сезаран, Л.Г. Гельмгольц), багато аспектів цієї проблеми вимагають подальшого розвитку і в наш час. Ідеться

про стрімкий ріст дітей з порушенням зору у шкільні роки, з одного боку, та пошук шляхів щодо попередження цього явища саме в шкільних закладах з іншого.

У дослідженнях сучасних дефектологів, тифлопедагогів і психологів (І.В.Дубровіної, Є.Л. Мілютіної, М.С. Нефросіної, Т.В. Розанової, Л.І. Солнцевої) наголошується, що основний шлях зміцнення здоров'я школярів взагалі, та покращення їх зору зокрема, – це створення благоприємних соціально-педагогічних умов у різних інститутах їх соціалізації (родині, школі, закладах позашкільної освіти).

На основі аналізу наукових праць зазначенх вище дослідників ми виявили, що до різновидів патологічних і набутих змін зору у дітей молодшого шкільного віку відносяться: спазм акомодатії реснічних м'язів очей, що виникає через зорову втому при роботі на близькій відстані; короткозорість (переважно набута хвороба); далекозорість (це ненабутий, а природжений стан); астигматизм (особливий вид природженої або набутої побудови очей); косоокість (східна, розхідна, вертикальна).

До найпоширеніших причин порушення зору у молодших школярів відносяться: природжені (далекозорість, астигматизм, косоокість) або набуті дефекти роботи зорового аналізатора; алергічні реакції очей; невірна постава дітей при підсиленні зорового навантаження (під час занять за партою, гри на комп'ютері, перегляду телебачення); навантаження очей молодших школярів на шкільних уроках, що вимагають додаткового зорового напруження (письмо, читання тощо); погане освітлення шкільних класів і домашніх кімнат; шкільний травматизм очей в учнів; безконтрольний тривалий перегляд молодшими школярами телебачення та тривала комп'ютерна гра; недостатній рівень знань дітей і батьків про способи надання першої медичної допомоги при захворюванні очей, травмах, попаданні в очі дрібних речей тощо; відсутність систематичних медичних оглядів і перевірок дітей у окулістів у сільських школах (формальність в окремих випадках проведення таких оглядів); помилковість при встановленні вірних діагнозів); занадто завантаженість сільських батьків та відсутність часу для своєчасного контролю гігієнічних процедур учнів, надання

своєчасної першої допомоги; безсистемність профілактичної роботи з сільськими батьками та молодшими школярами з підвищення їх валеологічної грамотності; порушення правил друкування видань (дрібний шрифт, надто яскраві ілюстрації тощо).

Слід підкреслити, що просвітницька робота з батьками у досліджувальному напрямку має відбуватися за спеціально розробленими педагогами програмами. Презентуємо фрагменти авторської програми «Зір дитини і батьки», розробленої на основі методичних рекомендацій учених Ю.М. Антіпчука («Анатомія і фізіологія дитини (практикум)» [1]), С.А.Козлової, О.Т.Смирнової («Гігієнічні умови виховання дітей в селах» [2; 3]).

Метою проведення профілактичних занять виступає реалізація інформаційно-просвітницької та консультативної роботи з батьками з питань зміцнення та оздоровлення зору молодших школярів.

Така програма інтегрує чотири компоненти:

1. Інформування батьків про функціональне призначення зорового аналізатора дитини (ідеться про розширення знань про головне призначення очей у житті людини; побудову ока);
2. Оволодіння батьками знаннями та вміннями про навчання дітей способам обережного ставлення до зорової системи;
3. Інформування батьків про захворювання очей та їх профілактику;
4. Сімейне виховання у молодших школярів співчуття та доброго ставлення до людей із вадами зору.

На батьківських зборах і групових заняттях доцільно пропонувати для спільного обговорення наступні теми: «Очі – найцінніший скарб людини», «Гімнастика для очей», «Якщо в домі з'явився комп'ютер», «Догляд за очима», «Від чого очі не можуть захиститися?», «Хвороби очей та перша медична допомога», «Про тих, хто не бачить».

До основних методів й організаційних форм роботи з батьками у досліджуваному напрямі слід віднести наступні: розповідь, бесіда, розв'язання проблемних запитань, обговорення фразеологізмів, проведення спільних батьківсько-дитячих міні-

експериментів, фізичні вправи для очей, зорові ігри, розповсюдження пам'яток серед батьків, виконання батьками домашніх завдань з відповідними інструкціями, батьківсько-дитяче малювання на задану тему, проведення батьківського інтерв'ю з школярами, спільне створення домашнього міні-довідника, добір переконливих прикладів для дітей за допомогою текстів і малюнків тощо.

У контексті порушеної проблеми на наступному етапі дослідження більш прицільну увагу слід надати організаційно-методичним засадам реалізації соціально-педагогічного консультування батьків молодших школярів з вадами зору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антіпчук Ю.М. Анатомія і фізіологія дитини (практикум). – К.: Вища школа, 1989. – 120 с.
2. Козлова С.А. Теория и методика ознакомления дошкольников с социальной действительностью: Уч. пос. для студ.–М.: «Академия», 1998. – 160с.
3. Смирнова О.Т. Гигиенические условия воспитания детей в дошкольных учреждениях села. – М.: Просвещение, 1980. – 204с.

Лук'янчук Катерина,

магістранта,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,

професор Біла Олена,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

(м. Ізмаїл, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНИХ УЧНІВ В УКРАЇНІ ТА США (ПОРІВНЯЛЬНИЙ КОНТЕКСТ)

Проблема стрімкого росту чисельності дітей з особливими потребами в Україні та зарубіжних країнах актуалізується з кожним роком. Ідеться про такі чинники погіршення здоров'я населення, як підвищення екологічної небезпеки у світі, зростання наркоманії й алкоголізму, зниження ресурсних можливостей сімей для забезпечення повноцінного харчування та медичного обслуговування дітей, погіршення умов праці і

відпочинку для працівників, збільшення стресових ситуацій тощо.

На основі теоретичного аналізу праць учених (О.В. Безпалько, Є.І. Лернера, О.В. Поляк та ін. [1; 2; 3]) ми виявили спільні та відмінні особливості становлення інклюзивної освіти учнів в Україні та США. Презентуємо, насамперед, прогресивні тенденції, що є спільними для країн.

Сьогодні визначення специфічної цільової групи учнів як такої, що має «особливі потреби» («особливі освітні потреби») є визнаним в передових країнах. У такому контексті віддзеркалюється переважно соціальний вектор наявної проблеми у житті дитини, а не медичний (або юридичний). Водночас слід наголосити на тому, що у зв'язку із забороною навіть «вербальної дискримінації» таких дітей, в Україні та США заперечується використання соціально некоректних термінів «дитина-інвалід» або «хвора дитина».

Ми з'ясували, що спільною для передових країн світу й України є й класифікація цільових груп дітей з особливими потребами. Ідеться про такі групи, як: діти з порушеннями слуху, включаючи глухоту; з порушеннями зору, включаючи сліпоту; з порушеннями опорно-рухового апарату; з дефектами мовної діяльності; розумово відсталі діти (стійка психічна недорозвиненість, що веде до недостатньої пізнавальної діяльності) й учні із затримкою психічного розвитку (з тимчасовим відставанням психіки в цілому чи окремих її функцій (відставання конституційного, психогенного, соматичного, церебрально-органічного походження); діти-аутисти; гіперактивні діти (із занадто підвищеною збудливістю нервової системи); з комплексними дефектами (сліпоглухонімі, ДЦП з розумовою відсталістю); діти з проблемами розвитку (сенсорні, інтелектуальні, емоційно-вольові, фізичні відхилення, хронічні соматичні захворювання, відхилення у психофізичному розвитку (наприклад з психоневрологічними захворюваннями); інші захворювання (туберкульоз, патологія серцевої діяльності, епілепсія, діабет).

На законодавчому рівні в Україні та США сьогодні функціонує врегульована система захисту прав дітей з

особливими потребами, що ґрунтується, насамперед, на міжнародних документах, прийнятих ЮНЕСКО («Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти») та ООН «Конвенції про права дитини»). Водночас, хоча в кранах і прийняті загальнодержавні закони та програми щодо соціального захисту людей з особливими потребами, паралельно з цим спостерігається тенденція щодо прояву самостійності та громадської активності у розв'язанні проблем дітей і молоді з особливими потребами у кожному американському штаті або регіоні України. Ідеться про внутрішнє фінансування, реалізацію соціальних програм, створення громадських організацій, активізацію приватного сектора у вирішенні питань соціальної адаптації, реабілітації та соціалізації дітей і молоді. Простежується тенденція до зростання уваги окремого штату (або регіону) як на матеріальну, так і духовну психолого-педагогічну підтримку.

Слід підкреслити, що сьогодні в Україні прийнято визначати два аспекти професійної діяльності педагогічної громадськості з дітьми з особливими потребами – це соціально-педагогічна робота як самими дітьми, так і з їхніми батьками. В США такий аспект діяльності, як соціально-педагогічна робота не відокремлюється та має комплексний характер. Тобто всі заходи відносяться до сфери соціальної роботи. Поряд з цим, спільними для цих держав виступають такі напрямки роботи, як: вивчення соціально-психологічного стану осіб з особливими потребами, проведення соціально-педагогічних досліджень особливостей соціалізації дітей з різними захворюваннями; побутова реабілітація дітей (навчання елементам самообслуговування, нормам поведінки в мікросоціумах); психолого-педагогічне консультування дітей з особистісних проблем; формування якостей особистісної самодіяльності засобами спеціально розроблених психотренінгів; здійснення психолого-педагогічної корекційної роботи з дітьми; організація консультпунктів для членів сімей молодих інвалідів з юридичних, правових, психолого-педагогічних питань; розвиток творчих можливостей дітей; організація культурно-дозвілдової діяльності дітей шляхом впровадження різних програм та форм роботи соціальних служб;

профорієнтаційна робота серед молодих інвалідів; соціально-педагогічна допомога та підтримка батьків; координація роботи з різними соціальними інститутами, що опікуються проблемами дітей з особливими потребами у суспільстві; розвиток волонтерського руху в сфері соціального захисту та підтримки дітей з особливими потребами.

Слід зауважити, що стандарти соціально-педагогічної роботи з учнями із особливими потребами, які вчать в умовах традиційних класів, ще не досліджені в повному обсязі як у США, так і в Україні. Фахівці та вчені цих країн покликані своєчасно вирішувати низку актуальних завдань, що стосуються обґрунтування практики інтегрованого навчання дітей з порушеннями розвитку у звичайних школах (які саме діти можуть бути інтегровані, якою має бути їх кількість, щоб не порушувалися інтереси інших учнів і вчителів); використання сучасних інформаційних технологій для розширення можливостей вибору індивідуальних програм навчання для дітей з особливими потребами тощо.

Дослідницький інтерес також викликає визначення відмінних рис щодо реалізації соціально-педагогічної роботи з учнями з особливими потребами в США та в Україні. Примітно, що забезпечення в США рівного (за правом) доступу до освіти дітей з особливими потребами та розвиток громадського руху проти розмежування навчання дітей з різним станом здоров'я бере початок у другій половині 19 сторіччя. Щодо України, то в 1992 році була вперше прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про Компенсаційну програму розв'язання проблем інвалідності». Поряд з цим, у США, на відміну від України, прийнято низку законодавчих актів щодо захисту прав бездомних дітей з обмеженими можливостями здоров'я [4].

У США функціонує налагоджена система надання різних видів допомоги дітям з особливими потребами, що охоплює всі сфери життя й сприяє їх інтеграції в суспільство. Ідеться про максимальну адаптацію суспільних стандартів до особливих потреб дітей з інвалідністю з тим, щоб вони могли жити незалежно. В Україні така система знаходиться на рівні становлення й розвитку (зокрема, йдеться про розширення місць

для дітей у реабілітаційних центрах, спеціальних таборів і табірних змін тощо).

Сфера професійної діяльності з дітьми з особливими потребами в США і в Україні має деякі відмінності. Наприклад, у США до фахівців, які працюють із дітьми з особливими потребами у школах, відносяться спеціальні педагоги (відповідно до вад учня, наприклад “сурдопедагог”); додатковий персонал підтримки; координатори спецпрограм; координатор роботи зі студентами з особливими потребами, який керує командою спеціальних учителів у звичайних школах та інші.

Спеціальна освіта в США не існує як окремо функціонуюча система, а є послугою в межах регулярної освіти. Учням, незалежно від рівня їх фізичного розвитку, гарантується рівний доступ до загальної освіти. Відповідно до їх можливостей, існує 3 рівня інтеграції: повна (у звичайних класах); у звичайному класі з наданням індивідуальних лікувально-корекційних уроків; в окремих денних класах в межах звичайної школи. Акцент робиться на співпрацю спеціальних шкіл із загальноосвітніми, коли перші грають роль консультативних центрів. В Україні лише в останнє десятиріччя відбулися суттєві зрушення у бік запровадження соціально-педагогічних інновацій (формується реабілітаційні осередки як альтернатива спеціалізованим дитячим інтернатам, інклюзивні школи і класи, сектор альтернативної освіти).

Також підкреслимо, що у США сьогодні активно реалізуються різноманітні програми роботи груп батьківської самопомоги, батьківських груп підтримки, що значно сприяє усвідомленню батьками проблем дітей з особливими потребами, оволодінню методикою втілення індивідуальних реабілітаційних програм. Водночас, в Україні ще слід надати прицілну увагу на впровадження додаткових професійних програм і курсів, спрямованих на підвищення рівня професійної діяльності педагогів з учнями з особливими потребами. Ідеться про організацію їх командної співпраці з різними фахівцями, уміння застосовувати різноманітні інноваційні програми роботи з учнями з особливими потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О., Едель С. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми обмеженими функціональними можливостями: Методичні рекомендації / За ред. А. Й. Капської. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. – 115 с.
2. Є.І.Лернер. Похожие и непохожие. Отношение к детям с ограниченными возможностями. – М.: Акад. проект, 2001. – 64с.
3. О.В.Поляк. Проблеми соціальної реабілітації осіб з обмеженою дієздатністю – «духовна реабілітація»/ Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб. наук. пр. - К.: Університет «Україна», 2004. – 448с.
4. The education of students with disabilities in homeless situations: a guide to rights and resources. – Washington: National law center, 1997. – 19 p.

Міщук Інна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
СНУ імені Лесі Українки
(м. Луцьк, Україна)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Зміна ситуації в Європі, обумовлена вступом більшості європейських країн до Ради Європи, викликає також необхідність врахування в Україні єдиних для всіх європейських країн стандартів і вимог, викладених в «Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання»[1].

Підготовка студентів різних профілів і напрямів навчання завжди привертала увагу фахівців-методистів. Здійснений аналіз вітчизняного (І. Бех, Н. Бібік, О. Вишневський, Н. Волкова, О. Дубасенюк, О. Зязюн, О. Овчарук, Г. Падалка, С. Сисоєвої, Л. Хомич) та зарубіжного (М. Мерілінен, Дж. Пітарінен, І. Сірай, Н. Тімперлей) досвіду засвідчив, що спостерігається тенденція невпинного пошуку нових концептуальних підходів щодо професійно-методичної підготовки майбутніх учителів Нової української школи (НУШ) через моделювання процесу підготовки, оновлення змісту й технологій навчання.

Мета публікації полягає в ознайомленні з особливостями методичної підготовки вчителя початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм.

Проблема підготовки сучасного вчителя НУШ була представлена в методичних дослідженнях відносно недавно. Адже, Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки, яка має за мету змінити підхід вчителів до навчання учнів: вчити критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами [8]. З 1 вересня 2018 року всі школи країни почали вчитися по новій програмі. Навчання організовано за єдиним стандартом без запровадження предметів із поглибленим рівнем. А діти з особливими потребами зможуть вступати до школи у віці фізичної готовності [10].

Вже ухвалено новий закон України «Про освіту», який передбачає 12-річне компетентнісне навчання, починаючи з 2018 року [8]. Затверджено чимало підзаконних актів, триває підготовка нового закону «Про загальну середню освіту». Головна мета навчання передбачає оволодіння учнями певним набором компетентностей та наскрізних вмінь. Компетентність трактуємо як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке накладатимуться уміння, як користуватись цими знаннями, цінностями та навичками, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті [10].

Зазначимо, що для НУШ створено новий Стандарт освіти і нові програми.

Також Стандартом нової української школи передбачено поділ початкової освіти на два цикли – 1–2 класи і 3–4 класи.

Перший цикл допоможе учневі звикнути до шкільного життя. Міністерство освіти і науки у Методичних рекомендаціях щодо роботи з першокласниками НУШ пропонує на перші тижні докладні матеріали для вчителів першокласників, з детальним потижневим описом, де є навчальні цілі на тиждень, а також

розписані активності, вправи та завдання для досягнення цих навчальних цілей протягом адаптаційного періоду першокласників [9].

У першому циклі переважатиме ігрова діяльність, а обсяг домашніх завдань буде обмежено.

Частина предметів у другому циклі передбачатиме оцінювання. Рекомендують між другою і третьою академічними годинами проводити динамічні перерви у вигляді рухливих ігор, іншої фізичної активності дітей.

А вчитель може використовувати 20 % резервного часу у навчальних програмах з усіх предметів і курсів на свій розсуд. Проводити корекційно-рефлексійний тиждень наприкінці кожної чверті для подолання розбіжностей у навчальних досягненнях учнів. А щодо вибору змісту і форм організації навчально-пізнавальної практики навчальний заклад визначає самостійно [10]. Слід приділяти увагу груповій, ігровій, проектній та дослідницькій діяльності, мають бути урізноманітнені варіанти упорядкування освітнього середовища. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального простору в класі. Планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивацію її до навчання.

Звернемо увагу на те, що нововведенням у практиці діяльності 1-х класів закладів загальної середньої освіти є структурування змісту початкової освіти на засадах інтегративного підходу у навчанні. Таке навчання засновано на комплексному підході і розглядається науковцями через призму цілісної картини світу, а не ділиться на окремі дисципліни.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» для учнів 1 класу, авторського колективу І. Андрусенко, Н. Котелянець, О. Агеєвої, розроблений на реалізацію Державного стандарту початкової освіти, відповідно до Типових освітніх програм колективу авторів під керівництвом О.Я.Савченко. Виконуючи цікаві завдання та вправи, діти не лише опанують програмовий матеріал, а й розширюють свої уявлення про різні сфери життєдіяльності людини. Загальний обсяг навчального часу становить 140 годин на рік, що розрахований на 4 години

тижневого навантаження. Упродовж навчального року можна опрацювати з учнями 35 тем (за кількістю навчальних тижнів) [11].

Дидактичний зміст процесу інтеграції полягає у взаємозв'язку змісту, методів і форм роботи. Принцип науковості реалізується в змісті навчального матеріалу. Ідеї новоствореного підручника полягають в інтегрованому підході внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, які сприятимуть формуванню ключових та предметних компетентностей. На думку авторів підручника, послідовність вивчення ґрунтується на основних принципах дидактики – від простого до складного, створює умови для індивідуального підходу до навчання, збуджує увагу, активізує мислення. Широкого впровадження набули інтерактивні методи, різні форми самостійної роботи, що допомагають орієнтуватися на кінцевий результат освітнього процесу [11].

Застосовано сучасну методику сторітелінгу (storytelling) – спосіб передачі інформації через розповідь, яка може бути вигаданою від початку до кінця, або бути реальною подією. Такі історії сприяють систематизації знань, спонукають до аналізу, творчого підходу та мотивують через ігрову діяльність. Для забезпечення мотиваційної функції, матеріал підручника викладено від імені головних персонажів Знайчиків. Також включено завдання дослідницького характеру, таких як: дослідження – розпізнавання, дослідження – спостереження, дослідження – пошук.

Вважаємо, що використання даного підручника у навчальному процесі сприяє свідомому засвоєнню матеріалу, забезпечує підвищення пізнавальної активності школярів, сприяє створенню позитивної мотивації, розвиває мислення, мовну здогадку учнів, здатність порівнювати і зіставляти, сприяє морально-етичному вихованню учнів.

Навчальні програми предметів або курсів створюють учителі – самостійно або об'єднавшись у спільноти/ мережі, на основі безпосередньо Стандарту початкової освіти або за зразком Модельної навчальної програми [10].

Отже, щоб якісно організувати навчально-виховний процес за новим Державним стандартом початкової загальної освіти вчитель НУШ повинен знати і розуміти вимоги Державного стандарту початкової загальної освіти; уміти скласти власну навчальну програму; опрацювати і використовувати на практиці методики, які дозволяють реалізувати інтегрований, діяльнісний та компетентнісний підходи, таким чином створюючи комфортне освітнє середовище для учнів класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273с.

2. Компетентістний підхід у сучасному світі: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики // Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с.

3. Хомич Л. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: монографія / Л. О Хомич. – К.: Магістр-S, 1998. – 200 с.

4. Descriptors of key competences in the National qualification framework. Competences of Personal Development [Electronic resource]. – 2007. – Mode of access: <http://cpd.yolasite.com/key-competences.php>.

5. Merilinen M. Primary Teachers' Professional Development In The Context Of Small Rural Schools [Electronic resource] / M. Merilinen, J. Pietarinen // European Conference on Educational Research, University of Lisbon, 11–14 September 2002, University of Joensuu, Finland. – Mode of access: <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00002188.htm>.

6. Siraj I. Exploring Effective Pedagogy in Primary Schools: Evidence from Research / I. Siraj, B. Taggart. – London: Pearson, 2014. – 72 p.

7. Timperley H. Teacher professional learning and development / by Helen Timperley // Educational practices series -18 / International Academy of Education, International Bureau of Education, 2008. – 31 p.

8. Новий закон "Про освіту" [Електронний ресурс]: Закон України від 27вер. 2017р. № №178-179 // Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 2017. – №178 – ст.33. – Режим доступу: <https://www.5.ua/ukrayina/novyi-zakon-pro-osvitu-oblikuvaly-u-hazeti-verkhovnoi-rady-holosi-ukrainy-156006.html>

9. Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи [Електронний ресурс]: затверджено наказом МОН від 23.03.2018 № 283. – Режим доступу:

<https://pon.org.ua/novyny/6504-metodichn-rekomendacyi-z-vivchennya-predmetv-u-2018-2019-roc.html>

10. Сайт Міністерства освіти і науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/NEW-SCHOOL.pdf>

11. Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) [Електронний ресурс] / І. В. Андрусенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агєєвої. – Видавництво "Грамота", 2018. – Режим доступу: http://www.gramota.kiev.ua/books/1kl_doslid-svit/

Николюк Тамара,
кандидат філологічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА» В УКРАЇНІ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКА ТЕНДЕНЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

За кордоном в академічному середовищі вже давно актуальні питання доброчесності, підвищення якості освіти, встановлення морально-етичних правил поведінки у вишах. Порівняно нещодавно запроваджено Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP), реалізований Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні, що «...має на меті застосовувати спільний досвід США і України для розробки та втілення чотирирічного плану заходів, зміст яких полягає у орієнтації та навчанні студентів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичної цінності і важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі» [2]. Учасниками проекту в Україні є Донецький національний університет у Вінниці, Запорізький національний університет, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, Одеський національний університет імені

І.І. Мечникова, Луцький національний технічний університет та ін.

У Європі функціонує ряд організацій, які контролюють дотримання правил доброчесності в освітньому середовищі, популяризують практику боротьби з плагіатом (у Великобританії — Офіс незалежного арбітражу, в Австрії — Австрійське агентство дослідницької доброчесності). В Україні в університетах створено репозиторії академічних текстів завдяки яким можна виявляти плагіат, в окремих вишах написано кодекси честі, а також викладається окремий курс «Основи академічного письма».

Зважаючи на тенденції освіти в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, що відбуваються на Заході, запровадження нової дисципліни (основ академічного письма) є нагальною необхідністю. Так, на заняттях із академічного письма майбутні бакалаври мають можливість оволодіти навичками загальної та комунікативної культури (теми «Культура усного та писемного наукового мовлення», «Науковий стиль», «Науковий текст»), розвивають уміння створювати різні види власного наукового тексту, опановують лексику наукового стилю, вчать шукати, розпізнавати авторитетні джерела, знаходити та виписувати головну інформацію та редагувати текст. Усі ці навички забезпечують можливості для інтелектуального, естетичного, етичного й професійного розвитку здобувача освіти.

Аналіз наукових публікацій на заняттях дає змогу студентів навчитись самостійно мислити, точно та лаконічно висловлювати власну думку, синтезувати та оцінювати знайдену інформацію.

Вивчення таких тем, як «Інтелектуальна власність», «Плагіат» сприятиме формуванню в майбутніх дослідників уявлення про оригінальний текст та поваги до чужої думки.

Формування принципів організації освітнього процесу у вишах в Україні сьогодні ґрунтується не лише на загальнолюдських цінностях, традиціях вітчизняної вищої школи, а й на потребах глобалізації освіти, необхідності залучення її до загального європейського освітнього простору. Європейська вища освіта характеризується різноманітністю мов, національних

систем, типів інститутів, орієнтацією профілів підготовки і навчальних планів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/2087/1/ЗБІРНИК%20МАТЕРІАЛІВ%20КОНФЕРЕНЦІІ.pdf>
2. SAIUP. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/>

Олексін Юрій,
*доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет водного
господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)*

Якубовська Світлана,
*кандидат педагогічних наук,
Національний університет водного
господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУПЕРВІЗОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТІ

Сучасна система освіти вимагає докорінного перегляду більшості наших уявлень про традиційну освітню практику, що відповідає соціальному замовленню – підготовці спеціалізованої, функціональної людини. Потрібні нові моделі, орієнтовані на творчість, діяльнісне знання і високі моральні принципи. Відпрацювання таких моделей можливе виключно на основі становлення принципово нової освітньої ціннісної парадигми, адже головне завдання освіти на сьогодні не „підготовка висококваліфікованих фахівців для народного господарства країни”, а створення оптимальних умов і можливостей для постійного самовдосконалення особистості, задоволення її духовних потреб, підготовка людини до життя і праці у світі, що постійно ускладнюється й змінюється[5].

Тенденція безперервності освіти як основний, провідний принцип її розвитку, як ціннісний чинник кожного індивіда

передбачає формування людини нового типу, яка в динамічно мінливих соціально-економічних умовах зможе активно жити й діяти, роблячи максимальний внесок і у власний саморозвиток, самореалізацію, і в розвиток суспільства, в його прогресивне оновлення. Розвиток особистості розглядається при цьому як безперервний процес, що орієнтує навчально-пізнавальну діяльність не лише на засвоєння знань, але й на активне перетворення навколишнього світу [2].

Як інструмент професійної підтримки та професійного розвитку, що передбачає комплекс заходів із навчально-методичного педагогічних працівників закладів дошкільної і загальної середньої освіти в умовах реалізації завдань Нової української школи Міністерство освіти і науки винесло на громадське обговорення Типове положення про супервізорську діяльність в закладах освіти, де супервізор – фахівець з високим рівнем кваліфікації та успішним досвідом роботи, який здійснює свою діяльність з метою професійної підтримки та професійного розвитку педагогічних працівників закладів дошкільної і загальної середньої освіти, тренерів і тренерів-педагогів, сприяє налагодженню партнерства між усіма учасниками освітнього процесу в умовах реформування системи освіти в Україні, впровадження Концепції Нової української школи [4].

Але, на жаль, в Україні не існує інституту супервізорства, педагогічні заклади вищої освіти не готують майбутніх фахівців до такого виду психолого-педагогічної діяльності. Тому до вирішення цієї проблеми необхідно підійти зважено, щоб супервізор не перетворився на «наставника», який виконує лише контролювальну функцію. Для цього, на нашу думку, супервізор в своїй діяльності має спиратися на засади аксіологічного підходу, який, як вважає О.Г. Рогова, дає можливість з'ясувати якості та властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольнити потреби окремої особистості та певного суспільства, а також ідеї та спонукання у вигляді норм та ідеалів і визначити однією з базисних категорій для побудови гуманітарної парадигми освіти категорію цінностей, які визначаються такими групами: 1. Внутрішні цінності функціонування освіти (головна цінність - індивідуальність

учнів, професійно-викладацькі цінності, цінності, що лежать в основі навчальної діяльності учнів і механізмів оцінювання). 2. Зовнішні цінності, що індукуються (іноді нав'язуються) освіті суспільством, державою. Саме ними визначаються економічні цінності освіти, тобто її здатність забезпечувати функціонування соціально-професійної структури суспільства. 3. Інструментальні цінності освіти, обумовлені ступенем отримання особистістю соціального, інтелектуального, символічного капіталу, зокрема, матеріальна цінність освіти (залежність оплати праці від рівня та якості освіти); соціальна цінність (освіта як фактор соціальної мобільності, вибір видів і сфер професійної діяльності); статусно-престижна цінність (освіта як спосіб та інструмент підвищення соціального статусу). 4. Продуковані цінності в освіті: вільна та відповідальна особистість; формування світоглядних установок, поглядів, цінностей загальнолюдського характеру, забезпечення умов для вільного самовизначення кожної людини у світоглядному просторі для прийняття нею власних цінностей у формі життєвих цілей, провідних мотивів та інтересів, прагнень, потреб, принципів тощо.

Зазначені блоки цінностей – це система координат, у якій, хочемо ми того чи ні, освіта постає ціннісним поняттям, а цінності так чи інакше розширюються, конкретизуються, довизначаються, сприяючи становленню гуманітарної парадигми [3].

У цьому контексті важливою є думка В.Гінецинського, який визначає такі змістовні компоненти (завдання) педагогічної аксіології: “демонстрація багатоманітності існуючих систем ціннісних орієнтацій, реальний плюралізм спрямованості людей, що взаємодіють у процесі виховання; розробка та обґрунтування системи методичних процедур, які дозволяють виявляти та урахувувати системи ціннісних орієнтацій реального життя; розробка та обґрунтування науково-методичного інструментарію, який дозволяє пояснити системи диспозицій*, реально регулюючих інтерперсональні стосунки”[2].

Таким чином, дуже важливим в діяльності супервізора є врахування ціннісних орієнтацій педагога. Зязюн І.А., розглядаючи структуру особистості вчителя, його

професійну самосвідомість, виділяє пріоритет професійно-ціннісних орієнтацій, визначаючи їх як стрижень освіти, особистості вчителя, системний компонент професійної культури, який демонструє готовність до освітньої діяльності відповідно до високих духовних цінностей, вірність гуманістичним ідеалам. Визначення професійно-педагогічних орієнтацій підкреслюють їх головну характеристику – вибірковість відносин вчителя до професії, особистості вихованця і самого себе, що розвивається на такому значимому базисі, як широкий спектр усіх духовних відносин особистості, особливо професійно виражених [1].

Відповідно такі принципи, що прописані в положенні, як міжсуб'єктна рівність і взаємодія учасників супервізії, спільне вирішення проблем і пошук шляхів покращення освітнього і управлінського процесів; індивідуальний підхід – толерантне ставлення до всіх суб'єктів супервізії, спрямованість на підтримку і надання консультативної допомоги у вирішенні виявлених у процесі супервізії професійних проблем; рефлексивність – здатність супервізора усвідомлювати важливість і відповідальність своєї діяльності як наставника, консультанта, фасилітатора; сприяння, підтримка, консультування суб'єктів супервізії щодо формування у них навичок професійної рефлексії, здатності об'єктивно оцінювати результати своєї діяльності, бачення шляхів подальшого професійного розвитку[4], на нашу думку, допоможуть, особливо молодим вчителям, «втриматися», самоствердитися в професії, поглибити цінності самодостатнього та інструментального типів.

Цінності самодостатньої властивості є цінностями-цілями, які визначають стратегію, перспективи і змістовне наповнення професійної діяльності: суспільна значимість праці, розмаїтість і креативність педагогічної діяльності; самоствердження в педагогічному процесі; відповідальність перед суспільством; любов до дітей і ін.

Інструментальні цінності – це свого роду способи досягнення цінностей-цілей, теоретичний і технологічний підходи до організації професійної освіти вчителя і його діяльності. До них

відносяться: суспільне визнання праці педагога, відповідність здібностей особистості характерові педагогічної діяльності, професійний ріст тощо [1].

На думку таких вчених, як М.С. Яницький, О.А. Браун, Ю.В. Пелех, З.Франчек, М.Саласса ціннісна спрямованість вчителів виступає найважливішим фактором формування системи цінностей учнів, вона весь час змінюється, послідовно трансформуючись у ході здійснення ними професійної діяльності. Результати їх досліджень засвідчили, що найбільш відповідає сучасній гуманістичній парадигмі освіти система цінностей вчителів зі стажем до 15 років, яка має більш усвідомлений, інтерналізований характер і відрізняється значимо більшою спрямованістю на особистісний розвиток і самореалізацію. Студенти педагогічних спеціальностей, які ще перебувають на стадії формування системи особистих і професійних цінностей, а також педагоги старшого віку, система цінностей яких сформувалася до переорієнтації вищої педагогічної освіти на гуманістичну парадигму, достовірно частіше орієнтуються на «дефіцитарні» цінності, зумовлені незадоволеністю значущих потреб, або ж на «соціально схвалювані» традиційні цінності[6].

Таким чином, для досягнення мети проведення супервізії – здійснення професійної підтримки та професійного розвитку педагогічних працівників супервізорська діяльність в закладах освіти має спиратися на засади аксіологічного підходу, який органічно притаманний гуманістичній педагогіці, оскільки людина розглядається в ній як найвища цінність суспільства та самоціль суспільного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод.посіб. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
2. Крижко В.В., Мамаєва І.О. Аксіологічний потенціал державного управління освітою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://univector.net/116>
3. Рогова О.Г. Аксіологічний аспект гуманітарної парадигми освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://www.libr.dp.ua/text/grani2010_4_13.pdf

4. Типовеположення про проведення супервізії впровадження концепції “Нова українська школа” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/12/SUPERVIZIYA-POLOZHENN-2.pdf>

5. Фадеєв В.І. Аксиологічний підхід до вищої освіти України/ О. Р. Ткачишина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SND_2012/Pedagogica/5_100559.doc.htm

6. Яницький М.С., Браун О.А., Пелех Ю.В., Франчек З., Саласса М. Соціокультурні детермінанти становлення системи цінностей вчителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/192/178>

Парфенюк Олексій,
*пошуковець кафедри теоретичної механіки,
інженерної графіки та машинознавства,
Національний університет водного
господарства та природокористування
Науковий керівник – доктор педагогічних наук,
професор **Козяр М.М.**
(м. Рівне, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗЕВОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

Графічна компетентність – важлива складова професійного становлення фахівця у системі вищої освіти України. Формування графічної культури у майбутніх фахівців галузевого машинобудування є складовою якісної професійної підготовки конкурентоспроможних майбутніх бакалаврів галузевого машинобудування в умовах технічного закладу вищої освіти на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та систем автоматизованого проектування. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій може підвищити якість викладання графічних дисциплін у закладах вищої освіти, у тому числі за рахунок підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до навчання. Чотирирівнева графіка дозволяє перейти до ігрових ситуацій та посилити інтелектуальну складову навчального процесу.

У Концепції реформування і розвитку технічної освіти та науки сформульовані важливі стратегічні напрями діяльності вищої освіти. Серед них – оновлення змісту навчання з урахуванням потреб сучасного виробництва, застосування у навчальному процесі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, систем автоматизованого проектування, інтерактивних форм та методів навчання тощо.

Узагальненим об'єктом діяльності бакалавра галузевого машинобудування є процеси проектування, створення, експлуатації, реконструкції машин, устаткування, обладнання машинобудування. Професійна компетентність майбутнього фахівця у значній мірі визначається вмінням дізнатися про технічний об'єкт або принцип його дії за конструкторською документацією, зафіксувати інформацію у графічній формі, використати графічне зображення з метою комунікації; прийняти доцільне рішення в умовах сучасного техногенного суспільства, використовуючи графічні засоби (сучасні системи автоматизованого проектування) і методи.

Особливістю графічної підготовки здобувачів вищої технічної освіти першого (бакалаврського) рівня є врахування тісного взаємозв'язку графічної діяльності з професійною та специфікою оперування графічними формами інформації через засоби автоматизованого проектування із залученням інформаційно-комунікаційних технологій. Зважаючи на це, доречно зазначити необхідність формування графічної компетентності у бакалаврів. Зважаючи на значну кількість досліджень з теорії та методики професійної освіти, зокрема фахівців технічної галузі, проблема формування графічної компетентності бакалаврів галузевого машинобудування спеціально не досліджувалася та потребує наукового пошуку.

Питання підготовки технічного фахівця та його графічної освіти у педагогічній літературі та наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців розглядалися у різних аспектах: основи розвитку просторового мислення та просторових операцій висвітлюють Д. Кільдеров, І. Нищак, Ю. Фещук; формування графічної культури у закладі вищої освіти (ЗВО) на прикладі викладання нарисної геометрії та інженерної графіки

А. Кострюков; модель графічної діяльності, інтегрованого підходу, геометро-графічної освіти методика інтерактивного навчання графічних дисциплін у майбутнього інженера розглядають О. Джеджула [3], Г. Хубетдінова, А. Полкова та М. Юсупова; розвиток проектної, проектно-конструкторських та конструкторсько-технологічних здібностей здобувачів вищої освіти у процесі навчання комп'ютерному конструюванню та моделюванню досліджують Н. Хапіліна; М. Романкова, В. Головня; наступність у професійній підготовці фахівців машинобудівного профілю в системі «вищі професійні училища – вищі заклади освіти» (машинобудівний профіль) розглядав А. Литвин; структурування змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх інженерів машинобудівного профілю досліджувала М. Фоміна; формування професійних якостей фахівця під час вивчення інженерної графіки приділяла увагу Л. Грігорівська; професійну підготовку майбутніх інженерів-механіків в галузі інформаційних технологій досліджувала О. Крайнова; формування готовності студентів технічних ЗВО до конструкторсько-графічної діяльності досліджувала О. Єлесеєва; комп'ютерну реалізацію модульного навчання у ЗВО розглядала О. Ананьєва; інтелектуалізацію технічної освіти у технічному ЗВО досліджував Н. Гончарук; формування графо-аналітичних умінь здобувачів вищої освіти в умовах інформаційно-комунікаційних технологій досліджувала І. Ширшова. Н. Гайворонська приділяли увагу формуванню професіоналізму майбутніх інженерів засобами комп'ютерних програмних продуктів. Розробці дидактичних матеріалів та наочностей із залученням ІКТ та САПР для вивчення графічних дисциплін у ЗВО приділяли увагу М. Козяр, Г. Райковська, В. Рукавішніков, М. Юсупова, О. Хейфец, Т. Чемоданова та ін. Окремі дослідження були присвячені проблемі компетентісного підходу в інженерній освіті, зокрема: забезпечення якості підготовки інженерів в умовах ринку на основі компетентісного підходу, формування педагогічних умов компетентісного підходу та базових компетентностей розглядали Н. Чурляєва, О. Битюцьких, Е. Алісултанова, О. Атлягузова; формування професійних інженерно-графічних компетентностей під час вивчення

комп'ютерної графіки досліджували О. Пузанков [1], та Н. Федотова [2].

Компетентність фахівця в професійній галузі відображає його здатність вибудовувати складну систему професійно-особистісних контактів, орієнтуватися на співпрацю в команді односторонців, розширюючи можливості різноманітного ділового співробітництва з метою спільного прийняття найбільш продуктивних рішень.

Майбутній фахівець галузевого машинобудування повинен володіти професійними компетентностями: а) інтегральними; б) загальними; в) фаховими. Після закінчення ЗВО бакалавр галузевого машинобудування повинен уміти демонструвати розуміння і вміння застосовувати методи конструювання типових вузлів та механізмів відповідно до поставленого завдання, розробляти деталі та вузли машин на базі САПР та успішно спілкуватися з інженерним співтовариством [5].

Комп'ютерні технології сучасних графічних пакетів програм САПР відкривають перед здобувачами вищої освіти широкі перспективи, які були раніше неможливі. Творчі проекти та винаходи раніше знаходили своє початкове втілення в креслениках, а сьогодні, завдяки багатовимірним можливостям комп'ютерної графіки, реалізація ідей починається зі створення віртуальної просторової моделі, яка може зіграти роль експериментального зразка для проведення різних випробувань. Створення реальних об'єктів виробництва в основному ще ведеться за креслениками, отриманими з віртуальної моделі і допрацьованими за стандартами СКД ДСТУ ISO.

Подання ілюстрації засобами тривимірної графіки є недостатнім для засвоєння навчального матеріалу, де потрібно викласти роботу, наприклад, корзини зчеплення. Анімуючи тривимірне зображення, роз'єднуючи складний технічний об'єкт до окремих складових і потім об'єднуючи їх в єдине ціле, можна показати взаємозв'язок усіх складових його частин. Анімація складних механічних систем з повторюваними рухами сама по собі представляє інтерес з точки зору активізації уваги, її тренінгу, будучи засобом вирішення протиріччя між очікуваним рухом і рухом системи на екрані. Даний підхід є засобом підвищення

мотивації здобувачів вищої освіти галузевого машинобудування, адже суттєве місце у викладанні фундаментальних та технічних дисциплін займає візуалізація учбового матеріалу. Сучасні системи комп'ютерного забезпечення відкривають великі можливості для візуалізації учбового матеріалу і інтенсифікації учбового процесу на аудиторних заняттях.

Встановлено, що поєднання засобів тривимірної і чотиривимірної графіки під час викладання графічних дисциплін спонукають здобувачів вищої освіти до отримання якісних знань, тому використання багатовимірної графіки є перспективним для здобувачів різних рівнів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пузанков А.Б. Формирование профессиональных инженерно-графических компетенций студентов в процессе их обучения компьютерной графике (на примере специальностей машиностроительного профиля): автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А.Б. Пузанков. – Самара, 2012. – 22 с.

2. Федотова Н.В. Формирование графической компетентности студентов технического вуза на основе трехмерного моделирования: автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н.В. Федотова. – Тамбов, 2011. – 24 с.

3. Джеджула О.М. Актуальні проблеми графічної підготовки студентів вищих навчальних закладів: [монографія] / О.М. Джеджула. – Вінниця: ВЦ ВДАУ, 2005. – 280 с.

4. Баранов С.П. Сущность процесса обучения. – М.: Просвещение, 1981. – 143 с.

5. Шемелев В.С. Научное познание как деятельность. – М.: Высшая школа, 1984. – 320 с.

Пахолюк Олена,
*кандидат технічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)*

Галик Іван,
*кандидат технічних наук, професор,
Львівський торговельно-економічний університет
(м. Львів, Україна)*

Семак Богдан,
*доктор технічних наук, професор,
Львівський торговельно-економічний університет
(м. Львів, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ

Необхідність подальшого вдосконалення та переорієнтації організації вітчизняної торгівлі, включаючи керівництво її підприємствами, обумовлена низкою причин [1, 2], а саме:

- суттєвими змінами, які відбулися в останні роки у сфері виробництва вітчизняних товарів різного цільового призначення;
- постійним поповнення вітчизняного ринку різноманітними видами імпортованих товарів, які суттєво відрізняються своїми властивостями від вітчизняних;
- появою широкої мережі універмагів, універсамів, торгових центрів, супермаркетів різних торговельних компаній і фірм, які спеціалізуються на продажі різноманітних груп і видів непродовольчих товарів вітчизняного та зарубіжного виробництва.

Одним із радикальних аспектів перебудови вітчизняної вищої освіти, включаючи і підготовку фахівців для сфери торгівлі, є широке застосування в навчальному процесі компетентнісного підходу [3, 4], який в останні десятиріччя успішно використовується в європейських країнах. В даній роботі ми вивчимо можливості використання компетентнісного підходу у вузах сфери торгівлі для підготовки управлінців-менеджерів для

керівництва супермаркетами різноманітних торговельних компаній.

Як свідчить аналіз роботи супермаркетів з оптово-роздрібною торгівлі непродовольчими товарами, їх керівниками в основному працюють випускники товарознавчо-комерційних факультетів вузів сфери торгівлі, які мають відповідний стаж роботи на підприємствах названої компанії.

З метою підвищення якості та переорієнтації спрямованості змісту управлінської роботи керівників супермаркетів з торгівлі представляється доцільним на основі узагальнення літературних джерел і результатів власних досліджень сформулювати та обґрунтувати перелік наступних двох груп управлінських компетентностей цих керівників: товарознавчо-комерційні (табл. 1) і «товарні» (табл. 2).

Таблиця 1

Перелік товарознавчо-комерційних компетентностей керівника супермаркету непродовольчими товарами

№з/п	Назва компетентності
1	Вміння керувати організаційно-управлінською діяльністю супермаркету з торгівлі будівельними та господарськими товарами
2	Здатність застосовувати товарознавчі знання для організації торговельно-технологічних процесів у супермаркетах непродовольчих товарів
3	Вміння аналізувати комерційні пропозиції постачальників конкретних груп і видів непродовольчих товарів, які реалізуються у супермаркетах
4	Вміння аналізувати рекламації та пропозиції до якості та асортименту тих груп і видів непродовольчих товарів, які реалізуються у супермаркеті
5	Вміння користуватись основними управлінськими характеристиками на всіх етапах життєвого циклу непродовольчих товарів, з метою оптимізації асортименту тих груп і видів товарів, які реалізуються супермаркетом
6	Володіння здатністю систематизації та узагальнення результатів вивчення попиту на основні види і групи тих непродовольчих товарів, які реалізуються супермаркетами

7	Знання умов зберігання тих видів і груп непродовольчих товарів, які реалізуються у супермаркетах
8	Вміння формувати, аналізувати та регулювати товарні запаси тих видів і груп непродовольчих товарів, які реалізуються супермаркетом
9	Знання методів реклами тих видів і груп непродовольчих товарів, які реалізуються супермаркетами
10	Вміння виявляти залежність між ціною і якістю конкретних видів товарів у їх сукупності в супермаркетах

Зупинимось на більш детальній характеристиці названих груп управлінських компетентностей керівників супермаркетів із торгівлі непродовольчими товарами.

Цілком зрозуміло, що для набуття випускниками торговельно-економічних вузів наведених в табл. 1-2 професійних управлінських компетентностей в процесі навчання, вони повинні вивчити ряд профілюючих товарознавчих, комерційних і економічних дисциплін, які безпосередньо чи опосередковано формують їх професійні компетентності, включаючи і управлінські.

Таблиця 2

Перелік «товарних» компетентностей керівника супермаркету непродовольчих товарів

№ з/п	Назва компетентності
1	Знання основних термінів і положень, що стосуються формування асортименту, оцінки якості, безпечності та маркування непродовольчих товарів, які реалізуються супермаркетами
2	Знання та вміння користуватись нормативно-правовими документами, в яких регламентовані вимоги до асортименту, якості та безпечності непродовольчих товарів, що реалізуються супермаркетами
3	Знання особливостей маркування непродовольчих товарів вітчизняного та зарубіжного виробництва, що реалізуються супермаркетами
4	Знання особливостей класифікації і вміння характеризувати груповий і видовий асортимент непродовольчих товарів, що реалізуються супермаркетами

5	Вміння аналізувати структуру групового, видового та внутрішньовидового асортименту непродовольчих товарів, що реалізуються супермаркетами
6	Знання та вміння оцінити переваги та недоліки аналогічних за призначенням непродовольчих товарів вітчизняного та імпортного виробництва, що реалізуються супермаркетами
7	Знання принципів і методів ідентифікації та експертизи окремих видів непродовольчих товарів, що реалізуються супермаркетами
8	Здатність формулювати напрями оптимізації видового асортименту непродовольчих товарів, що реалізуються супермаркетами
9	Вміння формувати і управляти структурою групового і видового асортименту непродовольчих товарів, що реалізуються супермаркетами
10	Вміння виявляти причини можливої фальсифікації асортименту, властивостей, маркування окремих видів і груп непродовольчих товарів, що реалізуються супермаркетами

Отже, представляється доцільним професійні компетентності керівників супермаркетів непродовольчих товарів об'єднати у такі три групи: загально-торговельні, товарознавчо-комерційні та «товарні». При цьому, першочергову увагу слід приділити формуванню та характеристиці «товарних» компетентностей, оскільки їм приділяється ще недостатня увага.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пахолок О.В. Ключові компетентності керівника сучасного супермаркету непродовольчих товарів / О.В. Пахолок, І.С. Галик, Б.Д. Семак // Товарознавчий вісник: збірник наукових праць. – Випуск 11 / Редкол.: гол. ред. д.т.н., проф. Байдакова Л.І. – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019.

2. Семак Б.Д. Діагностика та експертиза компетентностей товарознавців текстилю та одягу / Б.Д. Семак, І.С. Галик, Л.Г. Ніколайчук // Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Львівського торговельно-економічного університету «Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах Євроінтеграції». – Львів: Видавництво ЛТЕУ, 2017. – С. 192-193.

3. Беднарчук М.С. Основні напрями переорієнтації підготовки товарознавців для потреб легкої промисловості та торгівлі України / М.С. Беднарчук, І.С. Галик, Б.Д. Семак // Збірник праць міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю Української

технологічної академії (1992-2017) «Технології забезпечення життєдіяльності людини». Київ, 2017. – С. 7-16.

4. Пахолук О.В. Формулювання професійних компетентностей товарознавців торговельного трикотажного підприємства / О.В. Пахолук, І.С. Галик, Б.Д. Семак // Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів // м-ли V міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 20-22 березня 2018 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2018. – С. 350-353.

*Потульська Альона,
магістрантка,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доктор педагогічних наук,
професор Біла Олена,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
(м. Ізмаїл, Україна)*

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЕКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Перші ідеї проектного навчання виникли в Україні паралельно з розробками американських педагогів. Під керівництвом С. Т. Шацького у 1910 році було сформовано невеличку групу вчених, яка намагалася активно впровадити метод проектів у практику викладання. Пізніше, ці ідеї знайшли широке застосування в шкільному викладанні. Однак, з 1931 року до початку ХХІ століття метод проектів не застосовувався.

Сьогодні, у ситуації впровадження нових принципів особистісно орієнтованого навчання й індивідуального підходу відбувся процес перегляду та обґрунтування у колах педагогічної спільноти інтерактивних методів навчання, серед яких не втратив своєї актуальності й метод проектів.

Такі активні методи значно сприятимуть зміцненню зв'язків між набутими знаннями і практикою. Саме на цій основі відбувається формування навчальних, аналітичних, рефлексивних умінь і навичок у молодших школярів, підвищується їх впевненість у власних силах, особистісна самооцінка, формуються пізнавальні інтереси та вміння використати

креативний підхід до виконання пізнавальних завдань і вправ. Все це робить особистість самостійною, здатною до творчого вирішення різноманітних навчальних завдань. Як констатує О. М. Саламаха, серед низки причин, що є визначальними для застосування інноваційних методів навчання учнів найважливішою є формування компетенцій, що пов'язані із практикою, а не просто з набуттям будь-яких умінь [1].

Відомо, що у минулому роботу школи переважно було зорієнтовано на те, щоб представити для учнів вже готову систему знань. Однак, сьогодні сучасних учнів спрямовують на продуктивний процес активного здобуття та засвоєння знань. Звідси постає очевидним, що застосування саме методу проектів дозволяє вчителями початкової школи забезпечити оптимальний спосіб досягнення освітніх цілей. Базовим для такого методу є певний алгоритм, що втілює всебічне опрацювання учнями досліджуваної проблеми та досягнення ними реального, упровадженого в тій або тій формі результату. Як справедливо констатує Ю. В. Момот, застосування вчителями початкової школи методу проектів дозволяє розвинути в учнів «пізнавальні навички учнів, уміння самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі; розвинути критичне мислення, адаптувати до соціального середовища» [2 : 185].

Як справедливо зазначає І. В. Даніліна, проектна діяльність молодших школярів є найперспективнішою щодо «творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції (зокрема, полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні) [3 : 4]. Саме через метод проекту учні залучаються до самостійного здобування знань (їх систематизації), орієнтації в інформаційному просторі. Вони вчать бачити проблему й ухвалювати рішення щодо її розв'язання. У процесі проектної діяльності в учнів молодшого шкільного віку формуються такі компетентності: уміння працювати у групі як член команди; уміння розподіляти відповідальність; уміння аналізувати результати діяльності; навички аналітичного погляду на інформацію; здатність до адекватної самооцінки.

Ввчена рекомендує виокремлювати шість етапів проектної діяльності молодших школярів на уроці.

Перший етап – організаційний. Учитель повідомляє учням тему, мету, кінцевий продукт проекту, завдання, план роботи. Усе це обговорюється в класі, учні вносять свої пропозиції.

Другий етап – підготовчий. Учні збирають матеріал, ознайомлюються з навчальною інформацією, виконують тренувальні вправи.

Третій етап – проектна робота. Учні проектують «макет», опрацьовують зібрану інформацію, коригують її. На цьому етапі учні звертаються до довідників, словників, до вчителя для отримання додаткової інформації.

Четвертий етап – оформлювальний. На цьому етапі учні остаточно оформлюють кінцевий продукт (малювання, складання, розфарбовування, оформлення презентації тощо). Цей етап відбувається як у класі, так і вдома.

П'ятий етап – презентація проекту. Учні розповідають про свою роботу у проекті, демонструють кінцевий продукт, захищають ідею, зміст, відповідають на запитання.

Шостий етап – підведення підсумків. На цьому етапі вчитель (як координатор проекту) та учні (як учасники проекту) аналізують виконану роботу, виявляють її переваги та недоліки, оцінюють свою участь у проекті, складають плани на майбутнє.

Як бачимо, поетапність проектної діяльності учнів (що інтегрує поступове опрацювання мети проекту, застосування необхідних друкованих і технічних засобів наочності протягом усього процесу проектування, наявність можливості у рольовій грі віддзеркалити складні ситуації та порівняти різні результати діяльності учнів-проектантів, творчо взаємодіяти з однолітками) дозволяє значно підвищити пізнавальні інтереси учнів молодшого шкільного віку, організувати їх спільну діяльність для стимулювання низки навчальних функцій (контроль і оцінка, цілепокладання і планування).

Загально визнано (І. В. Даніліна, Ю. В. Момот, О. М. Саламаха та інш.), що результатом роботи над проектом є певний кінцевий продукт, а саме: газета, книга, листівка, вистава малюнків, твір, комп'ютерна презентація, стаття у газету,

реклама, віртуальний музей, фотоальбом, збірка власних творів, вистава, свято, концерт, рольова гра, екскурсія, тематична міні-збірка, дослідницька робота тощо. Як бачимо, у будь-якому випадку, однією із обов'язкових вимог до молодших школярів, як суб'єктів проектної діяльності, має виступати процес підготовки та демонстрації презентації у форматі Power Point. Звідси постає очевидним, що основи комп'ютерної грамотності слід закладати в учнів ще у початковій школі.

До арсеналу інформаційних технологій у навчальному процесі початкової школи належить їх широке різноманіття. Це дозволяє значно оптимізувати процес вивчення учнями математики, основ читання і грамоти тощо; розвинути логіку, увагу та пам'ять; розширити кругозір в ігровій формі тощо. Йдеться про застосування дистанційних технологій, он-лайн уроків в Інтернет-мережі (наприклад, освітніх каналів на YouTube); хмарних технологій (зокрема, хмарного сервісу Офіс 365, сервісів Peardeck тощо); проекту «Школа 3.0»; мультимедійних технологій навчання молодших школярів з використанням програмних пристроїв навчальних тренажерів на планшетах, SmartPhone, iPhone (зокрема, тренажеру IQша та інш.). Примітно, що робота з сервісом Peardeck дозволяє сформувати в учнів різноманітні уявлення про види мультимедійних презентацій та значно підсилити жагу до знань.

Поряд із цим, учителі початкової школи зарубіжжя комплексно застосовують інформаційні комунікативні технології та метод проектів (наприклад, коли пропонують учням створити кінопроект або мультиплікативний проект («Filmmaking and Animation in the Classroom» [4]); додаткові мультимедійні засоби для покращення грамотності молодших школярів засобами кіномистецтва («Teaching Literacy Through Film» [5]), залучення молодших школярів у проектну діяльність у процесі їхнього мовного навчання (наприклад, коли вводиться спільний перегляд дидактичних фільмів, а потім учням пропонують створити власні творчі твори-рефлексії («Short Film in Language Teaching» [6]).

З огляду на вищезазначені аспекти використання сучасних інформаційних технологій у проектній діяльності молодших школярів, не менш значущу роль у системі методичної роботи з

учителями початкової школи постає аспект самостійного використання різноманітних сервісів для створення інтерактивних уроків. Зокрема, за допомогою сервісу Nearpod можна стандартні розробки, які є у кожного вчителя за лічені хвилини перетворити на цікаві та ефективні навчальні матеріали. Не менш значущим вважаємо і сам процес доповнення вчителем авторської онлайн-бази з методичними рекомендаціями [7]; їх залучення до участі в онлайн-конференціях, вебінарах, онлайн-конкурсах, онлайн-практикумах, онлайн-курсах, що зорієнтовані на самоосвіту, обмін інформацією та комунікацію з іншими педагогами, викладачами, учасниками проектів.

Таким чином, застосування методу проектів у навчальному процесі початкової школи дозволяє вчителям створити позитивний фон особистісно-емоційних і ділових відносин між школярами молодшого шкільного віку. Творча робота над навчальним проектом з використанням інформаційних технологій дозволяє сформувати у всіх суб'єктів проектної діяльності особистісних, регулятивних, комунікативних і пізнавальних дій. Це підтверджує провідну ідею статті щодо модернізації та інноватизації сфери освіти, використання методу проектів як однієї із найбільш ефективних технологій у сучасній педагогічній практиці початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Саламаха О. М. Проектні технології – порятунок сучасної освіти / О. М. Саламаха [Електронний ресурс]. – Режим доступу: osvita.ua/doc/files/news/61/6197/Proect_technology
2. Момот Ю. В. Сучасні підходи до впровадження проектної технології у навчально-виховний процес закладів середньої освіти [Текст] / Ю. В. Момот // Витоки педагогічної майстерності. – 2009. – № 6. – С. 184 – 189.
3. Даніліна І. В. Навчальні проекти в початковій школі. 4 клас. – Х. : Вид. група «Основа», 2016. – 167.
4. <https://www.futurelearn.com/courses/filmmaking-animation-classroom>
5. <https://www.futurelearn.com/courses/teaching-literacy-through-film>
6. <https://www.futurelearn.com/courses/short-film-language-teaching>
7. www.schoollife.org.ua

Ситник Олександр,
кандидат політичних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В ТЕХНІЧНОМУ ВУЗІ: ПОСТБОЛОНСЬКИЙ ПЕРІОД

Входження України у третє тисячоліття в системі освіти ознаменувалося зміною парадигм. Євроінтеграція України з необхідністю підвела нас до участі у Болонському процесі з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури. Все це є стратегією розвитку системи освіти. Постболонський період у розвитку системи вищої освіти України зафіксував певні методологічні труднощі даного процесу.

Насамперед, це характерно для гуманітарної складової освіти в технічних вузах. Досить поширеною є ідея, що головне завдання будь-якої системи освіти – формування всебічно розвиненої особистості, яка поєднує свої особисті інтереси з груповими, загальнолюдськими, державними, тощо. Проте, цей ідеал реалізується в суперечливих підходах і тенденціях. Такою загальною суперечністю визначають взаємодію між двома протилежними тенденціями до збільшення ролі чи загальних обов'язкових вимог суспільства до освітньої діяльності чи, навпаки, до обмеження цих вимог.

Через відсутність синтетичного підходу виникли гострі суперечності між нашими знаннями про суспільство і природу, а саме між сциєнтично-технократичними і духовно-гуманістичними напрямками у філософії, практичному світогляді, а тому і в діяльності людства нині стала найважливішим проявом головної соціальної й освітянської суперечності між колективістичною і частково-індивідуалістичною тенденціями. Оскільки саме сциєнтично-технократичний напрям людської діяльності, який насамперед спирається на досягнення природничих наук, є головним засобом кращого забезпечення матеріальних потреб людей, то він тепер відіграє пріоритетну роль щодо задоволення вищих духовних цінностей .

Тому таким важливим є подальше впровадження соціально-гуманітарної освіти в технічному вузі.

Гуманітаризм, гуманітарна наука – це один із напрямів реалізації гуманістичного світогляду та діяльності. Гуманітаризм, гуманітарне мислення спирається на гуманітарні науки, на науки про суспільство. Потрібно чітко фіксувати, що гуманітарні науки мають предметом передусім людину та її розвиток у суспільстві, а соціальні науки – суспільство, а вже потім людину як соціального індивіда. У даному контексті доцільно вести мову про соціально-гуманітарну складову освіти у технічному вузі.

Можна виділити кілька основних тенденцій змін в системі освіти. По-перше, загальну світову тенденцію зміни основної парадигми освіти (розробка нових фундаментальних ідей у філософії і в соціології освіти, гуманітарній науці тощо). По-друге, рух нашої системи освіти в напрямі євроінтеграції, створення системи безперервної освіти, гуманізація і комп'ютеризація освіти, тощо. Третя тенденція полягає у відновленні тенденцій української школи і освіти.

Гостро стоїть питання щодо ідеалу освіченої людини. Вважається, що освічена людина це не лише „людина, яка знає”, але і підготовлена до життя, яка орієнтується в складних питаннях сьогодення. Освічена людина повинна бути людиною культурною, розуміти інші культурні позиції і цінності.

Орієнтація техногенної цивілізації на комфорт як вищу цінність привела до виникнення технократичного мислення. По суті технократизм – це особлива, завужена форма сприйняття світу у його однобокому трактуванні, характерна для відповідного етапу в розвитку цивілізації, насамперед, європейської. На певному етапі технократизм формує світоглядні цінності та орієнтири і утверджує себе як загальнозначимий, протиставляючи себе всім іншим.

Назріла необхідність переоцінки стереотипів, що склалися про технократизм і його взаємовідносини з гуманізмом, зіставлення цінностей технократизму з загальнолюдськими цінностями в широкому соціокультурному контексті. Це сприяло б творчому використанню деяких досягнень технократизму:

критеріїв наукової раціональності і професіоналізму, наукових методів управління тощо.

Слід не відмовлятися від цінностей наукового раціоналізму, які сконцентровані в технократичному управлінні, а в наданні їм людського виміру в поєднанні технократичної та демократичної раціоналізації, пріоритеті гуманістичних орієнтирів техногенної цивілізації.

Цей процес в значній мірі може орієнтувати напрям гуманізації та гуманітаризації технічної освіти, усвідомлення того, що можливості техногенної орієнтації суспільства вичерпали себе, повинно стати стимулом для даного процесу.

Таким чином, завдання гуманітаризації та гуманізації технічної освіти полягають у тому, щоб забезпечити можливість входження людини в техногенний світ. Без гуманізації технічної освіти не можливо гуманізувати технічний прогрес. Гуманізація ж останнього дозволить вирішити два життєво важливих завдання: забезпечити збереження глобального життєзабезпечення людства та підвищити реальну цінність кожної людини. В технічній освіті примат людини перед технічними системами повинен бути однозначним.

Вища освіта XXI століття має бути гуманістичною, тобто особистісно зорієнтованою, базується на загальнолюдських цінностях, органічно поєднаних із цінностями національної культурно-історичної традиції.

Освіта спроможна закладати підвалини громадянського суспільства, в якому кожна людина відчуває себе відповідальним учасником громадського життя. Поряд з наданням знань освітнім закладам належить готувати молодь до подолання проблем, які виникають в її житті, навчати розв'язувати їх, спираючись на глибоке розуміння світу, на універсальні цінності буття.

Шкляєва Наталія,
кандидат філологічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ДИСКУРСИВНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ МОВИ

Відкритість світу для України і навпаки поставила перед освітянами нові виклики. Філологи змушені переосмислювати кінцевий результат своєї навчальної діяльності, а саме: формування мовної особистості, тобто «носія мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття й відповідні правила), репрезентує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку».

Формування мовної особистості передбачає сприйняття інформації, уміння її відтворювати і, нарешті, створювати власні висловлювання. Коло освіченої людини надзвичайно широке. Це наука, культура, політика і т.д.

У лінгводидактику прийшло поняття «дискурс», що тісно пов'язане з поняттям «текст» у його діяльнісному сенсі. Це наукове поняття вивчали і тлумачили вчені І. Гальперін, М. Жовтобрюх, О. Леонтєв, Ю. Сорокін та інші. М. Пентилюк, аналізуючи розуміння поняття «дискурс» різними вченими, приходять до такого висновку: «Поняття сучасного дискурсу охоплює не тільки мовну систему, всі форми мовленнєвої діяльності, текст з усіма його різновидами, а й позамовні чинники, без яких неможливе будь-яке спілкування людей» [13: 44].

Студентам спеціальностей туризму, будівництва та дизайну необхідно бути компетентними в галузі архітектури. Практичні заняття з фахового мовлення можуть забезпечити розуміння описів пам'яток архітектури і скерувати майбутніх спеціалістів на творення подвоєних висловлювань.

Пам'ятки старовини диференціюють за призначенням на культові, фортифікаційні та побутового призначення[9: 45]. Тексти-описи цих пам'яток мають багато спільної лексики, але

вони мають різне призначення. Отже, і словесний вияв їх буде різний.

Перший стан роботи – ознайомлення зі зразками описів та лінгвістичний аналіз їх. Бездоганними у мовному відношенні є тексти, вміщені у книзі Г.Логвина «По Україні» [9: 12]. Для них характерною є органічна єдність різних типів мовлення: наукова розповідь, описи пам'яток архітектури, ікон, інтер'єрів, церков, церков, ландшафту, використання використовування цитат для підтвердження власних думок, намагання у стилістиці пам'яток архітектури розгадати думку того народу, що їх створив. Для таких текстів характерними є й речення-зв'язки, такі, як «Обійшовши собор навкруги, зайдемо в самий храм», «Обійдемо навкруг собору і подивимось, як вправно скомпоновано його маси». А це вже надає цьому в багатьох місцях науковому виданню вигляд путівника, розрахованого на професіонального читача. Як правило, опис зовнішнього вигляду архітектурної споруди, особливо церков, супроводжується описом інтер'єрів та ікон.

Як приклад, подаємо один з блоків опрацювання зразків описів пам'яток архітектури, взятих з розділу «Волинь» із книги Г. Логвіна [9: 36].

1. Опис Луцького замку Любарта. Фортифікаційна споруда.

«Погляньмо на башти Луцького замку. Вони квадратні в плині, їх об'єднали гранично лапідарні, прямі силуети з колись наметовими покрівлями, суворі, немов застигли на варті воїни в сталевих кольчугах і гостроверхих шоломах. У них відчувається грізна неприступність. Три плоских ніші з боку в'їзду на башті, оздоблювані двома готичними валиками, посилюють контрастність враження, могутність і монолітність надбрамної башти, її першу бачить глядач при вході в замок, тому на ній і була зосереджена найбільша увага будівничого. Ніщо не розчленовує і не полегшує її масиву» [9: 24].

2. Опис Воздвиженської церкви, що в Луцьку. Культова споруда.

«У 1619-1620 р.р. споруджується Воздвиженська церква, а потім будинки друкарні, школи та шпиталю. На жаль, від

братської церкви збереглася тільки східна частина; однак обміри, зроблені у 1840-х роках, дають уявлення про її архітектуру. В ній були чотири опорних стовпи, що ділили середнє приміщення на три частини (нефи); до них зі сходу примикала велика півциркульна споруда, що дорівнювала середньому нефові; з двома маленькими приміщеннями по боках. З протилежного боку прилягав трохи вужчий бабинець. Церква мала три напівсферичні ренесансної форми бані з ліхтариками, а над бабинцем – оборонну вежу, що не перевищувала основного об'єму храму. Зовні стіни розчленовувались пілястрами. Отже, зовні маси були розчленовані пілястрами, мали імпазантний вигляд, а нерухомість масиву полегшували ніші, якими оздоблені стіни та мальовничі бані з ліхтарями. Щодо інтер'єра, то можна гадати, що він був досить строгий, подібно до інтер'єра Успенської братської церкви у Львові, яку Луцький храм наслідує в планово-просторовій організації, хоч і з невеликими змінами. Бана всередині оздоблена різьбленими білокам'яними нервюрами у формах Ренесансу» [9: 48].

3. Опис ікони.

«Найповніше народні ідеали і смаки втілені у видатному творі волинського живопису – іконі Волинської богоматері з Покровської церкви (тепер зберігається в Музеї українського мистецтва в Києві). Можливо, що її замовив для кафедрального собору ще Мстислав Данилович, отже, вона могла бути написана десь біля 1289 р. Ікона, як видно, повторює давній тип Богоматері-Путевідниці 12-13 ст. В українському живописі 13-15 ст. немає більш довершеного твору. Величний силует Богоматері в темно-червоному мафорії окреслений впевненою лінією. Але особливо вражають великі, з непомітною асиметричністю розміщені смутні очі, спрямовані з докором на глядача» [9 : 18].

До цих текстів підібрані такі завдання:

- прочитати текст;
- поставити пропущені розділові знаки, розкрити дужки;
- заповнити таблиці лексемами на позначення архітектурних пам'яток та словами, що є ключовими при описі зовнішності людини.

Таким чином назбирується професійна лексика з галузі архітектури для подальшого впорядкування міні-словника. Студенти виступатимуть у ролі лексикографів, упорядковуючи слова у алфавітному порядку. Подаємо зразок такого словника.

Арка – склепіння у вигляді дуги, яким прикривають проріз у стіні. Декоративна споруда у вигляді брами, що завершується склепінням.

Башта – висока і вузька споруда багатогранної або круглої форми, що будується окремо і становить частину будівлі, вежа [5: 12].

Бійниця – отвір для стрільби у стіні оборонної споруди [5: 14].

Галерея – критий чи відкритий коридор, що з'єднує два або більше приміщення; також довгий балкон уздовж будинку [12: 48].

Декор – система декораційних елементів; прикраса [12: 55].

Декоративний – призначений для оздоблення, живописний, символічний.

Екстер'єр – зовнішній вигляд [6: 123].

Карниз – виступ, що завершує горішню частину стіни або міститься над вікнами, дверима [5: 128].

Лапідарний – короткий, стислий, але чіткий і ясний [5: 12].

Ніша – западина або виступ у стіні [6: 281].

Півциркульний – збудований у формі півкола, напівкруглий, з заокругленням [6: 331].

Склепіння – опукле перекриття або покриття, що з'єднує стіни, підпори будівель, споруд, мостів [12: 47].

Фасад – зовнішній бік будівлі, що виходить на вулицю [12: 24].

Наступним етапом є включення опрацьованих текстів у мовленнєву ситуацію. Студенти вибирають вид стосунків (офіційні чи дружні) та зміст комунікації: зустріч друзів після екскурсії та обмін думками з приводу побаченого; спілкування екскурсовода з екскурсантами; виступ перед аудиторією в ролі архітектора, презентація путівника.

Дискурсивний підхід до викладання мови, як бачимо, значно розширює кругозір студентів, забезпечує інтелектуальний розвиток, сприяє виробленню умінь професійного спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К.: Либідь, 2004.
2. Ганич Д.І.Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К.: Вища школа, 1985.- 360 с.
3. Головащук С.І. Українське літературне слововживання: Словник-довідник / С. І. Головащук. – К., 1995.- 319 с.
4. Грищенко Т.Б. Українська мова та культура мовлення / Т.Б. Грищенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005.- 536 с.
5. Д'яков А.С. Основи термінотворення / А.С. Д'яков, Т.Р.Кияк, З.Б.Куделько. – К.: КМ Академія, 2000. – 216 с.
6. Івченко А.О. Тлумачний словник української мови / А.О. Івченко. – Харків: Фоліо, 2006. – 540 с.
7. Культура української мови: Довідник / [за ред. В.М.Русанівського]. — К.: Либідь, 1990.- 304 с.
8. Культура мови на щодень / [Н.Я.Дзюбишина-Мельник та ін.]. – К.: Довіра, 2000.- 170 с.
9. Логвин Г. По Україні / Г. Логвин. – К.: Мистецтво, 1968.
10. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: навчальний посібник / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. - К.: Академвидав, 2007. – 360 с.
11. Пазяк О.М. Українська мова і культура мовлення / О.М.Пазяк, Г.Г. Кисіль. – К.: Вища школа, 1995. – 239 с.
12. Панько Т.І. Українське термінознавство / Т.І Панько., І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
13. Пентилюк М.І. Професійна підготовка студентів-філологів // Дивослово. – 2005.

СЕКЦІЯ III. Міжнародні організації у процесі інтернаціоналізації освіти

Завадська Надія,
студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Стернічук Віта,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

МІСЦЕ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В умовах глобалізації і трансформації науково-освітньої мережі, важливу роль відіграє розвиток та модернізація системи вищої освіти в Україні. Зважаючи на прагнення університетської спільноти до розвитку системи освіти у відповідності до загальносвітових і європейських вимог, постає необхідність удосконалення існуючих механізмів інтернаціоналізації вищої освіти в Україні, шляхом налагодження тісної співпраці з міжнародними організаціями.

Основні питання, щодо інтернаціоналізації системи вищої освіти були розкриті у наукових публікаціях таких вчених, як: Дебич М.А., Нітенко О.В., Пилаєвої Т.В., Яценко В.В. та ін. Бірюкова Н.А. та Красильникова Н.В. у своїх публікаціях здійснили оцінку досвіду європейських держав, а саме практичні аспекти процесу інтернаціоналізації вищої освіти. Варто зазначити, що питання міжнародної співпраці в рамках інтернаціоналізації системи вищої освіти залишається мало дослідженим.

Метою даної роботи є визначення впливу міжнародних організацій на процес інтернаціоналізації вищої освіти в Україні.

Інтернаціоналізація вищої освіти – це процес досягнення певним продуктом, у даному випадку – вищою освітою, рівня міжнаціонального, міжкультурного та глобального масштабу, що включає в себе й освітні цілі та функції. Одним із важливих принципів міжнародного співробітництва є академічний, який передбачає розширення міжнаціонального масштабу наукових

досліджень та залучення до навчання кращих студентів [1]. ЮНЕСКО визначає інтернаціоналізацію як одну з форм відповідності вищої освіти вимогам і викликам глобалізації. Інтернаціоналізація вищої освіти є багатоаспектним поняттям. Вона реалізується в контексті структурної, змістової, процесуальної модернізації освітнього процесу через оновлення навчальних планів і програм, упровадження інноваційних технологій навчання і виховання, активізацію науково-дослідної діяльності, академічної мобільності різноманітних форм співробітництва та ін. [2: 28].

Інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні на шляху до членства в Європейському Союзі, передбачають реформування системи вищої освіти, адже розвиток науки та освіти є важливим елементом впливу на економічні процеси в країні. В даному випадку, міжнародна співпраця країн дозволяє удосконалити системи освіти шляхом впровадження програм обміну досвідом та підвищенням якості надання освітніх послуг.

Питаннями міжнародної співпраці в світі займаються Міжнародна Організація Університетів (LAU) на базі ЮНЕСКО; міжнародна неприбуткова організація IREX, Міжнародний Вишеградський фонд та інші. Перелічені вище міжнародні організації співпрацюють з Україною на підставі укладених угод та меморандумів про співпрацю в рамках освітніх програм.

Основними пріоритетними завданнями Міжнародної Організації Університетів є створення програм для академічної мобільності студентів та спільних міжнародних наукових досліджень [1]. У галузі освіти основні зусилля ЮНЕСКО спрямовані на сприяння проведенню аналізу та оцінки національних освітніх систем, розробці політики та здійсненню реформ у галузі освіти з метою покращання її якості та адаптації до потреб суспільства, визнання свідоцтв та дипломів у сфері освіти.

Міжнародна організація IREX в Україні реалізує освітні програми, які дозволяють здійснювати обмін інформацією та науково-технічними розробками між країнами. IREX сприяє підвищенню рівня якості вищої освіти шляхом надання рекомендацій, щодо управління системою вищої освіти. IREX

також сприяє партнерству та ефективному діалогу між місцевими органами влади, засобами масової інформації, навчальними закладами та громадами [3].

Метою Міжнародного Вишеградського фонду є сприяння та активізація тісної співпраці між мешканцями та організаціями в регіоні і також у Вишеградській четвірці (Чеська республіка, Угорщина, Польща та Словаччина) та інших країнах, особливо Північних Балканах та країнах Східного партнерства (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна) [4]. Діяльність Фонду спрямована на підтримку загальнокультурних, науково-дослідних та освітніх проектів, проведення молодіжних обмінів (для студентів), транскордонних проектів та сприяння туризму, а також для програм індивідуальної мобільності (стипендії, проживання).

Поглиблення взаємодії між навчальними закладами виникає внаслідок підписання ними різноманітних угод про впровадження узгоджених освітніх програм. «Глобальний альянс транснаціональної освіти» (Global Alliance for Transnational Education – GATE) – міжнародне об'єднання, що включає бізнес-організації, вищі навчальні заклади й урядові структури, які працюють над питаннями забезпечення якості, акредитації й сертифікації програм ВНЗ, що пропонуються за межами своєї країни. Ця організація передбачає декілька варіантів угод між вищими навчальними закладами.

Отже, міжнародні організації посідають важливе місце в розвитку процесу інтернаціоналізації вищої освіти в Україні, адже метою діяльності таких організацій є надання можливості обміну досвідом та забезпечення інтеграції національної системи освіти в міжнародний освітній простір. Міжнародне співробітництво у сфері освіти передбачає організацію освітніх і наукових обмінів, стажування та навчання за кордоном; розширення участі навчальних закладів, викладачів, науковців і студентів у різних проектах і програмах міжнародних організацій і співтовариств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нільсон Я.О. Інтернаціоналізація вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univ.kiev.ua/news/7990>.
2. Higher Education in a Globalized Society. UNESCO Education Position Paper. UNESCO, 2004. — 28 p.
3. Сайт Міжнародної організації IREX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.irex.org/region/europe-eurasia/ukraine>.
4. Сайт Міжнародного Вишеградського фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.visegradfund.org/about-us/the-fund>.

Карась Олег,
студент,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Яновець Анжеліка,
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)

МІЖНАРОДНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА DAAD ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Найважливішими тенденціями реформування національних систем освіти в більшості розвинених країн є інтернаціоналізація системи освіти і інтеграція студентів в сучасний європейський академічний простір.

Інтернаціоналізація – це процес сталої взаємодії і взаємовпливу національних освітніх систем на основі загальних цілей і принципів, який відображає передові тенденції ХХІ століття і відповідає потребам світової академічної спільноти. В умовах розвитку глобалізації і зміни потреб і вимог світового ринку праці національні системи освіти повинні враховувати передовий досвід впровадження практик інтернаціоналізації в сфері освіти.

У сучасній літературі наводяться різні визначення поняття «інтернаціоналізація освіти». Найбільш вдалим є визначення Дж. Кнайт: «Інтернаціоналізація – це процес впровадження міжнародної складової в дослідницьку, освітню та адміністративну функції вищої освіти» [5]. Автор в даному

визначенні розглядає інтернаціоналізацію як комплексний процес, в якому тісно зв'язує функції вищої освіти і вплив інтернаціоналізації на ці функції.

До форм міжнародного співробітництва, які нерозривно пов'язані з інтернаціоналізацією освіти належать: інтеграція міжнародних освітніх стандартів в національні навчальні програми; міжнародна мобільність: для студентів шляхом трансферу залікових одиниць навчального навантаження, для професорско-викладацького складу шляхом зарахування періоду часу, витраченого ними на роботу в європейському регіоні; формування єдиних міжнародних стандартів, порівняльних критеріїв і методологій в забезпеченні якості освітніх програм; співробітництво між освітніми закладами, формування схем мобільності на основі спільних програм навчання і проведення наукових досліджень; інституційне партнерство шляхом створення стратегічних освітніх альянсів [6].

У науковій літературі поняття інтернаціоналізація в сфері вищої освіти розглядається як «внутрішня» інтернаціоналізація (internationalization at home) і «зовнішня» інтернаціоналізація або освіта за кордоном, міжнародна освіта, транскордонна освіта (education abroad, across borders, cross-border education) [5]. До головних переваг інтернаціоналізації відносяться: міжнародні стандарти якості, підвищення інноваційності освіти, зростання доступності вищої освіти, універсалізація знань, розширення і зміцнення міжнародного співробітництва, активізація академічної та студентської мобільності.

Розвитку процесу інтернаціоналізації сприяють різні програми ЄС (наприклад, ERASMUS, SOCRATES, TEMPUS), а також проекти, ініційовані національними організаціями країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), (англ. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)), такі як USAID, IREX, British Council, DAAD, CIDA, Edu France і ін.. Дані проекти спрямовані на розвиток мобільності та дають можливість перетворити основні тенденції інтернаціоналізації в керований та контрольований процес.

Всі розвинені країни світу, всі провідні університети приділяють велику увагу розвитку науки та освіти, зокрема академічній мобільності власних студентів та науковців, а також залученню найталановитіших студентів, аспірантів, викладачів та науковців до навчання та роботи в університетах та науководослідних лабораторій. Саме тому на сайті Міністерства закордонних справ України можна побачити пропозиції від урядів цілого ряду країн про участь в навчальних програмах та наукові стажування.

Сьогодні Німеччина є однією з найпопулярніших країн для навчання серед українців, оскільки студентів найбільше приваблюють безкоштовна освіта, дійсний на всій території ЄС диплом і доступна вартість проживання.

Вже протягом 14 років Україна бере активну участь у програмах Німецької служби академічних обмінів (DAAD), однієї з найбільших у світі організацій у галузі освіти, що забезпечує мобільність студентів, аспірантів і викладачів, і надає можливість талановитій молоді усього світу пройти наукове стажування або підвищити кваліфікацію у Німеччині. У 1998 році укладено Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України і Німецькою службою академічних обмінів, що передбачав створення представництва DAAD в Україні [2].

Основними складовими програми лекторів DAAD є скерування молодих спеціалістів в іноземні університети (згідно з заявами цих університетів). Вони працюють на кафедрах німецької мови українських університетів. До завдань лекторів належать також консультації з питань стипендій, інформування про вищу освіту та можливості навчання у Німеччині. Для пошукачів на стипендії вони проводять необхідне тестування з німецької мови. В Україні сьогодні працює 9 лекторів (у Києві, Львові, Харкові, Донецьку, Дніпропетровську, Чернівцях та Одесі)[2].

DAAD надає грошову допомогу від Німецької Академічної Служби Обмінів, пропонуючи стипендії для здібних студентів, які мріють про навчання в Німеччині. Сьогодні існує близько 19 активних стипендій. Програми розраховані лише на студентів, аспірантів і викладачів ВНЗ. Фінансування може бути

короткостроковим, як, наприклад, стипендія групової поїздки для студентів до Німеччини – Studienreisen. Вона триває від 7 до 12 днів і спрямована на встановлення й підтримку контактів між німецькими й іноземними вишами та поглиблення фахових знань. DAAD також має програму «Літні курси у Німеччині для іноземних студентів та випускників», тривалість якої щонайменше 18 днів. Участь в цій програмі допоможе покращити знання з німецької (загальної та фахової) та країнознавства[3].

Німецька Академічна Служба Обмінів пропонує багато можливостей для представників різних спеціальностей. Тобто, навчатися на магістратурі в Німеччині за наявності стипендії може випускник будь-якого факультету. Є програми творчого спрямування: у галузях сценічного й образотворчого мистецтва, дизайну/візуальних комунікацій і кіно. Такі напрямки як журналістика, економіка, правознавство теж не лишилися поза увагою. DAAD також підтримує майбутніх аспірантів, науковців і колишніх стипендіатів, які вже колись мали фінансування від Німецької Академічної Служби Обмінів[1].

Кожна програма має свої особливі вимоги. Щоб виграти стипендію на освіту в Німеччині потрібно пройти конкурсний відбір. Брати участь у конкурсі можуть студенти бакалаврату й магістратури усіх спеціальностей, які закінчили принаймні 2 курс вишу та хочуть поглибити знання з німецької мови й літератури. Програма покриває вартість курсів, проживання, переїзд в обидва боки та страхування. Перше, що треба, – скласти тест. Він називається OnDaF і проводиться наприкінці жовтня чи на початку листопада. Тест безкоштовний, проте на нього потрібно зареєструватися. Зазвичай такі випробування проводяться на базі ВНЗ, у яких працюють лектори DAAD[4].

Найголовнішим для участі є мотиваційний лист і вибір університету.

Обирати курси слід дуже уважно, адже DAAD покриває лише ті програми, в яких вартість курсів+проживання не перевищує €850. Інакше вам доведеться викласти гроші з власного гаманця. Для українських студентів є можливість обрати 2 університети, 1 із яких буде пріоритетним. В мотиваційному листі варто зазначити конкретні аспекти навчання. Дуже важливо переконати

комісію в тому, що ви цілеспрямовані, стресостійкі, що не плануєте відступати від поставленої цілі та не прагнете змінювати фах. Також від вас найімовірніше хочуть почути, що після отримання стипендії ви неодмінно закінчите навчання і (як справжній патріот) повернетесь на Батьківщину, аби працювати на благо своєї країни.

DAAD надає стипендії лише тим студентам, рівень німецької яких досягає B1 (згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти). Хоча самі університети пропонують курси, починаючи з рівня A1. Є також можливість навчатись на англomовних програмах, однак, їх значно менше.

Можна зробити висновок, що інтернаціоналізація професійної освіти сприяє розвитку наукового потенціалу країни, поширенню її політичного та культурного впливу в світі. Більшість розвинених країн для реалізації національних стратегічних інтересів створює умови для інтернаціоналізації своєї освітньої системи і сприяє процесам академічного обміну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1) Міжнародні освітні програми та проекти URL: <http://lp.edu.ua/mizhnarodni-osvitni-programy-ta-proekty>

2) Низка програм, що діють в Україні та інших країнах світу URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/mizhnarodni-proekti/daad>

3) Стипендія DAAD: до чого бути готовим URL: <https://studway.com.ua/stipendiya-daad-dosvid/>

4) Як отримати стипендію DAAD URL: <https://studway.com.ua/daad/>

5) Knight J. Updating the Definition of Internationalization // International Higher Education. The Boston College Center for International Higher Education. 2015. № 33

6) Leask B. & Bridge, C. (2016). Comparing internationalization of the curriculum in action across disciplines: theoretical and practical perspectives. Journal of Comparative and International Education, 43 (1), 79–101.

Ляснік Станіслав,
студент,
Луцький національний технічний університет
Науковий керівник – к. психол. н., доцент Горобець Інна,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У дослідженні розглянуто сутність, історико-методологічні основи вивчення міжкультурної комунікації, а також практичне значення соціокультурної компетентності і толерантності у сучасному полікультурному світі.

Підвищення інтересу до проблем міжкультурної комунікації в сучасному світі пов'язане з процесами глобалізації, що виражаються у розширенні інформаційного простору, розвитку нових інформаційних технологій, зміцненні ділових і особистих контактів. Сучасна епоха ознаменована поступовим входженням України в світову спільноту, що обумовлює проблему освоєння культурних особливостей інших країн. Усвідомлення приналежності до єдиного світового простору вимагає досягнення розуміння між носіями різних культур і неможливе без освоєння його культурного контексту.

Інтеграція знань, накопичених в галузі міжкультурної комунікації, здійснюється за допомогою виявлення міжкультурних відмінностей, специфіки культур як передумов їх взаєморозуміння і взаємодії, визначення механізму міжкультурного спілкування і чинників, сприяючих успішній адаптації суб'єктів міжкультурної комунікації.

З розвитком міжкультурних досліджень з'являються нові форми тренінгів, що отримали назву міжкультурних або крос-культурних. Виникає нова професія - фахівець з міжкультурного спілкування, створюється Міжнародне суспільство по міжкультурній освіті, навчанню і дослідженням.

У галузі досліджень міжкультурних комунікацій склалися два напрями досліджень Перший з них - ґрунтується на фольклоризмі, носить описовий характер. Його завданнями є

виявлення, опис і інтерпретація повсякденної поведінки людей з метою пояснення глибинних причин і детермінуючих чинників їх культури.

Другий напрям має культурно-антропологічний характер, предметом своїх досліджень є різні види культурної діяльності соціальних груп і спільнот, їх норми, правила і цінності. Соціальна диференціація суспільства (сім'я, школа, церква, виробництво і так далі) породжує в кожній групі свої норми і правила поведінки. Знання їх дозволяє швидко і ефективно вирішувати ситуації міжкультурного нерозуміння, нормально організувати робочий процес в багатонаціональних колективах і так далі.

В Україні ідеї міжкультурної комунікації стали активно розвиватися в середині 90-х років. Спочатку вони були пов'язані із зміною парадигми навчання іноземним мовам: для ефективного встановлення міжкультурних контактів необхідні не лише мовні, але і культурні навички і уміння.

Соціологи, що працюють в області міжкультурної комунікації, використовують традиційні для цієї науки методи анкетування певним чином вибраних груп респондентів. Їх анкети направлені на виявлення ціннісних установок і стереотипів, що виявляються в поведінці людей. В основному розглядається поведінка на робочому місці, в діловій взаємодії і бізнесі. Це пов'язано із тим, що соціологічні дослідження знаходять своє практичне використання, в першу чергу, в сучасних транснаціональних корпораціях.

На основі отриманих соціологами узагальнень про характерних і переважних для тієї або іншої культурної групи типів поведінки формуються відповідні практичні рекомендації, які реалізуються у вигляді спеціальних міжкультурних тренінгів.

Тому часто подібні роботи носять характер перевірки того, як ці параметри діють в деякому конкретному середовищі: вивчаються зміни відносно даного періоду часу, віку досліджуваної групи, частіше - два або більш за спільно працюючі культурні групи. Загальніші соціологічні проблеми

пов'язані з соціальною адаптацією мігрантів, збереження або втрати традиційних культур в національних меншин і т.п.

Проте не дивлячись на відмінності в методологічних підходах і аспектах досліджень міжкультурної комунікації в різних науках і підходах більшість учених дотримуються думки, що основними цілями досліджень в області міжкультурної комунікації є [2: 3]:

- систематичний виклад основних проблем і тим міжкультурній комунікації, опанування основних понять і термінології;

- розвиток культурної сприйнятливості, здібності до правильної інтерпретації конкретних проявів комунікативної поведінки в різних культурах;

- формування практичних навиків і умінь в спілкуванні з представниками інших культур.

Із самого початку міжкультурна комунікація мала яскраво виражену прикладну орієнтацію. Це не лише наука, але і набір навиків, якими можна і потрібно володіти. У першу, черга ці навички необхідні тим, чия професійна діяльність пов'язана із взаємодією між культурами, коли помилки і комунікативні невдачі призводять до інших провалів в переговорах, до неефективної роботи колективу, до соціальної напруженості.

Уміння адаптуватися до нових інформаційних засобів і потоків (визначати їх надійність, професійну значущість, новизну, адекватно інтерпретувати отримувану інформацію); бути професійно підготовленим до участі в міжнародних бізнес-комунікаціях; уміння адаптувати всі особові параметри в умовах конкретного ринку праці - ось ті якості, які разом з кваліфікаційними характеристиками, визначають конкурентну перевагу, забезпечують кар'єрне зростання і визначають життєвий успіх. Адекватна мовна поведінка в будь-якому професійному форматі вимагає освоєння не лише системно-мовних знань, але і знання законів, звичаїв, національного менталітету країни мови, що вивчається.

З підписанням Болонської конвенції університети входять до складу Єдиної європейської системи вищої школи. Створення єдиного освітнього простору в Європі має на увазі не лише

оцінювання рівня знань студентів буде за загальноєвропейською шкалою, а також здобуття випускниками вузів дипломів міжнародного зразка.

Отже, сьогодні як ніколи актуальна проблема формування готовності до міжкультурної комунікації у студентів гуманітарних вузів. Вже в даний час спостерігається тенденція до встановлення зв'язків між різними регіонами земної кулі на основі міжнародного розподілу праці, що неминуче веде до розвитку міжнародної комунікації, культурного і інформаційного обміну, посилення взаємодії і взаємовпливу народів, країн, цивілізацій в самих різних сферах соціального життя, у тому числі і освітньої.

Практичні потреби міжкультурної комунікації задають напрям нових теоретичних пошуків, наводять до переосмислення традиційних ідей і виявляють гостру необхідність у відповідній науковій парадигмі, що базується на евристичних можливостях комунікації і культури.

У сучасних умовах, коли проблема міжнаціонального взаєморозуміння набуває особливої значущості, діалог культур важливий як засіб формування уміння жити в багатонаціональній країні, толерантності, терпимості, пошани один до одного, гармонізації національних стосунків, визнання різноманіття нашого духовного і матеріального світу.

Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена наступним.

По-перше, винятковим значенням міжкультурної комунікації в розвитку людської цивілізації як гаранта існування самих культур. Тривалий і складний процес взаємодії і взаємовпливу культур вимагає ґрунтовного дослідження їх передумов, доріг, центрів, особового початку, національної своєрідності і т.д.;

По-друге, потребою в поглибленні знання про природу, ество, динаміку, структуру міжкультурної комунікації, аналізу її як цілого, систематизації теоретико-методологічних основ, принципів і критеріїв міжкультурної комунікації, розроблених вітчизняними і зарубіжними дослідниками;

По-третє, соціальною зажадалася в підготовці фахівців, здатних ефективно функціонувати в умовах розвитку міжкультурних контактів на всіх рівнях.

Сучасний стан міжкультурних взаємин характеризується, з одного боку, інтенсифікацією процесів взаємодії різних культур, з іншого боку, диференційованою, пошуком культурної ідентичності. Процес глобалізації виявляється все більше в активізації культурних міжнародних зв'язків. Дуже важливе сьогодні зміцнення соціальної і духовної консолідації в суспільстві, створення високої культури міжособистісного і міжнаціонального спілкування.

Також гостро стоїть проблема виховання терпимості до чужих культур, пробудження інтересу і пошани до них, подолання в собі відчуття роздратування від надмірності, недостатності або просто несхожості інших культур. Як підсумок слід зазначити, що окреслені та інші актуальні проблеми міжкультурної комунікації як соціального явища та учбової дисципліни, її різні спекти та перспективи, питання виховання соціокультурної компетентності та толерантності сучасної молоді в умовах нестримної інформатизації та глобалізаційних процесів мають отримати широке наукове висвітлення і стати предметом наших подальших наукових пошуків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Библер В.С. Культура. Диалог культур // Вопросы философии. - 1989. - № 6.

2. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов / под ред. А.П. Садохина. - Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.

3. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики. - Харьков : Штрих, 2001.

4. Емельянова И.Н. Ценности современного общества в содержании университетского образования // Высшее образование сегодня. - 2007. - № 1.

5. Зиновьев Д.В. Социокультурная толерантность - ее сущностные характеристики / [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://res.krasu.ru/paradigma/1/6.htm>

6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. - Москва : Слово /Slovo, 2000.

Соболь Віталій,
студент,

*Науковий керівник – к.психол.н., доцент Горобець Інна,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)*

КРИТЕРІЇ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПЕРЕХОДУ

На наш погляд, і практичних спостереженнях, людство, як і весь світ створені вищою Божою Силою в умовах дії конкретних принципових космічних Законів. Для людей це є космічні Закони правильного життя. І ми змушені їх зрозуміти та дотримуватися. Інакше люди будуть постійно хворіти (перш за-все – духовно), а людство буде йти не в конструктивному напрямі розвитку.

Здоров'я – це основне та істинне багатство людини. Основне тому, що здорова людина впевнено і могутньо рухається по шляху до успіху, їй доступне все можливе і вона готова до боротьби за досягнення своїх цілей, до того, щоб відстояти свою волю, гідність і благополуччя. Істинне тому, що здоровій людині заздять наділені владою, багаті, але такі, що втратили здоров'я. У здорової людини нема віку, і вона молода, має майбутнє, навіть у похилому віці.

Основною причиною психосоматичних захворювань є дезадаптація людини – порушення пристосування до умов життя, які все більше ускладнюються, коли природна спрямованість до самоствердження, успіху стикається із все більше зростаючою конкуренцією, неухильно зростаючими вимогами до особистості. Сучасний етап соціального розвитку України характеризується надзвичайно високим рівнем психо-емоційного напруження населення в цілому. Це привело до суттєвого погіршення рівня психічного здоров'я в популяції.

Рівень і структура нервово-психічного захворювання обумовлені дією деструктивно-дестабілізуючих факторів [4].

В умовах соціально-політичної, економічної і ідеологічної нестабільності суспільства втрата старих орієнтирів і відсутність нових приводять населення до розчарування в науково-медичній системі уявлень і формують орієнтацію на релігійно-містичні, окультні і паранаукові системи.

В генезі такої трансформації лежать суттєві механізми реакцій індивіда на зміну зовнішніх умов – мова йде про масову невротизацію населення.

Цей патологічний розвиток має декілька варіантів:

- розвиток психогенних і психосоматичних захворювань;
- поява масових порушень психіки і поведінки релігійно-містичного і окультного змісту у вигляді пасивно-заборонних і агресивно-деструктивних форм;
- вирішення дебютантних форм ендогенних психозів.

Структура зміни захворювання свідчить про те, що в Україні за останні роки помітний значний ріст психогенних по походженню, соматизованих, психосоматичних і нейросоматичних захворювань з хронічною течією, що відбувається на фоні практично константного рівня захворюваності психозами, відмічається також виражений патаморфоз клінічної структури неврозів.

Стає очевидним, що основна причина захворювань людини ховається не в якихось біологічних чи фізичних чинниках, а перш-за все, - у психосоціальних.

У тибетській медицині основними причинами всіх захворювань людини рахувалась неосвіченість, під якою мала на увазі необізнаність у проблемах збереження здоров'я, пригніченість, яка розумілась як нехтування до стану свого здоров'я людей обізнаних, освічених, тобто достатньо грамотних. Древньосхідні цілителі надавали особливого значення саморегуляції як у здоров'ї, так і у хворобі. Одним з найважливіших умов виживання є здатність протидіяти хворобі, переборювати її. Індивіди, які не володіли здатністю протидіяти недужі, не виживали, не залишали нащадків.

Адаптованість істинна лише тоді, коли все досягнуто зусиллями самої людини! І тому зараз постає завдання для кожної людини стати високо адаптивною в будь-яких соціальних умовах[1].

Істина полягає у запереченні вічної істини. Тобто, сенс життя для живих організмів полягає у вічній еволюції – у постійному вдосконаленні своїх можливостей у нових змінах конкретного середовища. Для людини – це необхідність самовдосконалення здорового способу життя, благодатних теоретичному і практичному навчанні, розумовій і фізичній праці, культурному раціональному відпочинку і отриманні нормальних задовольень від реалізації цих добрих, реально поставлених бажань. Мудрість полягає тут не у спокійному спостереженні за подіями і не у намаганні стати геніальною людиною, а в – активній, але обережній і гармонійній участі в усіх цікавих подіях.

У світогляді людини неможливо обійтись без питання про релігію. Ми абсолютно впевнені, що релігія в історії людства достовірно була і є фундаментом загального світогляду. Крім цього, вона поки-що і, напевно, ще надовго має бути національною і, в ідеальному варіанті – державною, виходячи з історії, традицій, культури, здобутків і умов проживання кожної конкретної нації, народу чи племені.

Якщо говорити про українську націю, то це – могутня і самодостатня нація, якій не даром, а в оренду надана райська частина Землі, дані до неї розумні голови і працьовиті руки. Але головне, що ця нація має свій шлях гармонійного самовдосконалення. Це закодовано в генах кожної української людини Вищими Творчими Силами.

Якщо ми це добре усвідомимо і вивчимо свою правдиву історію, свої рідні національну культуру і релігію, щоб мудро господарювати у своїй державі, надійно захищати її багатства, то відносно скоро будемо отримувати від цього справжнє задоволення, тобто будемо практично здоровими, успішними і щасливими.

Цивілізація у взаємозв'язку із культурою прагне до підміни функцій, намагається відігравати роль лідера, залишаючи культурі роль аутсайдера. Для культури – це сигнал до оновлення своїх вічних сенсів та їх об'єктивації у новій цивілізації.

Поняття «культура» у своєму сучасному значенні увійшло до вжитку європейської гуманітарної думки порівняно недавно – у XVIII ст., хоч, зрозуміло, уявлення про специфіку людського буття, тобто культуру, виникло значно раніше. Як вже зазначалось, латинське слово *cultura* означало обробку землі, її культивування, тобто зміну у природному об'єкті під впливом людини на відміну від тих змін, які викликані природними причинами[2].

Вже у цьому першопочатковому змісті поняття мова виразила важливу особливість – єдність культури, людини та її діяльності. Втім, мислителі Античності вживають це слово нечасто, у таких словосполученнях як *culturaagri* («обробка землі») і *culturaanimi* («виховання душі»). Схожі уявлення греки виражали поняттям «пайдейя» — «вихованість», яке означало як безпосередньо виховання, навчання громадянина поліса (міста-держави), так і освіченість та культуру взагалі, — тобто те, що відрізняло греків від «диких», «некультурних» народів — «варварів».

В епоху Середньовіччя *cultura* трактувалось як подолання людської двоїстості (дуалізму) – боріння духу і плоті й умертвіння цієї останньої як умова духовного звільнення. Хоч, у певному сенсі, це був регрес у порівнянні з ідеалом гармонійної людини, що культивувався Античністю, однак, дозволило людині усвідомити свою унікальність: Бог створив людину «за образом і подобою своєю», а тому щастя не у пізнанні себе, а у пізнанні Бога, в усвідомленні тієї духовної спорідненості, в якій людина перебуває із Всевишнім. Тоді людина вчиться долати себе, досягати неможливого[3].

Культура починає осмислюватись не як «виховання» почуття міри, гармонії і порядку, а як подолання обмеженості, як культивування невичерпності, бездонності особистості, як її постійне духовне самовдосконалення. Середньовіччя, втім, також продукувало чудові речі й зуміло досягти майже довершених

форм людського співжиття, тобто створило культуру вищого рівня. Однак, все це сприймалось лише у контексті служіння Богу.

Європейський Ренесанс повернувся до античного ідеалу, але глибоко трансформував його в культі Людини як діяльної, вільної, творчої істоти – центру світобудови. На основі цього виникає нове співвідношення між Творцем і його творінням, між людиною та її діяльністю. По-суті, людина привласнює собі функції Творця і починає розуміти світ як не як «творіння Боже», а як «вічну Природу»: людська діяльність перестає бути служінням, що виражає слухняність Богові, а стає самодостатнім процесом «підкорення Природи». Так починає формуватись нова європейська культура, в основі якої – емансипація людини і природи від Бога та їх взаємне протиставлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мамчур І.А. Формування комунікативного потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови засобами культурологічно орієнтованого навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 „Педагогічна та вікова психологія” / Інна Анатоліївна Мамчур. – К., 2007. – 20 с.

2. Пезешкиан Н. Психосоматическая медицина и позитивная психотерапия / Н. Пезешкиан – М., 1996.

3. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджерс. – М., 1994.

4. Юнг К. Психологические типы // Психология индивидуальных различий: тексты / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова. – М., 1982 – С. 199-218.

СЕКЦІЯ IV. Мова і культура в аспекті розвитку інтернаціоналізації освіти

Бірук Юлія

студентка,

Науковий керівник – доктор філол. наук,

доцент Цолін Дмитро

Національний університет

«Острозька академія»

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ДІАХРОНІЧНИЙ АСПЕКТ

У лінгвістиці модальні слова та словосполучення вважаються одним із найсуперечливіших лексико-граматичних розрядів слів, які привертають особливу увагу вчених з другої половини ХХ століття. Але вони й досі не отримали повного розгляду у зв'язку з їх багатоплановістю, специфічністю мовного вираження та функціональними особливостями.

Значний внесок у вивчення категорії модальності зробили такі вчені, як Ш. Баллі, О. І. Беляєва, В. В. Виноградов, З. К. Долгополова, Л. С. Єрмолаєва, Г. О. Золотова, Ф. Р. Палмер, Ю. В. Сорощук, Н. Й. Вус, В. З. Панфілов та ін. Завдяки їхнім численним працям було визначено основні поняття, пов'язані з функціональним статусом зазначеної категорії, а також описано основні засоби її вираження в мові. Проте «феномен модальності» тільки посилює інтерес учених до її вивчення.

– сьогодні найвідомішими є три тлумачення терміну модальності у лінгвістиці:

1) модальність – це відношення змісту висловлення до дійсності. Прихильниками такого тлумачення є Виноградов В. В., Мірович А., та Свобода К.;

2) Беллерт І., Богуславський А., Вежбицька А. та Малджієва В. розуміють модальність як відношення мовця до змісту висловлювання;

3) модальність як комбінація відношення змісту висловлення до дійсності та відношення мовця до змісту висловлювання розглядається такими вченими як Гаєвська У. та Шмілауер В.

Вони стверджують, що модальність є досить складним багатоаспектним поняттям, яке включає в себе декілька явищ, що накладаються один на одного [2].

До «класичної» п'ятірки модальних дієслів відносяться: can/could, may/might, must, ought (to), need. Але їх загальне число, разом з їх еквівалентами, які мають спільні риси у вживанні – трохи вище. Крім перерахованих вище, в повний список модальних дієслів і їх еквівалентів також входять: will, would, shall, should, dare, have (to)/havegot (to), be (to), used (to) [4].

– сучасні виміри категорії модальності враховують її навантаження не лише в синтаксично-формальній та семантичній структурі речення, а й цілісному зв'язному тексті, роль особи мовця (з його знаннями, оцінкою знань і вираженого ставлення до повідомлюваного) в актах комунікації. Розкриття її сутності як функціонально-семантичної категорії, розрізнення в ній об'єктивної модальності (як відношення змісту повідомлення до дійсності у вимірах реального та ірреального) і суб'єктивної (як ставлення мовця до повідомлюваного) уможливають комплексне дослідження сукупності засобів її вираження на різних рівнях мовної системи [5].

– парадигма давньоанглійських дієслів мала складну структуру. Всі формотворчі дієслівні засоби були синтетичними, аналітичні форми тоді лише починали з'являтися. Дієслово-предикат узгоджувалося з підметом у числі та особі, його власне дієслівними категоріями були час та спосіб. Категорія часу в давньоанглійській представлена дихотомією теперішнього та минулого. Значення часу в індикативі були в ній більш загальними порівняно з сучасною мовою. Форми теперішнього часу вживалися на позначення теперішнього та майбутнього. Якщо додатково вживалися дієслова видового значення або прислівники з посиланням на майбутнє, презенс набував значення майбутнього часу [4].

– зміни в значеннях та в засобах вираження об'єктивної модальності давньоанглійської мови зумовили перебудову в змісті та засобах вираження суб'єктивної модальності в середньоанглійський період розвитку мови. Перебудова структури модальних значень спричинила зміни в організації

різноманітних засобів їхнього вираження. Цей процес можна охарактеризувати як пошук нових модальних значень своєї форми вираження і виявляється він у зростанні питомої ваги лексико-граматичних, синтаксичних, лексичних засобів та витісненні на периферію флективних засобів дієслівної парадигми[6].

Отже, зміни, що торкалися способово-часових форм англійської мови, які виражали модальні значення, зумовили переорієнтацію їх від морфологічних синтетичних форм до лексико-граматичних, синтаксичних і лексичних засобів. У середньоанглійській мові помітна трансформація окремих морфологічних категорій дієслова, перебудова дієслівної системи, поступовий перехід опозиції презенса/претерита давньоанглійської мови з її підкресленням співвіднесеного передування/непередування дії щодо моменту висловлювання в опозицію часових форм з перфектом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верба Л. Г. Історія англійської мови / Л. Г. Верба. – В.: Нова книга, 2006. – 296 с.
2. Вус Н. Й. Модальність та її трактування у працях дослідників / Н. Й. Вус // Слов'янський збірник. – Одеса, 2006. – Вип. 12. – 128 с.
3. Иванова И. П. История английского языка / И. П. Иванова, Л. П. Чахоян, Т.М. Беляева. – СПб, 1999. – 510 с.
4. Скибицька Н. В. Модальність та достовірність висловлювання // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Збірник наукових статей. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2001. – Вип. 6. – С. 194-197.
5. Скибицька Н. В. Достовірність повідомлення та засоби її оформлення в давньоанглійський період розвитку мови // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Збірник наукових статей. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2001. – Вип. 7. – С. 226-230.
6. Сорощук Ю.В. / Категорія модальності в сучасному англійському авторському дискурсі (на матеріалі творів Дена Брауна та Ніколаса Спаркса) / Ю.В. Сорощук // Актуальні проблеми філології. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2016. – С. 90-92.

Булiч Анетта-Софiя
студентка,

Науковий керiвник – к. фiлол.н., доцент **Киселюк Наталiя**,
Луцький нацiональний технiчний унiверситет
(м.Луцьк, Україна)

НОМІНАТИВНИЙ ТА ДЕСКРИПТИВНИЙ АСПЕКТИ ЕМОЦІЇ «РАДІСТЬ»

Проблема представлення емоцій засобами мови стала об'єктом інтенсивних досліджень лінгвістики [1, 2]. Однак, вплив емоцій як соціально-культурного феномену на семантичну організацію знань, представлених у вербальній формі, є недостатньо дослідженою проблемою. Емоція “радість” як позитивна базова емоція неодноразово була об'єктом лінгвістичних студій. Мета цієї роботи – з'ясувати, які лексичні одиниці маніфестують радість у сучасній англійській мові.

Емоція радість – не лише одна з форм відображення дійсності, (а саме, відображення ставлення до світу), але й сама є для мови об'єктом відображення і тому реєструється в мові поняттями: *joy, happiness, exaltation, euphoria, etc.* Ці найменування емоції в мові є вже метаемоціями, а не самими емоціями: це їх понятійне позначення. А якщо слово лише позначає, називає емоцію, то воно не емотивне. Семантика такого слова – це викликані ним образи почуття, а не саме почуття.

Необхідно принципово розрізнити спонтанне мовне вираження емоцій (їхній прорив у мовлення) та їх свідоме вираження (тобто опис). В словниковому корпусі англійської мови існують спеціальні лексичні одиниці, які описово передають емоційний стан радості. До таких лексичних одиниць слід віднести:

а) прислівники, які описують емоцію “радість”: *happily, gladly, joyously, triumphantly, etc.*;

б) дієслова, які описують емоції мовця: *explode, smile, giggle, grin, laugh, etc.*;

в) іменники, до яких належать терміни емоцій з прийменником *with*: *with love/delight/pleasure, etc.*; іменники, які

позначають фізіологічні прояви емоцій: *tears, laughter, smile, choking, redness, gladness, joy, ecstasy; etc.*;

г) прикметники: *happy, cheerful, merry, joyous, glad, red, etc.*

Як зазначалося вище, емоція може бути і формою відображення, і предметом відображення. Коли вона предмет відображення, то слово, що її називає, не є емотивом, оскільки воно не виражає емоцію, а служить лише індикацією певного поняття про певну емоцію. Емотив своєю семантикою виражає емотивний стан внутрішнього „я”, його свідомості і психіки [2, с. 94].

Емотиви адекватно розуміються і використовуються всіма мовцями, тому що беруть участь в передачі інформації саме як смислові компоненти. Це пояснюється тим, що люди при спілкуванні не лише використовують однаково всім зрозумілі слова даної мови, але й переживають схожі емоції. Наприклад, афектив *“Hurrah!”* (ура). Словник Вебстера визначає даний афектив як: *an exclamation, expressive of joy, applause or encouragement* [3, р.468], тобто *“Hurrah”* виражає емоцію радості, не називаючи її. Її назва згорнута в семантиці даної лексеми у вигляді емоційної ідеї, і тому розшифровується всіма однозначно.

Однією із специфічних ознак емотивів є їхня особлива референція: вони не співвідносяться безпосередньо, як індикативні слова, з предметами і явищами дійсності. Вони співвідносяться з типізованими емоціями, які викликаються цими предметами, а вже через цю референцію – з поняттям про певний предмет, який викликав емоційне до нього ставлення. Той факт, що в більшості своїй емотивна лексика має нейтральні відповідники, через які вона може бути пояснена, вказує на існування певного поняття і його різне мовне вираження (нейтральне й емотивне ставлення до одного й того ж поняття).

Зазначимо, що за певних умов будь-яке нейтральне слово може стати виразником емоції, в тому числі й назва емоції, але відносити на підставі цього назви емоцій та іншу нейтральну лексику до емотивів буде прикладом змішування семантики і функцій, які не обов'язково збігаються у слові. Кожен емотив є не лише словом (знаком) певної емоції, але й одночасно її виразником, тобто це той самий випадок, коли всі семіологічні

цінності слова представлені одночасно. Значення назви емоції неадекватне самій емоції [2, с. 95-96]. Різниця між емотивами-виразниками радості й індикаторами дає право стверджувати, а практика мовленнєвого спілкування підтверджує, що терміни емоції „радість” є дуже слабким засобом її вираження. Із вищезазначеного можна зробити висновок про те, що слово, наприклад *joy*, яке позначає емоцію радість, має логіко-предметне значення, реалізує думку (поняття) про дану емоцію, що містить усвідомлення її суттєвих ознак, а слово *hurrah* – емотивне значення, оскільки реалізує безпосередньо емоцію радості.

Емоція „радість” може по-різному відображатися мовними засобами. Вона може бути як об’єктом номінації, денотатом, так, і сигніфікатом, тобто повідомляти певну інформацію про об’єкт номінації. Існує велика варіативність лексичного опису емоційних кінем. Емоція „радість” може бути або названою, або вираженою.

Враховуючи вищесказане, доходимо висновку, що емоція „радість” може відображатись в мові декількома засобами – вона може виражатись, описуватись і може бути об’єктом номінації, внаслідок чого виникають знаки-символи (*joy, happiness*).

Описи відображають різні за інтенсивністю емотивні стани і є знаками-символами. Описуватись і називатись емоція може словами, сполученнями, реченнями і надфразовими єдностями. Вираження радості відбувається за допомогою спеціальних мовних одиниць – емотивів, які служать для типізованого вираження емоцій. Окрім лексичних засобів, емоцію „радість” можна виразити за допомогою стилістичних та синтаксичних засобів.

Відображення не може обійтись без позначення (назви, номінації). Так, слова *joy, happiness, pleasure, ecstasy, rapture, gladness etc.* є назвами понять про емоцію „радість”. Це – випадок раціональної номінації емоції. Слова *delighted, radiant, lucky, great etc.* виражають емоцію, яка цими словами не називається прямо, але в семантиці яких є специфікатори, що співвідносять дане слово з радістю.

Денотативним змістом назв емоції „радість” (дескриптивні слова) є об’єктивні властивості емоції, компонента її

семіологічної цінності – вираження емоційного ставлення в семантиці цих слів відсутнє. З цієї точки зору, назви емоції „радість” є одноплановими, тобто вони не мають емотивно-кваліфікативної структури, яка накладалась би на денотативну структуру. Навіть якби назви емоції „радість” супроводжувались знаком оклику (загальноновизнаним символом емоцій), це не трансформувало б їхню семантику в емотивний тип. Якщо порівняти висловлення “*Joy!*”, “*Gladness!*”, “*Happiness!*” з висловленнями “*Great!*”, “*What a miracle!*”, то можна помітити, що позначення поняття про радість та її вираження здійснюється різними групами лексики. При цьому лексика, яка позначає емоцію, не є емотивною, вона – індикативна, логіко-предметна: „радісний”, „щасливий”, „задоволений” тощо – все це лише позначення радісного стану. Тут, як і в інших назвах емоції „радість” (*joy, happiness, pleasure, enjoyment, delight, exaltation, felicity, etc.*) відсутній заряджуючий компонент. Емоція, позначена в таких словах, на рівні реалізації являє собою не безпосереднє почуття, а лише логічну думку про нього, тоді як семантика емотиву індукує емоційне ставлення до позначуваного ним об’єкта.

Слід зазначити, що емоція „радість”, як і інші емоції, має безліч відтінків, для позначення яких використовуються розгорнуті словосполучення, які, нарівні зі словесними одиницями, беруть участь у закріпленні емоційного досвіду мовців. За допомогою таких описів мовці розрізняють дану емоцію та ідентифікують свої емоційні стани.

В.І.Шаховський кваліфікує лексику, яка лише називає емоції, як асоціативно-емотивну, оскільки вона асоціативно відсилає свідомість мовців до сфери емоцій, але сама при цьому емоцій не виражає. Це відбувається за рахунок ідеї емоційності, яка все ж таки присутня в семантиці цих слів. [2, с. 94]. Погоджуючись з такою точкою зору, ми віднесемо назви емоції „радість” до асоціативно-емотивної лексики.

Семантичний аналіз лексичних одиниць, які називають емоцію „радість” (*joy, happiness*) та одиниць, які її виражають: *glad, happy, joyful etc; how wonderful!, great!, marvelous! etc.*, показав, що в обох випадках представлена емосема „**emotion**”.

Зазначимо, що між словами, які називають дану емоцію і словами, які її виражають, існує істотна семантична різниця, яку добре видно на прикладі їхньої прагматики. Доказом того, що слова, які називають емоцію „радість”, немотивні може слугувати елементарна трансформація субституції: якщо у висловленні, в якому виражається емоція радість (*Fantastic! We've done it!*) замінити слова, які виражають дану емоцію на слова, які її називають (*I feel joy because of our success*), то адресат відчує на собі абсолютно інший ефект. Прагматика висловлення буде знижена.

Отже, коли емоція “радість” є об’єктом відображення і реструється в мові, то слова, які її називають не є емотивними, це вже метаемоції, оскільки семантика цих слів – це викликані ними поняття про радість. Перспективою даного дослідження може бути вивчення функціонування номінативної та дескриптивної лексики на позначення радості в художньому дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шаховский В.И. Эмоция и концептуализация: концептуализация и лексикализация эмоций (вопросы теории) // Проблемы вербализации концептов в семантике языка и текста: Материалы междунар. симпозиума. Волгоград, 22-24 мая 2003 г.: В 2 ч. – Ч. 1. – Волгоград: Перемена, 2003. – С. 305-312
2. Шаховский В.И. Соотноится ли эмотивное значение слова с понятием? // Вопросы языкознания. – 1987. – №5. С.47-58.
3. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury: Lexicon Publications, 1993. – 1248 p. [NWD]

Василюк Маргарита,
студентка,

Науковий керівник – к.філол.н., доцент Пилипюк Лариса,
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)

СТРАТЕГІЇ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Більша частина лексики на початковому етапі засвоюється учнями з двох сторін: для розуміння при читанні й на слух і для використання у власних усних і письмових висловленнях. Однак, є певний шар лексики, який призначений тільки для рецептивного засвоєння: деякі розгорнуті вираження класного змісту, окремі слова й вираження, які зустрічаються в текстах для аудіювання й римування.

За законами пам'яті людині властиво забувати приблизно 50% отриманої інформації після її першого пред'явлення, а в цілому забування сильніше в перші дні після повідомлення нового, потім крива забування падає. З огляду на ці дані психології, викладач повинен побудувати перший етап роботи над новим словом так, щоб використати по можливості більшу кількість вправ у момент першого пред'явлення лексичного матеріалу, щоб забезпечити максимальну кількість повторень нового слова, можливість багаторазового прослуховування й відтворення його студентами в мові.

Традиційна стратегія припускає дві основні стадії роботи: семантизація лексичних одиниць й автоматизація лексичних одиниць.

Семантизація розглядається як процес розкриття значення іншомовних слів й їхнє запам'ятовування, а автоматизація – як процес використання слів у говорінні з метою оволодіння ними. Що ж відбувається в дійсності?

По-перше, використовуючи семантизацію, викладачі часто діють не відповідно до закономірностей функціонування говоріння, а всупереч них. Справді: для говоріння характерна асоціація «думка – слово» (спочатку виникає думка, потім її словесне вираження) або, коли людина не володіє іноземною мовою – “значення (рідною мовою) – слово (іноземною мовою)”.

Ми ж даємо спочатку іншомовне слово, а потім розкриваємо його значення, тобто, затверджуємо асоціацію “слово – значення”. Такий процес властивий не говорінню, а аудіюванню, читанню (рецептивним видам діяльності).

По-друге, нові лексичні одиниці як би нав’язують студентам. Останні приходять на пару іноземної мови після інших пар, і мозок їх працює в іншому, не відповідному сприйняттю слів, режимі. Пропоновані слова ані в значеннєвому, ані в емоційному плані для них не значимі, тому що зараз, у цей момент не потрібні. Тому лексичні одиниці сприймаються як незначущі.

По-третє, студенти при цьому пасивні. Вони, зазвичай, запам’ятовують, але запам’ятовування тут самоціль, тому що воно є довільним. В основі цього лежить помилкова стратегія: спочатку запам’ятай, потім використай. Заготовка слів взапас (як білка заготовлює горіхи) не тільки неефективна, але й не викликає інтересу у студентів.

По-четверте, семантизація 10–15 слів віднімає близько 20 перших хвилин заняття. Це час помножений на кількість занять, де присутня семантизація, становить у цілому чи не десяту частину всього в часу.

По-п’яте, семантизація – це лише повідомлення значень, головним же в слововживанні є не саме значення слова, а його зв’язки. Знання значення є тільки знання слова, володіння словом вимагає засвоєння його призначення, його функції.

Можуть заперечити: адже семантизація є попередньою стадією, за нею, повинна йти автоматизація, у процесі якої й засвоюється призначення слова, його функція, ситуативна віднесеність. Але в тому то і лихо, що стратегія “спочатку поза ситуацією, потім у ситуації” або “спочатку форма й значення, потім функція, призначення” неефективна, тому що вимагає надзвичайно багато часу. Це цілком зрозуміло, тому що співвіднесеність будь-якої сторони навички із ситуацією саме тому й діюча в говорінні, що здобувається вона разом зі словом, тобто коли слово засвоюється як функціональна одиниця.

Ситуативна віднесеність не надається слову, а засвоюється з ним, точніше, слово (його форма й значення) засвоюється завдяки ситуативній віднесеності, необхідності слова для висловлення

своїх думок і почуттів. Це відбувається тому, що зв'язки, які утворюються при запам'ятовуванні форми й значення без їхнього призначення, тобто в умовах не, неадекватних функціонуванню слова, якісно неоднорідні тим зв'язкам слова, які мають місце в говорінні. Звідси й відсутність переносу навичок.

Чи можна організувати процес засвоєння лексичних одиниць так, щоб позбутися зазначених недоліків і дотримати необхідні умови? Так, і далі ми опишемо стратегію такого засвоєння.

Простий переклад

Можна просто перевести слово, що також цілком виправдано, якщо надалі передбачається активне тренування даного слова в різних контекстах або дане слово не представляє великого інтересу з погляду перерахованих способів семантизації, якщо за допомогою перекладу ми найбільш точно передаємо значення даного слова. Іноді потрібен не просто переклад, а тлумачення. Це особливо необхідно при семантизації безеквівалентної лексики, а також лексики з певним фоновим значенням.

Лексика є найважливішим компонентом мовної діяльності. Мова викладача є основним джерелом збагачення лексичного запасу студентів. Мовні зразки відразу дають уявлення про те, яким чином може бути використано дане слово або словосполучення.

Основною метою навчання іноземної мови є розвиток в студентів уміння використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур сучасного світу. Основою комунікативного розвитку є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок (фонетичних, лексичних, граматичних).

Навчання лексики відіграє важливу роль у процесі навчання англійської мови. Лексична правильність мовлення визначається сталістю лексичних вмінь та навичок. Умови навчання, відповідна кількість годин і широкий тематичний спектр викликають необхідність відбору відповідного лексичного мінімуму, що має відповідати цілям і змісту навчання англійської мови.

Активний лексичний мінімум – це той лексичний матеріал, який студенти повинні використовувати для вираження своїх думок в усній та письмовій формі, а також розуміти думки інших людей при аудіюванні та читанні. Пасивний лексичний мінімум –

це та лексика, яку студенти мають лише розуміти при сприйманні чужих думок в усній формі (при аудіюванні) та письмовій формі (при читанні).

Формування лексичної навички передбачає оволодіння правилами співвідношення конкретної лексичної одиниці з іншими лексемами в тематичній і семантичній групах.

Існують дві концепції про основи ефективного навчання навичок. Одна концепція потребує опори на чуттєві орієнтири, її названо синтетичною змістовою методикою. Друга концепція потребує опори на рухові акти, яку названо формальною аналітичною методикою.

Отже, центральною ланкою в роботі над засвоєнням лексичного матеріалу є формування лексичних навичок. Лексична правильність мовлення визначається сталістю репродуктивних та рецептивних навичок, а також навичок обґрунтованої догадки і навичок користування різними видами словників.

Процес засвоєння лексики на початковому етапі включає в себе такі етапи:

1) ознайомлення з новими лексичними одиницями, їх семантизація;

2) автоматизація дій з новими лексичними одиницями;

а) автоматизація на рівні словоформи, вільного словосполучення та фрази (речення)

б) автоматизація на понадфразовому рівні

3) ситуативне вживання засвоєних лексичних одиниць при висловлюванні своїх думок в говорінні та на письмі, а також розуміння лексичних одиниць при читанні та аудіюванні в певному контексті.

Прийоми випереджального введення лексики, раннє включення нових лексичних одиниць у сполученні із засвоєними, а потім систематичне повторення активного словника студента, – все це дозволяє краще підготуватися до використання освоєної лексики при читанні й говорінні на етапі застосування.

REFERENCES

1. How to teach vocabulary. Scott Thornbury. 2002. Longman.
2. Techniques in teaching vocabulary. Virginia French Allen. Oxford university press. 2002.

3. Language teaching: methods and approaches. Longman 2002.
4. Зимня І. А. Методи інтенсивного навчання іноземним мовам. – М., 1979.
5. Цели обучения иностранному языку: учебное пособие / Под ред. Е. И. Пассова, Е.С. Кузнецовой. – Воронеж: НОУ «Интерлингва», 2002. (Серия «Методика обучения ИЯ». – №2).

Горицька Юлія,
*кандидат філологічних наук,
ст.викладач кафедри англійської філології і перекладу
Київський національний лінгвістичний університет
(м. Київ, Україна)*

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ АНГЛОМОВНИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Не дивлячись на те, що об'єкт і предмет лінгвокультурології знаходяться в стадії розвитку, залишається актуальним дослідження етнічно-маркованої лексики.

Метою нашої наукової розвідки є дослідження лінгвокультурних особливостей творів англомовних письменників українського походження, що передбачає розв'язання таких завдань: 1) встановити український фонівий фактаж; 2) охарактеризувати культурологічно-марковані лексеми.

Серед найбільш відомих сучасних англомовних письменників українського походження є Анна Шевченко і Марина Левицька. Центральний образ їх творів пов'язаний із Україною. Тому для їх художнього повістування характерний опис історичних подій із застосуванням національно-маркованої лексики, використання значущих для українців антропонімів, надавання читачам лінгвістичних відомостей про значення окремих українських і російських лексем, велика кількість варваризмів. Фонівий фактаж складається з інформації про головні події в історії України, сучасний побут, стереотипи поведінки, лінгвістичні відомості.

Українська тематика реалізується через опис історичних подій із залученням **культурологічно-маркованих лексем: Peter**

*the Great, the Emperor of All Russia, died in January 1725, exactly forty days after the death of the **Cossack** Treasurer Colonel Pavlo Polubotok. Pavlo's speech, retold by Yefrem, became a legend. The **Cossack** gold has never been found. There were claims that the gold was deposited with the Bank of England by Polubotko's son in 1723 (Shevchenko, 175).*

Отже, розповідаючи про спроби одного з нащадків гетьмана Полуботка знайти залишений у Великобританії скарб, Анна Шевченко у своєму історичному романі використовує культурологічно-марковану лексему “*cossack*”, оскільки Павло Полуботок був гетьманом Війська Запорозького, а отже, козаком. За легендою він відправив козацькі скарби у Великобританію. Таким чином, описуючи козацьке минуле України, письменниця апелює до фонових знань англомовних читачів, актуалізуючи їх знання про козацьку добу.

Етнічна комедія про українців-іммігрантів в Британії Марини Левицької «Коротка історія тракторів українською» хоча і не є історичним романом, однак теж висвітлює українське історичне минуле. Для опису сталінської ідеології авторка використовує національно-марковану лексику: *my mother had known ideology, and she had known hunger. When she was twenty-one, Stalin had discovered he could use famine as a political weapon against the Ukrainian kulaks* (Lewycka, 8). Пояснюючи причини штучно створеного тогочасною владою голодомору, авторка використовує негативно і водночас етнічно марковану лексему “*kulaks*” на позначення заможних селян, яких хотіла знищити радянська влада.

Інколи фактаж з лінгвістичної точки зору не є маркованим, проте він є важливим структурним компонентом роману, оскільки містить детальну інформацію про історичні події: ***Between seven and ten million people died across Ukraine during the man-made famine of 1932-3*** (Lewycka, 26). Не зважаючи на те, що це сатиричний роман, Марина Левицька в ньому подає кількість жертв і роки голодомору, популяризуючи в такий спосіб історію України.

Для відтворення характеру козацької доби, а також її впливу на подальшу історію колишнього СРСР та України у своєму

романі «Спадок» Анна Шевченко використовує **історичні антропоніми**: *Pavlo Polubotok, Yakiv Polubotko, Sofia Polubotko, Anatoly Polubotko, Oleg Polubotko, Oksana Polubotko*. Оскільки в романі йдеться про скарб гетьмана Павла Полуботка його нащадкам, в романі є низка антропонімів на позначення реальних членів родини гетьмана **Павло Полуботок**, саме: його сина **Якова Полуботко** та онуки **Софії Полуботко**, які жили у 18ст., далеких нащадків **Анатолія Полуботко** із сином **Олегом Полуботко** та онукою **Оксаною Полуботко**.

Ще одним засобом передачі місцевого колориту та відповідної епохи є використання **варваризмів**, які в романах «Спадок» і «Коротка історія тракторів українською» в більшості випадків є транслітерованими та надаються або з перекладом: *Taktak. Yes, yes, I know* (Lewycka, 2); або безнього: *I am determined to study, Tato, whatever it takes* (Shevchenko, 73). Переклад на англійську мову українських транслітерованих лексем полегшує сприйняття тексту читачем, але, якщо з контексту значення лексеми є зрозумілим, автор не вдається до перекладу.

Особливістю художніх творів саме англомовних письменниць українського походження є використання транслітерованих російських та українських лексем разом із лінгвістичним коментарем і своїми роздумами над походженням слів: *What an interesting word is this old-fashioned doneseniyе, thinks Taras. It means both “a secret report with accusations” and “something carried to the end”. Is that because every doneseniyе carries the burden of lies and betrayal?* (Shevchenko, 70). Отже, авторка розмірковує над тим, що лексема «донос» означає окрім «таємно поданих відомостей керівним особам зі звинуваченням в чомусь», ще й «щось принесене», роблячи висновок, що будь-який донос – це результат «донесеної» зради і брехні, що свідчить про чітко окреслену позицію письменниці засудження доносів. Отже, авторський коментар до транслітерованих варваризмів виконує функцію виразника авторського «я» в творі.

Лінгвокультурологічними особливостями творів англомовних письменників українського походження є увага до відтворення історичного фактажу подій, що застосовується з

метою наближення читачів до інших епох, подій, постатей і передається через лексеми, які набувають лінгвокультурного забарвлення за рахунок транслітерації та етнічного маркування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lewycka M. A Short History of Tractors in Ukrainian / Maryna Lewycka. – N.Y. : Penguin Books, 2006. – 294 p.
2. Shevchenko A. Bequest / Anna Shevchenko. – London : Headline, 2010. – 410 p.

Гуль Мар'яна,
студентка,

*Науковий керівник – к. філол.н., доцент Приходько Вікторія,
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)*

LINGUISTIC ASPECTS OF THE ECONOMIC TERM SYSTEM

The rapid progress in our society increases the need for communication among different language communities. This development requires quick translations of specialized texts. The growing demand for specialized translations brings about a large amount of special terminology. This represents a problem for a translator, who in most cases is not a subject specialist. To find the correct translation of special terms is a laborious task. A translator, though, has a major interest in reducing the amount of time spent on translations and cannot dedicate himself to time-consuming inquiries on term equivalents.

The problem of developing economic and business terms became particularly acute in the period of transition from command-based to free market economy. The economic terms came mostly in English. Although we are able to meet a lot of economic dictionaries nowadays, there is still a task to create a dictionary which will precisely transmit economic terms from English into Ukrainian. In general, lexicographic problems make an important area of linguistic investigations, being recently marked by the development of new trends in compiling English – Ukrainian economic dictionaries [1, p. 12].

The theoretical basis of the paper is based on researches by M. Cabre; J. Sager; L.S. Barkhudarov; V.S. Vinogradov; U. Heid and

others. These problems are particularly important for analysing English scientific and technical terms, their peculiarities and ways of translation into Ukrainian. Quick retrieval of terminology is a task which requires complex cognitive abilities. A terminologist identifies terms because he understands the lexical and grammatical structure of a language, but most of all because he understands its semantic organisation and thus is able to map concepts into words. In cases of uncertainty about the nature of terms and their difference to non-terms a terminologist relies on answers provided by theoreticians in the field of terminology.

The main task in terminology consists in building a terminological database containing relevant terms. Special languages are subsets of the set of language as a whole. Among these subsets is also general language. Every single LSP can be said to "intersect with general language, with which it not only shares features but also maintains a constant exchange of units and conventions" [2, p. 68]. Further, special languages also intersect with each other. Special languages differ from general language particularly in their specialized vocabulary, or terminology; further in the structural characteristics of sentences [3, p. 25]. LSP is understood as a language which "is produced by a specific society and used by the group of people sharing the same profession or subject."

Translators are not free to define unknown terms which may be too specialized to occur in a dictionary. They have to search in previously translated documents, on the internet, or contact domain specialists. Studies show that a translator needs 40 % of the working time for inquiries on unknown terminology [1, p. 17].

REFERENCES

1. J. Sager, D. Dungworth, P.F. McDonald "English Special Languages. Principles and Practice in Science and Technology", Wiesbaden: Oscar Brandstetter Verlag, 1980, 2-35.
2. M.T. Cabre "Terminology: Theory, Methods and Applications", Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing company, 1999, 56-121.
3. J.S. Justeson, S.M. Katz "Technical terminology: some linguistic properties and an algorithm for identification in text", Cambridge University Press, 1995, 9-27.

Дідич Катерина,
студентка,
Науковий керівник – к. філол.н., доцент Приходько Вікторія,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ДОЦЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У словниковому складі мови велике місце належить термінологічній лексиці, кількість якої весь час помітно зростає. До термінологічної лексики належать усі слова, що об'єднуються в мові під загальною назвою терміни. Терміном називається спеціальне слово або словосполучення, що вживається для точного вираження поняття з певної галузі знань.

У сучасному світі термінологія відіграє важливу роль у спілкуванні та комунікації людей, оскільки вона є вагомим джерелом отримання інформації. Крім того, термінологія – це та частина лексики, яка надзвичайно чутлива до зовнішнього впливу. У світі понять, що швидко змінюються, та терміносистем, що розвиваються, саме запозичена термінологія починає відігравати домінуючу позицію. Максимальну кількість іншомовних запозичень зафіксовано в тих галузях, де відбувається найбільш тісна взаємодія мов і культур. Такою сферою насамперед є фінансово-економічна. Сучасна економічна термінологія розвивається, поновлюється, вдосконалюється відповідно до розвитку й вдосконалення економічної сфери. Дослідження, присвячені розв'язанню проблем, пов'язаних із процесами запозичення та освоєння лексики іншомовного (особливо англійського) походження в українській економічній термінології, є надзвичайно важливими та актуальними на сьогоднішній день.

Найбільш продуктивною з погляду запозичень є група лексики, що обслуговує такі сфери економічної діяльності, як бухгалтерський облік, банківська справа, маркетингова діяльність, а також найбільш некерованою, оскільки мовознавча наука не встигає дати аналіз новим термінам-словом, що

потрапили до мови, що призводить до калькування та «забруднення» мови, до запозичення термінів, які вже мають свою історію в українській мові (бренд-менеджер — спеціаліст певної торгової марки; топ-менеджер — головний менеджер, екаунт-менеджер — бухгалтер-менеджер тощо). Тенденція до утворення таких «штучних» термінів-назв пов'язана з модою та естетичними смаками людей, що користуються даною групою лексики, бо засоби масової інформації, комп'ютерні технології користуються цими термінами, не розраховуючи на високу мовну культуру споживачів (більшість бізнесменів та бізнес-леді — це люди віком від 25 до 40). Більш престижно (незнайомо) звучить мерчандайзер, ніж спеціаліст з продажу; екаунтент, ніж бухгалтер; хед-хантер, ніж кадровик тощо. До цієї ж категорії слів належать: супервайзер, франчайзер, ритейлер, ріелтор, рекрутер (слово, яке отримало друге життя у мовному просторі України: від Шевченкового рекрута до рекрутера приватної фірми), креативний директор, андеррайтер, коучер, ПР-менеджер (Public Relation manager), конвент-менеджер, лід-менеджер, солід-менеджер, копірайтер.

Отже, актуальною залишається потреба в упорядкуванні новітньої фінансово-економічної терміносистеми. Відтак, постає гостра необхідність в описі фінансово-економічних термінів з метою їх уніфікованого вживання та можливості адекватного перекладу українською мовою англійських текстів економічної тематики.

Загалом запозичення в термінології – це природне явище, об'єктивний і неминучий фактор її формування, однак доцільним воно може бути лишень за умови відповідності комунікативним потребам суспільства й збереження національної специфіки терміносистеми. Вочевидь, що домінантним у термінотворенні має бути використання власних ресурсів, а співвідношення між національним і міжнародним у термінологічних системах варто встановлювати в доцільних пропорціях [1, с. 6]. Власне питання доцільності чи недоцільності використання іншомовних елементів особливо актуальне в терміносистемах, оскільки саме термінологія є надзвичайно чутливою до зовнішнього впливу. На сучасному етапі розвитку національних терміносистем очевидним

є той факт, що «неусталеність власних термінологічних традицій примушує ... більше запозичати, ніж творити самим» [2, с. 24]. Саме тому сьогодні в різних галузях фінансово-економічної терміносистеми ми маємо велику кількість англомовних запозичень. Так, наприклад, буденними вже стали терміни: бюджет (budget), аванс (advance), дефіцит, баланс (balance), кредит (credit), офшор (offshore), актив (active). Однак такі терміни, як: кліринг (clearing), таймінг (timing), індосамент (inducement), аутсорсинг (authoring), інжиніринг (engineering), трейдер (trader) та багато інших традиційно потребують спеціальних словникових тлумачень.

Складається враження, що часто в усному й писемному мовленні науковці використовують іноземну лексику через недостатність знань словесного запасу рідної мови або, вживаючи модні англомовні терміни. Наприклад: замість слова «торговець» – «трейдер» (англ. trader), замість «зацікавлені особи» – «стокхолдери» (англ. stockholders), замість «зв'язки з громадськістю» – транскрибований англійський вислів «паблік рилейшнз» (англ. public relations). Однак, на сьогодні ж більшість термінів, які використовуються в фінансово-економічній сфері, мають національні відповідники.

Неправильний переклад певних слів, які використовуються в економічній термінології, або ж калькування понять викривлюють наукове мовлення, гальмують розвиток власне української економічної термінології. Некоректні слова, вжиті певним перекладчем чи науковцем, згодом лягають в основу наступних наукових праць та розробок, а іноді навіть цілих навчальних дисциплін чи галузей економічної науки. Тому на сучасному етапі актуальним є питання вдосконалення наукового мовлення в різних сферах економіки, вживання по можливості власне українських термінів, а також запозичення лише тих слів, які позначають явища та поняття, що є новими для вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Л. : Світ, 1994. – 216 с.
2. Селігей П. О. Що нам робити із запозиченнями? Ч. 2 / П. Селігей // Українська мова. – 2007. – № 4. – С. 16–32.

Дмитроца Олександр,
студент,
Науковий керівник – к. філол. н.,
доцент М'ялковська Людмила,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Мовна культура шліфується і вдосконалюється у процесі ділового спілкування, зокрема під час налагодження та виконання певних службових контактів. Вона залежить від того, як людина уміє висловлюватися, чи правильно, чи точно, чи логічно, чи майстерно послуговується комунікативно виправданими мовними засобами. Усі ці критерії регламентує мовознавча наука – культура мови.

Культура мови – це галузь мовознавства, що кодифікує норми, стандарти репрезентації мовної системи. Вона не лише утверджує норми літературної мови, а й пропагує їх, забезпечуючи стабільність і рівновагу мови [3: 67]. Правильність мовлення – це основа культури мови.

З культурою мови дослідники насамперед пов'язують «уміння правильно говорити й писати, вимовляти й наголошувати слова, дотримуватися лексичних і граматичних норм літературної мови, добирати такі мовно-виразові засоби, які відповідають меті й обставинам спілкування» [1: 3]. Найважливіше завдання культури мови полягає у послідовному утвердженні норм літературної мови, збереженні літературного стандарту.

Літературна мова — мова освіти, науки, культури, державних інституцій. Функціонуванням у цих сферах і забезпечується соціальний престиж мови. Як суспільне явище літературна мова уособлює цілісність нації, консолідує її, виконує роль ланки, що з'єднує покоління між собою, збирає і зберігає інтелектуальні надбання нації [1].

Мову людина пізнає впродовж усього життя й шліфує своє слово в постійній взаємодії усної і писемної комунікації.

Освіченість, зокрема й мовно-культурна, означає вироблення в кожного постійної потреби вдосконалювати власну літературну мову, шліфувати вимову, збагачувати словник, активно використовувати граматичну стилістику. Правильність на шкалі культуромовних цінностей доповнюється доцільністю, розширенням загальнокультурних потреб особистості.

Дослідники зазначають, що «нормативний аспект культури мови – один із найважливіших, але не єдиний. Можна, не порушуючи норми української літературної мови, справити негативне враження на співрозмовника. Мова має величезний запас мовних засобів, якими треба послуговуватися, враховуючи ситуацію, сферу спілкування, статусні ознаки співрозмовників. Усі ці засоби мають бути мобілізовані на досягнення комунікативної мети. Ці питання насамперед становлять комунікативний аспект культури мови. Етичний аспект культури мовлення вивчає лінгвістична дисципліна – мовний етикет: типові формули вітання, побажання, запрошення, прощання. Неабияке значення мають і тон розмови, вміння вислухати іншого, вчасно й доречно підтримати тему» [3: 67-68].

Отже, висока культура мовлення, що є невід'ємною складовою загальної культури особистості, залежить від досконалого володіння літературною мовою, від дотримання її норм в процесі мовленнєвої діяльності. Систематична й цілеспрямована практика в мовленні, а саме – спілкування рідною мовою із співробітниками, колегами, знайомими, приятелями – має важливе значення для удосконалення культури мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довідник з культури мови: [Посібник]/ С.Я.Єрмоленко, С.П. Бирик, Н.М.Сологуб та ін. – К.: Вища школа, 2005.– 399 с.
2. Українська мова : Енциклопедія. – К. : Вид.-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 285-286.
3. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням. – К., 2012. – С.67-68.

Дунь Васирина,
студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Приходько Вікторія,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА У ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ

У сучасній українській мові відбуваються процеси, що свідчать про значні лексичні запозичення та освоєння іншомовної лексики.

У зв'язку зі зростанням політичних, економічних, культурних зв'язків України із зарубіжними, зокрема англійськими, країнами посилюється вплив до української мови англійської лексики. Особливе зростання кількості англізмів зумовлене політичними й економічними реформами в Україні, які викликали потребу в номінації нових явищ і процесів у новій державі. Формування в Україні ринкових відносин, організація нових виробничих, комерційних і маркетингових структур, вихід підприємств на зовнішній ринок зумовлюють дедалі активніше оперування поряд з тими поняттями й термінами, що були властиві плановій економіці й частина з яких не втратила актуальності й у наші дні, новими категоріями й термінами, котрі притаманні економіці вільного підприємництва.

Сьогодні українська фінансово-економічна думка, дедалі природніше вписуючись у світові інтеграційні процеси, потрапляє й під англійське термінологічне впливи, запозичуючи разом з відповідними поняттями та категоріями їхню словесну форму й входячи, як донедавна в російськомовне, тепер у англійське поле залежності [2].

Складні процеси в українській лексико-семантичній системі, що відбуваються внаслідок інтенсивного припливу англізмів, потребують наукового аналізу й узагальнення.

Власне питання доцільності чи недоцільності використання іншомовних елементів особливо актуальне в терміносистемах, оскільки саме термінологія є надзвичайно чутливою до зовнішнього впливу й дуже часто її становлення супроводжується запозиченням термінів як номінантів спеціальних понять певних

галузей знань. На сучасному етапі розвитку національних терміносистем очевидним є той факт, що «неусталеність власних термінологічних традицій примушує ... більше запозичати, ніж творити самим» [1]. Саме тому сьогодні в різних галузях фінансово-економічної терміно-системи ми маємо велику кількість англомовних запозичень. Так, наприклад, буденними вже стали терміни: бюджет, аванс, дефіцит, баланс, кредит, офшор, актив. Однак такі терміни, як: кліринг, тайминг, індосамент, аутсорсинг, інжиніринг, трейдер та багато інших традиційно потребують спеціальних словникових тлумачень.

Отже: однією з актуальних проблем сучасного українського термінознавства залишається встановлення оптимального співвідношення між національним і міжнародним у термінотворенні. Перед тим, як уводити чужомовну одиницю до системи української мови, варто спробувати пошукати серед національних термінів такий, який зміг би правильно відобразити зміст нового запозиченого поняття або ж утворити синонім із власне-національних мовних ресурсів і саме такий термін використовувати як нормативний. Залишати ж запозичену термінологічну одиницю варто лише тоді, коли жоден із варіантів не підходить. Таким чином, використовуючи досвід світових мов-продуцентів і власне-український історичний досвід, національні терміносистеми можна зробити максимально досконалими.

Загалом запозичення в термінології – це природне явище, об'єктивний і неминучий фактор її формування, однак доцільним воно може бути лише за умови відповідності комунікативним потребам суспільства й збереження національної специфіки терміносистеми. Вочевидь, що домінантним у термінотворенні має бути використання питомих ресурсів на загальнонародній основі, а співвідношення між національним і міжнародним у термінологічних системах варто встановлювати в доцільних пропорціях.

Процес співвідношення національних і чужомовних компонентів у системі української фінансово-економічної термінології особливо відчутний сьогодні, коли динаміка запозичення англомовних термінологічних одиниць як

спеціальних назв нових явищ і понять значно активізувалася. Водночас спостерігаємо й тенденцію до надмірного захоплення запозиченнями англійського походження у фінансово-економічній термінології, невиправдане використання іншомовних лексем за умови функціонування в мові автохтонних відповідників із тим самим значенням. Тож необхідність фахової оцінки доцільності засвоєння англійзмів у фінансово-економічній терміносистемі української мови є на часі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кияк Т. Р. Мовна політика. Світовий досвід, українські реалії / Т. Р. Кияк // Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2008. – Вип. 75 (2). – С. 199–204.

2. Селігей П. О. Що нам робити із запозиченнями? Ч. 2 / П. Селігей // Українська мова. – 2007. – № 4. – С. 16–32.

Дядусь Дарина
студентка,

Науковий керівник – к. філол.н., доцент Киселюк Наталія,
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ЕТИКЕТНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ

Одним з важливих аспектів дослідження конструкцій мовленнєвого етикету є комунікативно-прагматичний. Сутність комунікативної лінгвістики полягає в тому, що вона „досліджує загальні закони спілкування людей за допомогою природної мови, організацію засобів мовного коду та інших семіотичних (знакових) систем у процесах комунікативної взаємодії особистостей, вплив на засоби мови психічних, соціальних, когнітивних, культурних та інших чинників, а також різноманітних ситуативних складових комунікації”[2].

Прагматика конструкцій ввічливого спілкування перебуває не тільки в сфері мовних знаків, а в сфері ввічливих стосунків людей – учасників комунікації. Конструкції мовленнєвого етикету становлять незамкнуту систему засобів, які обслуговують

потреби ввічливого спілкування людей. Для мовленнєвого етикету характерні такі поняття, як комунікативна ситуація, комунікативний акт ввічливого спілкування, учасники ситуації ввічливого спілкування. Існує чимало типових комунікативних ситуацій, які називаються етикетними, тому що в них „взаємини між спілкувальниками стоять на передньому плані” [5]. Для ситуації ввічливого (етикетного) спілкування характерні такі ознаки: 1) наявність адресанта і адресата у момент зав’язування, продовження чи завершення контактування; 2) соціально продиктована форма мовленнєвої етикетної поведінки; 3) контактне (рідше дистантне) становище комунікантів; 4) використання своєрідних етикетних формул ввічливості, загальноприйнятих у певному суспільстві і таких, що відображають національну специфіку мовленнєвого етикету з метою зав’язування, підтримання чи завершення спілкування.

Дослідники по-різному кваліфікують типи етикетних ситуацій та називають різну їх кількість. Зокрема, Я. Радевич-Винницький виділяє 28 етикетних ситуацій: вітання; звернення до незнайомої людини; привертання до себе уваги; знайомлення (знайомлення без посередника, знайомлення через посередника); запрошення; вибачення; прохання; наказ; порада; пропозиція; згода; відмова; привітання; побажання; тост; подяка; розрада; співчуття; схвалення; комплімент; зауваження; докір; висловлення сумніву; висловлення власного погляду; прощання; телефонування; листування; особистий підпис [5].

Н. Формановська вважає [6], що абстрагування від конкретних ситуацій окремих мовних актів, в яких реалізується мовленнєвий етикет, та узагальнення закономірно призводить до виокремлення трьох типів ситуацій, які розрізняються ступенем абстракції: 1) ситуація мовленнєвого етикету як сума тематичних груп; 2) ситуація тематичної групи (наприклад, прощання); 3) ситуація кожної етикетної одиниці (наприклад: *Пока* і *Честь имею* – в тематичній групі *Прощання*).

Забезпеченню акту ввічливого спілкування служать не лише вербальні знаки (спеціальні етикетні формули ввічливості), але й невербальні засоби, зокрема, жести, погляди, міміка, вираз обличчя, поцілунки, поклони, обійми, потиск руки, знімання

головних уборів тощо, які супроводжують ввічливе спілкування, і повинні вивчатися окремо.

Ф. Бацевич [1] визначає природу поняття „атмосфера спілкування”. Це важливе поняття процесу міжособистісного спілкування, яке характеризує лінгво-психо-соціо-когнітивні стосунки його учасників і формується завдяки впливу лінгвістичних (тону, регістру, стилю, мовної та комунікативної компетенції), нелінгвістичних (психологічних, психічних, фізіологічних, соціальних, конситуативних тощо) і когнітивних (сприйняття, осмислення, оцінки тощо) чинників і який, у свою чергу, впливає на значну кількість останніх. Це комплексна категорія, яка характеризує міжособистісні зв'язки учасників комунікації, більшою мірою зачіпає нелінгвістичні аспекти спілкування, але впливає також на його лінгвістичний складник та успішність комунікації в цілому. В аспекті розгортання комунікації, вона може бути представлена таким чином: інтенції мовців – стратегії спілкування – мовленнєві акти – реєстри – індивідуальна манера спілкування – тональність спілкування – атмосфера спілкування.

Актуальним вважаємо розгляд системи формул ввічливості і в *соціолінгвістичному* аспекті. Російська дослідниця Н. Формановська спеціально виділяє соціолінгвістичні категорії, властиві мовленнєвому етикету. Враховуючи соціальний статус комунікантів, вона поділяє їх на певні групи: 1) *за віковою ознакою* – діти – молодь – середнє покоління – старше покоління (межі приблизні); наприклад, старше покоління, як правило, традиційне і консервативне, молодь схильна до новацій, їй властиве змішане літературно-жаргонне використання формул ввічливості; 2) *за ознакою рівня освіти* (вища, середня освіта і ін.) і *професійних занять інтелектуальною працею* – інтелігенти / не інтелігенти; 3) *за ознакою вихованості / невихованості*; як-от, недостатньо виховані комуніканти не використовують одиниць мовленнєвого етикету в відповідних ситуаціях або використовують грубі просторічні одиниці; 4) *ознака за місцем проживання*, що відображає використання регіонально-маркованих одиниць [6].

Акт спілкування, що супроводжується обміном етикетними висловленнями, які мають назву “формул ввічливості”, можна назвати актом *ввічливого контактування* комунікантів. Цей акт так чи інакше пов’язаний з волею суб’єктів мовлення, які актуалізують ті чи інші мовні засоби, роблять їх семантично більш вагомими і стилістично виразними. Експресія особливо активно виявляється в акті ввічливого контактування.

Стилістична диференціація етикетних висловлень зумовлюється характером взаємостосунків між комунікантами, їх соціальним станом, офіційністю/неофіційністю спілкування, метою та мотивом (зав’язати контакт, продовжувати комунікацію чи створити потрібну, бажану, сприятливу тональність спілкування).

Стилістична диференціація формул ввічливості залежить також від вміння вибору етикетної форми (конструкції) із системи синонімічних етикетних виразів, яка найбільше відповідає конкретній мовленнєвій ситуації та відповідним нормам функціонального стилю (усного розмовного мовлення, офіційно-ділового, конфесійного чи епістолярного спілкування). Наприклад, у ситуаціях усного розмовного спілкування значну роль відіграють і невербальні засоби вираження етикету, тобто різні жести, які, можуть слугувати фоном у деяких ситуаціях, проте в жодному разі не пасивним фоном: вони відіграють суттєву роль у процесі спілкування, роблячи розмову жвавою, цікавою, емоційно оформленою та доступною для того чи іншого розуміння.

Я. Радевич-Винницький [5] називає цілу низку невербальних засобів, які забезпечують спілкування: погляди, міміка, пози, рухи тощо. У ситуації ввічливого спілкування невербальні засоби комунікації поєднуються з вербальними; вони можуть сприяти еліптизації етикетного висловлення чи замінювати його загалом, наприклад, у репліках-відповідях на етикетне висловлення.

Лінгвостилістичні параметри конструкцій мовленнєвого етикету зумовлюють особливості логіко-експресивної організації змісту, конотативні характеристики мовних засобів, а також умови використання у певному стилі, підстилі відповідно до функціональної норми і суспільних традицій.

Різні аспекти дослідження етикетних конструкцій відображають багатоманітність підходів мовознавців, засвідчують важливість і актуальність, наукову перспективу. З-поміж багатьох проблем, які залишаються нез'ясованими, виділяємо ті, що стосуються передусім синтаксичної природи етикетних висловлень, їх реченневих параметрів та структурно-семантичної типологізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. – Львів, 2003. – 277с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. – К.: Академія, 2004. – 344с.
3. Білоус М.П. Мовленнєвий етикет українського народу // Мова і духовність нації: Тези доп. регіон. наук.-практ. конф. – Львів, 1989. – С.98-108.
4. Ключев Е.В. Речевая коммуникация: Успешность речевого взаимодействия. – М.: Рипол Классик, 2002. – 320с.
5. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – К.: Знання, 2006. – 291с.
6. Формановская Н.И. Речевой этикет и культура общения. – М.: Высшая школа, 1989. – 158с.

Киселюк Наталія,

кандидат філологічних наук, доцент,

Луцький національний технічний університет

(м.Луцьк, Україна)

СТРУКТУРА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ “JOY/HAPPINESS” У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сфера позитивних емоцій розкривається в англійській мові через значення слів, які належать до різних частин мови. Ця сфера людської психіки була по-різному осмислена в процесі пізнання і в мові представлена різними способами у вигляді характеризуючих їх словесних знаків. Складність лексичної системи стала причиною створення багатьох її моделей. Визнаючи можливість побудови різних моделей лексичної системи, ми вважаємо, що вони можуть доповнювати одна одну, і це сприятиме адекватному відображенню об'єкта дослідження

лексики. Мета даної роботи – розглянути польову модель лексичної системи, згідно якої, підсистемою лексики є лексико-семантичне поле (надалі ЛСП).

Під ЛСП ми розуміємо складну лексичну мікросистему, яка поєднує слова за семантичним принципом і має специфічну польову структуру. Характерними рисами ЛСП є наявність центру та периферії, а також ієрархічний принцип побудови поля, згідно якого ЛСП складається з мікрополів. Окрім важливих структурних властивостей, таких як взаємопов'язаність елементів, їх впорядкованість та ієрархічність, слід вказати на ряд властивостей, які виділяють ЛСП серед різних лінгвістичних систем. Ці властивості є наслідками системного характеру зв'язків між елементами поля, та специфічності його структури. Найважливішими властивостями ЛСП можна назвати відсутність чітких меж, незамкненість і, відповідно, взаємозв'язок з іншими полями, здатність членів поля притягувати до себе інші елементи, або бути притягнутими елементами інших груп (так звана атракція), наявність лакун, асиметричність побудови, автономність, самостійність у лексико-семантичній системі, специфічність у різних мовах [1, 48]

Аналіз спеціальних досліджень показав, що більшість авторів обмежується розглядом слів однієї частини мови [там само]. На нашу думку, в склад ЛСП слід включити слова різних частин мови з огляду на їхню змістовну схожість. Певна сфера дійсності адекватно і повно виражається в мові через сукупність лексем, які належать до різних частин мови, але об'єднані лінією свого денотативного значення. Члени ЛСП, які належать до різних частин мови, пов'язані складними відносинами – семантичними, словотворчими, структурними, етимологічними тощо, і їхнє вивчення важливе для розуміння організації словника в цілому. Саме з цієї причини при аналізі ЛСП важливо не обмежуватись однією частиною мови.

Предметом нашого дослідження є ЛСП **JOY/HAPPINESS** у сучасній англійській мові в плані парадигматики. Наше завдання полягає у виявленні та описі його структури. Під структурою ми розуміємо сукупність зв'язків і відносин між елементами системи, в нашому випадку ЛСП. Елементом поля згідно

загальноприйнятого положення будемо вважати слово, якщо воно однозначне, або лексико-семантичний варіант багатозначного слова.

Для того, щоб розпочати розгляд семантичних відносин між членами ЛСП **JOY/HAPPINESS**, необхідно виділити його із словникового складу. З цією метою ми використовуємо логіко-семантичний метод виділення поля як максимально зручний, економічний та доволі точний, оскільки опора на колективну інтуїцію авторів словників зменшує суб'єктивізм дослідника при визначенні поля. Взявши за основу ідеографічний словник [4, 324] в якості індикатора англійських слів, які позначають позитивну емоцію задоволення, радості, ми обрали лексеми **JOY/HAPPINESS**. З нього можна легко виділити “загальне значення”, не марковане за стилістичними ознаками, воно не є терміном і відповідає вимогам, які пред’являються до імені поля [2, 131].

Наступним кроком побудови ЛСП було виділення із тлумачних словників англійської мови [3], [5] методом суцільної вибірки слів, в тлумаченнях яких були присутні слова *joy/happiness* та їхні словотворчі кореляти, встановлені за словником “Chambers 20th Century Dictionary”. Таким чином ми отримали 112 конститuentів досліджуваного поля (42 іменника, 23 дієслова, 47 прикметників). Критерієм поєднання слів у ЛСП *joy* слугувала наявність спільних компонентів значення.

Розглянемо семантичні зв’язки всередині мікрополя іменника на підставі словникових тлумачень значень конститuentів, поданих у словнику А.С. Hornby. Незважаючи на складність зв’язків, у досліджуваному полі можна виділити групи іменників, які мають тісніший семантичний зв’язок. Передусім це група слів, які безпосередньо тлумачаться через слово *joy*: *ecstasy, exultation, gladness, glee, rejoicing, triumph, joyfulness, joyousness etc.* Сюди також входить іменник *jubilation*, який тлумачиться через *rejoicing*. Спільний компонент *happiness* об’єднує іменники *beatitude, bless, felicity, blessedness*. У дефініції іменника *rejoicing* словник Hornby на перше місце ставить компонент *happiness*, а компонент *joy* – на друге. Цю групу іменників ми назвемо ядреною.

Інша група слів, яку можна виділити, об'єднується іменником *pleasure: amusement, delight, enjoyment, gratification, satisfaction*. І хоча в значення іменників *delight, enjoyment* окрім слова *pleasure* входять інші компоненти, в їхніх словникових тлумаченнях іменник *pleasure* стоїть на першому місці, що вказує на домінуючу роль даного компонента в їхніх значеннях. До цієї ж групи ми віднесли іменники *delectation, comfort, content, rapture, fruition*, оскільки *delectation* трактується через *enjoyment; content* – через *satisfied, rapture* – через *delight*.

Ще одну групу, але менш однорідну, складають слова *animation, cheerfulness, exhilaration, festivity, fun, gaiety, hilarity, jocundity, jollity, joviality, lightheartedness, liveliness, mirth, vivacity*. На чолі цієї групи можна поставити іменник *merriment*. Компонент *merriment (merry)* входить до складу значень більшості перелічених слів. Решта слів, що належать до даної групи, пов'язані з *merriment* опосередковано, оскільки тлумачаться у словниках через його синоніми.

Отже, у кожній з виділених нами груп слова групуються за семантичним принципом навколо центрального слова, яке входить у тлумачення більшості слів цієї групи як компонент значення. З рештою слів воно пов'язане через свої синоніми. Такі слова розташовані на периферії групи.

Зв'язки між групами визначаються семантичними зв'язками членів груп, а особливо їхніх центрів. Групи *happiness i pleasure* дуже близькі до ядерної групи *joy*: їхні центральні слова є синонімами імені поля. Групу *merriment* можна вважати периферійною, вона пов'язана з ядерною групою через значення окремих конститuentів.

Оскільки денотативна частина значення спільнокореневих дієслів та прикметників співпадає з денотативною частиною значення іменників, то, відповідно, семантичні зв'язки між ними повинні співпадати з відношеннями іменників всередині поля. Таким чином, представляється можливим об'єднання цих дієслів та прикметників у групи за принципом поєднання в аналогічні групи іменників.

Дієслово має категоріальне значення динамічної ознаки, тобто за допомогою дієслівних лексем людина закріплює в мові

розуміння позитивної емоції як процесу – ознаки, яка відбувається протягом певного часу. Всі досліджувані слова означають або емоційний стан людини – конкретну позитивну емоцію, або вплив на психіку людини з метою викликати у неї цю емоцію. Щодо дієслів, які позначають психічний вплив на людину, то вони включають у своє значення компоненти, які відображають викликану емоцію. Таким чином, своєрідність семантики кожного члена поля визначається складом дієслівних та субстанціональних сем, а також орієнтацію на сферу суб'єкта та/або об'єкта. Слід зазначити, що дієслова буття та каузативності, за винятком деяких з них, розподіляються по групах таким чином: група *to enjoy* – дієслова буття, *to please* та *to be happy* – каузативні дієслова. Щодо групи *to be merry*, то тут подібна одноманітність не спостерігається.

Дієслова об'єднуються у групи за принципом викликаної, або пережитої емоції. Субстанціональна частина значення дієслова, яка відображає емоцію що переживається або викликається, буде співпадати за логіко-семантичним змістом із значенням іменника-корелята. З цієї причини парадигматичні відносини членів даного мікрополя, які визначаються субстанціональною частиною дієслівного значення співпадають із співвідношеннями у відповідних групах іменників.

Аналіз прикметників досліджуваного ЛСП показав, що вони можуть вказувати на переживання позитивної емоції. За характером каузованої абр пережитої емоції можна поділити всі прикметники поля на групи, аналогічні групам іменників та дієслів. При цьому більшість прикметників групи “*joyful*”, а також “*happy*”, “*merry*” вказують на переживання та відчуття радості, а прикметники групи “*pleasurable*” вказують на каузацію позитивної емоції.

Отже, пізнання людиною такої сфери психічної діяльності, як позитивні емоції, передається в мові у вигляді номінативних та ад'єнктивних слів, які відображають різне осмислення цього явища. Іменники, дієслова та прикметники досліджуваного ЛСП мають різні спільнокатегоріальні значення, оскільки позитивна емоція відтворена в них або як субстанціональна, або як процесуальна, або як категорія ознаки. Але, оскільки всі ці слова

номінують одну екстралінгвістичну сферу, їхнє індивідуальне лексичне значення подібне і складає той інваріант, на базі якого досліджувані лексеми утворюють мікросистему певної структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уфимцева А.А. Слово в лексико-семантической системе языка. – М.: Наука, 1996. – 272с.
2. Chambers 20th Century Dictionary. Edinburg; Chambers, 1983.
3. Hornby A.C. Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English. Oxford University Press, 1987.
4. Roget's Thesaurus of English Words and Phrases., N.Y.: Penguin Books, 1978. – 722p.
5. Webster's Ninth New Collegiate Dictionary. Springfield; Webster 1985.

Kovalenko Valentyna,

*PhD Professor, associate professor,
Lutsk National Technical University
(Lutsk, Ukraine)*

CROSS-CULTURE STUDIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE

Nowadays the problem of mutual understanding between nations and cultures is becoming more and more urgent. That is why it is so important to avoid the difficulties caused by a clash of different cultures, created by the difference in historical, political and cultural development. At present the establishment and development of international and intercultural contacts and links is one of the most urgent problems in all spheres of social life in the world community.

The study of foreign languages and their use as a means of international communication is impossible without deep and all-round knowledge of the culture of native speakers of the languages, their mentality, national character, way of life, vision of the world, customs, traditions, social behavior, etc. Only knowledge of both the language and the culture of our partners in the world community can provide efficient and fruitful communication.

While teaching a foreign language we are sure to meet the necessity to teach foreign language culture as language is part of the culture, it reflects culture and culture is associated with language. Teaching foreign culture is an indispensable part of teaching a foreign language. What is more, a language cannot be fully understood if there is no connection to the culture. It is sometimes impossible to explain the full meaning or connotation of certain words without reference to culture [2, 45].

Teaching culture helps to teach students communicate competently: e.g. students need to know culturally appropriate ways to address people, make requests, agree and disagree with someone, etc. Thus, the answer "No, I can't" to the request beginning with "Can you?" may be grammatically correct, but not appropriate. Language students need to know that some behaviour or even intonation patterns appropriate in one culture are accepted differently by the representatives of other cultures.

So, in order to make the communication a successful one a language must be associated with culture. Paying no attention to culture can result in misunderstanding. The most dangerous for confusion situations are saying hello/goodbye, job interviews, and even accepting/giving presents.

To help students perform successfully in a different cultural environment various "cultural" activities should specially be introduced in the teaching process.

One of the most common and efficient way is to use authentic source from the native speech community. They give students certain cultural experience. Source can include films, broadcasts, Web sites, magazines, newspapers, restaurant menus, travel brochures[1, 113]. The materials can be adapted to the skills level of each group of students. For example, while watching a video clip students can be supported by some charts, diagrams or translation. Beginners can successfully consider the simplest cultural aspects, such as greetings. Follow-up activity can be done in the form of discussion of the cultural norms represented, e.g. physical distance between speakers, gestures, different behaviour patterns according to different social roles, as well as similarity to their native culture. Video materials have some advantages over other authentic sources: they present visibly what is

not obvious in printed materials. Television materials are extremely helpful to visually represent successful behaviour patterns in different situations. It is necessary to point out that there is a variety of successful behaviours for any type of interaction. Think how different a greeting will sound at a party, meeting, at home, in an office or a night club.

It goes without saying that different cultures have to be taught without preconceptions, they must be regarded undoubtedly. Students get to know the values, habits and ways of thinking of people who represent other cultures. In such way tolerance is taught.

As it has been mentioned above teaching culture is implicit in the process of teaching a second language. A teacher has to be always aware of the fact that teaching e.g. "please" – part of British culture – will help the students to feel comfortable in the world of a different (British) culture. It is especially true with Business English students: using a linguistically correct language cannot guarantee them a successful deal unless they pay attention to the norms of politeness in another culture and find time to explore "an alien culture" of their foreign business-partners.

Teaching culture is a must if the goal of teaching a second language is to enable foreign language students to function successfully in another language or society.

REFERENCES

1. Лексика и культура: Сб. научн. тр. / Е.В. Розен (отв.ред.). – М.: Наука, 1990. – 113с.
2. Martin Bygate. Speaking. Language teaching. Editors: C.N. Candlin, H.G. Widdowson. Oxford: Oxford University Press, 1991.

Куча Владислав,
студент,

*Науковий керівник – к. філол. н., доцент М'ялковська Людмила,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)*

КУЛЬТУРА МОВИ – ОЗНАКА ЛІТЕРАТУРНОГО СТАНДАРТУ

З культурою мови дослідники насамперед пов'язують «уміння правильно говорити й писати, вимовляти й наголошувати слова, дотримуватися лексичних і граматичних норм літературної мови, добирати такі мовно-виразові засоби, які відповідають меті й обставинам спілкування» [1: 3]. Серед найважливіших завдань, які виконує культура мови для утвердження літературного стандарту національної мови, варто назвати послідовне утвердження нею норм літературної мови.

Культура мовлення оцінюється щодо точності, ясності, виразності, стилістичної вправності, майстерності мовця у використанні лексичних, граматичних синонімів, у доборі варіантів висловлювання. «Культура мови передбачає високий рівень мовної освіти в суспільстві, як початкової шкільної, так і загальнокультурної, гуманітарної» [2: 81].

На думку дослідників, літературна мова – це мова освіти, науки, культури, державних установ; «це унормована, стандартна, правильна з погляду усталених, кодифікованих норм форма національної мови, що обслуговує культурно-освітні потреби суспільства, виконує консолідуючу функцію через використання у сферах державного управління, ЗМІ, науки, культури та літератури» [2]. Функціонуванням у цих сферах і забезпечується соціальний престиж мови.

Літературна форма (різновид) національної мови має свої норми (акцентуаційні, орфографічні, орфоепічні, стилістичні, морфологічні, пунктуаційні). Поняття літературних норм не збігається з поняттям норм національної мови, хоч між ними існують характерні типи співвіднесеності, що залежать від рівня абстрагованості й від мовної свідомості, комунікативної компетенції носіїв мови. До норм національної мови закономірно

входять і літературні норми, навколо яких упродовж десятиліть (очевидно, й століть) триває суперечка про шляхи їх розвитку [1].

Дуже часто ми стаємо свідками поширеного мовного нігілізму, вираженого у змісті фрази: «Яка різниця, як говориш!» Виявляється, різниця є, та ще й неабияка. За недбалою мовою, пересипаною вульгарними словами, жаргонізмами, перекрученими, ненормативними граматичними формами, нековирними реченнями, постає образ некультурної, неінтелігентної людини, не здатної творчо мислити, порозумітися з іншими людьми, приваблювати співрозмовників можливостями мовного самовираження.

Отже, людина пізнає мову протягом усього життя й шліфує своє слово в постійній взаємодії усного і писемного спілкування. Освіченість, зокрема й мовно-культурна, пов'язана з виробленням у кожного з нас постійної потреби вдосконалювати власну літературну мову, шліфувати вимову, збагачувати словник, активно використовувати граматичну стилістику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довідник з культури мови: [Посібник]/ С.Я.Єрмоленко, С.П. Бибик, Н.М.Сологуб та ін. – К.: Вища школа, 2005. – 399 с.
2. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. – К.: Либідь, 2001. – С. 86.
3. Українська мова : Енциклопедія. – К. : Вид.-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 285-286.

Літкович Юлія,

*кандидат філологічних наук, ст. викладач
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)*

НАДЛИШКОВІСТЬ МОВЛЕННЯ У МОВЛЕННЄВІЙ ПОВЕДІНЦІ ІНТЕРАКТАНТІВ

Комунікативна лінгвістика на сучасному етапі її розвитку розширює об'єкти своїх досліджень шляхом вивчення особливостей мовленнєвої поведінки комунікантів [2]. Під комунікативною поведінкою ми розуміємо реалізацію сукупності лінгвальних й екстралінгвальних засобів комунікації, вибір яких залежить від ситуації спілкування, лінгвальних й

екстралінгвальних цілей, порушених індивідом, з урахуванням статусних характеристик учасників спілкування та виконуваних ними ролей. Процес комунікації може бути ефективним у разі чіткого планування діяльності комунікантів, тобто адекватного вибору стратегій і тактик спілкування [1, с. 37–56]. Традиційно стратегії розглядають як мистецтво управління [3, с. 21–48], що засновується на правильних прогнозах мети спілкування, а тактики – як прийоми або способи досягнення цієї мети [2].

Плеоназм – це сполучення семантично близьких або синонімічних лексем, при яких зазвичай перший елемент підсилює, уточнює або пояснює значення другого елементу. Це означає, що значення одного компонента є частиною значення іншого. Плеонастичні сполучення в англomовному спілкуванні реалізують стратегії: а) інформування, б) емоційно-оцінного впливу, в) гри на покращення/приниження іміджу співрозмовника.

а) Стратегія інформування досягається за допомогою повідомлень та суджень використанням плеоназмів, якими мовець хоче поділитися зі співрозмовником метою зміни його думок або ступеня його поінформованості [5, с. 49]. Ця стратегія реалізується у тактиці пояснення (терміну, рішення складної задачі, причин і мотивів думок та вчинків своїх власних або інших людей). Розглянемо приклад: *I've come here to Cairo to seek anew beginning between the United States and Muslims around the world, one based on mutual interest and mutual respect, and one based upon the truth that America and Islam are not exclusive and need not be in competition* (President Obama). У прикладі *new beginning* є плеоназмом, адже значення слова *beginning* – *'the new start of something'* [LDCE online].

б) Стратегія емоційно-оцінного впливу інтенсифікує мовлення, формує почуття співрозмовника, спричинює особливий емоційний настрій мовлення [5, с. 50]. У межах цієї стратегії ми виділяємо тактики: образи, похвали та провокування жалю.

– Тактика образи. *"You idiotic fool!" Pippin muttered to himself. You are going to get yourself into a frightful trouble. "Put it back quick!"* (Tolkien). Значення слова *fool* 'a stupid person, an idiot' [LDCE online] уже міститься у слові *idiotic*.

Плеоназм *idiotic fool*, який вживається у тактиці образи, підсилює емоційний вплив висловлювання.

– Тактика похвали. "*Harry Potter is humble and modest*" (Rowling).

Використання у цій тактиці плеонастичного повтору синонімічних компонентів *humbleandmodest* підвищує емоційно-експресивний потенціал похвали, підсилює загальну позитивну конотацію, яка експлікована у висловленні.

– Тактика провокування жалю полягає у використанні плеонастичних словосполучень для того, щоб викликати у співрозмовника почуття жалю,

співчуття, симпатії. Наприклад: *Police say Georgia home invaders cruelly tortured homeowner* (Crist. The Last Refuge). У наведеному прикладі автор статті, використовуючи тактику провокування жалю, намагається викликати почуття співчуття у читача. Оскільки слово *tortured* уже семантично містить значення слова *cruelly 'to hurt someone, to be cruel'* [LDCE online], то автор свідомо підсилює емоційно-експресивний фон свого висловлювання за допомогою емоційно-насиченого плеоназму *cruelly tortured*, який у цьому випадку слугує для опису неймовірно жажливих та жорстоких тортур, яких зазнав власник будинку.

в) Стратегія покращення/ пониження іміджу відображає прагнення мовця максимально збільшити/знизити значимість власного статусу або статус будь-кого. У межах цієї стратегії ми виділяємо тактики: презентації та самопрезентації.

– Тактика самопрезентації полягає у представленні себе у привабливому вигляді [4, с. 54]: *I am tired and weary, I haven't a hope left. But I have to go on trying to get to the Mountain, as long as I can move* (Tolkien). Описуючи свою втому, герой вдається до плеонастичного повтору синонімічних компонентів *tired and weary*, семантична надлишковість яких підсилює ступінь емоційного впливу, адже значенням слова *weary* є *'very tired'* [LDCE online]. Акт позитивної самопрезентації у даному випадку може бути експлікований таким чином: перебуваю у стані крайньої втоми, але я готовий продовжити свій шлях, щоб виконати свою місію.

Як показав аналіз прикладів, плеоназми можуть виявитися корисними для втілення різноманітних, а інколи й діаметрально-протилежних стратегій і тактик (образа і похвала, позитивна та негативна презентація).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н. Д. Стратегия и тактика речевого поведения // Прагматические аспекты изучения предложения и текста. – К., 1983. – С. 37–56.

2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция рече-поведенческих тактик. – М. : Прогресс, 1999. – С. 84.

3. Германова Н.Н. Коммуникативная стратегия комплимента и проблемы типологии речевых этикетов // Язык и модель мира: Сб. науч. тр. – Вып. 416. – М., 1993. – С. 27–39.

4. Михалева О.Л. Политический дискурс : Специфика манипулятивного воздействия / О.Л. Михалева. – М. : Книжный дом «ЛИБРИКОМ», 2009. – С. 52–54.

5. Федорова Л.Л. Типология речевого воздействия и его место в структуре общения / Л.Л. Федорова // Вопросы языкознания. – 1991. – № 6. – С. 46–50.

Новосад Тетяна,

студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Тиха Лариса,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ТЕРМІНИ У ДИЗАЙНІ: ПОХОДЖЕННЯ, БУДОВА, ФУНКЦІЇ

Як відомо, термін – «слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо». (СУМ, Т.10, с.88). Термін має ознаки, за якими його можна вирізнити серед інших груп лексики. Це, зокрема, однозначність, наявність дефініції, нейтральність, відсутність синонімів тощо.

Що стосується термінів у дизайні, то вони відповідають усім вказаним вимогам. Але оскільки це відносно нова галузь науки для України, то й характеристики мають дещо специфічні.

Зокрема, переважно всі термінологічні слова запозичені з інших мов. Найбільше запозичень, звичайно, з англійської мови: *вирівнювання (Alignment)*, *аналогічні кольори (Analogous Colors)*, *стискання (Compression)*, *контраст (Contrast)* та ін.

Хоча, якщо аналізувати дизайнерську термінологію докладніше, то одразу впадає в очі той факт, що більшість термінів мають в своїй основі слова з нейтральним значенням, загальноновживані, наприклад: *художня виразність*, *зовнішній вигляд*, *верхня виносна частина літери (Ascender)*, *колірне колесо (Color Wheel)* тощо.

Що стосується будови дизайнерських термінів, то переважають дво- та багатокomпонентні структури, що зумовлено тим, що дизайн як молода галузь науки або використовує іншомовні терміни, або будує свої на основі наявних термінологем чи загальноновживаних слів. Складні термінологічні сполуки складаються з трьох, чотирьох або більше компонентів, наприклад: *оцінювання дизайн-маркетингове*, *раціональність організації форми*, *середовище життєдіяльності людини*, *художньо-інформаційна виразність*, *система «людина — техніка — середовище»* тощо.

Двокомпонентні терміни у дизайні – це словосполучення, поєднані синтаксичним зв'язком узгодження, в яких є головне і залежне слово. Головне слово найчастіше виражається іменником, а залежне прикметником, рідше дієприкметником, як-от: *художнє конструювання*, *художня виразність*, *технічна естетика*, *ергатична система*.

Проте чимала кількість двокомпонентних структур – це словосполучення, утворені за допомогою зв'язку керування (модель «іменник та іменник»), наприклад: *об'єкт дизайну*, *цілісність композиції*, *естетичність виробу*, *виразність форми*.

Отже, на основі аналізу термінологічних понять дизайну можна зробити висновок, що це складні і прості сполуки слів, утворені на основі різних видів синтаксичного зв'язку, в основі яких як загальноновживані слова, так і власне терміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глосарій дизайнерських термінів Електронний ресурс//Режим доступу:fishka-plus.com.ua/blog/glosarij-dyzajnerskyh-terminiv.html
2. Терміни дизайну, які мають знати всі Електронний ресурс // Режим доступу:https://designtalk.club/terminy-dyzajnu-yaki-maye-znaty-kozhen-chastyna-1/

Павлюк Анастасія,
студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент
Мялковська Людмила,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

СУЧАСНИЙ ГАЗЕТНИЙ ДИСКУРС: ОЦІННІСТЬ У МОВІ ПРЕСИ

Мова газет будь-якого періоду виразно відбиває суспільно-політичні умови, ідейні засади, історичні реалії своєї доби. За семантичними ознаками мовних одиниць можна визначити часові параметри газетного тексту. Простежмо зміни оцінних механізмів на прикладі мови газет кінця ХХ початку ХХІ століть. Так, наприклад, сьогодні поняття людина, народ набувають негативного забарвлення. У мові періодики до названих слів фіксуємо вживання таких епітетів: *заяканий, понівечений, пригнічений, забитий, затоптаний, зрусифікований, обкрадений, зайвий, суржиковий, безсилий, безликий*. Напр.: *Ми сміємося по-ірландському, і плачемо по-німецькому. Ми мовчимо по-німецьки і розмовляємо по-англійському. Ми суржикові люди Ми краплені люди. Ми мічені люди* («Літературна Україна»); *А тут учителі, професура медінституту, система охорони здоров'я, увесь народ – усе зрусифіковане, затоптане у принижене і заякане, і то найбільше на національною ґрунті* («Україна молода»).

Для вираження максимально несхвальної оцінки у мові преси 90-х років ХХ ст. з'являються синонімічні ряди: *малоросизм – малоросіянізм, русифікація – зросійщення, знедуховлення – деморалізація, знеосіблення – деперсоналізація, виродок – покруч – перевертень – яничар – манкурт, знедуховлений –*

обездуховлений – пустодухий. Напр.: Якби не він [президент], то ті «батюшки» ще б довго козу водили. Зрештою, треба собі просто зізнатись: не буде «Армія, мова, віра» — буде «Голодомор, Сибір і русифікація». Доведено рівно 100 років тому в УНР («Волинь»).

Позитивні мовні одиниці на зразок *одухотворений – одуховлений* поодинокі і губляться на загалом негативному оцінному тлі.

Явище переоцінки та переосмислення семантики слів показове найчастіше для лексики, що має суспільно-політичний характер. Так, у наш час назва *політичний* стає синонімом до слів *аморальний, злочинний*, а також виступає компонентом метафоризованих текстових структур, пор.: *Політичні дії багатьох можновладців – виходять за межі моралі, законів суспільства і держави («Україна молода»). Хоча Юлія Тимошенко позиціонує себе як борця з олігархами, візитівкою її власного бізнесу завжди були сумнівні схеми та політичний дах, що забезпечував привілейоване становище на ринку («Волинь»).*

Активно вживаними у мові преси є також словотвірні неологізми з певним оцінним змістом, напр.: *спікеріада, прем'єріада*. Такі мовні одиниці у сучасних газетних текстах – це засіб негативної оцінки діяльності політиків, представників влади.

До активно вживаних у мові сучасної преси належить лексема *піар*. До цієї назви теж переважають слова з негативною оцінною семантикою, пор.: *[..] стиль чергового продукту чорного піару, який виходить за рамки конкурентної боротьби, дуже подібний до раніше поширюваних листівок [..] («Сім'я і дім»); [..] розуміючи важливість порядності виборчої поведінки кожного з претендентів на мандат довіри від свого народу, засвідчуємо спільну мету не допустити фальсифікацій та брудного піару [..] («Волинь»); Президент Петро Порошенко подає до суду на телеканал олігарха Ігоря Коломойського «1+1», бо той розгорнув небачену кампанію «чорного піару» («Волинь»).*

Уживання у газетних текстах суспільно-політичної лексики – це один з найефективніших засобів вираження експресивної

оцінки, яка буває, як правило, виявом негативної характеристики дій і станів в українському соціумі.

Отже, мова публіцистичного стилю утримує в своїх структурах світобачення, мовну картину світу, що репрезентують певний період розвитку суспільства. Надуживання негативно-оцінними мовними засобами впливає і навіть формує відповідну масову свідомість суспільства – суспільства без ідеалів, моральних і духовних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейченко О. Вибори вчора, сьогодні, завжди... (метафора на позначення поняття «вибори» у мові ЗМІ) / О. Андрейченко // Культура слова. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. – 2010. – Вип. 72. – С. 107–112.

2. Коць Т. А. Функціонування варіантів у засобах масової інформації (на матеріалі газет 90-х рр. ХХ ст.) / Т. А. Коць // Мовознавство. – 1997. – № 6. – С. 43-51.

3. Навальна М. І. Динаміка лексику української періодики початку ХХІ ст. : [монографія] / М. І. Навальна. – К., Інститут української мови ; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 328 с.

Павляк Ігор,
студент,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Пилипюк Лариса
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)

СЛОВОТВОРЕННЯ ЯК СПОСІБ УТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ІННОВАЦІЙ СФЕРИ ІНТЕРНЕТ

Абсолютний прогрес мови насамперед виражається в розвитку словникового складу, саме тому лінгвістичні та соціолінгвістичні питання, пов'язані з розвитком, збагаченням словникового складу, завжди були в центрі уваги мовознавців. Вплив Інтернету відбувається не тільки у значному кількісному зростанні словникового складу англійської мови, але й у якісних змінах лексико-семантичної системи.

Інтернетизація внесла істотні зміни в систему словотвору, породила цілий ряд нових високопродуктивних словотворчих елементів або нових семантико-словотворчих варіантів існуючих

афіксів, викликала переміщення суфіксів і префіксів від периферії системи до ядра, від мов для спеціальних цілей до загальнонародної мови, сприяла розширенню самого поняття “словотворчий елемент”. Нова лексика і фразеологія, що виникла у зв’язку із широким використанням Інтернету, пронизує на сьогодні мову багатьох сфер соціального життя і відбиває нові соціальні, психологічні й інші проблеми. В цих умовах надзвичайно зростає попит на переклад як засіб, який обслуговує економічні, технічні, суспільно-політичні, наукові, культурно-естетичні та інші відносини між народами.

Вивченню процесів збагачення словникового складу англійської мови приділяли Р. Барнхарт, Ю.О. Жлуктенко, В.І. Заботкіна, М.М. Полюжин, Н.Г. Олексенко, А.Е. Левицький, С. Морт, Р. Фішер. Питанням неологізмів – А.В. Янков, А.А. Харьковська, Н.К. Ізулікін, І.І. Мурко та багато інших.

Словотворення – це утворення нової (похідної) основи поєднанням двох уже існуючих основ, звичайно без зміни їх форми.

Складних іменників в англійській мові дуже багато: apple-tree (яблуна), steamship (пароплав), airport (аеропорт), rainbow (райдуга), ice-cream (морозиво), arm-chair (крісло), seashore (берег моря) та ін. Складні іменники пишуться разом або через рисочку (дефіс).

При роздільному написанні двох іменників підряд перший з них, звичайно, є означенням до другого, а ціле – словосполученням, а не складним словом. Порівняймо:

a goldwatch (словосполучення золотий годинник)

a goldsmith (складне слово ювелір).

У сучасній англійській мові складні слова або композити (compoundwords, composites) є наслідком продуктивного процесу словотвору. Складні слова – це такі лексичні одиниці, що складаються з двох і більше основ і вживаються як незалежні форми.

Словоскладення на думку окремих дослідників, є головним напрямком розвитку лексики мови, бо воно - найпродуктивніший тип словотвору. Складні слова розподіляються наступним чином:

1. З точки зору приналежності до різних частин мови (функціонально).

Більшість складних слів – це складні іменники типу aircraft, moonshine, red-headed, white-faced, складні дієслова, тобто утворюється від складних іменників, що вже існують, шляхом конверсії, наприклад: to snub-nose, to deep-root.

2. Розподіляються складні слова і відповідно до типів словотвору. Два види композиції охоплюють власне композити і ті слова, що утворені водночас за двома зразками – словотворення і деривації. Останні утворення - похідного типу.

До дериваційних складних слів слід віднести і похідні складні іменники, наприклад: a hold-up, bigtoholdup, a cast-away, bigtobecastaway. Конверсія у таких випадках перетворює дієприслівникові фрази у слова.

До складних слід віднести також фрази, які набули статусу композитів завдяки широкого вжитку, що спонукало до їхнього орфографічного оформлення як окремих лексичних одиниць. Для прикладу візьмемо прикметники middle-of-the-road “половинчастий”, never-to-be-forgotten “незабутній”. При утворенні складного слова значення їх можуть змінюватися: white-eye “різновид птаха”, bluecoat “солдат, вояк”, pony-tail “зачіска, кінський хвіст” (немає переваги одного компоненту над іншим). Складні слова розпадаються на великі групи – частини мови. Найчисленнішими є складні іменники.

Неологізм – новостворений термін, слово або фраза, що перебуває у процесі входження в загальне використання і ще не включений до державної та загальноновживаної мови.

Неологізми служать, з одного боку, для номінації нових чи ще не названих понять, реалій, а з іншого – для заміни попередніх найменувань новими. Неологізми, у свою чергу, поділяються на загальномовні та індивідуально-авторські.

В наш час англійська мова переживає неологічний бум. Величезний потік нових слів та необхідність їх фіксування і пояснення зумовив створення особливої галузі лексикології-неології– науки про неологізми. Нова лексична одиниця проходить декілька стадій соціалізації (прийняття її в суспільстві) та лексикалізації (закріплення її в мові). Неологізм поширюється,

як правило, викладачами університетів, шкільними вчителями, робітниками засобів масової інформації. Потім він фіксується в друці. Наступна стадія соціалізації - прийняття нової лексичної одиниці широкими масами носіїв мови. Після цього починається процес лексикалізації: набування навичок використання неологізму в спілкуванні, виявлення умов та протипоказань щодо його використання в різних контекстах. В результаті утворюється лексична одиниця певного структурного типу (просте, похідне, складне, складно-похідне слово або словосполучення), яка включається в різноманітні словники неологізмів.

У вокабулярі неологізмів можна виділити:

1. Власне неологізми (новизна форми поєднується з новизною змісту): audiotyping - аудіодрукування, bio-computer- комп'ютер, котрий імітує нервову систему живих організмів, thought-processor – комп'ютер, котрий логічно будує та розвиває ідеї.

2. Трансномінація, яка поєднує новизну форми слова зі значенням, яке вже передавалося раніше іншою формою: sudser - мильна опера, big C (мед.) рак.

3. Семантичні інновації або переосмислення (нове значення позначається формою, котра вже була в мові): bread - гроші, drag - скукота, acid - наркотик ЛСД.

Серед найбільш вживаних нових значень в сучасній англійській мові можна виділити:

charisma - сильна особиста притягуюча сила

bummedout - розчарований

go - go - динамічний, сучасний

bananas - сходити з розуму

Фіксація часу появи неологізму допомагає при вивченні багатьох історичних процесів. Перед неологією поставлені завдання виявлення та опису неологізмів, порівняння масивів неологізмів у різних мовах, установлення тенденцій мовного розвитку, обговорення можливостей його планування та ін.

Тож ми бачимо, що з кожним роком, з кожним витком технологічного розвитку розвивається і мова, утворюються все нові і нові неологізми, нові словотворчі елементи, які необхідні для адекватного відображення нової технологічної реальності.

“Кібернеологізми” ринули в англійську мову в 90-ті роки у зв’язку з тією роллю, яку почала відігравати міжнародна інформаційна комп’ютерна мережа “Інтернет”. Зараз кількість “кібернеологізмів” не піддається точним підрахункам. Британський лінгвіст М. Квініон називає вибух таких неологізмів “кіберчумою”- *cyberplague*. Елемент *cyber* - поряд із загальним значенням “пов’язаний із комп’ютерною технікою” все частіше вживається в більш вузькому значенні “пов’язаний з Інтернет, здійснюваний через міжнародну інформаційну комп’ютерну мережу”. Саме на базі елемента *cyber* - останнім часом було створено дієслово *cyberize*, що вводить поняття “кібернезувати” із різними його відтінками (комп’ютеризувати, активно використовувати Інтернет).

На сьогодні новітні технології, так звані ІТ-технології, а також всесвітня мережа Інтернет є найбільшими джерелами розширення меж лексичного складу будь-якої мови країн цивілізованого світу, які мають доступ до таких благ, а особливо англійської.

“Канали” поповнення словникового складу англійської мови можна умовно обмежити таким переліком:

а) економіка та фінанси та інші споріднені з ними сфери діяльності людини;б) політика;в) освіта;г) суспільно-культурні явища.

Не минула глобальна мережа Інтернет і світової системи освіти. Так, можливість навчатися дистанційно стала джерелом появи наступних складних неологізмів.

- *bulletin board* (або *electronicbulletinboard*) – це спосіб спілкування між викладачем та студентом; початкове призначення електронної дошки оголошень як простого джерела інформації трансформувалося у різновид інтерактивного засобу комунікації.

- *staticcoursematerial* – різновид ресурсів, який викладач надає у розпорядження студентів. Цей ресурс характеризується незмінністю, на відміну від динамічних або інтерактивних ресурсів.

- meta course—спеціальний вид навчального он-лайн курсу, який автоматично записує до участі у ньому учасників “дочірніх” курсів або підкурсів при їх подальшому створенні.

Семантичний неологізм *web* (спочатку - *World WideWeb*) став одним із широко поширених синонімів для передачі поняття “Інтернет”, а також центром численних інновацій творення неологізмів за схемою N + N: *Web-browser* - укр. “веб-браузер”, *Web-mail* - укр. “електронна пошта”, *Web-page* - укр. “веб-сторінка”, *Web-surfer* - укр. “користувач Інтернет”, *Webscam* - укр. “електронне шахрайство, афера”.

Слова-неологізми, сформовані за схемою Adj. + N, наприклад *Digital videodisk* - укр. “цифровий відеодиск”, *Digital terrorism* - укр. “комп’ютерний тероризм”, *Digitalcash* - укр. “електронні гроші”, *Virtual medicine* - укр. “віртуальна медицина”, *Interactive TV, interactivebroadcasting, two-waytelevision* - укр. “інтерактивне телебачення”, *Interactive multimedia* - укр. “інтерактивні мультимедіа”. Останнім часом йдеться вже не тільки про інтерактивне телебачення, а про інтерактивні мультимедіа, про з’єднання з комп’ютерною технікою інших медіа. Подібне поєднання буде позначати надання власникам таких мультимедіа найрізноманітнішого асортименту послуг.

Зростає вплив на інноваційні процеси на лексико-фразеологічному рівні таких соціальних чинників, як економічна база, посилення інформаційних потоків, посилене використання мережі Інтернет не лише IT-спеціалістами, але й представниками інших сфер людської життєдіяльності.

Мова як динамічна система зазнає постійних змін словникового складу в результаті появи пов’язаних з цим нововведень. Враховуючи глобальні масштаби та темпи поширення всесвітньої мережі, можна без сумнівів прогнозувати появу все нових лексичних одиниць в англійській мові, яка пов’язана з мережею Інтернет.

Отже, проблема функціонування неологізмів в різних сферах людської діяльності є насправді актуальною. Нова лексика, яка співвідноситься зі сферою Інтернет, становить найбільшу соціофункціональну групу інновацій. Все більш помітною стає роль цієї сфери у постачанні інновацій в загальну мову, в

збагаченні фразеологічного фонду. Це свідчить про зростання впливу чинників, пов'язаних з інформаційною базою суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусяк І.В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу: Дис... канд. філол. наук. – Ужгород, 2002. – 223 с.
2. Аникин А.В. Англо-русский словарь по экономике и финансам. – С. 209.

Пристапа Юлія,
студентка,

Науковий керівник – к. психол.н., доцент Губіна Алла,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НЕМОВНОГО ЗВО

Глобалізаційні процеси світової економіки вимагають спеціалістів, котрі працюватимуть у різних секторах мегаекономіки, незалежно від країни проживання. Тому знання термінології іноземною мовою виходить на чільне місце у підготовці конкурентоспроможного фахівця. Розгляд деяких способів засвоєння професійної термінологічної лексики економічних галузей, завдяки яким її опанування проходить усвідомлено, з чітким розумінням необхідності таких знань у майбутній професійній діяльності, є **метою** цього допису.

Аби вивчення термінологічної лексики було ефективним, вибір іноземного фахового навчального матеріалу повинен бути виваженим. Базовим матеріалом часто слугують тексти фахового спрямування, оскільки «текст за фахом – це передусім засіб становлення та розвитку професійної, точніше мовно-професійної майстерності» [3]. Такі тексти використовують для вправ на читання, переказ, аудіювання та обговорення прочитаного чи прослуханого. Робота над текстами за фахом, в першу чергу,

починається з орфографічного та фонетичного опрацювання термінів, як ізольовано, так і в реченнях [1], з подальшим їх використанням в усному чи письмовому непідготовленому мовленні, або ж при веденні документації і т.п.

Наступним цікавим способом вивчення термінологічної лексики іноземною мовою є рольові ігри, оскільки вони моделюють професійні функції майбутніх спеціалістів. Важливо практикувати їх тривало, допоки кожен студент з групи не спробує усі ролі. Тексти для таких ігор повинні бути у вигляді діалогів і полілогів, а самі імітаційні ігри («конференц-переклад», «презентація-звіт», «перший робочий день», «складання фінансової звітності» і т.д.) покликані тренувати мовні навички. Рольові ігри вимагають роботи в команді та іноді, навіть, відповідного дрес-коду чи обстановки.

Серед варіантів такого виду навчання варто розглянути «Presentation to the board» [2], що являє собою звіт про роботу за певний відрізок часу з використанням цифр, графіків, відповідної термінології. Разом з тим це є презентація, яка передбачає професійно спрямоване монологічне висловлювання, котре базується на результатах аналітичних досліджень та інформації щодо різних показників роботи. Для цього студенти опрацьовують фахові тексти – фінансові звіти «annual report», «income statement», «balance sheet» та інші; приймають рішення згідно з вивченим алгоритмом прийняття рішень діловодства. «Presentation to the board» пропонує опанування методик, які стануть при нагоді у роботі надалі: методику діагностики діяльності, методику «сміслової пам'яті», методику «виявлення загальних понять», методику «виключення понять». Студенти працюють з завданнями в рамках підручників, проте виконують їх під кутом застосування у майбутній професійній діяльності, при цьому всі завдання мають певний дедлайн.

Отже, важливим для ефективного вивчення термінологічної лексики у немовних ЗВО є правильно обрати базовий матеріал та створити на заняттях з іноземної мови умови для комунікативної діяльності майбутніх спеціалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джеріх А.С. Вивчення галузевої термінологічної лексики у курсі англійської мови. URL: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2009/Philologia/44841.doc.htm (дата звернення: 29.12.2018).
2. Касьянова В.Г. Економічна англомовна термінологічна підсистема як об'єкт керованої комунікативної діяльності. *Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна*. Іноземна філологія. 2016. Вип.84, С. 195-201.
3. Кусько К.Ф. Лінгвістика тексту за фахом. *Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі*: колективна монографія. Львів: Світ, 1996. С.13

Приходько Вікторія,

кандидат філологічних наук, доцент

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ДІАЛОГІЗМ ПЕРЕКЛАДУ

Все частіше поняття *діалогу*, яке вживається для відображення комплексної і динамічної структури міжнародного спілкування, включає в себе переклад художньої літератури як необхідний компонент, важливість якого важко переоцінити: «Діалог – це, можна сказати парадна частина людського спілкування. Його чорновий хід веде через важку <...> роботу перекладу, що виконує самі механізми розуміння та його рефлексивні ресурси» [1, с. 634]. Саме завдяки перекладам українська література стала надбанням світової культури, і переважна більшість іншомовних читачів знайома виключно з трансльованими версіями творів українських письменників. Переклад є надзвичайно важливим та, водночас, складним видом людської діяльності, тому не дивно, що різними його аспектами займаються лінгвісти, літературознавці, культурологи, психологи та інші дослідники. Переклад відіграє величезну роль в міжкультурній комунікації, що вказує на необхідність аналізу всіх його аспектів.

Сьогодні все більше дослідників говорять про міждисциплінарний підхід до перекладу. Одним з перших, хто заговорив про недостатність вивчення лише психофізіологічної і мовної сутності перекладу, був відомий лінгвіст В. Виноградов.

Він зазначив, що розуміння іноземного тексту не внесене в коло розглянутих проблем тому, що втрачають сенс формулювання процесу перекладу, що однаково відносяться і до машини, і до людини, «тому що машина не розуміє тексту, ні його сенсу, ні його емоційно-естетичного змісту» [3, с. 65-71]. З одного боку, на думку вченого, сприйняття перекладача, як і будь-якого читача, не усувається з перекладу, а з іншого – мета перекладу полягає «не в підгонці тексту під чиєсь сприйняття, а в збереженні змісту, функцій і ідейно-художніх цінностей оригіналу» [3, с. 67].

Погоджуємось з підходом до вивчення художнього перекладу, як надзвичайно плідного різновиду міжлітературної та міжкультурної взаємодії-діалогу, в рамках порівняльного літературознавства (П. Топер, Д. Наливайко, А. Ткаченко та ін.), що враховує національну специфіку художньої творчості і образного освоєння іншомовного дискурсу, але використовує при цьому безперечні досягнення лінгвістики.

Переклад є одним з найважливіших способів входження художнього твору, як транслятора національно-культурного дискурсу в іншу культуру, але він не може існувати без опосередкованості перекладацькою інтерпретацією. Переклад – двоєдність автора і перекладача, двоєдність мов і культур. Герменевтика розуміє переклад набагато ширше, ніж взаємодія між двома мовами. Переклад може бути і внутрішньомовним: коли ми хочемо зрозуміти мову іншої людини або написаний текст, ми теж здійснюємо переклад із зовнішнього у внутрішнє.

Діалог культур, а отже і літератур, за своєю суттю нескінченний і незавершений: «Немає ні першого, ні останнього слова і немає меж діалогічному контексту (він йде в безмежне минуле і в безмежне майбутнє). У будь-який момент розвитку діалогу існують величезні, необмежені маси забутих смислів, але в певні моменти подальшого розвитку діалогу, по ходу його вони знову згадаються і оживуть в оновленому (в новому контексті) вигляді. Немає нічого абсолютно мертвого: у кожного сенсу буде своє свято відродження» [2, с.393]. Переклад – це широкий діалогічний процес між автором і читачем за посередництвом перекладача, що включає в себе рецепцію та інтерпретацію, як основу встановлення діалогу власне між текстом і перекладачем,

як виявлення неявного сенсу, що проходить крізь призму перекладацької свідомості і, при цьому, збагачується нею, як ряд послідовних дій, направлених на ініціацію твору до діалогу і на здійснення цього діалогу. Переклад як діалог – це спільний рух тексту і перекладача як читача назустріч один одному, мета якого – взаєморозуміння, а результат цього взаєморозуміння – текст перекладу. Дослідження такого діалогу через зіставлення перекладу з оригіналом на рівні тексту дозволяє більш глибоко вникнути в діалектику взаємовідносин між ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автономова Н. Познание и перевод. Опыты философии языка / Н. Автономова. – М.: РОССПЭН, 2008. – 704 с.
2. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
3. Виноградов В. Восприятие текста и его воссоздание в процессе художественного перевода / В. Виноградов // Филологические науки. – 1974. – № 1. – С. 65-71.

Саржан Юлія,

студентка,

Науковий керівник – к. пед. н., доцент

Коваленко Валентина,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ТЕКСТ ЯК КОМУНІКАТИВНА СИСТЕМА

Будь-який текст, як художній, так і нехудожній, є комунікативною системою, що й дозволяє йому протягом функціонування ставати учасником інтертекстуальних взаємодій.

Дещо перефразовуючи Дж. Стефенса [1], можна стверджувати, що повноцінна реалізація функціонального потенціалу тексту як комунікативної системи припускає взаємодію трьох основних компонентів: соціальної значущості тексту, смислового ядра тексту, представленого концептуально, і його розкриття в дискурсі [2].

Першим компонентом, що формує здатність окремого тексту до інтертекстуальних взаємодій, є його соціальна значущість.

Соціальна значущість тексту формується колективом комунікантів. Хоча мінімальною кількістю учасників комунікації є двоє, дискурс зазвичай сприймається групами, а не окремими особами. Для того щоб текст вступив до інтертекстуальних відносин з іншими текстами та почав використовуватися як прецедентний, він повинен отримати суспільний резонанс і набути значущості для певного соціуму

Феномен соціальної значущості прецедентного тексту є ще одним доказом його концептуальної природи, оскільки концепт можна визначити як «багатовимірне ментальне утворення, в якому виділяються образно-перцептивна, понятійна і ціннісна сторони» [3: 73]. Тому соціальну значущість прецедентного тексту можна розглядати в трьох аспектах. Прецедентний текст має:

1) етнопсихологічну цінність («знання, образи та асоціації, які викликаються у свідомості людини завдяки її належності до певної етнічної спільноти; це колективне підсвідоме»);

2) соціодискурсивну цінність («обумовлену знаннями, образами та асоціаціями, котрі задаються життєвим світом людини разом з комунікативною культурою суспільства»);

3) лінгвокультурну цінність («те, що накладається на поняття через знаковий код мови, а тому є глибоко інтеріоризованим знанням кожного члена лінгвокультурного колективу») [4: 22].

Однією з ознак перетворення тексту на прецедентний є, зокрема, поява його численних версій: скорочених варіантів, переказів тощо, що наводять його основні ознаки, які забезпечують його упізнання. При цьому популярність того або іншого тексту спрогнозувати чи пояснити з погляду лінгвістики часто доволі складно, оскільки крім лінгвістичних соціальна значущість тексту визначається також цілою низкою екстралінгвістичних причин, серед яких можна, зокрема, виділити рекламу в ЗМІ, екранізації за участі популярних акторів, обсяг тиражів та частоту перевидань і перекладів тощо. Можна лише сказати, що текст за тих чи інших причин стає важливим елементом не тільки

індивідуального когнітивного простору, але й концептосфери більшості або всіх членів певної національної / соціальної / економічної / мовної групи[3].

У разі успіху послідовної реалізації процесу формування соціальної значущості тексту сам текст у кінці може стати символом відповідної національної / соціальної / економічної / мовної групи. При цьому під текстом розуміється не тільки окремий текст одного автора, але й будь-який інший окремий текст.

Набуття текстом значущості для певного соціуму – прецедентності – відбувається в процесі комунікації, під час якої співрозмовники знайомляться з даним текстом, усвідомлено та неусвідомлено виділяють його базові характеристики, проводять їхню ментальну обробку та організацію у вигляді концепту, знову вербалізують їх та, найчастіше, наповнюють оригінальний текст і його окремі складові новим змістом. Таким чином, можна сказати, що концепт прецедентного тексту та його значущість конструюється в процесі комунікації – під час створення дискурсу. Як зауважує Дж. Стефенс, «не "сюжет" надає оповіданню значущість, а дискурс; дискурс забезпечує [тексту] структуру, порядок і точку зору». Більше того, немає «фактів» без інтерпретацій, а в основі інтерпретації лежить суспільна мораль [2: 205], яку можна розглядати як соціально схвалену систему цінностей, що визначає, у тому числі, і соціальну значущість тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Stephens J. Literature, Language and Change. – London: Routledge, 1990. – P.8-10.
2. Stephens J. Language and Ideology in children's Fiction. – London; Longman, 1992.
3. Карасик В.И., Пименова М.В. Введение в когнитивную лингвистику / В.И.Карасик, М.В.Пименова. - Кемерово: Кузбассвузиздат, 2005. - С.61-105.
4. Приходько А.Н. Концепт как трехмерное ментальное образование // Вісник ХНУ. - 2006. - 726. - С.20-25.

Сачук Анжела,
студентка,
Науковий керівник – к. філол. н., доцент
Мялковська Людмила,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО СЛЕНГУ

Студентський сленг – це шар розмовного стилю сучасної української мови, який динамічно розвивається і поповнюється. Сленг (англ. *slang* – жаргон) – «варіант професійної мови, слова та вирази, що використовуються у спілкуванні людей різних вікових груп, професій, соціальних прошарків» [1: 160]. Найбільш поширеною сферою функціонування студентського сленгу є студентський гуртожиток і університет, а також місця дозвілля (кафе, бари, дискотеки тощо).

За структурою дослідники виокремлюють два види сленгу: загальний і спеціальний. Загальний сленг – це «відносно стійкий для визначеного періоду, досить поширений і загальнозрозумілий шар лексики та фразеології в середовищі живого розмовного мовлення, неоднорідний за своїм генетичним складом і ступенем наближення до літературної мови, що має яскраво виражений експресивно-оцінний характер» [2: 608]. А в межах спеціального сленгу виокремлюють такі його різновиди, як військовий, молодіжний, медичний, музичний, сленг підлітковий, університетський, шкільний, футбольний, морський та ін.

Сленг виконує певні функції, зокрема він виступає засобом передачі інформації та вираження власних думок, а також засобом комунікації та емоційного забарвлення лексики. Крім того, сленг часто виконує важливу соціальну функцію, яка полягає у виключенні або включенні людини у близьке оточення, використанні тієї мови, яка функціонує у певному колі людей, у певній професії.

Існує декілька причин, які спонукають молодь до використання сленгу. По-перше, при спілкуванні вона уживає сленгізми не тільки для передачі інформації, але й для вираження власного світогляду, ідей, для підкреслення власної особистості

та для того, щоб засвідчити те, що вона йде в ногу з часом. По-друге, сленг – одна з форм влиття в колектив і засіб бути адекватно сприйнятим у тій групі людей, з якою ведеться комунікація. Найбільше сленгових фраз можна почути під час спілкування певного кола друзів, однокурсників, близьких знайомих, оскільки ці фрази емоційно зближують. По-третє, сленг – це своєрідна гра для точного, навіть іронічного опису подій та вражень.

Отже, студентський сленг – це динамічне утворення. На сучасному етапі розвитку будь-якої мови молодіжний сленг є джерелом поповнення її словникового складу. Дослідники зазначають, що елементи сленгу або швидко зникають, або входять до складу літературної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. – К.: Либідь, 2001. – С. 160.
2. Українська мова : Енциклопедія. – К. : Вид.-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 608.

Ступчик Зоя,

*учитель англійської мови,
старший вчитель вищої категорії
Нововолинська гімназія
Нововолинської міської ради
(м. Нововолинськ, Україна)*

НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЮ ПРОФІЛЬНО- СПРЯМОВАНОЇ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Специфіка іноземної мови (ІМ) як предмета навчання та його місце в системі дисциплін економічних спеціальностей визначається професійною орієнтацією. Сучасні соціально-економічні умови змушують викладачів іноземних мов шукати нові ефективні шляхи навчання ІМ. Сьогодні велика увага приділяється використанню автентичних спеціальних текстів для навчання студентів професійно орієнтованого аудіювання. Для досягнення максимальної ефективності навчання аудіювання потрібна докладно розроблена технологія, що у свою чергу,

вимагає розв'язання проблем, пов'язаних із відбором навчального матеріалу, його змістом, вибором відповідних стратегій і розробкою комплексу вправ.

У цій статті ми розглянемо стратегії аудіювання, які студенти - майбутні фахівці можуть використовувати у процесі роботи з телевізійними матеріалами і запропонуємо комплекс вправ для виділених нами вмій аудіювання професійно спрямованої інформації. Відповідно до принципів комунікативного підходу до навчання, який передбачає моделювання у навчальному процесі ситуацій адекватних реальній комунікативній діяльності, аудіювання може бути повним (детальним) із розумінням усіх деталей тексту, вибіркоким (селективним), коли слухача цікавлять окремі, конкретні деталі тексту, і загальне розуміння тексту (глобальне), що передбачає розуміння основної теми, намірів автора, жанру і структури висловлювання.

Враховуючи специфіку предмета «Англійська мова» і навчальне навантаження, ми обрали для навчання аудіювання дві стратегії: глобальне прослуховування і вибіркоче прослуховування.

Визначення вмій, що сприяють ефективності сприйняття і розуміння професійно-спрямованих телематеріалів, дає можливість розробити вправи, що виконуються послідовно, з якістю яких і пов'язаний успіх опанування іншомовною мовленнєвою діяльністю.

Ми визначили три етапи навчання аудіювання англомовної професійно спрямованої телевізійної інформації.

Перший етап (попередній) включає неспеціальні вправи, пропоновані з іншою метою (не для аудіювання), але разом з тим для розвитку вміння аудіювати.

Другий етап (підготовчо-розвиваючий) містить дві групи вправ:

а) спеціальні мовні та умовно-мовленнєві вправи підготовчого характеру, які знімають певні труднощі й розвивають психологічні механізми ;

б) спеціальні мовні, умовно-мовленнєві й мовленнєві вправи з використанням відібраної професійно орієнтованої інформації, які спрямовані на розвиток умій аудіювання.

Третій етап (виконавчий) охоплює професійно орієнтовані завдання, скеровані безпосередньо на об'єкт аудіювання.

На першому (попередньому) етапі обов'язковий мінімум мовного матеріалу, що включається до аудіювання, в основному збігається з тим, який студенти мають засвоїти для говоріння і читання. У цьому випадку студенти навчаться розрізняти форми слів, словосполучень, граматичних структур на слух, розвивати оперативну пам'ять. Оволодіння аудіюванням на основі реальної потреби розуміння відбувається й тоді, коли викладач використовує для навчання говоріння і письма вправи, що несуть у собі усний стимул або вихідний матеріал: різноманітні диктанти, вправи на запитання-відповідь, вправи, які вимагають реакції на репліки. Для того, щоб правильно виконувати подібні вправи під час говоріння і письма, студент змушений правильно розуміти висловлювання викладача і мобілізувати всі зусилля на те, щоб виконувати ці завдання. Такими вправами можуть бути: прослуховування текстів з метою семантизації слів, навчання граматичних структур, запису на слух тощо.

На другому етапі (підготовчо-розвиваючому) студентам пропонуються дві групи вправ. По-перше, це мовні та умовно-мовленнєві вправи, що знімають певні труднощі на рівні фрази на основі мовлення викладача і дикторів телебачення. Ці вправи мають на меті формування фонетичних, лексичних і граматичних навичок аудіювання професійно спрямованої телеінформації.

Ось приклади деяких вправ:

1. Вправи на ознайомлення студентів з ключовими словами і словосполученнями телетексту.
2. Вправа на полегшення розуміння на слух власних імен, географічних назв, термінів, абревіатур, цифрових позначень.
3. Вправа на розпізнавання окремих лексичних одиниць у потоці телевізійного мовлення.
4. Вправа на визначення незнайомих слів телетексту.
5. Вправа на заповнення тексту ключовими лексичними одиницями.
6. Вправа на розпізнавання дієслівних форм.
7. Вправа на розпізнавання засобів міжфразового зв'язку.
8. Вправа на розвиток імовірного прогнозування.

Дотримуючись Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, пропонуємо для виконання завдань поділ студентів на малі групи. Для успішного виконання завдань на цьому етапі така робота буде результативнішою, ніж індивідуальна робота, оскільки студенти матимуть можливість розподілити між собою обов'язки та одержати один від одного допомогу.

Третій етап (виконавчий). Цей етап навчання аудіювання охоплює комунікативні професійно спрямовані завдання, націлені безпосередньо на об'єкт аудіювання. У ході підготовки цих завдань слід дотримуватися моделювання комунікативних вправ:

1. Наявність мовленнєвого завдання, яке відбиває в інструкції змістову мету вправи;
2. Наявність пізнавального завдання, тому що зацікавленість змістом може викликати актуалізацію пізнавальних потреб;
3. Перевага скерованості мимовільної уваги на мету і зміст мовлення, а не на її форму.

Завдання повинно орієнтувати не лише прийом, але й на переробку інформації, що передбачає виконання певних операцій з нею, наприклад, перегрупування, пошук аргументації, зіставлення, прийняття рішення тощо. Важливим показником дидактичної цінності вправи є поєднання комунікативності й проблемності вправи забезпечувати студентові стимул і потребу виконувати самостійні дії. Проблемні вправи передбачають зусилля, спрямовані на пошук і переробку аудіо інформації, а також формування певного висновку.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про те, що телевізійні матеріали мають значний навчальний потенціал і є не тільки засобом, але й метою навчання професійно-спрямованого аудіювання студентів майбутніх економістів.

Розроблений нами комплекс вправ сприятиме ефективному навчанню аудіювання спеціальних текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кокоза Т. Д., Филатова А. В., Крамаренко И. Я. Обучение аудированию на младших курсах языковых вузов как условие повышения качества специальной подготовки будущих учителей иностранного языка // Иноземні мови. – 2004. - №4. – С.43-47

2. Новоградська-Морська Н. А. Навчання майбутніх економістів аудіювання англомовної професійно спрямованої телевізійної інформації // Іноземні мови. – 2005. - №2. – С.38-42.

3. Петранговська Н.Р. Експериментальна перевірка ефективності професійно спрямованого монологу-міркування студентів немовних вищих навчальних закладів // Вісник Київського національного лінгвістичного ун-ту. Серія "Педагогіка та психологія". – 2004. – Вип.7. – С.187-198.

Судима Тетяна,
вчитель-методист,
Рокинівський НВК
Княгининівської сільської ради
(Рокині, Україна)

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ РІЗНИХ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ

На сучасному етапі завдання по вдосконаленню контролю та обліку успішності – одне з найважливіших в методиці викладання іноземних мов, оскільки без хорошої інформації про те, як здійснюється процес засвоєння знань та розвиток вмінь, неможливо підвищити якість і ефективність навчання іноземним мовам. Чим бездоганніший контроль, тим ефективніший зворотній зв'язок, керування педагогічним процесом.

У практиці викладання іноземних мов склалися дві форми контролю: традиційні та тестові. Традиційні форми мають свої переваги та недоліки. Так, наприклад, на проведення письмових контрольних робіт витрачається велика кількість часу. Індивідуальне усне опитування дозволяє повністю виявити знання студентів, але воно не економне, оскільки в період опитування одного студента, решта студентів зайнята не повністю. Дуже ефективне фронтальне опитування: воно дозволяє залучити до роботи всіх студентів. Проте при цьому виникає небезпека випустити з-під контролю недобросовісних студентів, які у відповідях користуються підказками.

Як підтверджує наш досвід, велику корисність може принести перевірка знань зразу всіх студентів у формі невеликих по об'єму контрольних завдань-тестів. Систематичне тестування

стимулює активність і увагу студентів на занятті, підвищує їх відповідальність при виконанні навчальних завдань.

Тести, порівняно з іншими інструментами педагогічного оцінювання, мають багато переваг, серед яких: можливість перевірити результати навчальних досягнень водночас із багатьох тем і розділів програми; об'єктивно оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу; здатність виявити не тільки те, що засвоєно, а й те, чого не засвоєно; можливість застосувати комп'ютерні технології для проведення тестування, перевірки правильності виконання завдань і обробки його результатів; створити для всіх учасників тестування рівні умови складання тестів; стандартизувати та автоматизувати процедуру перевірки результатів; економія часу на забезпечення зворотного зв'язку; охопити тестуванням велику кількість учнів.

Контрольні завдання відповідають принципу доступності та програмним вимогам. Вони використовуються з метою встановлення рівня засвоєння як відпрацьованого нового матеріалу, так і знань раніше пройденого, дозволяючи виявити спільні, типові помилки студентів.

Результати перевірки тестів аналізуються викладачем і служать для нього, з однієї сторони, показником рівня знань студентів, а з іншої – самооцінки роботи самого викладача, що дозволяє йому внести необхідні корективи в процес навчання і тим самим попередити повторення помилок студентів.

Тестовий контроль спрощує перевірку робіт викладачем і дозволяє організувати поточний та підсумковий контроль, перевірити знання великої кількості матеріалу за невеликий проміжок часу, урізноманітнити роботу студентів на занятті.

Незважаючи на безліч переваг, практика використання тестів в процесі контролю студентів виявила певні недоліки цього методу. Одним з них, на нашу думку, є недостатня надійність перевірки знань. Виявляється, що окремі студенти, які успішно написали тест, не можуть інколи справитися з тим же матеріалом при усному опитуванні.

Цікаво відмітити, що ряд викладачів за кордоном також вказують на цей недолік, вважаючи, що вибіркова методика

відповідей в тесті базується на елементарній психічній функції – пізнаванні, а воно легше, ніж відтворення.

Іншим недоліком застосування тестів є те, що при перевірці знань студента викладач бачить лише кінцевий результат його роботи. А кінцевий результат (особливо якщо він від'ємний), очевидно, не може задовольнити викладача, оскільки він в цьому випадку позбавлений можливості прослідкувати за мотивами вибору відповіді, познайомитися з типом мислення та пам'яті студента, його сприйняттям, здібностями. Тим самим порушується принцип індивідуального підходу.

Проаналізувавши вищевикладений матеріал можна говорити про те, що на сьогодні стрімкого поширення набуває тестовий контроль навчально-пізнавальної діяльності студентів. Оскільки цей метод перевірки знання потребує менше часу для написання, а при правильній його структурованості повноцінно розкриває набуті студентами знання. Важливим також залишається розвиток комунікативних здібностей студентів, які не розвиваються під час тестів. Тож найдоцільніше – це поєднання різних видів контролю: письмового, усного, тестового, за допомогою яких студент розвиватиметься всебічно. Цей висновок є для нас вихідним пунктом для перегляду методики контролю знань студентів. Тому ми поєднуємо традиційні форми контролю з контролем по методу тесту. Вважаємо, що роботу по вдосконаленню методів контролю знань, навичок та вмінь потрібно продовжувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булах І. Є. Комп'ютерна діагностика навчальної успішності / І. Є. Булах. — К ЦМК МОЗ України. УДМУ, 1995. — 221 с.

2. Колісник І. А. Тестовий контроль студентів: переваги і недоліки / І. А. Колісник // Український стоматологічний альманах. — К. — 2017, № 1. — С. 68.

3. Пятунин В.Б. Истинные и ложные недостатки тестового контроля / В.Б.Пятунин // География в школе. — М.: 2004. — № 5. — С. 34.

Тищук Максим,
студент,
Науковий керівник – к.філол.н.,доцент Тиха Лариса,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк Україна)

ВИЯВИ «МОВИ ВОРОЖНЕЧІ» У ЗМІ ТА СОЦМЕРЕЖАХ: ЛЕКСИЧНИЙ РІВЕНЬ

Мабуть, зайвим є нагадувати про те, що слово, комунікація – це основний спосіб передавання та обміну інформацією. Але останнім часом це твердження без перебільшення набуло особливої актуальності у зв'язку із виникненням у сфері журналістики, публіцистики терміна «мова ворожнечі».

Переклад терміну в українській мові не має єдиного варіанта: так, дехто перекладає англійський відповідник «*hatespeech*» як «мова ворожнечі», дехто – як «мова ненависті», іноді трапляються інші варіанти. Отже, **мова ворожнечі** (англ. *hatespeech*– букв. «мова ненависті») – практикування агресивних висловлювань, які принижують чи дискредитують людину або групу осіб за ознакою раси(расизм), релігії, статі(сексизм) або сексуальної орієнтації (гомо-, бі-, трансфобія)[3].

Чимало визначень «мови ворожнечі» ґрунтуються на встановленні факту розпалення ворожнечі, приниження чи дискримінації за певними ознаками у висловлюваннях, із перерахуванням цих ознак [3].

Джерелом «мови ворожнечі» є негативні стереотипи, або ж забобони, які нерідко продукуються для того, щоб виправдати дискримінацію – найчастіше етнічну або «расову».

Проте які б варіанти виникнення «мови ворожнечі» ми не наводили, виразником, презентантом цього негативного явища у сучасному суспільстві є саме слово. І від того, наскільки вдало чи невдало воно підібране, залежить ставлення реципієнта до описуваної події, особи, ситуації тощо. Тому на журналістах, авторах публіцистичних текстів лежить велика відповідальність за мовне оформлення текстів.

Мова ворожнечі буває різною і ґрунтується на різних ознаках. Експерт ІМІ (Інститут Масової Інформації) Т. Печончик визначає такі.

Зокрема, це **створення негативного образу етнічної, релігійної чи певної соціальної групи**. У тому числі пов'язане не з конкретними подієвими звинуваченнями, а радше передані ширшими термінами, загальним змістом чи інтонацією тексту або фрагмента тексту. Тут як ознака-характеристика часто використовуються слова типу «цигани», «негри» тощо. Наприклад: *«Напевно, кожен із нас хоч раз ставав свідком, а то й жертвою циган, які веештаються Львовом. Судячи з їх кількості, центр міста, а особливо площа Ринок, невдовзі мають всі шанси стати схожими на великий циганський табір, який не вдасться просто оминуту і все ж доведеться кинути гривню-другу "відчипного», – пише видання “Вголос” 15 липня 2014 року[3; 4].*

Як пише Т. Ісакова, «однією з особливостей використання мови ворожнечі є те, що вона подекуди спрямовується не лише в бік зовнішнього ворога, а й щодо внутрішніх об'єктів (переселенці з Криму та Донбасу)» [2: 97]. На такі вислови можна часто натрапити саме сьогодні, п'ять років після початку російської агресії, після анексії Криму. Автори подібних публікацій звинувачують кримських татар, називаючи їх «зрадниками», «підступними людьми» тощо. В таких дописах (а це зазвичай інтернет-дописи) використовуються саме слова з зазначеною вище семантикою.

Один з видів «мови ворожнечі» – **виправдання історичних випадків насильства і дискримінації**, дейдеться про вирази типу *«турки різали вірмен в 1915 році в порядку самооборони»*.

Публікації та висловлювання, які піддають сумніву загально визнані історичні факти насильства і дискримінації також належать до таких, що містять т.зв. «мову ворожнечі». Наприклад, заперечення Голокосту чи твердження, що *«кримських татар вислали за те, що вони стали на бік Гітлера»* [3; 4].

Твердження про неповноцінність (нестачу культурності, інтелектуальних здібностей, нездатність до творчої праці) тієї чи

іншої етнічної чи релігійної, або певної соціальної, групи як такої. Причому, слід зазначити, що автори таких публікацій не обов'язково вживають слова з негативним значенням, але формують фразу таким чином, що вона має негативно-оцінне значення, як-от: «*вони придатні тільки для підмітання вулиць*».

Варто вказати, що згадка певної групи або її представників у принизливому або образливому контексті (у тому числі у кримінальній хроніці або просто при згадці етноніма) також буде належати до висловів, які претендують на «мову ворожнечі». Так, наприклад, починаючи з періоду Євромайдану і до сьогодні у, на телебаченні, у ЗМІ, особливо країни-агресора Росфії, часто вживалися і досі вживаються такі висловлювання, як «*бандерівці*», «*фашисти*» та «*екстремісти*» стосовно учасників акцій протесту у 2014 році, а сьогодні стосовно громадян-патріотів.

Загалом, як зазначають фахівці, використання мови ворожнечі може підбурювати до скоєння злочинів на ґрунті ненависті або супроводжувати скоєння таких злочинів. У багатьох частинах світу мова ворожнечі призвела до трагічних наслідків. Тому ЗМІ мають утримуватися від трансляції мови ворожнечі та керуватися у своїй роботі професійними етичними стандартами[1; 3; 4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голуб М. Додумана «реальність» та мова ворожнечі у волинських медіа // Режим доступу: <https://imi.org.ua/blogs/dodumana-realist-ta-mova-vorozhnechi-u-volynskiyh-media/>

2. Ісакова Т. О. Мова ворожнечі як проблема українського інформаційного простору / Т. О. Ісакова // Стратегічні пріоритети. – №4 (41). – 2016. – С.90-97.

3. Печончик Т. Чому мова ворожнечі з'являється у ЗМІ? // Режим доступу:

4. Печончик Т. Чому мова ворожнечі потрапляє у ЗМІ і як цьому запобігти? // Режим доступу: www.cje.org.ua/ua/blog/chomu-mova-vorozhnechi-zyavlyayetsya-u-zmi

Трінька Олег,
студент,
Науковий керівник – к. філол. н., доцент
Мялковська Людмила,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАПОЗИЧЕННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ

До найбільш активних та соціальновагомих мовних явищ у кінці ХХ – на поч. ХХІ ст. належить процес запозичення іншомовних слів. На тлі широкого запозичення іншомовнеслово в загальній мовній свідомості маркується як престижне, інтелектуальне й красиве. Таке сприйняття лексичної семантики впливає на розширення конкретного значення слів в українській мові. Наприклад, *презентація* – це не просто представлення чого-небудь, а урочиста акція (пор.: ВТССУМ, с. 920: *Презентація*. 1. Публічне представлення чого-небудь нового, що недавно з'явилося, було створено. 2. *фін.* Пред'явлення до відшкодування, виплати грошового документа); *бутик* – не тільки маленька крамничка, а й елітний салон-магазин (пор.: ВТССУМ, с. 69: *Бутик*. Невеликий магазин, де продаються модний фірмовий одяг і різні аксесуари).

Експансія іншомовних слів через мову *радіо* й телебачення (ЗМК) сприяє тому, що вони, з одного боку, дуже швидко стають модними, а з другого – зазнають семантичної трансформації та переосмислення, що внаслідок пролонгації кодифікаційних етапів можуть випереджати навіть *передетап орфографічного унормування*. Так, наприклад, засвоєні з англійської мови економічні терміни *консалтинг*, *маркетинг*, *менеджмент* на українському мовному ґрунті зазнали інтимізації, іронічного маркування в повсякденно-побутовому вживанні.

Входження іншомовних слів у систему української мови супроводжується певними процесами, що впливають на характер їхнього семантико-функціонального освоєння. Так, дослідники виокремлюють такі мовні явища, що відбуваються з іншомовними словами: 1) спрощення *семантичної структури* (більшість англомовних термінів входить в українську мову в

одному з кількох притаманних їм у мові-джерелі узагальненому значенні, такі слова в системі нашої мови є моносемічними); 2) ускладнення семантичної структури слова (розвиток полісемії англомовних термінів в українській термінології спостерігається дуже рідко, наприклад: термін *ваучер* поряд із запозиченим значенням ‘документ, що підтверджує оплату товарів та послуг, видачу кредиту, отримання грошей’розвинув значення ‘цінний папір, що посвідчує право його власника на частку в державному майні; приватизаційний чек’; такого лексико-семантичного варіанта не має його англомовний прототип); 3) звуження та розширення (*звуження та розширення значень* англомовних термінів щодо значень їх етимонів у мові-джерелі пов’язують зі спеціалізацією та генералізацією відповідних понять, а також звуженням і розширенням сфери функціонування терміна; виокремлюють також розширення функціональної семантики англомовних термінів внаслідок їх метафоричного переосмислення); 5) зміна значення (*деекзотизація та деідеологізація запозичень* – це один із активних процесів у модифікації лексичного значення іншомовних слів) [2].

Сучасна мовна практика засвідчує також утворення термінологічних пар «запозичення — питомий термін». Як правило, англіцизми позначають поняття, що є видовими щодо українських термінів, і використовуються для уточнення поняття, вираженого питомим терміном, пор.: *обмін – бартер, оренда – лізинг – рейтинг – чартер; посередник – брокер, дилер, дистриб’ютор, трейдер, ріелтор*. Маючи спільні семи, такі терміни в мовній практиці функціонують як абсолютні синоніми, а в терміносистемах виявляють свої спеціальні значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Городенська К. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови // Українська термінологія і сучасність. – К., 2009. – Вип. VIII. – С. 3–9.

2. Літературна норма і мовна практика : монографія / [Єрмоленко С. Я., Биби́к С. П., Коць Т. А. та ін.]. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – 320 с. <https://humanrights.org.ua> > Статті > Київ > Заборона дискримінації.

Федіна Анастасія,
магістр,

Науковий керівник – к.філол.н., доцент Стернічук Віта,
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)

КАТЕГОРІЯ ДІАЛОГУ В КОНТЕКСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Розглядаючи художній переклад у діалогічній площині, потрібно наголосити на тому, що «процес перекладу – це той випадок, який змушує перебувати посередині між двома сторонами, причетними до ситуації. Хороший переклад не повинен бути заземлений в жодній зі сторін діалогу, а повинен повністю належати комунікаційному полю “між”» [5, с. 244]. Тобто, у діалозі, як і у перекладі повинно виникати розуміння поміж комунікантами.

Діалог трактується не тільки як розмова двох, а як поліфонія голосів, що розділені. Двоголосе слово, за Бахтіним, завжди включає передіснування іншого голосу. Згідно своїй діалогічній природі, слово «завжди шукає відповідного розуміння і не зупиняється на найближчому розумінні, а пробивається все далі і далі. Для слова (а отже і для людини) немає нічого страшнішого, ніж безвідповідальність. Почутість як така – вже діялогічне відношення» [2, с. 421]. Але без іншого вона (почутість) була б неможливою. Існування «Іншого» стає обов'язковою умовою розуміння один одного та культур.

Симетричне ставлення «Я» до «Ти» уможливорює єдність між ними, адже зрозуміти іншого означає заговорити з ним, стати ним. «Я» і «Ти», зустрівшись один раз, змінюють світогляд один одного. Промовляючи «основоположні слова», що в одному випадку є «словесними парами Я-Ти», а в іншому – «Я-Воно», людина налаштовується на діалог. Двоїстість людської поведінки, її «двоїсте» становище певним чином впливають на слова, що їх промовляє комунікант у напрямі до мовця: «Світ видається людині двоїстим відповідно до її двоїстого становища. Становище людини є двоїстим відповідно до двоїстості основоположних слів,

які вона промовляє. Основоположні слова не є окремими словами, а словесними парами. Одне основоположне слово є словесною парою Я-Ти. Інше основоположне слово є словесною парою Я-Воно...» [4, с. 165].

Тобто вектором, що скеровує до діалогу, слугує словесна формула Я-Ти. Для того, щоб «Я» змогло зустріти своє «Ти», Бубер використовує поняття «Між». «Між» є допоміжною ланкою, ланцюгом у взаєминах Я-Ти, скеровує їх до зустрічі, натякаючи на їхню єдність. Комунікативний зв'язок, що утворився між двома людьми, підтримується завдяки відповідальності «Я» перед учасниками діалогу [4]. Тому роль Ти незаперечна з огляду на те, що саме завдяки «Ти» людина повертається обличчям до самої себе, розуміє себе, пізнає себе, щоб пізніше зрозуміти Іншого.

Цінність чужого слова – в можливості бути почутим Іншим. Власне, діалог, на думку Бахтіна, – це можливість зрозуміти та почути іншу свідомість – це спосіб взаємодії двох свідомостей: «Мовець закінчує своє висловлювання, щоб передати слово іншому або дати місце його активно зворотному розумінню» [1, с. 407]. Діалог – це не просто звичне спілкування чи комунікація, а радше процес відкриття «Іншого», завдяки кропіткій праці власного розуму та бажання пізнавати іншу сутність. Саме бажання до паритетного спілкування з іншим уможлиблює існування справжніх міжлюдських стосунків, сприяє пізнанню культури, науки тощо

Не менш важливим чинником, що впливає на створення та «утримання» комунікативної ситуації, є функція мови як засобу ведення діалогу. Новий підхід до мови як знакової системи, запропонований Ф. де Соссюром, розкриває ще одну особливість людського буття: будучи посередником поміж «Я» і «Ти» та поміж світом, мова і є тим засобом ведення діалогу, що дозволяє почути голоси свідомості. Мова, мовлення дозволяють наблизитися до Іншого, стимулюючи його до відповіді. Процес віднайдення в мові чужого і свого голосів та одночасний пошук свого слова в чужому й у своїй мові чужого сприяє злагодженій роботі в напрямку до розкодування інформації однієї семіосфери. Virізняючи з-поміж функцій мови комунікативну, ми свідомо

тракуємо її (мову) як діалогічний процес, що відбувається в тексті та за його межами. Нова інформація (нові смислові структури) створюється в межах однієї семіотичної системи. Семіотичний простір виконує роль індикатора, який чітко встановлює межі знакового поля і тим самим забезпечує та уможлиблює контакт з іншими, несеміотичними системами. Таким чином, проникаючи на чужу територію, слово кодується новою інформацією і пізніше «розсіює» її по різних семіотичних полях, стимулюючи таким чином обмін повідомленнями.

Російський культуролог та семіотик Юрій Лотман у своїй статті «Текст у тексті» наголошує на тому, що текст, «введений із семіотичної рівноваги, виявляється нездатним до саморозвитку». Отже, дієюю, на думку науковця, є ситуація «введення чужого семіозису до “материнського” тексту: предмет уваги переноситься з повідомлення на мову як таку, і виявляється явна кодова неоднорідність самого “материнського” тексту. У цих умовах субтексти, які його творять, можуть виступати один проти одного і, трансформуючись за чужими для них законами, утворювати нові повідомлення» [6, с. 587]. Таким чином, важливою ланкою в процесі комунікації є текст-повідомлення та його сприйняття, кодування та трансформації в різних семіотичних полях.

Цікавим моментом комунікації, за Лотманом, є її двовекторність. Тобто напрямки «Я-Він» та «Я-Я», на думку семіотика, є однаково діалогічні, оскільки результатом їхніх «взаємин» є нова інформація. Оскільки будь-який текст несе певну інформацію про світ та людей, то причетність до такої інформації – це вже діалог, це вже повноцінний акт комунікації. Сприймаючи, інтерпретуючи інформаційний потік, ми підсвідомо стаємо учасниками процесів породження, становлення, узагальнення та відмирання свого слова по відношенню до чужого. Однак і розуміємо одне одного, бо в змісті слів орієнтуємося на те загальне, яке О. Потебня окреслив як «найближчий зміст».

Отже, ситуація діалогу є цілісним комплексним фактором, що має конкретні завдання та способи реалізації в культурі, філософії, літературі, мистецтві тощо. Сучасні українські вчені,

котрі досліджували розуміння діалогу у вітчизняній філософії, – О. П. Котовська, Л. В. Озадовська та інші – завдання комунікації вбачали в народженні нової істини, у подоланні егоцентризму та в успішній реалізації комунікативної мети.

Ключові моменти теорії діалогізму можуть бути застосовані і до перекладу. Літературознавець Мар'яна Лановик зазначає, що «такою є проблема “аури” свого та чужого слова, а саме: важливість урахування не лише того, що було сказано, а й того, як саме це було сказано. Головною рисою “стилістичного ореолу” тексту як діалогічної репліки є його психологічна експресія, що виявляється у смислових акцентах, логічних наголосах, інтонації, міміці» [5, с. 234]. Основне завдання перекладача – правильність прочитання тексту оригіналу, розуміння авторських акцентів. Адже для перекладача «ситуація діалогу між ним та автором оригіналу, першотвором триває упродовж його роботи над іншомовним відповідником. Із завершенням цієї праці він повинен стати посередником між автором (його думками, висловленими у тексті) й іншомовним читачем» [5, с. 236]. Переклад прирівнюється до розмови між двома особистостями, що спілкуються різними мовами. Художній переклад можемо вважати діалогічною моделлю творчості. Перекладач при цьому є мультифункціональним. Адже він вступає у діалог з культурою, епохою тощо. Процес перекладу дозволяє зрозуміти одну культуру у дзеркалі іншої: «Ми ставимо перед чужою культурою запитання, яких вона сама не ставила перед собою і чужа культура відповідає нам, розкриваючи перед нами свої нові сторони, нові глибини сенсу. Без своїх запитань не можна творчо зрозуміти нічого іншого та чужого... При такій діалогічній зустрічі двох культур вони не зливаються і не змішуються, кожна зберігає свою єдність і відкриту цілісність і вони взаємозбагачуються» [3, с. 334–335].

Отже, завдання перекладача та процесу створення іншомовної версії полягає в народженні нової істини, подоланні егоцентризму, в утвердженні статусу «Іншого» та в успішній реалізації комунікативної мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування / Михайло Бахтін // Слово. Знак. Дискурс : Антологія світової літературно-критичної думки ХХст. / за ред. М. Зубрицької. – Л. : Літопис, 2002. – С. 406 – 416.
2. Бахтін М. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Михайло Бахтін // Слово. Знак. Дискурс : Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Л. : Літопис, 2002. – С. 416 – 421.
3. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / Михаил Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – С. 234–335.
4. Бубер М. Два образа веры / Мартин Бубер. – М.: Республика, 1995. – 464 с.
5. Лановик М. Теорія відносності художнього перекладу / Мар'яна Лановик. – Тернопіль : РВВ ТНПУ, 2006. – с. 236–246.
6. Лотман. Ю Текст у тексті / Юрій Лотман // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 2002. – С. 581–594.

Філюк Дмитро,
студент,

Науковий керівник – к.філол.н., доцент Шкляєва Наталія,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ОБРАЗ МІСТА У ТВОРЧОСТІ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО

Роман В. Підмогильного «Місто» - високомистецький твір, у якому автор паралельно зображає місто і людину в ньому. Він зумів з глибокою переконливістю показати вплив урбаністичного середовища на формування характеру молоді людини.

Як зауважує Л.Ставицька, «В.Підмогильний не вперше в європейській літературі змалював місто у деталях. Увіковічили у слові Париж – Оноре де Бальзак, Петербург - Ф.Достоевський, Лондон - Ч. Діккенс та У.Теккерей» [5;12].

В. Підмогильний змалював Київ на початку 20-х років ХХ століття. Він зафіксував атмосферу того часу, про що Л.Ставицька у статті „Мовно-образна структура роману В.Підмогильного «Місто» пише: «письменник передає читачеві неповторну ауру київських кав'я-

рень, кінотеатрів, базарів, магазинів; створює колоритні київські соціокультурні типи (крамарі, вчителі, підприємці, літератори та ін.)» [5; 16]. Таким чином місто персоніфікується і поряд зі Степаном Радченком фігурує як літературний герой, який безпосередньо впливає на зміни у поглядах юнака, вихідця із села.

Твір В.Підмогильного глибоко психологічний. Герой надзвичайно активно реагує на оточуючий світ, у романі багато роздумів, вмотивованих вчинків, дій. Людина змальована як біологічна істота, якою керує підсвідоме начало, так і соціальний тип, що наслідують вироблені людством стереотипи поведінки. Звідси випливають проблеми саморозвитку і самовиховання, задіявання внутрішніх ресурсів не стільки фізичних, як духовних для досягнення поставленого ідеалу.

Вивчення багатогранності людини як феномена природи і соціуму є надзвичайно актуальним сьогодні. Це питання цікавить психологів, соціологів, лінгвістів, культурологів. Наша наукова робота - мінімальний внесок у розв'язання проблеми.

Завдання роботи: виписати об'єкта міста, зображені у романі, згрупувати їх за обсягом інформації і дослідити психологічну залежність особистості від урбаністичного середовища.

В. Підмогильний називає роман «Місто», і перша половина тексту присвячена змалюванню конкретних об'єктів Києва. Столиця України описана досить всебічно і своєрідно. Письменник диференціює описи: одні з них поширені, інші - лише номінації, є звичайні маршрути, за якими щоденно рухається безліч людей. Детальність опису залежить від його ідейного навантаження.

Особливо детально письменник змальовує суспільне значимі об'єкти міста. Головна артерія Києва - вулиця Хрещатик - постає перед нами вночі. «Він озирнувся - і вперше побачив місто вночі. Він навіть спинився. Блискучі вогні, гуркіт і дзвінки трамваїв, що схрещувались тут і розбігались, хрипке виття автобусів, що легко котились громіздкими тушами, пронизливі крики дрібних авто й гукання візників разом з глухим гомоном людської хвилі раптом урвали його заглибленість» [4; 123].

В. Підмогильний зображує місто як світ речей. Своєрідністю роману є його урбаністичний зміст, про що свідчить досить велика

кількість назв вулиць, а то й подача конкретних адрес, за якими проживають герої маршрутів, за якими вони рухаються.

У романі наявний опис екскурсії по Києву, який здійснює Степан Радченко. Це індивідуальне сприймання міста, його культури, історії. Письменник робить історичний зріз міста як витвору цивілізації, подає його панорамне зображення. В.Підмогильний зображує місто як світ речей. Своєрідністю роману є його урбаністичний зміст, про що свідчить досить велика кількість назв вулиць, а то й подача конкретних адрес, за якими проживають герої маршрутів, за якими вони рухаються.

У романі відбувається становлення ідеалу хлопця. Остаточно він визріває під час відвідування ним різних помешкань. Інтер'єр житла свідчить про стану приналежність людини. В.Підмогильний міняє житло свого героя: з хліва переселяє його в куток кухні, з кухні - у комунальну квартиру міщан і звідси - у вимріяну, нарешті, квартиру [4; 143].

Розгортаючи становлення героя, В. Підмогильний у детальній авторській характеристиці аналізує його вчинки і називає ряд рис його вдачі: „павуk, що плете ниточки між людськими стосунками“, „до всього почував невситиму цікавість, невтішну жаждоу знати і розуміти і кожного нового, з ким бачився“, „як справжній маніяк, умів ховати свою спрагу під незмінним спокоєм та зичливістю“ [4; 205], С.Радченко досяг ідеалу, що був ним поставлений, але виникає питання: чи досяг щастя? Письменник дає на нього відповідь: „Мав десятки знайомих і жодного друга, ходив поруч, а почував від усіх незмірну віддаль, бо завжди між ним і будь-ким було скло, збільшувальне скло дослідника. І часто, вертаючись із людних зборів, почував гнітючу самотність, пустку в думках і стому“ [4; 205].

Місто байдуже до людини - це перший урок, який Степан виніс. Друге, що він зрозумів, це те, що „він один серед сотні“, „таких, як ти, -тисячі“ [4; 37]. Спостерігаючи за нічним Хрещатиком, він утверджується у своєму негативному ставленні до міста: «Ось вони - горожани! Крамарі, безглузді вчителі, безжурні з дурошів ляльки в пишних уборах! їх треба вимести геть, розчавивши цю розпуску черві, і на місце їх прийдуть інші» [4; 46]. Душу його пронизує агресія, він визначає сам себе як місіонера, який

покликаний очистити місто: „От вони, ці горожами! Все це - старий порох, що треба стерти. І він до цього покликаний" [4; 45].

Досліджуючи формування характеру С.Радченка під впливом зовнішніх чинників (у даному разі міста), можна переконатись, що роман В.Підмогильного носить психологічний характер і що цілком справедливими є слова В.Мельника про те, що „справжню основу літератури пореволюційної доби саме й закладали письменники, які не ілюстрували життя агітками в чорнобілому освітленні, а пізнавали саму людину, з її багатовимірним сприйняттям світу".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник В.О. Валер'ян Підмогильний / В.О. Мельник. - К., 1991. – 48с.
2. Мельник В.О. Суворий аналітик доби / В.О. Мельник.. - К., 1991. –318с.
3. Мовчан Р.В. Валеріан Підмогильний /Р.В. Мовчан.//Письменники радянської України. – К., 1989. – 406с.
4. Підмогильний В. Місто / В. Підмогильний . – К., 1993. – 349с.
5. Ставицька Л. Мовно-образна структура роману В. Підмогильного „Місто"/ Л. Ставицька. // Дивослово. – 1999. – №4.

Холончук Марія,

студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент

Приходько Вікторія,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

AMERICAN EXPERIENCE OF MANAGEMENT

Management as an activity was originated in the US in the last quarter of the 19th century. The US government financially supported education, which has increased the number of people who intellectually capable of working in different areas of business, particularly in management. It was found that the best results were achieved by those who generated new ideas, including the management of organizations. They formed practical principles of management.

Today, there is a process of creative thinking and adaptation to American management in most countries. That's why I choose this theme, because, on my opinion it is very actual and relevant.

The American model is used in corporations of the UK, the US, Australia, New Zealand, Canada and some other countries.

In the American management school it is accepted that the success of the company depends primarily on internal factors. Special attention is paid to the rational organization of production, constant growth of productivity, efficient use of resources. While external factors fade into the background.

Decisions are often taken individually. But superiors are responsible of the activities of their subordinates.

The US company operates in a social atmosphere which preaches equality. Accordingly, workers are more mobile, they can easily change job in search of personal gain.

Often, the firm encourages competition between employees (one way of stimulating), that's why Americans – individualists and sometimes it is very difficult to work in a team with them.

American model of management is characterized by hierarchical management model.

In the traditional model of hierarchical organization, first of all, there is a process of making strategic business decisions and operational decisions.

The main disadvantages of this model are:

- Loss of efficiency of hierarchical organizations in those industries where there is a large variety of products and production process involves many stages.

- A large number of management levels (up to 11-12 in the American automotive industry, compared with 5.6 in Japanese), and as a result, increase bureaucracy and transaction costs.

However, despite shortcomings, American School of Management is common and recognition at the moment despite shortcomings. According to its principles such big companies as General Motors, General Electric, Emerson, Caterpillar and many others built their work. In fact, it is universal management model. Feature of American school is also considerable theoretical basis of management processes.

The most famous of all companies that use the principles of the American model of management – is of course McDonalds. I propose to consider the example of the features of American school:

- The rigid hierarchical structure: each employee has only one boss.
- Clearly spelled out job descriptions, ranging from how to wash the floor and ending with cooking hamburgers.
- Strictly hourly payment of salaries, fines for delay and reprimanded for coming to work before the stipulated period (because the boss will pay you more money) - the conception of "just in time".
- The desire to create equal conditions for employees: meals in a common room, the same salary for the workers of the same level.
- Career prospects in the company.
- Encouraging competition and denunciations within the same group (there is a special box where you want to note down all the abuse that you just watched).
- The responsibility of superiors for the acts of subordinates.

American management model was originated in the XIX-XX centuries, when the United States had an economic boom.

In the American management school it was accepted that the success of the company depends primarily on internal factors. Particular attention is paid to the rational organization of production, constant growth of productivity, efficient use of resources.

REFERENCES

1. Мескон М., Хедоурі М., Альберт Ф. Основи менеджменту: Підручник / М. Мескон. – М.: Справа, 2002 . – 702 с.
2. Атаманчук Г.В. Управління – фактор розвитку з роздумами про управлінську діяльність / Г.В. Атаманчук. – М.: ЗАТ «Видавництво» Економіка », 2002. – 567 с.
3. Друкер Пітер Ф. Енциклопедія менеджменту. Пер. з англ. / Ф. Пітер Друкер. – М.: Видавничий дім «Вільямс», 2004. – 432 с.

Цибка Володимир,
*ст. викладач кафедри
англійської філології і філософії мови
імені професора О. М. Мороховського
Київський національний лінгвістичний університет
(м. Київ, Україна)*

ЗМІСТ ТА МЕЖІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Розуміння базових концептів і функцій політичного дискурсу (далі ПД), його жанрового простору та зв'язків з іншими видами комунікації безпосередньо залежить від поглядів дослідників на природу політичної діяльності та її місце в житті суспільства. Аналіз різних точок зору на ці питання, причин їх популярності та еволюції є важливим завданням з огляду на постійне зростання інтересу до мови політики, що відбувається на фоні стрімких суспільно-політичних змін у сучасному світі.

Основні відмінності у поглядах на політику стосуються характеру відношень між людьми та ступеню інституціалізації цього виду діяльності. По -перше, політику розглядають як співробітництво задля спільного добробуту або як сферу діяльності, в основі якої лежить проблема завоювання, утримання та використання влади [1, с. 369; 2, р. 3]. Акцент на конфліктній природі політики був посилений у марксизмі ідеєю класової боротьби як рушійної сили історії й до сьогодні залишається важливим елементом політичних ідеологій лівого спрямування. По-друге, поруч із традиційним уявленням про політику як вчення про державу, тобто інституційну владу, існує думка про необхідність включення до політичної сфери усіх форм соціальної влади [1, с. 370; 3, р. 71]. Інституціалізовані та неінституціалізовані форми владних відносин пропонується розглядати як різні рівні політики – офіційний та особистісний [5, с. 23] або макро- та мікрорівень [2, р. 3]. Перехід до більш широкого тлумачення даного поняття був пов'язаний з розмежуванням уявлень про державу та суспільство, а зараз прихильники такого визначення політики, навпаки, вказують на необхідність повернення до античної нероздільності політичного та соціального аспектів через ускладнення соціальних процесів і

втрату політикою своєї автономії в умовах глобалізації та зміни функцій сучасної держави [1, с. 370]. Обґрунтованість такого погляду на політику доводять і когнітивні дослідження метафори та нейрокогнітивні експерименти з використанням функціональної магнітно-резонансної томографії, які демонструють безпосередній зв'язок між когнітивними процесами і структурами знань, що використовуються для осмислення інституціалізованих та неінституціалізованих форм владних відносин [4; 5].

В комунікативних дослідженнях політика розглядається переважно як боротьба за владу, що пояснюється світоглядною позицією науковців, підвищеним інтересом до конфліктних ситуацій і традицією вивчати форми спілкування, спрямовані на консенсус і співробітництво (зокрема, бюрократичний і переговорний дискурс) поза межами теорії політичної комунікації. Об'єктом основної уваги дослідників є інституційні форми ПД (цей вид дискурсу в цілому відносять до інституційного типу комунікації). Останнім часом помітним стає інтерес до вивчення спілкування на політичні теми між пересічними громадянами, що дає можливість глибше проникнути в політичну свідомість суспільства та відображає зростання впливу інтернету та соціальних мереж на політичний процес. Такі форми комунікації відносяться до периферії інституційного дискурсу, оскільки її учасники не є професійними політиками, однак залишаються повноправними учасниками політичного. Прагнення вивчити відношення між мовою та владою в її різних проявах стало причиною формування напряму критичного аналізу дискурсу, завданням якого є розкриття прихованого ідеологічного виміру комунікації та структури владних відносин у суспільстві, що лежить в його основі. Об'єктом таких досліджень часто стає комунікація поза межами інституціалізованих політичних відносин.

Розширене тлумачення поняття *політика* робить можливим віднесення до ПД практично всіх форм комунікації [3, р. 53, 70]. Одним із аргументів на користь такого погляду є те, що люди спілкуються між собою як представники певних соціальних груп, а оскільки ключовим елементом у відношеннях між групами в

суспільстві є влада, то вона знаходить безпосереднє вираження в дискурсі [6, р. 7]. Крім того, виконуючи акумулятивну та трансляційну функції, що полягають в накопиченні, збереженні та передачі інформації від покоління до покоління, мова забезпечує стабільність соціальної системи, закріплює існуючу соціальну ієрархію [3, р. 70]. І, нарешті, якщо розглядати владу як можливість контролювати поведінку іншої людини [6, р. 17-18], то зв'язок між мовою і владою стає ще більш очевидним, оскільки будь-яке використання мови в процесі спілкування передбачає вплив на свідомість адресата з метою регуляції його поведінки.

На фоні фундаментальних змін ролі держави в сучасному світі та постійних інновацій у сфері комунікації можна очікувати подальшого розмивання кордонів між центром та периферією ПД, між його інституціалізованими та неінституціалізованими формами. Дедалі ширше визнання переваг кооперативної поведінки в різних сферах життя, відкриття її біологічних механізмів та посилення критичного ставлення до проявів нерівності в суспільстві сприятиме збільшенню уваги дослідників до форм політичної комунікації, спрямованої на досягнення консенсусу та гармонізації відносин між людьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ольшанский Д.В. Политико-психологический словарь. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. – 574 с.
2. Chilton P. Analyzing political discourse: theory and practice. – London, New York: Routledge, 2004. – 226 p.
3. Corcoran P. E. Language and Politics // New directions in political communication: a resource book / ed. by D. L. Swanson, D. Nimmo. – Newbury Park, London, New Delhi: Sage publications, 1990. – P. 51–85.
4. Lakoff G. Moral politics. – Chicago: University of Chicago Press, 1996. – 413 p.
5. Schreiber D. Political cognition as social cognition // The affect effect: dynamics of emotion in political thinking and behavior / ed. by W.R. Neuman et. al. – Chicago, London: The University of Chicago Press, 2007. – P. 48–70.
6. Van Dijk T.A. Discourse as interaction in society // Discourse studies. A multidisciplinary introduction / ed. by van Dijk T.A. – London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 1997. – V.2: Discourse as social interaction. – P. 1–37.

Чайка Богдана,
студентка,
Науковий керівник – к. філол. н., доцент Тиха Лариса
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

АНГЛІЦИЗМИ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У СУЧАСНІЙ ВОЛИНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

Англiцизми сьогоднi мiцно закрiпилися в розмовнiй мовi українцiв. Особливо молодь є активним реципiєнтом i продуцентом такого явища, не завжди позитивного, як «укрлиш» («українська iнглiш»). Але й художня лiтература як вiдображення реального життя не може не реагувати на сучаснi тенденцiї в мовi.

Волинськi письменники(Дара Корнiй, Володимир Лис) як засiб характеротворення також використовують англiцизми у мовi своїх героїв. Таке iндивiдуальне мовлення характерне переважно для молодi або ж використовується як засiб iронiї, пародiї чи створення гумористичного ефекту.

Мова персонажiв є важливим засобом iндивiдуалiзацiї та типiзацiї, тобто характеристики героїв. Вживання запозичень у функцiї мовної характеристики персонажiв вiдображає iндивiдуальне сприйняття дiйсностi автором або персонажем твору. У цьому випадку характерологiчнiсть проявляється як вiдображення мовних навичок тих, хто говорить[2: 102].

Уживання англiцизмiв у характерологiчнiй функцiї розкриває сприйняття матерiального свiту суб'єктом мовлення, а також показує його ставлення до комунікативної ситуацiї [2: 104-105].

Науковцi, зокрема Лапiнська О., визначають функцiї лексем-запозичень з англiйської мови. Науковиця видiляє двi основнi функцiї – номiнатиwну та стилістичну. Вона наголошує, що номiнатиwна функцiя є найпоширенiшою. Вона пов'язана з необхіднiстю позначення предметiв i явищ, вiдсутнiх в українськiй мовi. У номiнатиwнiй функцiї англiцизми виступають представниками окремих реалiй: предметiв, понять, культури, iсторiї краiни, надають можливiсть описати iншомовну дiйснiсть, вiдображену в мовленнєвiй свiдомостi письменникiв. А от функцiя

мовної характеристики персонажів (характерологічна) – нетрадиційне вживання англіцизмів як характеристики окремих героїв. Мовні одиниці в цій функції не тільки зображають зовнішній матеріальний світ суб'єкта мовлення, але й допомагають формулювати його думки, висновки відносно вчинків, поведінки, почуттів, тобто виконують мислетворчу функцію[3].

Із характерологічною функцією тісно пов'язана соціально-стилістична функція, яка переважно виявляє себе у використанні англійських лексем у мові окремих соціальних прошарків. До них можна віднести молодіжне мовлення (сленг, жаргон), де англійська лексика продуктивно вживається для надання висловлюванням більшої експресивності, новизни, підвищення соціального престижу мовця[3].

На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок, що у мові персонажів Дари Корній, Володимира Лиса англійські запозичення виконують саме описані вище функції. У романі «Тому, що ти є...» (Дара Корній) англіцизми служать характерологічним засобом юної доньки головної героїні – Мар'яни, а у «Країні гіркої ніжності» (В.Лис) англійські лексеми – це стиль епохи початку 90-х ХХ століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корній Д. Тому, що ти є / Д.Корній. – Харків, 2014. – 240 с.
2. Лапінська О.М. Англіцизми в мові персонажів сучасної української літератури / О.М.Лапінська // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – Том 25 (64) № 1. – Часть 1. – 2012. – С.102-106.
3. Лапінська О.М. Загальна характеристика стилістичних функцій англіцизмів у структурі українського художнього тексту кінця ХХ – початку ХХІ століть / О.М. Лапінська [Електронний ресурс]/ Режим доступу: www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Philologia/2_121928.doc.htm
4. Лис В. Країна гіркої ніжності / В.Лис. – Харків, 2015. – 368 с.
5. Лотман. Ю Текст у тексті / Юрій Лотман // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 2002. – С. 581–594.

J.C.McKrola,
Portland (Oregon, USA)
US Peace Corps, Ukraine

SELECTING THE RIGHT WORD

Many words in Ukrainian and in English come from the same ancient roots. Some, like *university* and *school*, have roughly the same meaning in both languages. Even if the meaning is the same, however, usage may differ. The translator should be aware of such differences, since word-for-word translation may be puzzling or misleading. Following are brief comments about some of the words and phrases that are frequently used in Ukraine but with different meaning from the American counterparts.

Americans do not use *legal person* (corporation) and use *natural person* only in a very restricted, legal use. Money borrowed from a bank is a *loan*, not a *credit*. We seldom use *enterprise* to mean a company, business, or firm. A business may own *plants, factories* or *facilities* and may have *branches* or *subsidiaries*. We seldom use *establishment* if we mean a business office, and we never use it to mean a school, institute or conservatory. (A famous music conservatory in New York City is the Julliard *School* of Music).

The head of a business or firm may be the *owner*, the *founder*, the *CEO* (*chief executive officer*) or the *president*, but not the *director* (unless a member of a corporation's board of directors) or *general director*. One reads a sentence like the following with puzzlement: ABC Company LLC was established *on the basis* of XYZ Company. It probably means that ABC Co. is a subsidiary of XYZ Co. An *alternative* or an *option*, not a *variant*, is one of several ways or choices. A musical composer may write a theme with *variations*.

Expert has limited applications in the U.S. Lawyers speak of an expert witness in a trial, meaning a witness qualified by training, knowledge or experience to state an authoritative opinion about a specific fact – a physician might testify about the cause of an illness, an engineer about the structure of a building, or a fingerprint expert about fingerprints found at the scene of a crime. The noun *expertise* – having much knowledge about a subject – is more common. We may

also say that a person *specializes* in a certain field or subject, though we would probably not call the person a *specialist*.

A *specialist* is a physician who practices in a specific field of medicine, such as cardiology. A general practitioner may refer the patient to a specialist for a medical problem that requires expertise. The person who repairs cars is an *automobile mechanic*; a *plumber* fixes the leaking pipe in the bathroom; a *technician* fixes the malfunctioning computer; the telephone *repairman* (or – *person*) fixes the telephone. These persons have expertise in their fields, but we don't call them *experts* or *specialists*.

Doctor usually means a medical doctor (physician). *Dentists* (who practice *dentistry*, not *stomatology*) also like to be called doctor. University students often call their professor *Doctor Jones* if he or she has a Ph.D. degree (they should refer to the academic job title: *Professor Jones*).

Economics, a technical academic discipline, is a separate department of a university like the English or mathematics departments. It is not used as a general designation for business-related subjects like finance, accounting, management, sales, marketing. A *business school* is often part of a university and may feature some economics courses for business students.

A high school *graduate* receives a *diploma*; a college or university graduate receives a *degree*. High school and college graduates are not called experts or specialists. *Lyceum* is not used in the USA. One American might ask another, "Where did you go to school?" the meaning is: "what college or university did you attend?" We seldom say, "*I studied at the University of New Mexico*". We might say, "*I went to the University of New Mexico*".

An *Institution of higher education* may be a *college* or a *university*, words which are synonymous in general usage. A university may have several colleges: e.g., a College of Arts and Sciences. It may also have graduate schools that offer graduate degrees. Graduate schools include law schools and medical schools (not academies), which may be part of a university or may be separate institutions. Two-year institutions are almost always *community colleges*. A four-year institution that emphasizes teaching rather than scholarship and scientific research may call itself college instead of

university. Institutions of higher education are divided into departments – Department of Economics, etc. Teachers and professors are *faculty members* (e.g. the *Economics faculty*).

The first degree after four years at a university is the *Bachelor of Arts or Bachelor of Science*. A *graduate student* might then obtain a *Master of Arts or Master of Science Degree*. The highest academic degree, regardless of subject, is the *Doctor of Philosophy, or doctorate*. The abbreviation is *PH.D.*, as in *She has a Ph.D.* The adjective is *doctoral*, as in *She is studying for her doctoral degree*. Students of a two-year community college receive an *Associate's Degree*. We do not use *secondary education* to mean *getting a graduate degree or going to graduate school*.

Trades people like plumbers and electricians, and *professional assistants* like a dental hygienist or legal assistant, may have only a high school diploma or may have a two-year Associate's Degree. They may require a *license* to work. Such licenses are usually issued by a state, some by a city. *Professionals* like medical doctors and dentists (lawyers, teachers, engineers, architects) must be *certified* by the state or states in which they practice their profession. Teachers in secondary schools obtain a *teaching certificate* from their state. Someone with a *PH.D.* degree may teach at a university in any state without needing a teaching certificate. An accountant may be certified by the state as a *Certified Public Accountant, or CPA*. CPAs but not bookkeepers are entitled to perform auditing and other financial functions for public companies.

Science refers to the physical and biological sciences and the social sciences like psychology and sociology. *Scholarship, scholar* and the adjective *scholarly* are the appropriate terms for humanistic disciplines like languages and literature. *Research* and *researcher* usually refer to scientific or scholarly activities and persons but can also refer to business activities (e.g., *market research*).

The translator should be aware of social changes that influence usage and style and may affect translation. Especially with the young, linguistic habits are formed today more by popular culture than, as in the past, by classical works of literature. Social and political movements have made many Americans less tolerant of language standards based on custom and convention. Hoping to cleanse the

language of so-called *sexist* connotations, for example, even *newspapers* and *magazines* (not *journals*) avoid using the suffix *-man*. *Fireman* becomes *firefighter*, the *chairman* of a meeting is the *chair*. A plural pronoun may appear instead of the masculine singular pronoun to refer to the genderless pronouns someone, anyone, everyone, no one or to such pronouns as traveler or a teacher. Americans no longer identify a married woman as Mrs., instead writing Ms. (pronounced mz) for all female persons regardless of marital status. Sometimes changes occur too swiftly for even native speakers to keep up with.

REFERENCES

1. Longman Dictionary of Contemporary English. N.Y: Longman, 1992, p.997
2. Charlton G. Laird. Webster's New World Thesaurus published by Fawcett Popular Library, N.Y.: William Collins +World Publishing Co. Inc. 1974, p. 530

СЕКЦІЯ V.

Україна – Європа: спільні проблеми в аспекті розвитку наукового, культурного, економічного та геополітичного простору

Марчук Сергій,

кандидат педагогічних наук, викладач-методист

Чемерис Ірина,

викладач педагогічних дисциплін, ст. викладач

Луцький педагогічний коледж

(м. Луцьк, Україна)

НАЦІОНАЛЬНІ ВЧИТЕЛЬСЬКІ ТРАДИЦІЇ БРАТСЬКИХ ШКІЛ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Братські школи сприяли піднесенню культурного рівня українського народу. Педагогічний досвід братських шкіл успадкували і розвинули освітні заклади наступних поколінь. Сотні вихованців братських шкіл, пройнятих духом національних традицій, обізнаних в науці, ставали мандрівними вчителями і несли по містах та селах українське слово, будили національну свідомість.

Сучасна українська культура є наслідком впливу на неї самих різноманітних культур та релігій. Однією з найбільш впливових організацій у XVI–XVIII ст. стали братства.

Братства виникають наприкінці XVI ст., коли православна церква втрачає свою монополію, а за сфери впливу активно борються католицьке, уніатське, протестантське віровчення. З метою захисту православ'я церковні братства відкривають братські школи. У 1574 році під впливом прогресивної громадськості король Стефан Баторій видав декрет, за яким віленським городянам дозволялося утримувати братські школи. З 1575 року. це право розповсюджувалось на всі православні братства Великого князівства Литовського і Галичини. Наприкінці XVI – поч. XVII ст. виникають близько 30 братських

шкіл у різних містах і селах України [3: 15].

На Волині найвідомішим було Луцьке Хрестовоздвиженське братство, яке на поч. XVII ст. стає головним осередком українського православного релігійного, культурно-освітнього та національного життя. 1 вересня 1619 року на братському зібранні у Луцькому замку складено офіційний акт, яким воно проголошувалося. Після смерті К. Острозького стан православної церкви значно погіршується, тому найбільш вірні громадяни вирішили заснувати братство.

У 1619 році братство отримало королівський привілей, за яким міщанам дозволялося створити «школу для побожних наук людей молодих потребною». У 1620 році для навчального закладу був збудований мурований будинок. У 1619-1620 роках було споруджено Хрестовоздвиженський храм, який згодом перейшов в руки базиліан. Ігумен братства опікувався не лише справами ченців та членів братства, але й справами школи.

Луцька братська школа – навчальний заклад, заснований близько 1617 року Луцьким Хрестовоздвиженським братством. Діяльну участь у її створенні взяли [Л. Древинський](#), Д. Малинський, А. Пузина. Зберігся рукопис (нині він знаходиться в [Бібліотечі національній Україні імені В.І. Вернадського](#)), до якого 1624 року були переписані документи про структуру та педагогічні засади школи – її статут (ґрунтувався на «Порядку шкільному» [Львівської братської школи](#)) і «Артикули шкільні» (правила поведінки для учнів).

Програма навчання була наближеною до програми Львівської братської школи. Тут опановували різні предмети й мови. Високо було поставлено спів, причому учні користувалися партесами на 6, 8 і більше голосів. Перед прийняттям до школи встановлювався триденний іспитовий термін. Напрямок студій для вихованців визначався індивідуально, з урахуванням віку учня, його нахилів і здібностей.

У час свого розквіту школа належала до провідних в Україні [братських шкіл](#). Деякі її учні та вчителі, як свідчать публікації, уміли складати вірші. Так, у виданому 1628 році у зв'язку зі смертю священника братської церкви Івана Василевича збірнику «Лямент» вміщено «Трен нищих спудеев школи братської

Луцької» за підписом «пенітарха» Григора Соминовича – школяра, який відповідав за порядок і дисципліну в школі. З братською школою були пов'язані, зокрема, Іван Карпович, автор «Елегії» в тому ж збірнику, і луцький міщанин Степан Полумеркович – автор вірша з приводу похорону Василини Яцківни. Учителями школи були ченці Луцького братського монастиря Єлисей (Ілковський; керівник школи 1628, відомий також як композитор), Павло (Босинський; [бакалавр](#), тобто вчитель 1634), ігумен Августин (Славинський; викладач риторики, філософії і математики в середині XVII ст.), можливо, також Зосима (Согникевич), маляр Йов ([Кондзелевич](#)). Крім синів православних [міщан](#) і шляхтичів, у школі навчались незаможні школярі (павпри), які збирали милостиню, співаючи по вулицях.

У рукописному збірнику Луцької школи вписано датовані 1624 року два документи, що регламентували характер і структуру цієї школи: «Права школи греко-слов'янської Луцької артикули» і «Порядок шкільний», який є копією львівського Порядку (статуту) з невеликим змінами. Це були дві частини єдиного шкільного статуту. Луцька школа на доповнення до «Порядку» розробила ще й «Артикули прав», тобто «Статті законів» (правил для учнів).

У статуті Луцької школи є спеціальні статті, що містять вимоги до вчителя. Обов'язки вчителя, зафіксовані у Статуті Луцької школи 1624 року, можна згрупувати у три блоки:

1) особистісні якості, висока гуманна місія педагога (статті 1, 2, 5, 20);

2) компетентність педагогічного партнерства сім'ї та школи (статті 18, 19, 20);

3) професійні компетентності – організаційна, дидактична, виховна (статті 7, 16, 12, 14, 15) [4: 41].

У табл. 1 подамо риси вчителя, що відображають його професійне призначення.

Таблиця 1

Особистісні якості, висока гуманна місія педагога

Система особистісних якостей педагога (стаття 1)	Даскал, або вчитель, цієї школи має бути благочестивий, розсудливий, смиренномудрий, лагідний, стриманий, не п'яниця, не блудник, не хабарник, не гнівливий, не заздрісний, не сміхотворець, не лихослов, не чародій, не басносказатель, не посібник ересей, але прихильник благочестія, в усьому являючи собою взірець добрих діл [1: 23]
Висока суспільна вчительська місія – відповідальність перед Богом, дитиною та її родиною (стаття 2)	І щоб він [учитель] через своє недбалство, заздрість чи лукавство, не залишився винен ні за одного учня перед Богом Вседержителем, а також перед родичами учня і перед ним самим, якби відняв у нього час або зайняв його чимось іншим [1: 23]
Любов до дітей як гуманістична основа вчительської діяльності (стаття 5)	Учитель повинен і вчити, і любити дітей всіх однаково, як синів багатих, так і сиріт убогих, і тих, хто ходить по вулицях, просячи шматок хліба. Вчити їх, скільки хто по силах навчитися може, тільки не більш старанно одних, ніж інших [1: 23]
Засудження аморальних якостей в поведінці вчителя (стаття 20)	Якби сам учитель чи хтось з учнів його був винуватцем у таких вчинках, які закон не тільки не дозволяє, але, навпаки, забороняє, тобто був би, наприклад, блудник, п'яниця, злодій, блюзнір, недбайливець, грошолоб, наклепник, гордій; такий аж ніяк не тільки вчителем, а навіть і жителем не повинен бути [1: 26]

Луцьке братство висувало високі вимоги до моральної поведінки педагога. Учителем братської школи могла бути тільки людина високих знань і добродесного життя.

Досвід братських шкіл, насамперед Львівської, Київської та Луцької позитивно вплинув на розвиток слов'янської педагогічної думки. Дослідники Є. Мединський, Б. Мітюков неодноразово

відзначали схожість між педагогічними положеннями шкільних братських статутів і поглядами Я. Коменського.

Вимоги братчиків до вчителів мають багато співзвучного з поглядами Я. Коменського:

– не можна доручити справу виховання жодній неосвіченій людині, а тим більше людині, поганій у моральному відношенні, і вже в ніякому разі тому, чиї благочестя й совість сумнівні [2: 174];

– усі педагоги повинні також докласти зусиль для того, щоб бути не лише керівниками своїх вихованців, але також і друзями їх [2: 174–175];

– учителями повинні бути люди набожні, чесні, діяльні та працьовиті, що вони не тільки зовні, але насправді повинні бути живими зразками доброчесності, яку мусять прищепити іншим [2: 175];

– вони [вчителі] поставлені на високе почесне місце, їм вручена прекрасна посада, вище якої нічого не може бути під сонцем [2: 175].

Отже, на основі статутні положення Луцької школи 1624 року доводять тенденцію європейських вимог до вчителів братських шкіл – від ґрунтовної та якісної педагогічної підготовки до високої моральної поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Другий статут Луцької школи (близько 1624 р.) // Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки/ за заг. ред. С. А. Литвинова. – Київ: Рад. школа, 1961. – С. 22–26.

2. Коменський Ян. Закони добре організованої школи // Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 155–185.

3. Марчук С. С. Технологія вивчення історії української школи і педагогіки в педагогічному коледжі: навч. посіб. для студ. пед. коледжів.. – Луцьк: Твердиня. . – 120 с.

4. Марчук С. С., Чемерис І. В. Вимоги до вчителів братських шкіл України (на прикладі Статуту Луцької братської школи 1624 року) // Молодий вчений.. – 2018. . – № 12.1 (64.1). . – С. 40-44.

Полухтович Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНА – ЄС У НАПРЯМКУ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Сьогодні наукова і освітня діяльність ведеться у тісній співпраці з колегами за кордоном. Вона включає спілкування на конференціях, через публікації, а також участь в освітній діяльності для підготовки наступних поколінь дослідників, викладачів, професійних фахівців. ЄС визнає важливість освіти. А тому доступність та ефективний обмін викладачами і студентами є провідними для того, щоб стверджувати: країна має сучасну науку і освіту, потенціал для їх розвитку[1].

Оприлюднимо співпрацю Україна - ЄС в контексті забезпечення більш тісних зв'язків з країнами-учасницями. У липні 2002 року підписано Угоду про наукове і технологічне співробітництво. Україна є одним з найактивніших іноземних країн-партнерів 7РП ЄС з досліджень. Понад 150 дослідницьких організацій беруть участь у 112 проектах 7РП. Серед популярних напрямів є обмін вченими (IRSES). У травні 2009 року Рада Європи затвердила Стратегію Європейського співробітництва у сфері освіти і навчання, головними цілями якої стали:

- навчання впродовж життя, мобільність студентів і викладачів;
- якість та ефективність;
- рівність і соціальні інновації [2].

З метою реалізації вище названих цілей, Україна, як учасниця Болонського процесу, взяла на себе зобов'язання реформувати систему управління та фінансування в галузі освіти і науки. Що стосується вимог ЄС щодо впровадження результатів дослідження, як наслідок, з числа вітчизняних університетів високі результати продемонстрували в науковій і науково-технічній діяльності «Києво-Могилянська академія», «КПІ», Прикарпатський національний університет, який виграв спільний

грант з МОН та американського Фонду цивільних досліджень і розвитку. Зауважимо, що без наявності доступного дослідникам сучасного обладнання з інфраструктурою його підтримки, неможливо говорити про соціальні інновації [3,с.13].

Наказом Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2009 р. запроваджено Європейську кредитно-трансферну систему у вищих закладах освіти України. Верховна Рада України 19 січня 2010 р. ухвалила проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» в частині здійснення студентського самоврядування, норми якого узгоджено зі стандартами та рекомендаціями Болонського процесу.

Інший важливий напрямок популяризації науки і освіти – це активна участь України у співпраці з ЄС з програм у сфері освіти, науки, культури, в рамках яких виконується багато проектів. На європейському освітньому порталі студенти, які бажають навчатися в Європі, можуть отримати практичну інформацію. Для прикладу – некомерційний проект «Teraz Wroclaw», створений у 2006 році за ініціативи мерії та ВНЗ міста Вроцлава (Польща). Головне завдання – запросити молодь зі Східної Європи на навчання до вроцлавських вишів, інформувати про умови вступу і навчання в них. За результатами діяльності проекту у Вроцлаві навчаються студенти з України, Білорусі, Молдови, Казахстану. Даний проект допомагає:

- у виборі ВНЗ і спеціальності;
- надає консультації з питань процедури вступу, оформлення документів;
- інформаційну підтримку на першому етапі навчання;
- мовний курс для учасників проекту.

Проект «Teraz Wroclaw» є активний учасник освітніх виставок, інформаційних зустрічей і презентацій, ініціатором акцій, спрямованих на активізацію міжнародного співробітництва.

Українська освіта і наука залишаються перед викликами часу та, незважаючи на це, студенти й науковці демонструють участь у важливих міжнародних проектах, дослідницьких програмах ЄС. Збільшення контактів і зв'язків, безперечно, розширює доступ до освітніх і культурних надбань країн-членів ЄС. Та на цьому

шляху Україна повинна створювати умови й робочі місця, щоб талановита молодь не залишалася за кордоном після навчання, а знайшла своє місце у власному соціумі. Окреслена проблематика є актуальною і важливою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кордон М.В. Європейська та євроатлантична інтеграція України: Навч. посіб / М.В.Кордон.- К.: Центр учбової літератури, 2010.-172с .

2. Бибин І., Ликова В. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського прос-тору вищої освіти на період до 2020 р. / І.Бибин, В.Ликова: <https://www.tempus.org.ua/uk/national-team-here/238-strategija-ta-suchasni-tendenciji-rozvitku-universitetskoji-osviti-ukrajini-v-konteksti-jevropejskogo-prostoru-vishhoji-osviti-na-period-do-2020-r->

3. Українська наука перед викликами // Дзеркало тижня. - №8 (56).- 3 березня 2012.-С.13.т.

Циплюк Аліна,

к. пед. н., викладач кафедри дошкільної освіти

Бубін Алла,

к. пед. н., завідувач кафедри дошкільної освіти

Луцький педагогічний коледж

(м. Луцьк, Україна)

ОСОБИСТІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Важливе значення у підготовці майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти має мотивація як рушійна сила професійної діяльності. Саме з питаннями формування позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій щодо здоров'язбереження, професійної спрямованості особистості майбутнього вихователя пов'язуємо характеристику *особистісно-мотиваційного компонента*.

Зауважимо, що проблема мотивації в сучасній теоретичній думці характеризується складністю й багатоаспектністю, що

зумовлюється багатогранністю у розумінні її суті та природи (К. Платонов, С. Рубінштейн, О. Леонт'єв та ін.), а розмежування понять «мотив» та «мотивація» є певною науковою проблемою [1].

Зокрема, під *мотивом* одні вчені розуміють певні почуття та ідеї особистості (Л. Божович), бажання, потреби, схильності (Х. Хекхаузен), інші – морально-політичні настанови й помисли (А. Ковальов), психічні явища, що є спонуканням до дії (К. Платонов). Уважають також, що мотив – це те, що, відображаючись в голові людини, спонукає до діяльності, спрямовує її на задоволення певної потреби, де в якості мотиву є не сама потреба, а предмет потреби (О. Леонт'єв). Тобто мотив, як зазначає А. Реан, – це внутрішня спонукка особистості до того чи іншого виду активності (діяльність, спілкування, поведінка), що пов'язана із задоволенням певної *потреби* [1].

Зазначимо, що в словнику української мови «*потреба*» визначається як «необхідність у кому-, чому-небудь, що вимагає задоволення; потрібність; як необхідність або бажання робити щось, діяти певним чином; те, без чого не можна обійтись; вимоги, які необхідно задовольнити» [2: 252]. Це дозволяє стверджувати, що мотивом є не власне потреба, а предмети і явища об'єктивної дійсності, тобто говорячи про мотив, варто мати на увазі саме опредметнену потребу. Із таких позицій конструктивною є думка автора психологічної концепції діяльності О. Леонт'єва, згідно якої предмет діяльності, виступаючи мотивом, може бути як речовим, так й ідеальним, але головне, що за ним завжди стоїть потреба, що він завжди відповідає тій чи іншій потребі [1].

У рамках теорії позитивної мотивації відомого американського психолога А. Маслоу виділяється п'ять базових потреб, між якими встановлена чітка ієрархічна послідовність: фізіологічні, потреба в безпеці, в спілкуванні, в повазі й визнанні, в самоактуалізації. Крім того, в цій теорії виділяються ще й такі, як потреба у пізнанні й розумінні та естетичні потреби, які А. Маслоу теж відносить до фундаментальних, реалізація яких стає можливою при задоволенні потреб нижчого рангу.

Серед названих потребзначущими в рамках підготовки майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища виокремлюємо потребу *в повазі й визнанні, в самоактуалізації, в пізнанні й розумінні*.

Потреба *в повазі й визнанні* включає в себе як бажання й прагнення, пов'язані з поняттям «досягнення» (зростання особистісної значущості, впевненість, самоповага), так і досягнення поваги інших (завоювання статусу, визнання, престиж). Задоволення цієї потреби породжує в особистості почуття впевненості у власних силах, власної значущості, необхідності, корисності у світі. Натомість, незадоволення цієї потреби викликає почуття невпевненості, приниження, безпорадності, що негативно впливає на психічне здоров'я особистості [1].

Потреба *в самоактуалізації* розглядається як прагнення особистості до актуалізації закладених природою потенцій, тобто прагнення до ідентичності: людина відчуває, що повинна відповідати власній природі.

Потреба *в пізнанні й розумінні* належить до когнітивних потреб особистості, які пов'язані з прагненням до істини, до непізнаного. Реалізація цієї потреби не зводиться лише до набуття нової інформації, оскільки людина прагне ще й зрозуміти, проаналізувати, систематизувати факти, виявити взаємозв'язки між ними і таким чином побудувати певну впорядковану систему. При цьому прагнення до пізнання завжди передує розумінню [1].

У професійному розвитку та становленні провідну роль відіграє *мотивація*[3: 117] особистості. Учені (В. Іванников, В. Шадриков) розглядають мотивацію зі структурних позицій, як сукупність факторів або мотивів, як динамічний процес. При цьому мотивація розглядається як вторинне утворення по відношенню до мотива, як засіб, механізм його реалізації.

У визначенні *мотивації* ми солідарні з думкою Р.Пріми, яка, спираючись на положення системного підходу, розглядає мотивацію як багатомірну за змістом підсистему особистості, що впливає на людину як на ціле, а не на окремі аспекти її поведінки та ґрунтується на мотивах – конкретних прагненнях, спонуках, причинах дій особистості [3: 116]. При цьому очікування успіху,

передбачення перспективи у здійснюваному процесі – одна з найважливіших складових «мотивації досягнення». Зауважимо, що мотивація досягнення є одним із механізмів розвитку готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища – потужним внутрішнім стимулом їх активності, заповзятливості, успішності, що уможлиблює оптимістичне ставлення до себе і довкілля.

Близьким за суттю до мотивації досягнення є термін «мотивація ефективності», введений у науковий обіг Р. Уайтом. Учений пояснював, що людина активна тому, що відчуває потребу в ефективності своїх дій, що супроводжується виникненням почуття компетентності, радощами й задоволенням від досягнутого результату, що є істотним у контексті досліджуваної проблеми.

Важливим конструктом процесу формування готовності до створення здоров'язбережувального середовища, керуючись цією науковою позицією, правомірно вважати мотивацію ефективності.

Мотивація особистості педагога, як відзначає А. Маркова, зумовлена її *спрямованістю*, що розглядається як сукупність стійких мотивів, які орієнтують її діяльність [4]; як модус особистості, стрижень її структури, що визначає її ініціативну поведінку, котра виходить за межі пасивних реакцій на зовнішні подразники [5: 400].

Ми поділяємо думку З. Курлянд [6] стосовно пріоритетної ролі спрямованості як інтегративної характеристики професійної підготовленості майбутнього вчителя (у руслі дослідження майбутнього вихователя до створення здоров'язбережувального середовища), що детермінує його особистісно-професійний розвиток, визначає поведінку, ставлення до професії, до дитини, сприйняття її особистості. Спрямованість особистості педагога зумовлює результат і активність у професійній діяльності щодо створення здоров'язбережувального середовища, визначає сукупність або систему потреб (Б. Додонова), бажань, інтересів, нахилів, ідеалів, базових відносин особистості до світу і самого себе (К. Платонов) [4], забезпечує стійкість особистості, виступає вектором її поведінки (О. Ухтомський), дозволяє протидіяти небажаним зовнішнім і внутрішнім впливам (С. Мартиненко).

Спрямованість, як наголошує А. Маркова, нарівні з домінуючими мотивами має й такі форми протікання, як *ціннісні орієнтації*. Слід відзначити, що *цінність* є особливим типом світоглядної орієнтації, своєрідним соціальним орієнтиром людини, уявленнями, які склалися в тій чи іншій культурі про ідеал, моральність, добро, красу. П. Гуревич стверджує, що «цінність – це особистісно забарвлене відношення людини до світу, що виникає на основі інформації, набутих знань та життєвого досвіду» [7: 287].

Таким чином, підготовка майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у закладі дошкільної освіти передбачає спрямованість освітнього процесу вищої школи на формування у студентів відповідних ціннісних орієнтацій щодо здоров'я як фундаментальної категорії буття, які визначають ефективність будь-яких дій, спрямованих на його збереження та зміцнення.

Відтак, *здоров'язбережувальна ціннісна орієнтація* – це така спрямованість особистості, що передбачає сформованість позитивного здоров'язбережувального світосприйняття. Лише вихователь із високим рівнем сформованої здоров'язбережувальної ціннісної орієнтації спроможний діяти не лише заради власного здоров'я, а й здоров'я своїх вихованців, визнаючи його провідним аксіологічним орієнтиром власної професійно-педагогічної діяльності.

Отже, змістовою складовою особистісно-мотиваційного компонента є ставлення майбутніх вихователів до категорії здоров'я як найвищої цінності та аксіологічного орієнтиру майбутньої професійної діяльності, а сформованість професійної спрямованості особистості – як сукупність усвідомлених, стійких мотивів і прагнень до здійснення здоров'язбережувальної педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реан А. А. Психология и педагогика. Санкт-Петербург: Питер, 2004.
2. Словник української мови: в 11 тт. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1980. Т. 4. С. 252.
3. Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія. Дніпропетровськ: ІМА-прес. 2009. 367с.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 152с.
5. Трофімов Ю. Л. Психологія: підручник / за ред. Ю. Л. Трофімова. Київ: Либідь, 2001. 560с.
6. Курлянд З. Н. Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя: монографія / наук. редак., упорядкув, автор. і співавтор З. Н. Курлянд. Одеса: ПНЦ АПН України: М. П. Черкасов. 2005. 163с.
7. Гуревич П. С. Новая онтология человека. *Философия и культура*. 2016. № 6 (102). С. 781–784.

СЕКЦІЯ VI

Сучасні проблеми міжкультурної комунікації

Антонюк Анна,
студенка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Яновець Анжеліка,
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)

ЛІНГВОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Міжкультурна комунікація передбачає спілкування між представниками різних культур, в ході якого принаймні один з учасників може говорити на нерідній мові. У сучасному світі, де англійська мова виступає мовою міжнародного спілкування, часто обидва учасники комунікації говорять нерідною мовою, привносячи в нього власні культурні нюанси. У зв'язку з розширенням міжкультурних контактів зростає потреба суспільства у фахівцях різного профілю, які володіють іноземною мовою. На перший план виступає необхідність вербального забезпечення міжкультурної комунікації (встановлення особистих контактів, ведення телефонних розмов, обмін кореспонденцією, проведення презентацій, нарад і зборів, переговорів, участь у конференціях і семінарах). Мова – головний виразник самобутності культури – одночасно є і головним посередником у міжкультурному комунікативному процесі.

Разом з тим успішна міжкультурна комунікація передбачає поряд з володінням іноземною мовою ще й уміння адекватно інтерпретувати комунікативну поведінку представника іносоціума, а також готовність учасників спілкування до сприйняття іншої форми комунікативної поведінки, розуміння його відмінностей і варіювання від культури до культури. Стратегія зближення іншокультурних знань спрямована на запобігання не тільки смислових, але й культурних збоїв в комунікації[3].

Вже більш двохсот років серед науковців обговорюється питання про співвідношення мови й етносу в їх взаємодії.

Існували протилежні точки зору, на таку взаємодію: зокрема, Б. Бауер трактував мову як «посередника» між нацією і культурою, розглядав націю як результат містичної долі, заперечував будь-яку роль мови у формуванні нації. І. Гердер і В. Гумбольдт надавали мові ключового значення у формуванні національної специфіки, Е. Сепір вважав модель соціального поведінки залежною від специфіки відображення і позначення в знаках мови [2].

Головна проблема міжкультурної комунікації – це проблема розуміння. При її вирішенні слід пам'ятати, що мова – тільки інструмент для передачі форм мовної поведінки, він лише створює середовище для міжкультурної комунікації. Розуміння в міжкультурної комунікації – складний процес інтерпретації, який залежить від комплексу як власне мовних, так і немовних чинників. Для досягнення розуміння в міжкультурної комунікації її учасники повинні не просто володіти граматиною і лексикою тієї чи іншої мови, але знати культурний компонент значення слова, реалії чужої культури.

Таким чином, оволодіння іншомовним кодом, що дозволяє успішно здійснювати міжкультурну взаємодію, передбачає вивчення особливостей культури, що визначають специфіку громадської і ділової поведінки партнера, детермінованих впливом історичних традицій і звичаїв, способу життя і т.д. Тому, іноземні мови, як засіб комунікації між представниками різних народів і культур, повинні вивчатися в нерозривній єдності зі світом і культурою народів, що говорять цими мовами (раніше у нас іноземна мова вивчалася відірвано від її соціокультурного контексту – як самоціль і практично не несла функціонального навантаження)[1].

Йдеться про те, що «мова не існує поза культурою, тобто поза соціально успадкованою сукупністю практичних навичок та ідей, що характеризують наш спосіб життя». Оскільки в основі мовних структур лежать со-ціокультурні структури, то для активного використання мови як засобу спілкування необхідно якомога глибше знати «світ мови, що вивчається» [5].

«Світ мови, що вивчається» складається з «сукупності позамовних фактів», тобто тих соціокультурних структур і

одиниць, які лежать в основі мовних структур і одиниць і відображаються в останніх. Можна сказати, що мовна картина світу є відображенням ціокультурної картини світу. Не знаючи світ мови, яка вивчається, неможливо освоїти мову як засіб спілкування, вона може бути засвоєна лише як спосіб збереження і передачі інформації, як «мертва» мова, позбавлена цілющого ґрунту – культури носія. Цим, до речі, пояснюються і невдачі з штучними мовами, які так і не отримали широкого поширення і були приреченими на вимирання[4].

Саме певних мовних явищ, але і плану їх змісту, тобто вироблення в свідомості студентів поняття про нові предмети і явища, які не мають аналогів ні в їх рідній культурі, ні в їхній рідній мові. Для цього в викладання мови необхідно включати елементи країнознавства (це створює синтетичний вид викладацької роботи, названий Е.М. Верещагіним і В.Г. Костомаровим «лінгвокраїнознавчим навчанням»)[2].

Комплексний підхід, що поєднує власне лінгвістичну підготовку і знання соціокультурного контексту мови, яка вивчається, дозволяє забезпечити адекватний переклад з нерідної мови на рідну.

Переклад текстів – це конкретний процес міжкультурної взаємодії, процес пояснення одного культурного коду іншим. Нерідко при перекладі втрачаються тонкощі і смислові відтінки, особливості та нюанси іноземної мови, текст спрощується, а часом спотворюється, отримуючи двозначність. Не випадково в мові закріпилася формула: «неперекладна гра слів». Творчий перекладач, який глибоко розуміє обидві культури, що має особистий досвід контактів, що володіє досконало обома мовами (білінгвісти), здатний своїм перекладом збагатити мову, органічно підібравши смислові еквіваленти.

Таким чином, будь-який переклад – це інтерпретація, розшифровка сенсу, що стоїть за очевидним змістом, свідома чи несвідома спроба подолати дистанцію між культурами комунікантів. Чим більше відмінностей в культурах партнерів по комунікації, тим більше відмінностей в тлумаченні слів, поведінки і символів. У сучасній науці помітна тенденція до відмови від пошуку єдино правильного сенсу тексту. Текст все

частіше розглядають віяло, яке задає можливості своїй інтерпретації, що володіє множинністю смислів. При такому підході безглуздим виявляється теза про «правильне» тлумаченні тексту[2].

Механізми оволодіння іноземною мовою вивчаються психологами, етнологами, лінгвістами. Принципи засвоєння іншої мови, які спостерігаються в бікультурному і білінгвістичного середовищі, дещо інші, ніж в однорідному культурному і мономовному середовищі. Тут спостерігається явище інтерференції (перенесення, привнесення) елементів культури А в культуру В і навпаки.

Дитина, соціалізована в бікультурному (мультикультурному) середовищі, має установку на наявність в культурному просторі альтернативної символічної системи, яка не сприймається як чужа, що загрожує руйнуванням власної культурної системи, а навпаки, сприяє оволодінню іншою культурою. Таким чином формується установка на культурну толерантність. «З підвищенням матеріального добробуту суспільства і його культурного рівня такі стани культурної і мовної дво- і багатомовності мають тенденцію до кількісного зростання і якісної стабільності» [2].

Культури, які тривалий час перебували під інокультурним впливом, а також маргінальні культури помічають феномен білінгвізму і поєднують в собі альтернативу сигнальних систем. Мови можуть зазнавати синтетичного змішання (якщо належать до спорідненої гілки) або співіснувати сегрегаційно (в побуті вживається одна мова, в соціальному спілкуванні – інша).

Процес оволодіння іноземною мовою ґрунтується на таких же навичках, які оволодіння рідною мовою. Тож не дивно, що людина, яка опанувала одну іноземну мову, з легше опанує другу, третю, тобто стає поліглотом. Однак описаний процес інтерференції можна оцінювати однозначно. Якщо на лінгвістичному рівні інтерференція часто допомагає міжкультурній комунікації, то на психологічному вона часто заважає адекватному розумінню.

Вивчення комунікативної поведінки представників іншомовного соціуму, їх лінгвосоціологічних і культурологічних

особливостей сприяє залученню «носіїв» мови до концептуальної системи, картини світобачення, ціннісних орієнтирів його носіїв, скорочення міжкультурної дистанції, вихованню готовності адаптуватися до культури іншого народу, іншого соціокультурного контексту взаємодії і впливу з метою вироблення оптимальної стратегії співробітництва і спілкування іноземною мовою[6].

Безумовно, в міжкультурній комунікації є області значень, загальних для всього людства, і значень, однакових для носіїв різних мов. Так, в діловому спілкуванні розуміння полегшується за рахунок знайомого всім учасникам спілкування і однакового для всіх них предметного змісту діяльності. Проте, змістові і смислові бар'єри, що виникають в міжкультурній комунікації, – швидше правило, ніж виняток, оскільки кожен учасник комунікації привносить в неї власну систему смислів, притаманних йому як індивідууму і як представнику відповідної культури. Саме останні виходять на перший план в міжкультурній комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 343 с.
2. Мальцева К.С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. — К., 2002. — 20 с.
3. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація / В.М Манакін. – Київ: ЦУЛ, 2012. – 288 с.
4. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» / І. Ю. М'язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. – 2006. – № 8. – С. 108–113.
5. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2000.– 265 с.
6. Lin M. Is There an Essential Difference between Intercultural and Intracultural Communication? // Intercultural Communication. – 2003-2004. – № 6. – <http://www.immi.se/intercultural/nr6/lin.htm>

Baklan Anastasiia,
student,
Lutsk National Technical University
Scientific Advisor – Phd, Smal Oksana
Lutsk National Technical University
(Lutsk, Ukraine)

INTERNATIONAL STANDARDS OF FINANCIAL STATEMENTS AS A METHOD OF INTERNATIONAL ACCOUNTING

The modern world is developing at a rapid pace. International cooperation and economic integration are becoming increasingly widespread. Cultural, scientific and technical exchange takes place. The volume of trade between countries is growing. In such circumstances, the actual topic is the consideration of international standards of financial reporting as a way of internationalization.

Each country has its own developed and legally approved accounting principles and rules. For example, this is the National Accounting Standards (NAS) in Ukraine [1], in the United States - the United States General Accounting Principles (US GAAP), Canada - General Accounting Principles of Canada, etc. [2: 29].

Internationalization in accounting can be considered as the application of international financial reporting standards (IFRS), which require the use of common accounting principles. These standards are developed by the International Accounting Standards Board (IASB) and are available for use by companies around the world. These standards are only recommendations and not explicit rules. The application of these standards helps to increase the level of trust in organizations and stabilize the global economy.

The Council on International Standards is guided by the following principles in the development of IFRS: transparency, accountability and efficiency. Transparency is ensured by increasing international comparability and improving the quality of the presentation of financial information.

Accountability contributes to increasing trust in the organization, since it shows information about the financial condition of the business and some information about the activity.

The efficiency of the placement of capital is achieved due to investors who can analyze the opportunities and risks of investing based of enterprise reporting.

In Ukraine, reporting on IFRS is mandatory for such enterprises: public interest entities (securities issuers, banks, insurance companies, non-state pension funds and other financial institutions), public limited liability companies and financial service companies [3].

In total, IFRS is used by about 140 countries, 27000 companies registered in the domestic market, and 88 large stock exchanges [4]. However, the use of international standards is not mandatory, but it is still allowed in a number of countries.

Consequently, in view of the foregoing, it follows that the use of international financial reporting standards contributes to the internationalization of accounting, the efficient allocation of capital throughout the world, the enhancement of international cooperation and the growth of trust in organizations.

REFERENCES

1. On Approval of the National Accounting Standards (Standard) 1 "General Requirements for Financial Statements" (2018). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (accessed 25 March 2019) (in Ukrainian)

2. Gaydarzhyys'ka, O., Zaderaka, N. And Titarenko, L. (2018), "Differences in accounting between IFRS and GAAP", *Investytsiyyi: praktykatadosvid*, vol. 20, pp. 29–33. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.20.29

3. Khto povynen skladaty finansovu zvitnist za mizhnarodnymy standartamy? (Who should prepare financial statements according to international standards?) Available at: <https://medoc.ua/uk/blog/hto-povinen-skladati-finansovu-zvitnist-za-mizhnarodnimi-standartami> (accessed 25 March 2019)

4. Use of IFRS Standards around the world (2018). Available at: <https://www.ifrs.org/-/media/feature/around-the-world/adoption/use-of-ifrs-around-the-world-overview-sept-2018.pdf>

Войтко Лілія,
студентка,
СНУ імені Лесі Українки
Науковий керівник – к. пед. н., доцент Міщук Інна,
СНУ імені Лесі Українки
(м. Луцьк, Україна)

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ

Для того, щоб вільно спілкуватися з іноземцями одного знання мови буде не достатньо. Щоб встановити взаємодію між різними культурами і націями та покращити взаємини між мовцями потрібно також мати міжкультурні знання. Тому сучасна школа повинна змінити авторитарний стиль спілкування на демократичний та додати у програму навчання іноземної мови соціокультурний компонент [1].

Одним з основних завдань вивчення іноземної мови є формування вміння адекватного спілкування мовою, що вивчається. Це можливо лише за умови ознайомлення учнів із правилами й нормами мовленнєвої поведінки осіб, які є автентичними носіями цієї мови. Цей соціокультурний аспект є вагомим у навчанні іноземної мови, а отже, і роль соціальної й культурної сфери в цьому процесі надзвичайно значна. Саме тому ознайомлення з автентичною соціокультурною сферою має займати важливе місце у процесі вивчення іноземної мови, зокрема й англійської [4].

Такі науковці як М. Байрам, С. Басснетт, Л. Джин, М. Кортацци, С. Крамш, К. Рисанджер раніше намагалися вирішити цю проблему, але їхні дослідження спиралися більше на лінгвістичний й лінгвокраєзнавчий аспекти вивчення іноземної мови. Така методика навчання ІМ виявилася недосконалою, адже не менш важливим фактором успішного засвоєння ІМ також є певна психологічна готовність школярів до «проникнення» в іншу мову за допомогою вивчення культури носіїв мови, що вивчається.

Метою даної роботи є теоретично обґрунтувати та практично показати доцільність впровадження соціокультурного аспекту для успішного навчання іноземної мови на основі методів проекту та творчих завдань.

Соціокультурним середовищем можна назвати реальну дійсність у якій поєднано суспільні, матеріальні та духовні умови, за яких відбувається розвиток особистості. Так як в більшості випадків під час навчання ІМ мовне середовище відсутнє, з'являється необхідність у його, найбільш наближеному до дійсності, штучному створенні. Потрібно створити таку мовленнєву ситуацію, у якій учень міг би опинитися в реальному житті, перебуваючи, наприклад, в іншій країні [3].

Досить позитивним чинником у вивченні ІМ є міжпредметний зв'язок у навчальному процесі. Хоча на даний час така практика не надто розвинена, що у свою чергу унеможлиблює свідоме перенесення учнями вже здобутих знань про різні країни у сферу іноземної мови.

Обираючи методи та форми організації начального процесу, вчитель на сам перед повинен звертати увагу на внутрішній світ учня, на розвиток його особистості. Для забезпечення особистісно орієнтованого навчання іноземної мови буде доцільно використовувати такий метод навчання, як метод навчальних проєктів. Такий метод забезпечує самостійність учня, розвиток його пізнавальної та творчої діяльності. Під час проєктної роботи реалізуються чотири види мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, мовлення та письмо. Робота над проєктом також забезпечує створення реальної, актуальної мовленнєвої ситуації, яка буде цікава учням, самостійну роботу учнів, автентичну інтеграцію навичок і оброблення інформації з різних джерел. Проте, важливість цього методу полягає не в кінцевому результаті, а у самому процесі роботи учня над проєктом.

На даний час існує багато різних варіантів проєктів та шляхів їх реалізації, хоча найбільш поширеними є такі проєкти, як груповий та монопроєкт. Учні можуть виконувати дані проєкти як у письмовій формі, так і в усній. Робота над проєктом вдосконалює не лише вміння пошуку та відбору потрібної інформації, але й саме мовлення школяра. Адже учень повинен

уміти описати або усно викласти засобами іноземної мови хід і результат свого дослідження та описати власне ставлення до даної проблеми.

Так, проект пошукового характеру із соціокультурною складовою може передбачати як індивідуальну роботу, так і роботу в парах, наприклад: “Imagine that you have been invited to the USA for a summer holiday. Do some research and find out more about the most popular tourist and sightseeing places in the state where you have been invited to go. Suggest your ideas for summer rest in your country”. Такий тип завдань потребує наявності в учнів базових фонових і краєзнавчих знань, а також певної мовної підготовки.

Соціокультурні пошукові завдання можуть поєднуватись із соціокультурними творчими проектами, як-от: “Look at the Guide map of the sightseeing tour along the Thames. Find out more information about the places you may visit. Make a similar map of the tour along the Dnipro in Kyiv”.

Соціокультурні проекти досить ефективно сприяють розвитку в учнів творчого потенціалу, наприклад: “Look at the following series of cartoons. Read and say what new information you have learned about American sports. Design a cartoon about Ukrainian most popular kinds of sport”.

Отже, метод проектів дає змогу забезпечити самостійну роботу учня, активізувати розвиток активного мислення та більш активно знайомитися із соціокультурними особливостями різних країн та, звичайно ж, ефективно вивчати іноземну мову. Це чудовий спосіб опрацювання елементів соціокультурного середовища країни, мова якої вивчається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеев Н. Ф. Высшая школа в условиях глобализации/ Н. Ф. Авдеев. – М. : Изд-во МГИУ, 2011. – 578 с.
2. Брейгина М. Е. Проектная методика на уроках испанского языка /М.Е.Брейгина // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 2. – С. 28-32.
3. Голуб І. Ю. Формування у майбутніх перекладачів соціокультурної компетенції у процесі вивчення німецької мови після англійської : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання : германські мови" / І. Ю. Голуб. – К. : Київський національний лінгвістичний університет, 2010. – 24 с.

4. Каракурт В. Формирование социокультурной компетенции в процессе изучения английского языка как иностранного / В. Каракурт // Педагогічні науки. – 2012. – № 55. – С. 104-108.

5. Novikova O. Project Work : A Means to Promote Language Content / O. Novikova // Англійськомовна професійногоспрямування : новіобрїї : матер. Всеукр. наук.-практ. конференції. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2004. – С. 201-206.

Halapchuk-Tarnavska Olena,

PhD Professor,

Associate Professor

Lesya Ukrainka Eastern European National University

(Lutsk, Ukraine)

INTER-CULTURAL COMMUNICATION AS GROUNDWORK OF SUCCESSFUL GLOBALIZATION BUSINESS EFFORTS

With the increasing pressures and opportunities of globalization, the incorporation of international networking alliances has become a mechanism for the internationalization of higher education. An increasing pressure for universities across the world to incorporate intercultural and international understanding and knowledge into the education of their students has become an issue. International literacy and inter-cultural understanding have become critical to a country's cultural, technological, economic, and political health. It has become essential for universities to educate, or more importantly, "transform", to function effectively and comfortably in a world characterized by close; multi-faceted relationships and permeable borders . Students must possess a certain level of global competence to understand the world they live in and how they fit into this world . This level of global competence starts at ground level—the university and its faculty— with how they generate and transmit inter-cultural knowledge and information to students.

Inter-cultural communication (also frequently referred to as cross-cultural communication, which is also used in a different sense, though) is a field of study that looks at how people from differing cultural backgrounds communicate, in similar and different ways among themselves, and how they endeavor to communicate across cultures [4].

Inter-cultural communication is an exchange of ideas and information between persons from different cultural backgrounds. There are often more problems in inter-cultural communication than in communication between people of the same cultural background. Each participant may interpret the other's speech according to his or her own cultural conventions and expectations. If the cultural conventions of the speakers are widely different, misinterpretations and misunderstandings can easily arise, even resulting in a total breakdown of communication. This has been shown by research into real-life situations, such as job interviews, doctor-patient encounters and legal communication.

In years during and preceding the Cold War, business transformed from individual-country capitalism to global capitalism. Thus, the study of inter-cultural communication was originally found within businesses and the government both seeking to expand globally.

Inter-cultural communication tries to bring together such a relatively unrelated areas as cultural anthropology and established areas of communication. Its core is to establish and understand how people from different cultures communicate with each other. Its charge is to also produce some guidelines with which people from different cultures can better communicate with each other [1].

Inter-cultural communication, as in many scholarly fields, is a combination of many other fields. These fields include anthropology, cultural studies, psychology and communication. The field has also moved both toward the treatment of interethnic relations, and toward the study of communication strategies used by co-cultural populations, i.e., communication strategies used to deal with majority or mainstream populations.

The study of languages other than one's own can not only serve to help us understand what we as human beings have in common, but also assist us in understanding the diversity which underlies not only

our languages, but also our ways of constructing and organizing knowledge, and the many different realities in which we all live and interact. Such understanding has profound implications with respect to developing a critical awareness of social relationships.

Understanding social relationships and the way other cultures work is the groundwork of successful globalization business efforts.

Language socialization can be broadly defined as an investigation of how language both presupposes and creates new, social relations in cultural context [5]. It is imperative that the speaker understands the grammar of a language, as well as how elements of language are socially situated in order to reach communicative competence. Human experience is culturally relevant, so elements of language are also culturally relevant. One must carefully consider semiotics and the evaluation of sign systems to compare inter-cultural norms of communication.

There are several potential problems that come with language socialization, however. Sometimes people can over-generalize or label cultures with stereotypical and subjective characterizations. Another primary concern with documenting alternative cultural norms revolves around the fact that no social actor uses language in ways that perfectly match normative characterizations. A methodology for investigating how an individual uses language and other semiotic activity to create and use new models of conduct and how this varies from the cultural norm should be incorporated into the study of language socialization.

The study of inter-cultural communication is fast becoming a global research area [2, 3]. As a result, cultural differences in the study of inter-cultural communication can already be found. For example, inter-cultural communication is generally considered to fall within the larger field of communication studies in the US, but it is emerging as a sub-field of applied linguistics in the UK.

As the application of inter-cultural communication theory to foreign language education is increasingly appreciated around the world, inter-cultural communication classes can be found within foreign language departments of some universities, while other schools are placing inter-cultural communication programs in their departments of education.

The main theories for inter-cultural communication are based on the work done looking at value differences between different cultures, especially the works of Edward T. Hall, Richard D. Lewis, Geert Hofstede, and Fons Trompenaars. Clifford Geertz was also a contributor to this field. Also Jussi V. Koivisto's model on cultural crossing in internationally operating organizations elaborates from this base of research [6].

These theories have been applied to a variety of different communication theories and settings, including general business and management. There have also been several successful educational projects which concentrate on the practical applications of these theories in inter-cultural situations.

These theories have also been criticized mainly by management scholars (e.g. Nigel Holden) for being based on the culture concept derived from 19th century cultural anthropology and emphasizing on culture-as-difference and culture-as-essence. Another criticism has been the uncritical way Hofstede's dimensions are served up in textbooks as facts. There is a move to focus on *inter-cultural interdependence* instead of the traditional views of comparative differences and similarities between cultures. Inter-cultural management is increasingly seen as a form of knowledge management. Inter cultural communication gives opportunities to share ideas, experiences, and different perspectives and perception by interacting with local people.

The challenge is that even with all the good will in the world, miscommunication is likely to happen, especially when there are significant cultural differences between communicators. Miscommunication may lead to conflict, or aggravate conflict that already exists. We make, whether it is clear to us or not, quite different meaning of the world, our places in it, and our relationships with others.

REFERENCES

1. Gumperz J., ed. Languages and Social Identity. Cambridge University Press, 1982.
2. Penington D. L. Intercultural Communication // Intercultural Communication: A Reader. 4th ed. Eds. Larry A. Samovar & Richard E. Porter. Belmont, CA: Wadsworth, 1985. – P. 30–39.
3. Samovar L.A., Richard E. P. Intercultural Communication: A Reader. 4th Ed. – Belmont, CA: Wadsworth, 1985.

4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
5. Олікова М.О., Семенюк А.А., Тарнавська О.М. Словник соціолінгвістичних та етнолінгвістичних термінів / М.О. Олікова, А.А. Семенюк, О.М. Тарнавська – Луцьк: РВВ “Вежа” Волинського державного університету імені Лесі Українки . – 2010. – 364 с.– ISBN 978-966-600-489-8.
6. Садохин А.П. Введение в теорию межкультурной коммуникации. - М.: Высшая школа, 2005 — 310 с. — ISBN 978-5-406-02451-5.
7. Фалькова Е.Г. Межкультурная коммуникация в основных понятиях и определениях : Методическое пособие .– СПб. : Ф-т филологии и искусств СПбГУ, 2007. — С. 15-26.

Городь Анастасія,
студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Пилипюк Лариса,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОНЛАЙН-КУРСІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

“У вас ніколи не буде другого шансу
справити перше враження!”

Алан Піз

Усім нам відомо, що електронний курс повинен захоплювати своїм сюжетом та перетворювати часом суху теорію в захоплюючий навчальний матеріал. Тонкощами створення ефективного та раціонального навчання займається наука педагогічного дизайну, яка направлена на максимальне залучення слухача від початку проходження курсу і до його завершення. Грамотне використання педагогічного дизайну допоможе мотивувати користувачів на запам'ятовування ключової інформації і застосування нових знань на практиці.

Перше враження на потенційного студента ви починаєте справляти буквально з перших вступних слів, а можливо і з першого зображення на вашій стартовій сторінці веб-сайту. І від того, яким буде це перше враження залежить – чи втягнеться він у

процес навчання або стане загубленим для вас назавжди. Дуже часто, з метою максимального залучення потенційного слухача в навчання, пропонується використовувати безкоштовний тестовий модуль. І від того на скільки грамотно він буде складений та яка інформація буде в ньому представлена, буде залежати, залишиться слухач з вами або ні.

Існує багато моментів, які потрібно враховувати при розробці електронного навчального курсу. Крім того, що необхідно подбати про основний зміст та розробку ефективної стратегії електронного навчання, ще необхідно врахувати архітектуру курсу, яка буде відповідати тематиці навчання та своїй аудиторії.

Рекомендації, які необхідно врахувати у своїй роботі.

1. Детально вивчить та проаналізуйте вашу цільову аудиторію.

В розробці e-learning курсу, де інформативний та добре написаний контент, високоякісні елементи, дизайну та юзабіліті мають важливе значення, не варто забувати, що курс створюється в першу чергу заради клієнта, а не заради самого курсу!

Перш ніж братися до створення електронного навчання, ви повинні визначити:

Які інтереси ваших потенційних студентів?

Який їх рівень підготовки?

Як вони відносяться до освіти?

Знайшовши відповіді на ці прості запитання, ви зможете створити ідеальний курс навчання для свого слухача. Ці знання дозволяють вірно адаптувати матеріал під аудиторію; визначити рівень їх знань, щоб уникнути зайвої інформації, або раптом не загубити важливе; в решті-решт розмовляйте зі студентами на одній мові, використовуючи їх жаргонізм або професійний сленг.

Таким чином, дійсно одним із найцінніших завдань для вас як проектувальника курсу або педагогічного дизайнера, буде аналіз цільової аудиторії та виявлення її ключових особливостей.

2. Не втрачайте з виду мету навчання.

Ще на початку проектування курсу, мета навчання завжди повинна бути в основі. Кожен елемент курсу електронного навчання – від розкладу до змісту самого елементарного графіку, який ви використовуєте на останній сторінці – повинні служити цій меті. Якщо ви у процесі навчання втрачаєте з виду мету та

завдання, то ризикуєте створити неефективний курс. Необхідно мати чітке уявлення про те, що студент очікує від вашого курсу навчання, щоб донести до нього вірну інформацію та не обдурити очікування.

Мета та завдання можуть бути неймовірно заплутаними і тут ви повинні чітко виділити головне, структурувати і впровадити цю інформацію у навчання, без найменшого відхилення від поставлених завдань. Так користувачі зможуть без труднощів пройти весь курс навчання та досягнути його і вашої загальної мети – отримати нові знання та навички, та залишитися задоволеним послугою.

Це трохи схоже на сходи. Мета – верхня сходинка, яку повинен досягти ваш слухач. Щоб виконати це завдання, йому доведеться крок за кроком долати нові сходи, щоб поступово ставати вище та досвідченіше. У цьому випадку відмінним стимулом для легкого і ефективного “підйому” є модульна система навчання, яка передбачає проміжний контроль знань і тим самим не дозволяє студенту закинути навчання. Для реалізації такого рішення я рекомендую скористатись тестуванням або практичними завданнями (кейсами) після кожного модуля навчання.

3. Використовуйте такий матеріал для курсу, який буде викликом для тих, хто навчається.

Створення електронного навчального курсу, який не дуже складний, щоб кинути виклик студенту, є однією із самих великих помилок електронного навчання. Студент у процесі навчання повинен відчувати, що він виходить за межі своїх знань і відчувати, як e-learning курс наповнює його новим досвідом. В іншому випадку, він не зможе побачити реальної цінності навчання і не буде достатньо мотивований, щоб продовжити вивчення матеріалу.

4. Уникайте важкої інформації, яка веде до когнітивного перевантаження.

Незважаючи на інформативну насиченість та очевидну корисність матеріалу, він не повинен перевантажувати мозок студента. Кожен елемент вашого курсу навчання повинен бути легкий для сприйняття і засвоєння. Саме тому розуміння основ

теорії когнітивного перевантаження і застосування їх у розробці навчальних програм є абсолютною необхідністю.

Будьте лаконічні. Не включайте зайву інформацію і спрощуйте складні поняття, замінійте їх більш нормальними. У цьому вам, однозначно, допоможе педагогічний дизайн.

Ось декілька порад про те, як можна зменшити когнітивне перевантаження в дизайні e-learning курсу:

Подбайте про простоту курсу.

Використовуйте різні методичні прийоми.

Надавайте інформацію по-різному. Наприклад, за допомогою вебінарів, графічних каталогів, методичних збірників, аудіо записів та інших інструментів. Чергуйте подачу інформації як усно, так і візуально, за допомогою зразків та графіків. Таким чином ви “увімкнете” два канали сприйняття – аудіальний та візуальний. Задійте дробове предметне навчання.

5. Використовуйте інтерактивні елементи в створенні курсу.

В цьому випадку вам знадобляться відео та аудіо ролики, кейси, фонові музика і все, що допоможе зробити електронне навчання більш ефективним і результативним.

Головна мета - домогтися емоційної прихильності від користувача. Емоційні реакції допомагають краще засвоювати нову інформацію і навички. Відео-ролики або зображення, які можуть викликати емоційний відгук, залишаються в пам'яті надовго і змушують думати про себе навіть після закінчення навчання.

Тут, мабуть, самим потужним і доступним інструментом для вас стане інтегрування в курс навчання прикладів з реального життя, які студент може застосувати в своєму окремому випадку. Це продемонструє учням з перших рук, як набуті знання можуть бути застосовані поза навчального середовища і тим самим доведуть користь вашого курсу навчання.

Дуже потужним інструментом, на мій погляд, є соціальні мережі. Рекомендую інтегрувати соціальні медіа в стратегії електронного навчання. Співпраця у групах дозволяє увімкнути людський фактор в e-learning курс, не дивлячись на деяку обмеженість віртуального зв'язку. Живе спілкування надасть вашій аудиторії можливість навчатись один у одного, і тим самим

вивчити тему глибше, обмінюючись досвідом та своїми враженнями у спеціально створених групах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кухаренко В.М. Розвиток дистанційного навчання на сучасному етапі / В.М. Кухаренко //Наук.вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: Зб. наук.праць – № 2. –2012. – С. 117 –121.
2. Самостоятельная работа студентов: традиции и инновации / [А. И. Конопля, Н. Б. Дремова, Е. В. Репринцева и др.] – Курск :КГМУ, 2015. – 91 с.
3. Ларина Е. А. Динамическая модель структуры мотивационной сферы личности студентов / Е. А. Ларина // Инновации в образовании. – 2009. – №9. – С. 25-34.

Гулько Вікторія,

студенка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент

Яновець Анжеліка,

Луцький національний технічний університет

(м.Луцьк, Україна)

ПАЛОМНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК СПОСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Наприкінці минулого століття до духовно-культурного життя громадян України увійшло забуте слово «паломництво». Це обумовлене, насамперед, падінням так званої «залізної завіси» і відкриттям кордонів для співвітчизників. Цілком закономірним наслідком тривалого панування в суспільстві атеїстичних ідей та ідеологічних приписів в оцінці релігійних явищ, антирелігійної пропаганди і порушення конституційного принципу свободи совісті є посилене увага громадськості до тих явищ, які довгий час перебували під забороною.

За роки незалежності у конфесійному середовищі України відбулися істотні зрушення кількісного та якісного порядків. Передусім йдеться про масштабний розвиток інституційної мережі віросповідних організацій, зростання публічного авторитету церков, активізацію релігійних спільнот на ниві соціального служіння, деідеологізацію державної політики стосовно релігійно-церковної сфери, можливість громадян вільно

задовольняти свої конституційні права на свободу совісті та віросповідання тощо.

Україна – держава багатьох національностей, конфесій і релігійних течій. Послідовність і цілеспрямованість державно-церковної політики України, ґрунтування її на конституційних положеннях і державних правових актах, що відповідають міжнародному праву і захищають свободу совісті, релігійні свободи та права національних меншин і пересічних громадян України, створюють сприятливі передумови та можливості для розвитку вітчизняного і міжнародного паломницького туризму.

Сьогодні в Україні не існує значних перепон на шляху до співіснування різних народів, рас, культур, релігій тощо, держава усіяко перешкоджає проявам релігійного екстремізму, який завдає шкоди розвитку міжнаціональних відносин. Нажаль, міжконфесійні конфлікти в Україні подекуди існують, хоча їх географія і динаміка значно звузилася і впала за останні роки, але вони не трансформуються у відкриті етнорелігійні протистояння. За даними Всесвітньої туристичної організації, щорічно здійснюють паломництво щонайменше 200 млн. осіб.

Паломництво – явище культурного життя людства, специфічна духовна потреба безпосереднього спілкування зі святинами. У більшості релігій паломництво відіграє традиційну місіонерську роль, сприяючи утвердженню релігійних істин в суспільстві. Виникнення цього поняття (від лат. Palma - пальма) пов'язують зі словом «палома» – пальмова гілка, з якою мешканці Єрусалиму зустрічали Ісуса Христа.

В сучасній науковій літературі частіше зустрічається таке визначення як похід віруючих до святих місць (місця паломництва) в надії отримати божественну святість[1, с. 214]. З другої половини ХХ ст. паломництво як культурне явище стає предметом уваги науковців. У теперішній час здійснюється дослідження даного явища в різних аспектах: історія паломництва розглядається А.Александровою[2], М.Біржаковим[3]; питанням класифікації і типології паломництва присвячені праці І.О. Козловського[4], О.Любіцевої[5] та ін. Дослідники М.Мальська[6], В.Ф. Кифяк[7], П.Яроцький[8] у своїх наукових роботах розглядають паломництво як вид туризму.

Деякі вчені не розрізняють понять «паломництво» та «релігійний туризм» як тотожних за сутністю але зазначають, що між ними є різниця, яку можна визначити за мотивацією подорожуючих: в першому випадку – це, духовна місія, яка спонукає людину до подорожі, в другому превалює пізнавальна мета, посилена духовною місією [9: 263]. Отже, зазначимо, що паломництво й пізнавальні тури релігійної спрямованості, організація масових відвідин монастирів, святих місць є різновидом релігійного туризму, який ділиться на декілька напрямів в залежності від глибини ставлення людей до релігії.

Подорож з релігійними цілями – найдавніший вид туризму, що має глибокі історичні корені. Одними з перших туристів були середньовічні прочани. У силу релігійних переконань або цікавості щодо своєї або чужої віри, люди у всьому світі подорожують, щоб відвідати Святу Землю, Ватикан, Мекку, монастирі та інші святі місця.

Сучасних паломників можна умовно поділити на дві категорії. До першою належать високоосвічені, які добре орієнтуються в реаліях церковно-суспільного життя, чітко уявляють собі мету і значення паломництва. Друга категорія паломників – це люди, які нещодавно переступили поріг храму. Здійснюючи паломництво, вони керуються найрізноманітнішими джерелами інформації, у тому числі розповідями інших паломників, не завжди компетентними. На їхню мотивацію великий вплив здійснює характер подачі інформації.

Одним з важливих аспектів паломницьких поїздок є їх духовнопросвітницька спрямованість. Під час відвідування святих місць люди дізнаються про історію і духовні традиції монастирів і храмів, особливості богослужіння, святих і подвижників благочестя, чиє життя і діяльність були пов'язані зі святинями, які входять до паломницького маршруту.

Паломництво відіграє також важливу загальноосвітню роль. Монастирі та храми на Русі завжди були не тільки місцем духовного діяння, а й культурними центрами. Тут віками накопичувалися книги, ікони, твори прикладного мистецтва, вироби народних ремісників.

В Україні здавна приймали паломників в її святих місцях. І українські паломники відвідували святі місця в далеких від неї землях. Це не був туризм у сучасному розумінні цього поліфункціонального явища. Але в ньому вже були закладені комунікативні, інформативні, інтегративні, соціальні та інші функції туризму.

На українській землі, як засвідчують давні літописи і хроніки, побувало багато подорожуючих зі Сходу і Заходу. Крім того, у різних регіонах України збереглися історико-культурні пам'ятки різних релігій та етносів, зосереджені історико-культурні пам'ятки дохристиянських релігій, ісламу, іудаїзму, караїму, християнства. Вони є дуже привабливими культурними і сакральними осередками для українців, євреїв, кримських татар, караїмів, кримчаків, інших вихідців з України та їхніх нащадків, які проживають нині за її межами. Останніми роками ці люди здійснюють приватні і неорганізовані паломницькі поїздки до місць, пов'язаних з пам'ятними датами, подіями, визначними особистостями їхнього етноконфесійного минулого.

Важливе місце в культурі України належить церковним пам'яткам національних меншин. Багато з цих культових споруд є архітектурними пам'ятками загальнонаціонального значення, які не можуть не бути враховані при розробці туристично-екскурсійних маршрутів.

Це пов'язано не лише з необхідністю задоволення духовних потреб віруючих: такий підхід забезпечує ознайомлення широких верств населення з маловідомими сторінками історії релігії і одночасно сприяє формуванню культури міжконфесійних та міжнаціональних відносин.

Зважаючи на це, можна стверджувати, що історико-культурні пам'ятки, які є об'єктами паломницького туризму, становлять культурну основу людства і роблять вагомий внесок України у скарбницю світової цивілізації. У зв'язку з цим особливої уваги потребує туристично-екскурсійна робота і розробка відповідних туристичних маршрутів з метою отримання знань про історію, культуру та релігію в Україні, які є духовними стрижнями національної культури і об'єднуючою основою нації.

Україна може слугувати добрим взірцем країни безпечної і привабливої для міжнародного туризму, зокрема, паломницького. Шляхом розробки національної мережі паломницьких маршрутів, багато з яких мають міжнародне значення, туристичні фірми України спільно з церковними громадами різних конфесій здійснюють експортування церковної культури як невід'ємної складової національної культурної спадщини. Поглиблення знань про духовну культуру інших країн сприяє більш чіткому усвідомленню своєї національної культурної самобутності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сергійко В.Ф. Свобода совісті – правова гарантія розвитку паломницького туризму/В.Ф. Сергійко//Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. - 2011. – Випуск 11. – С.208-221.

2. Географія туризму: учебник/кол. авторов; под ред. А.Ю. Александровой. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: КНОРУС, 2009 – 592 с.

3. Биржаков М.Б. Введение в туризм. Издание 9-е, переработанное и дополненное. – СПб.: «Издательский дом Герда», 2007. – 576 с.

4. Козловский И.А. Избранные лекции по теории и практике религиозного мистицизма. – Т. 2. Суфизм. – Донецк: Норд-Пресс, 2010. – 583 с.

5. Любіцева.О.О. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник/О.О. Любіцева, В.К. Бабарицька. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 335 с.

6. Мальська М.П. Міжнародний туризм/Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 661с.

7. Кифяк В.Ф. Організація туризму: Навчальний посібник/В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги ХХІ, 2008. – 344 с.

8. Яроцький П. Л. Паломницький (релігійний) туризм в Україні: перспективи розвитку./П.Л. Яроцький. Релігієзнавство. Навчальний посібник. 2-ге вид. – К., 2004. – 308с.

9. Свірідова Н.Д., Скорченко Ю.О. Туризм. Словник-довідник: Навчальний посібник/Н.Д. Свірідова, Ю.О. Скорченко. – Луганськ: Вид-во СНУ ім.СВ.Даля, 2009. – 310 с.

Деркач Дарина,
студентка,
Науковий керівник- к.філол.н., доцент Тиха Лариса
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

БУДОВА ТЕРМІНІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Термінологія будівельної галузі – явище не нове, але досліджене мало, оскільки постійно з'являються нові предмети, нові технології у будівництві, нові матеріали тощо. Всі ці явища потребують спеціальних слів для називання. Тож останніми роками в мові фахівців будівництва з'явилося чимало термінотворень. В українську мову вони увійшли різними шляхами: утворилися в мові як неологізми, запозичили їх разом із предметами і явищами та переклали з мови запозичення українською мовою.

На основі проведеного дослідження можемо говорити про будову будівельних термінів. Як свідчать словникові матеріали, підручники, посібники та фахові праці, більшість сучасних термінолексем – це складні, багатокомпонентні утворення. Таке явище пояснюється тим, що більшість будівельних термінів утворилися шляхом вторинної номінації.

Як стверджують фахівці, «аналітичні терміни, або термінологічні словосполучення, – це терміни, що означають науково-технічне поняття, мають чітке наукове визначення, володіють стійкістю і семантичною цілісністю поняття, що позначається» [1: 62].

Як показує проведений аналіз, у галузі будівництвadosить поширені двокомпонентні й багатокомпонентні словосполучення, побудовані на основі підрядного зв'язку, а саме таких його форм, як узгодження та керування[1: 63].

Переважає більшість двоскладових термінів – це поєднання іменника з іменником, іменника з прикметником, наприклад: *абсолютна величина, абсолютна вологість, автоклавні матеріали, антикорозійний захист, граничне навантаження;*

границя витривалості, границя пропорційності, демонтаж конструкцій тощо.

Велика кількість будівельних термінів – це трискладові конструкції (іменники, іменники і прикметник, два прикметники та іменник), в основі яких, окрім власне термінів, лежать загальноновживані слова. Це такі терміносполуки, як, наприклад: *гранична розтяжність бетону, гранична стисливість бетону, малі архітектурні форми, механічний склад ґрунту, момент інерції перерізу, прискорення вільного падіння*.

Меншою кількістю у словниках та іншій навчальній і науковій літературі представлені чотирикомпонентні терміни: *момент опору зведеного перерізу, будівлі з дрібних штучних виробів, висота стиснутої зони відносна* та інші.

Окремо слід виділити терміни – складні слова. Таких лексем є досить велика кількість, наприклад: *залізобетон, жаростійкість, вітродвигун, вітроенергетика, вогнетривкість, вологоізоляція, вологомір, газобетон* тощо.

Отже, як бачимо, будівельна галузь забезпечена термінологією. Це терміни різного походження та різні за будовою, що забезпечує досконале вивчення явищ і процесів будівництва під час підготовки фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Книшенко Н. Багатоконпонентні терміни української дорожньо-будівельної терміносистеми / Н.Книшенко // Наукові виклади. - №3. – 2014. – С. 62-66.

2. Шмиг Р.А., Боярчук В.М., Добрянський І.М., Барабаш В.М. Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури / Р.А. Шмиг, В.М. Боярчук, І.М. Добрянський, В.М. Барабаш. – Львів, 2011. – 222 с.

Климець Анастасія,
студенка,
Науковий керівник – к. філол. н., доцент
Яновець Анжеліка,
Луцький національний технічний університет
(м.Луцьк, Україна)

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Міжкультурна комунікація як особливий вид комунікації передбачає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самотутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів[1].

Міжкультурна комунікація – це розумінням та порозумінням, що означає: розуміти чуже і водночас бути зрозумілим спілкуючись чужою мовою. Міжкультурне навчання та міжкультурна комунікація мають бути суттєвою складовою частиною занять з іноземної мови [3].

Дослідники трактують поняття культура як універсально поширену і водночас специфічну для певного суспільства, нації, організації або групи орієнтаційну систему, яка зумовлює сприйняття, мислення, оцінювання та дії людей усередині відповідного суспільства.

Орієнтаційна система може бути репрезентована відповідними символами (напр., мова, немовні форми вираження, такі як міміка і жестикуляція та специфічні норми поведінки). Ця система передається через процес соціалізації наступному поколінню і дає можливість членам суспільства долати їх життєві і природні перешкоди. Культурно-специфічна орієнтаційна система складається із певних культурних стандартів, таких як: норми, оцінки, переконання, ставлення, правила і т.ін., яких дотримуються і поділяють члени цієї культури. Ці стандарти дають членам відповідної культури орієнтир для їх власної поведінки і змогу вирішувати, яку поведінку необхідно вважати нормальною, типічною або прийнятною[5].

Культурні стандарти служать водночас як мірилом для визначення власної поведінки, для очікувань стосовно поведінки інших, так і для сприйняття і оцінювання поведінки інших членів суспільства.

Головними вважаються такі культурні стандарти, де йдеться про сприйняття, мислення, оцінювання, дію, і центральне значення мають міжособистісні сприйняття і оцінки.

В плані культури найбільш діалектичним є процес глобалізації, у якому, певні концепції і структури сучасного життя набувають універсальний, всеохоплюючий характер. Водночас, на фоні глобальних структур і тенденцій національні культурні особливості набувають все більш чіткі обриси. Таким чином, культура являє собою чітко виокреслену, відносно статичну одиницю [2].

Світ у цілому схожий на мозаїку, яка складається з певних культур. Культура і локальна спільність є на цьому малюнку ідентичними. Найважливіше завдання культури полягає в тому, щоб закласти підвалини для ідентифікації людини. Культура являє собою форму комунікації, дивовижним проявом якої є сама мова, а разом з тим і широкий спектр ідей (думок) [4]. Важливим є і те, що культура зумовлює соціальну диференціацію, ранг, причетність до класу з його особливостями, так само як вид і спосіб виробництва та споживання на широкому соціальному та народногосподарчому рівні.

На початку двадцять першого століття багато людей сприймають культурну ідентичність у мультиполярному просторі не як дещо гарантоване, а як суперечливе і процесуальне. Водночас, визнання розбіжностей між культурами веде до нагальної потреби міжкультурного діалогу. На фоні сучасного глобального розвитку суспільства людство потребує нових прийнятних стратегій розвитку культур. Оскільки ми не можемо їх ігнорувати, ми повинні прагнути до їх розуміння. При цьому стає все більш безперечним необхідність розвитку такої ідентичності, яка сягає за межі рамок звичайної культурної ідентифікації і відрізняється високою мірою інтеркультуральності.

Є підстави вважати, що сучасна культура перестає бути культурою якогось конкретного регіону і все більше стає культурою часу, що торкається кожного із нас. Концепція інтеркультурності може допомогти подолати рамку культурної ідентичності людини, отже вона вже не лишається “чужинцем” у все нових культурних просторах і може знайти нову самооцінку по відношенню до нових культурних груп. По мірі того як “чужинець” сприймає елементи іншої культури, його самооцінка зміщується від виключно культурного до інтеркультурного стану. Ця інтеркультурна ідентичність є гнучкою і досить рухомою, оскільки вона не базується більше на причетності до первісної або чужої культури. Набуття такої ідентичності має надзвичайно важливе значення для діалогу різних культур [1].

Підсумовуючи окремі тлумачення поняття культури, можна зробити висновок, що культура певного суспільства полягає в тому, що необхідно знати, щоб мати змогу діяти так, як це прийнятно для членів цього суспільства.

Культура не є субстанцією матеріальною. Вона також не складається з предметів, людей, форм поведінки або почуттів. Вона, навпаки, означає гармонійне поєднання цих компонентів. Культура – це форми речей, що знаходять своє відображення в голові людини. Культура – це моделі, за якими людина сприймає певні речі, це моделі відношення речей між собою та їх інтерпретація. Саме тому все, що люди роблять або про що говорять, що вони в соціальному плані узгоджують між собою, є продуктом їх культури [3]. До цього слід додати, що культура не є величиною статичною, вона не потребує жодного національного або соціального консенсусу; її не можна також зводити до якоїсь інтернаціоналізованої системи цінностей або до викарбуваної на тілі людини суті [5].

Культура охоплює багато граней і форм вираження, перебігів і розбіжностей. Визначним, насамперед, має бути те, що мова і культура співпадають в комунікації. Комунікація, як особливий вид діяльності людини, опирається на такі її форми, що актуалізуються людьми в їх міжособистісному контакті. Це стосується, насамперед, усієї сфери вербальної, невербальної, паравербальної та виразної комунікації. У своїй життєвій

практиці кожна людина залучається до комунікації, використовуючи при цьому такі істотні можливості вираження, як власна мова, а також жестикуляція, одяг, хода, спосіб використання приміщення та ін.

Поняття комунікації повинно сприйматися насамперед як діалог: в ньому беруть участь, принаймні, двоє людей, кожна комунікація є соціально зумовленою. Таким чином, питання міжкультурної комунікації тісно пов'язані з проблемами соціо- і прагмалінгвістики, в межах викладання іноземних мов це стосується таких аспектів, як країнознавство, теорія та практика перекладу, ряду лінгвістичних дисциплін[4].

Поняття міжкультурної комунікації отримало в останній час особливе поширення як в мовному так і філософському просторі. І зарубіжні, і українські дослідників простежують певну ідентичність у тлумаченні самого явища, а саме:

- існують різні, відмінні одна від одної культури;
- культура і комунікація стоять у тісному взаємозв'язку;
- учасники комунікації є завжди носіями певної культури;
- елементи культуральності знаходять свої відображення у комунікації;
- схожі культури полегшують комунікацію, різні – ускладнюють її;
- причетність до певної культури припускає специфічність комунікації [3].

Колиносії різних культур вступають у комунікацію є цілком вірогідною поява певних проблем, що від початку пов'язані з приналежністю учасників комунікації до різних культур. Проблемами такого роду можуть бути труднощі в порозумінні, нерозуміння, створення окремих упереджень, а у подальшому – відмежування, скривдженість або психічна чи соціальна ізоляція.

Міжкультурна комунікація є такою комунікацією людей, при якій, наприклад, способи комунікації або функції мовних подій не є ідентичними, але є відмінності в їх реалізації та інтерпретації в певних ситуаціях, таких як, наприклад, прихід в чужий дім, прояв поваги до старших за віком, замовлення напоїв, поводження в місцях спільного користування і т.ін.

Реалізуючи концепцію міжкультурної комунікації, можна допомогти людині подолати межі власної культурної ідентичності, інтегруватися у новий міжкультурний простір і сформуванати нове ставлення до інших культурних груп [3]. Коли носій власної культури сприймає елементи іншої, його самооцінка змінюється від виключно “свого культурного” до інтеркультурного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кость С. П. Міжкультурна комунікація як вияв соціальної взаємодії [Електронний ресурс]/Світлана Петрівна Кость. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Philologia/59572.doc.htm
2. Овсіюк М. О. Міжкультурна комунікація в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / М. О. Овсіюк. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Politologia/63704.doc.htm
3. Осипов П. І. Міжкультурна комунікація: проблеми і перспективи [Електронний ресурс] / П. І. Осипов. – Режим доступу: <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/zbirnuku/7/8.pdf>
4. Тарасов Е.Ф. Межкультурное общение – новая этнология анализа языкового познания/ Евгений Федорович Тарасов. Сб.статей / Отв. ред. Н. В. Уфимцева. – М. : 2000. – 227 с.
5. Українська он-лайн спільнота. Міжкультурна комунікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcommunity.org.ua/2010/06/16/mizhkulturna-komunikatsiya/>

Коваленко Валентина,
кандидат педагогічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

CROSS-CULTURE STUDIES IN TEACHING BUSINESS ENGLISH

The study of foreign languages and their use as a means of international communication is impossible without deep and all-round knowledge of the culture of native speakers, their mentality, national character, way of life, etc.

In teaching English to business students we accomplish their desire to know the language they need for business contacts. Communicating with their foreign counterparts, businessmen

encounter a different type of thinking, which determines decision-making. Thus, to be ready for international cooperation Ukrainian businessmen should be aware of the British mentality.

Dictionaries define the term “mentality” as “person's habitual way of thinking”, «abilities of mind, which characterize an individual and his social class”, “mode or way of thought”.

Many features of the British mentality are described in R. Millrood's article, where he highlights three major mentality components: knowledge, attitude and behavior.

In our research we describe three mentality components: mentality set, perception and expression.

Mentality set is the subconscious readiness of an individual to behave or expect someone to behave according to certain socially accepted stereotypes. After psychological experiments, surveys, observations and talks with English students from the University of Northumbria and Manchester University, for British mentality we point out mentality sets: individualism and independence, egalitarianism, optimism of future orientation, informality, personal space, competition, practicality.

These mentality sets subconsciously play a pivotal role in the individual perception and expression. However, as a rule, mentality set will have its vivid layout in one of the elements, either expression or perception. Let's look at the way mentality sets work, comparing Ukrainian and British people. Samples and conclusions do not mean that all British people are like that, but they show the tendency.

We see expression as role-play and self-expression. Under perception we mean comprehension of the environment and outlook formation. The main mentality set impact on perception is that Englishmen expect the behavior of representatives from other cultures to equate to theirs.

1) Individualism and independence. People are seen as independent personalities with individual needs and the right to private information. And illustrating individualism we can give many examples. When in the U.K. we should avoid figures, talking to people about their income, bank interest, insurance rates, credit lines, etc. It may seem as a personal offence, and an adequate reply would be: “It's rather personal!” and “Mind your own business!” Bearing in

mind the “individualism” set, Englishmen see people as individuals who accomplish goals themselves. They regard “self-made men” with great respect. Idol making is also an illustration of individualism. Englishwomen normally name them: “I want to have a husband like Bred Pitt”, whereas Ukrainian women generalize: “I want to marry a handsome, blond-haired guy with broad shoulders, blue eyes”.

2) Egalitarianism. People have equal opportunities to reach their goals. It is closely connected with individualism. Englishmen try to accomplish their goals themselves. That is quite common that businessmen’s children start their own businesses independent from their parents. As a result of the struggle for equal rights, representatives of various minorities are treated equally. Talks with Englishmen prove that accomplishments depend only on person's abilities. Many Ukrainians disagree and find possible failure reasons in fate.

3) Optimism and future orientation. Englishmen believe that it doesn’t matter what happened in the past or what is happening at present, the future will be happier and better. Taking about the plans for the future an average British student will say: “After I get my B.Sc., I’ll do a graduate course and in two years I’ll get a M.Sc. Then I’ll find a well-paid job, buy a house, get married, etc.” Comparing with Ukrainian students, who do not know what they will do after they get their diplomas, English people are more confident in the future. Englishmen perceive the future as something positive, happier and better than today. The majority of Ukrainians have expectations of uncertainty in the life to come.

4) Informality. In everyday life people show a casual, egalitarian attitude towards each other. It is a striking and vivid mentality set. Englishmen often smile in the streets, can easily start a conversation with a stranger, and address each other by first names. In Britain people look at each other from an informal point of view (except official meetings), which makes them perceive Ukrainians as rude, since we do not smile or say “Hi” in the streets.

5) Personal space. Englishmen are particular about the physical distance between each other. It is very important to know in business contacts. They do not normally stand or sit close to each other; college students do not shake hands, like they do in Ukraine. Personal space

issues resulted in society rules: in British buses only seven people are permitted to stand. If there are more, passengers will not be allowed to get on a bus. A bus attendant would say: "Sorry! Full up!" Obviously, unsuspecting Ukrainians with their different social habits may cause cross-cultural misinterpretations.

6) Competition. In the British mentality competition is a good motivation for enterprise. Business interaction with Englishmen vividly shows that they compete, rather than cooperate. This can easily be observed when "colleagues" try to find each other's faults and drawbacks so as to use them when the appropriate time comes. They consider it as a good motivation for better work. In Ukraine (like in other post-Soviet countries) people used to have group projects, common ideas and interests. On the contrary, Englishmen look at each other as rivals.

Once, being a University student, I witnessed an unusual scene for us. Our group of students had a class with a British teacher of English, who came to Ukraine. We did our best in answering her questions and telling what we knew about Britain. However, one student was not prepared for the class and had hesitations what to say. We tried to prompt her all we knew in low voices.

The British teacher was really taken aback by our behaviour. She said in a surprised voice, "What are you doing! You ate the piece of her bread!" According to British mentality, we prevented the student from answering quickly and correctly, so she could not get the teacher's praise for the right answer.

7) Practicality. Englishmen are seen as very efficient in decision-making. Some Englishmen are characterized as punctual people, who do not waste a single minute or penny. They usually seek for cheaper prices and discounts. Our Ukrainian students while shopping in London were buying souvenirs emotionally, thinking about their relatives and friends, instead of the price differences.

In conclusion, as the examples show, British mentality characteristics are: individualism, optimism, informality, competition, practicality, whereas Ukrainians are formal, co-operative, emotional in decision making, pessimistic and uncertain about the future and collective. The importance of studying mentality differences has practical implications. Ukrainian businessmen, by

being aware of mentality differences, could avoid numerous cross- and sub-cross conflicts, which will be a good grounding for further global cooperation.

REFERENCES

1. Сафонова ВВ. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам. — М.: Высш. школа, 1991.
2. Р.П. Мильруд. Порог ментальности российских и английских студентов при соприкосновении культур// Иностранные языки в школе, № 4, 1997.
3. Ellis M. and Gohnson C. Teaching BusinessEnglish. – Oxford University Press. – 1994. – 234 p.
4. Longman Dictionary of Contemporary English. N.Y: Longman, 1992.

Масовець Олена,
студентка,

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Мартинюк Алла,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

КОМПЛЕКС ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Економічні і соціально-культурні зміни які відбуваються сучасному світі сприяють зростанню міжкультурної комунікації, розширенню співпраці в міжнародних освітніх проектах, утворенню професійних контактів між представниками різних культур. Все це вимагає від фахівця професійної компетентності, невід'ємними показниками якої є вільне володіння іноземною мовою і нормами міжкультурного спілкування. У зв'язку з цим під час навчання іноземної мови пріоритетного значення набуває проблема підготовки студентів до міжкультурної комунікації як важлива умова для їх інтегрування в полікультурне суспільство.

Педагогічні основи проблеми міжкультурної комунікації були закладені в працях засновників наукової педагогіки, які розглядали розвиваюче, виховне значення мови і культури при формуванні особистості, а також вказали на необхідність дотримання принципу культуровідповідності в вихованні та

освітньому процесі (Я. Коменський, А. Дистервег, І. Песталоцці, К. Д. Ушинський та ін.).

Останнім часом розвиток міжкультурної комунікації та компетенції є міждисциплінарною проблемою. У мовознавстві вона досліджується з точки зору виявлення одиниць, що відображають національно-культурну специфіку мови, проблем вербальної і невербальної комунікації при діалозі культур, мовної інтерференції (Н. Л. Шамне, І. Е. Ключанов, Х. Глосс, В. Х. Гудінаф). Психологія розглядає особливості психологічного розвитку індивідів, що належать до різних культур (Л. Леві-Брюль, І. І. Райхман, А. Томас). Педагогіка досліджує питання розвитку загальної інтелектуальної компетенції учнів, іншомовної компетенції студентів (Г. І. Железовська, І. А. Мегалова, Л. Б. Якушкіна). Проте, так було не завжди. Спочатку міжкультурна комунікація вирішувала лише практичні, побутові завдання:

- вирішення міжетнічних та міжрасових конфліктів, що в Америці 1960-х років було вкрай актуально в зв'язку з активізацією руху за громадянські права;

- підготовка американських громадян до ефективної зарубіжної діяльності;

- допомога іноземним стажистам і студентам в CLQA адаптації [1].

Міжкультурна комунікація складна за структурою, це особлива модель, у якій національно-культурні особливості співрозмовників проявляються через вербальні елементи (лексичні одиниці, граматичні структури, мовні акти); невербальні елементи (жести, дистанцію і т.д.); стратегію спілкування (початок розмови, закінчення розмови, вираз думки, сумніви і т.д.).

Процес підготовки студентів до міжкультурної комунікації розглядається як послідовна і безперервна зміна етапів навчання міжкультурної взаємодії, в ході яких студенти оволодівають знаннями і вміннями. Для формування когнітивної бази міжкультурної комунікації виділена сукупність знань, що сприяють розвитку у студентів цілісного уявлення про культуру країни мови, що вивчається: культурно-мовні знання (реалії, фразеологізми, граматичні структури і т.д.), процедурні знання

(правила спілкування, етикету), етнокультурні знання (традиції, свята, особливості національного характеру), історико-культурні знання (про країну, її історію).

В ході міжособистісної взаємодії у студентів формуються вміння міжкультурної комунікації. Вміння являють собою усвідомлені дії, що базуються на теоретичній та практичній підготовці студентів, які характеризуються співвідношенням загальних і специфічних умінь.

Щоб виглядати цілісно і структуровано система міжкультурної комунікації складається з певних компонентів, розглянемо їх [2].

Мотиваційно-цільовий компонент: – ставлення до пізнання культури, мотивація при вивченні іноземної мови; – сукупність цілей з підготовки студентів до міжкультурної комунікації.

Змістовний компонент: – міжкультурні знання (культурно-мовні, процедурні, етнокультурні, історико-культурні); – культурні цінності (ставлення до часу, до простору, спілкування, особистої свободи індивіда).

Організаційно-процесуальний компонент: – принципи навчання (діалог культур; культурознавча обумовленість навчання; етнографічність, особистісно-діяльнісна спрямованість); – методи навчання (проблемно-пошукові, дискусійні, дослідні та ін.); – форми занять (рефлексивна бесіда, рольові ігри, культурознавчо-орієнтовані дискусії та ін.); – засоби навчання (навчально-методичний комплект, аудіо- та відеоматеріали, література, комп'ютерні мовні програми).

Оціночно-результативний компонент: – критерії (мовно-культурній, культурно-інформаційний, мовної, посередницький, оцінний); – рівні підготовки студентів до міжкультурної комунікації (творчий, конструктивний, репродуктивний).

Особливе місце у формуванні інформаційної культури майбутнього спеціаліста відводиться педагогічним умовам, які позитивно впливають на професійний рівень та самореалізацію, сприяють їх різносторонньому розвитку. Розглянемо декілька педагогічних умов [3].

1. Організація освітнього процесу на основі положень концепції «діалогу культур». Діалог культур – це проникнення в

систему цінностей іншої культури, подолання сформованих неправильних стереотипів, збереження і пізнання самобутнього, зіставлення з власною культурою, що веде до взаємозбагаченню обох культур, посідання ними рівнозначних позицій в світовому культурному просторі.

В умовах діалогу культур людина повинна вміти: – інтерпретувати (пояснювати різні культурні цінності); – долати чуже, долати кордони, що розділяють культури; – дивитися на події та їх учасників не зі своєї точки зору, а з позицій іншої / чужої культури і розуміти внутрішні приховані мотиви подій і вчинків; – змінювати самооцінку в результаті осягнення чужої культури і відмови від стереотипів або ілюзорних уявлень, тобто бути готовим змінюватися самому; – бачити деталі, важливі для розуміння суті явища / культури; – бачити стійке і мінливе в культурі (традиції та інновації в різних сферах життя); – розуміти смішне в чужій культурі; – спираючись на етимологію, бачити взаємозв'язок між словами іноземної мови і тим, що вони означають; – синтезувати і узагальнювати свій особистий досвід у міжкультурному діалозі [4].

Якщо спілкування – механізм освітнього процесу, то діалог культур механізм взаєморозуміння.

2. Створення мовного середовища, що сприяє зануренню студентів в сферу іншомовної культури. Цього можна досягти при використанні різних інтерактивних засобів подачі інформації студентам, наприклад показів відео, прослуховування аудіо-подкастів, перегляді віртуальних турів досліджуваних пам'яток. Головне – це торкнутися уяви учнів.

3. Цілісність професійно-мовної, культурно-мовної та міжкультурної підготовки. Культурознавчо-орієнтованих дискусій, міжкультурних тренінгів, рольових ігор, методів кейс-стаді та ін.

4. Застосування активних форм і методів навчання, що стимулюють розвиток у студентів коректності мови, уявлень про міжкультурної специфіки спілкування, яка покладена в основу змісту навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей.

5. Організація позааудиторної активності студентів за допомогою креативної роботи в студентському дискусійному клубі, проведення зустрічей з носіями мови, участі в святкових і конкурсних заходах. Особливу увагу важливо приділяти позааудиторній роботі, на базі творчої активності студентів, їх участі дискусійних клубах, організації різних заходів на іноземній мові, що сприяє розширенню діапазону застосування іноземної мови, актуалізації знань мовного матеріалу, підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови [5].

Отже, підготовка студентів немовних спеціальностей технічного вузу до міжкультурної комунікації буде успішною, якщо:

- освітній процес спирається на триаду концепції «діалогу культур»: культура - особистість - діалог;

- активне діалогове взаємодія є пріоритетним орієнтиром у створенні мовної середовища;

- в основу змісту навчання іноземної мови студентів немовних факультетів покладена цілісність професійно-мовної, культурно-мовної та міжкультурної підготовки;

- вибір форм і методів навчання орієнтований на їх проблемний, пізнавально-пошуковий, емоційно-поведінковий, культурознавчий характер;

- актуалізація міжкультурних знань здійснюється в процесі позааудиторної діяльності студентів, що підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Hoopes D. S. Intercultural Communication Concepts and the Psychology of Intercultural Experience // Multicultural Education: A Cross Cultural Training Approach / ed. by M. D. Pusch. U. S.: Intercultural Press, Inc., 1980. – P. 10.

2. Волкова, Е.В. Структура межкультурной коммуникативной компетенции (зарубежный и отечественный взгляд) / Е.В.Волкова, Ю.Н.Зиятдинова // Образование и саморазвитие. – 2010.– №6 (22). –С. 84–91.

3. Багдужева А.В. Педагогические условия формирования профессиональной готовности будущих специалистов с использованием информационных технологий (на примере

спеціальностей кадастрового профіля/ А. В.Багдужева; Бурятский гос. ун-т. – Улан-Уде, 2006. – 23 с.

4. Сенченкова Т. Комунікація як чинник діалогу культур/ Тетяна Сенченкова // Держава і суспільство. – С. 379-384.

5. Чекун О. А. Педагогические условия подготовки студентов к межкультурной коммуникации (на примере неязыковых факультетов вуза) [Электронный ресурс] / Чекун О. А. – Режим доступа: URL: <http://www.dslib.net/obw-pedagogika/pedagogicheskie-uslovija-podgotovki-studentov-k-mezhkulturnoj-kommunikacii.html>.

Матрунчик Олександра,

студентка,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Пилипюк Лариса,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ДИСКУСІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ, ВДОСКОНАЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі навчання іноземної мови все більше уваги приділяється формуванню творчих складових мовленнєвої діяльності, а саме: ініціативності, швидкості, спонтанності та ін. У зв'язку з цим, доцільно організовувати спеціальну, методично виправдану роботу з їх розвитку на основі застосування неординарних, дієвих способів і прийомів. Тому, в навчальному процесі на заняттях англійської мови відбувається зміщення акценту з репродуктивних видів діяльності (переклад, переказ, виконання граматичних вправ і т.п.) до продуктивних (вислів студентом власної думки про прочитане, почуте, обговорення, написання есе і творів, виконання курсових робіт.)

Одним з ефективних засобів формування творчих здібностей на заняттях англійської мови є продукування ідей та обмін ними під час інтерактивної мовної взаємодії при вирішенні різного роду проблемних завдань.

Проблема дискусивних вмінь як інструменту вирішення проблемних ситуацій виникає тоді, коли стикаються полярні точки зору на одну і ту ж проблему, в зв'язку з чим, можна говорити про феномен “дискусійна мова” і “дискусивні мовні

вміння”. На заключному етапі навчання англійської мови у студентів дискусію як прийом формування комунікативної компетенції вважаємо ефективним засобом розвитку вміння говоріння іноземною мовою.

Оскільки метою навчання іноземної мови на сучасному етапі є вдосконалення її як в плані автентичного використання мовних засобів в інтерактивній комунікації. Під назву “дискусія” підпадає і обговорення, учасники якого висловлюють, доповнюють та уточнюють відомості, міркування. На відміну від обговорення як обміну думками, дискусією нерідко називають обговорення, суперечку, зіткнення точок зору, позицій, підходів і т.д. Головними особливостями навчальної дискусії є те, що вона являє собою цілеспрямований і впорядкований обмін думками, ідеями, припущеннями заради пошуку істини, причому всі студенти приймають участь в організації цього процесу. Іноді дискусії можуть виникати спонтанно в ході заняття, але зазвичай, вони заздалегідь підготовлені і проходять у вигляді дебатів, де обидві сторони готують і представляють свою точку зору.

Викладач використовує цей прийом для того, щоб допомогти студентам прийти до правильних і необхідних висновків. Темою для обговорення може бути прочитаний текст, загальновідома подія. Дискусія як комунікативний захід крім великої ефективності в навчанні, реальної комунікації допомагає вирішувати завдання з виховання на заняттях з іноземної мови. Бажання зреагувати, аргументувати, сперечатися на тему, що цікавить – це стимул для породження непідготовленої мови. Дискусії можна віднести до найбільш продуктивних видів комунікативних заходів. Уміння дискутувати на іноземній мові передбачає розвинене вміння непідготовленої мови. Основними параметрами непідготовленої мови є: лінгвістична правильність висловлювання; відсутність заданого матеріалу і заданого змісту; вираз власних думок; ситуативно-контекстний характер мови, вміння визначити логічну схему висловлювання; наявність високого рівня розвитку мовленнєвих механізмів; мовна творчість; природний темп і т.д.

Педагогічна цінність дискусії зростає, якщо крім предметного змісту спеціально осмислюється і сам процес обговорення.

Найпростіший варіант аналізу пов'язаний зі спільним обговоренням такого кола питань:

- Чи виконала групова дискусія намічені завдання?
- У яких стосунках ми не досягли успіху?
- Чи відхилилися ми від теми?
- Чи брав кожен участь в обговоренні?
- Чи були випадки монополізації обговорення?

Для навчання діалогічного мовлення як репродуктивних і репродуктивно-продуктивних вправ можуть бути рекомендовані вправи на відтворення діалогів-зразків, підстановці реплік діалогу, конструюванні діалогів із заданих реплік (ключових слів), в питаннях або відповідних репліках, інсценуванні діалогів, завершення діалогу і т.д.

Ефективність і дієвість, так само як і результативність дискусії однаково значущі як для студентів, так і для викладача. Тому дуже важливим є фактор залучення якомога більшої кількості учасників групи в обговорення проблем, оскільки дискусія, як правило, представляє якусь нову інформацію, за сприйняттям і переробкою якої впливає виникнення різних точок зору у студентів, що, природно, стимулює їх мовну активність. Залучити кожного в дискусію досить складно. Далеко не кожен зможе сказати що-небудь незвичайне або нове, але кожен може уважно слухати і висловити свою згоду або незгоду з тим, що було сказано до нього.

При організації дискусій в аудиторії можна запропонувати студентам тримати якийсь предмет в руках і передавати його тому, хто повинен говорити наступним. Це теж своєрідна гра, яка привчає висловлюватися всіх тому, що за її умовами можна передати предмет нічого не сказавши. Найбільш легкий прийом організувати дискусію в аудиторії – це залучити студентів до обговорення будь-якого списку предметів, явищ, рис характеру, які слід розташовувати в порядку зростання (спадання) відповідно до ступеню їх важливості.

Темою для обговорення може бути: - ступінь престижності професій у сучасному світі; - ступінь важливості обмеженого набору предметів; - ступінь корисності об'єктів. Роботу необхідно побудувати таким чином: - кожен студент протягом обмеженого

періоду часу обмірковує і приймає рішення сам; - в парах студенти показують один одному свої варіанти і обмінюються думками; - групове обговорення.

Багато дискусій можуть бути стимулом для подальшої письмової або усної роботи, наприклад, написання есе або складання діалогу. Нескладно організувати дискусію з прочитаного тексту або газетної замітки, якщо її тематика вдало підібрана і цікава студентам. Звідси, стратегічно важливе завдання полягає у виборі єдиної для всіх учасників актуальної і цікавої для всіх теми дискусії.

Стимулюючим мовним посилом в навчальній дискусії повинен бути проблемний аспект, або ряд аспектів теми для обговорення, яка виникла або була запропонована. В цьому випадку, тема представляє певну мету, на якій фокусується дискусія в навчальній аудиторії. При цьому завдання повинно полягати не в тому, про що говорити, а чому необхідно говорити про це. Не менш важливою є особистісна значущість теми для студентів: чим вона вища, тим вища мотивація студентів до вираження своєї думки, а отже, до продукування власного висловлювання англійською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанський Ю. К. Оптимізація процесу навчання – М., 1977 – 138
2. Гез Н. І., Ляховицький М. В., Миролюбов А. А. Методика навчання іноземним мовам. – М.: Вища школа, 1982. – 373с.

Рогова Ольга,

учитель української мови та літератури

Рокнівський НВК

Княгининівської сільської ради

ТЕХНОЛОГІЯ УРОКУ-ЕКСКУРСІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ МОРФОЛОГІЇ

Уроки-екскурсії мають великий виховний вплив на дітей. Сприймання краси природи, до якого їх постійно спонукають, відчуття гармонії, її доцільності, на якій зосереджується їхня увага, сприяють розвитку естетичних почуттів, позитивних емоцій, доброти, дбайливого ставлення до всього живого. У відносно невимушених обставинах школярі

вчатися [спілкуватись](#) між собою під час виконання спільних завдань, поводитися один із одним та з навколишнім світом.

Під час екскурсії учні мають можливість взаємодіяти в різних обставинах та формах, вони можуть отримати більш цілісну та інтегровану картину теми, ніж це можливо зробити в обмежених стінах школи. Інтегрований досвід, особливо поєднаний з інтерактивними видами учнівської діяльності, сприяє розвитку компетентностей, необхідних для успіху в 21-ому сторіччі.

Кінцева мета будь-яких освітніх процесів – це успішна інтеграція особистості в суспільство, всі спроби надати учням можливості скористатися, зрозуміти та усвідомлено діяти в реальному світі нами, учителями, повинні заохочуватися й використовуватися.

Екскурсії сприяють:

- розвитку пізнавальних здібностей учнів, уваги, спостережливості, мислення, моторики, творчої уяви;
- вихованню таких якостей особистості, як уважність, спостережливість;
- кмітливість, інтерес та любов до природи, вміння бачити і розуміти прекрасне;
- виробленню навичок самостійної роботи тощо.

Мета екскурсії, організованої у процесі вивчення теми, – сприяти частковій перевірці рівня засвоєння знань по темі, накопичення фактичного матеріалу для її подальшого вивчення.

Такі уроки дозволяють учителям встановити більш дієвий та безпосередній зв'язок навчання з життям, учити використовувати набуті знання на практиці.

Для того, щоб екскурсія досягла успіху, вона повинна бути ретельно підготовлена і методично правильно спланована та проведена.

Чинники та умови, які визначають доцільність проведення уроку в музеї:

- наявність теми шкільного курсу, яка визначить порядок роботи з музейними об'єктами;
- тісний зв'язок з навчанням до проведення уроку в музеї та після нього;
- первинність зорових вражень, безпосередній огляд об'єктів;

- великий освітній потенціал музейних ресурсів;
- забезпечення сприйняття цілісної природи знань та бачення взаємодій різноманітних складових життя;
- можливість розв'язання розвивальних задач;
- можливість емоційного сприйняття об'єктів, знайомство з новими, іноді несподіваними властивостями об'єктів.

З особистого досвіду є приклад вивчення морфології під час екскурсії в Музей історії сільського господарства Волині – скансен. Найголовніше в уроці – єдність форми і змісту, реалізація цілей і завдань.

1. Визначаємо тему уроку. Ми зупинилися на такому типі уроку як урок застосування знань, умінь і навичок. Це база, на якій будуватиметься показ і розповідь, а також буде визначатися структура уроку в музеї. Тема має відповідати навчальній програмі з предмету, що буде сприяти кращому засвоєнню змісту. Наприклад, «Іменники загальні й власні», «Іменники конкретні й абстрактні», «Рід іменників», «Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні», «Ступені порівняння прикметників», тощо. Об'єктами, через які розкриваються ці теми, є музейні предмети, а враховуючи, що скансен – це музей просто неба і містить в собі архітектурні споруди минувшини, це зробити буде надзвичайно легко.

2. Визначаємо мету уроку, щоб домогтися міцного засвоєння знань, формування практичних умінь і навичок з конкретного навчального матеріалу; сприяємо формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості кожного школяра, вихованню колективу класу; розвиваємо мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність і самостійність учнів; прищеплюємо повагу до національних надбань рідного краю, їх зберігання і популяризацію. Тут ми й пояснюємо мету нашого уроку.

3. Визначаємо завдання уроку: навчальні та виховні.

4. Визначаємо музейні об'єкти, які будуть нести основний інформаційний і навчальний зміст. Об'єктами, через які досягаються цілі, є музейні предмети, а враховуючи, що скансен – це музей просто неба і містить в собі архітектурні споруди минувшини, це робити буде надзвичайно легко. Заздалегідь

вчитель повинен відвідати музей, щоб визначити, які музейні предмети чи певна територія будуть демонстраційними.

Слід пам'ятати, що на уроці в музеї через активізацію сприйняття наочності краще засвоюється навчальний матеріал. Демонструються музейні об'єкти, щоб краще запам'ятати тему. Для прикладу візьмемо тему «Застарілі слова», учням легше розрізнити і запам'ятати історизми, коли вони їх побачать на власні очі і торкаються до них (намітка, очіпок, барильце, тин, стріха, тік). Або ж при вивченні теми «Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні». Ідучи по музею, школярі можуть творити ступені порівняння якісних прикметників (теплий день – найтепліший день, гарний вишиваний рушник – найгарніший вишиваний рушник); відносні прикметники (дерев'яний млин, солом'яна стріха, глиняна підлога) тощо.

Показ і дослідження на уроці в музеї повинні переважати над розповіддю. Але має бути не проста демонстрація, а максимально наочний аналіз зорової інформації, де є можливим віднайти ті якості об'єкта, які є непомітними з першого погляду на предмет і через які найкраще засвоюється відповідна тема уроку. Наприклад, іменник скриня (заст. кухро) – це один з елементів меблів, де зберігали одяг, полотно тощо: загальна назва, конкретне значення; переносна лава (заст. ослінчик) – елемент меблів для сидіння: загальна назва, конкретне значення.

Необхідною умовою ефективності музейного уроку – це організація дослідження та презентація за результатами дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ

1. Хуторський О. Інноваційна практика навчання // Журнал “Відкритий урок: розробки, технології, досвід”. – № 1/2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/1200/>

2. Кошманова Т. Досконалість системи педагогічної освіти: нові виклики і пропозиції // Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи: в 3-х т. / За ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмидта. – Львів: Видавництво Львівського університету, 2013. – Т. 1. – С. 346-356.

3. Використання ресурсного потенціалу музейної педагогіки як інноваційної технології на уроках словесності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kotiha.ucoz.ua/publ>

4. Нова українська школа. Концептуальні засади середньої школи у 2016-2019р.р.// Офіційний сайт МОН України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>

Поліщук Ірина,

магістрантка,

Науковий керівник – к. психол. н., доцент Губіна Алла,

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розширення меж економічних, політичних та культурних зв'язків між державами розглядає питання про культурні відмінності та культурну самотність різних народів. Зі збільшенням міжкультурних та міждержавних відносин постає питання про конструктивний культурний діалог, зростає роль та значення визначення культурних особливостей народів, повага до них та знаходження «спільної мови». Отже, звернення до міжкультурної комунікації як доміантної реалії сучасного світу є досить актуальною проблемою сьогодення.

Вивченню міжкультурної комунікації особливого значення надано в працях у сфері філософії, культурології, етнології, соціології, лінгвістики таких науковців, як Е. Холл, М. Арутюнова, В. Антонов, А. Вежбицька, Ю. Бромлей, Г. Гачев, Т. Дейк, Л. Уайт, О. Пелипенко, Б. Успенський та інші. Дослідження цих учених сприяють розумінню цілісності і комплексності проблем міжкультурної комунікації і взаємозв'язку мовних і соціокультурних явищ.

Міжкультурна комунікація — це комунікація між представниками окремих культур, коли один учасник виявляє культурну різницю іншого. Говорячи про проблеми міжкультурної комунікації в професійному спілкуванні, можемо

увявити собі те, що це може мати відношення до різних видів і форм взаємодії. Але кожна взаємодія пов'язана з різними питаннями та проблемами. Отже, чим активніше розвивається людська культура, тим складніші та різноманітніші проблеми, пов'язані з нею. Існує загальна тенденція до збідніння та спрощення домінуючих світових культур Європи, Азії, Америки та України в даний час [1].

Засоби масової інформації, різні види комунікації, економічна криза, нескінченні війни за ресурси та природні катаклізми призвели до збільшення міжкультурної взаємодії. Міжкультурна комунікація важлива в сфері торгівлі та бізнесу. XXI століття стало особливим періодом для засобів масової інформації, адже, саме засоби масової інформації все більше орієнтовані на пропаганду в середині населення, закликаючи їх поклонятися культу грошей та вести аморальний та бездуховний спосіб життя [2].

Важливо, тим не менш, крім ясності та міжкультурного балансу зберегти простір для винахідливості і творчості. На перше місце можна поставити такі проблеми, як:

– Проблема міграції. Кордон між культурами та націями стає більш розмитим, та в даний час, ми не можемо сказати точно про свій наступний крок. Ще важче стає контролювати широкий вплив культур або їх поширення в світовій спільноті.

Проблема нерозуміння. Незважаючи на різну міжкультурну подібність, неправильне застосування та заміни основних понять призводить до частих дрібних конфліктів між різними культурними групами: етнічними, віковими, релігійними, субкультурними, консервативними та інноваційними.

Проблеми міжкультурного менеджменту. З цього боку ми можемо говорити про цінності та стратегії в управлінні, де важливий кожен аспект, хоча їх різноманітність зростає. Що нам потрібно прямо зараз: скорочення та контроль або широке поширення, баланс або певний тренд? Всі ці питання важливі та спрямовані на вирішення цієї проблеми, пов'язаної з вірною організацією міжкультурного менеджменту.

У вітчизняній науці та системі освіти ініціаторами вивчення МКК стали викладачі іноземних мов, які першими усвідомили, що для ефективного спілкування з представниками інших культур недостатньо тільки одного володіння іноземною мовою. Різноманітна практика спілкування з іноземцями довела, що навіть глибокі знання іноземної мови не виключають нерозуміння і конфліктів з його носіями. Сьогодні стало очевидним, що успішні контакти з представниками інших культур неможливі без знання особливостей цих культур і практичних навичок в міжкультурному спілкуванні [3].

З цієї причини в ряді українських ЗВО в навчальні плани була включена нова навчальна дисципліна - «Міжкультурна комунікація». Це було зроблено з метою підготовки студентів до ефективних міжкультурних контактів нарівні повсякденного міжособистісного спілкування. Для цього знання іноземної мови має бути доповнене знанням особливостей культури, природи міжкультурного нерозуміння, наявністю практичних навичок і умінь в поведінці, які в сукупності дозволяють вільно розуміти представників інших культур. В даний час МКК тільки починає затверджуватися у вітчизняній науці і українських навчальних закладах в якості самостійного наукового напрямку і навчальної дисципліни. Слід зазначити, що інтерес до проблем МКК у вітчизняній науці надзвичайно високий, оскільки перед кожним українцем проблеми міжкультурної взаємодії встають практично щодня [4].

Отже, міжкультурна комунікація вимагає осмислення, оновлення та творчого підходу з боку індивідів сучасного суспільства. Для вирішення цих важливих проблем ми повинні знати, як людська культура змінюється під впливом глобалізації та її особливості. Які ключові заходи для досягнення цієї важкої мети мають наші освітні системи, які повинні забезпечувати нам достатній фонд знань, інформації та інтелектуальних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Едвард Холл – великий дедушка НЛП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.timesaver.ru/articles> 2.

2. Захарчук Н. В. Проблема культури та міжкультурної комунікації у філософо-соціологічному аспекті / Н. В. Захарчук // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Педагогіка. – К. : Персонал. – 2008. – № 3. – С. 174 – 178.

3. Захарова Г. В. Формирование готовности к межкультурной коммуникации у студентов вуза / Галина Викторовна Захарова: дис...канд. пед. наук: 13.00.01. – Общая педагогика, история педагогики и образования. – Нижний Новгород, 2009. – 164 с

4. Лазаревич А. А. Коммуникативно-диалогические основы преодоления социальной деструктивности / А. А. Лазаревич // Філософія спілкування. – 2010. – № 3. – С. 56 – 62.

Радчук Дмитро,
студент,

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Шкляєва Наталя,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

КЛАСИФІКАЦІЯ ОБРАЗІВ У РОМАНІ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «ДИВО»

Центром подій, що розгортаються в романі в XI та XX століттях, є реальний образ Софії Київської – дивовижні пам'ятки архітектури часів князювання Ярослава Мудрого, збудованої за художньою версією П.Загребельного, талановитим майстром Сивооком, - незвичайне диво, що «ніколи не кінчається й не переводиться», яке однаково належить як XI століттю, так і XX [2;12]. Великою мірою собор є символічним образом. Софія як художній символ і як історична пам'ятка, сконцентрували в собі весь волелюбний, сильний дух народу, його невмирущість та нескореність.

Отже, як бачимо, життєву канву будь-якої епохи становлять люди. Розуміємо, життя є боротьба між творцями та руйнівником. Етичним та естетичним мірилом кожного народу є створені і збережені ним пам'ятком культури.

Своєрідність творення образів П.Загребельного є те, що він не зосереджується на формуванні характеру людини XI ст.. у с'ї. Це цілком виправдано, бо людина середньовіччя не була

соціально захищеною. Багато людей з різних причин гинули, тому кожен як міг, так і рятувався.

Тому найріднішою людиною для Сивоока був дід Родим, майстер різьби по дереву.

Звичайно, потяг до краси, розуміння її передалось Сивооку від діда. Крок за кроком П.Загребельний зображення формування юнака як митця.

Крім мистецтва, Сивоока мало обходить світ. Він не прагне створити сімейне вогнище. Хіба, що проявляє велике милосердя до дівчини, привезеної з південних країв для якої став усім світом. Але її П.Загребельний забрав з його життя [3;45].

Сивоок витворив свій світ, окремішній, великий, у духовному пориві. Він відійшов від життя світського навіть тоді, коли покинув монастир.

П.Загребельний зосереджує увагу на внутрішньому житті Сивоока, ніби хоче простежити, якою має бути людина-творець, щоб перемагати. Письменник зображує людину вродливу, працювиту, зосереджену, добру, довірливу, навчену життєвим досвідом, захищати себе.

Як не дивно, але князеві Ярославу Мудрому відведена не перша роль у романі. Письменник акцентує увагу на формуванні його як мудрого правителя. Прикований з дитинства до ліжка, він не знав дитячих розваг. Відразу брав мудрість з вуст учителів. Доля Ярослава – доля державного мужа, де власне «Я» підпорядковане потребам держави. Тому його особисті почуття і прагнення всихають, не досягнувши розвитку.

Часто бував жорстокий поза власною волею, ненавидів себе за генетичну спадковість: у старшому віці спостеріг за собою біологічні вади, за які дитиною засуджував свого батька, князя Володимира.

Бачимо його як люблячого батька, дбайливого чоловіка, однак це штрихи до його характеру. Сам же князь – це державотворець, дбайливий генератор ідей, який єднає навколо себе творців культури: зодчих, літописців [1;33].

У циклі романів про Київську Русь П. Загребельному вдалося показати епоху, описавши нетипові персонажі, відтворити психологію різних соціальних типів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. - К., 2003. - 2016.
2. Загребельний Павло Архипович // Митці України : Енциклопедичний довідник / упоряд. : М. Г. Лабінський, В. С. Мурза ; за ред. А. В. Кудрицького. — К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1992. — С. 255.
3. Загребельний Павло Архипович // Мистецтво України: Біографічний довідник/ упоряд.: А. В.Кудрицький, М. Г. Лабінський; за ред. А. В. Кудрицького. К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. - С. 250.
4. УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія. - К., 1999.- С.510.

Семенюк Анастасія,
студентка,

Науковий керівник – к. пед.н., доцент Мартинюк Алла,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сучасну людину неможливо уявити поза межами суспільства і саме перебування у ньому викликає необхідність у комунікації з іншими індивідами. Зі збільшенням міждержавних та міжкультурних відносин з особливою гостротою постає питання про конструктивну міжкультурну взаємодію, зростає значення та роль уміння знаходити «спільну мову». Тому звернення до міжкультурної комунікації як домінантної реалії сучасного світу є досить актуальною проблемою сьогодення.

Мета даної публікації – дослідження виникнення міжкультурної комунікації, аналіз соціально-філософських аспектів цієї проблеми у сучасному суспільстві.

Термін «міжнародна комунікація» вперше з'являється у повоєнному світі для вирішення практичних питань, таких як глобалізація економічної діяльності.

Принцип діалогу, що використовується в міжкультурній комунікації, означає пошану і визнання усіх культур. Звідси і

впливає проблема толерантності – людина судить про ідеали, переконання та звичаї інших культур виходячи з власних переконань та переваг однієї культури над іншою. Це, передусім, проблема різних культур та субкультур, тому важливим чинником для її вирішення є міжкультурне розуміння як елемент міжкультурної взаємодії.

При комунікації носіїв різних культур може бути поява різних проблем, таких як труднощі в порозумінні, створення окремих упереджень, а у подальшому - образа та відмежування.

Поняття інтеркультурної комунікації та інтеркультурної трансференції в найбільшій мірі актуалізуються в процесі перекладу. Перекладений текст самотутній не стільки тому, що він складається із мовних знаків, які актуалізують можливості іншої мовної системи, але і тому, що ці мовні одиниці відповідним чином монокультурнопоєднані. Там, де мають місце невідповідності між “вихідною культурою” і “культурою призначення”, перекладач стикається з проблемою: на яку із культур (вихідну чи – призначення) має бути орієнтований його переклад.

У мовному просторі кожної мови репрезентована велика кількість мовних зворотів, ідеом, крилатих виразів, які не мають відповідників в інших мовах і переклад та тлумачення яких вимагає від перекладача широкої лінгвістичної ерудиції, глибоких лінгвокраєзнавчих знань та широкої обізнаності в різних соціально-культурних сферах.

Висновки. Отже, досягнення міжкультурного розуміння та створення результативної міжкультурної комунікації є ідеальною моделлю, до якої повинно прагнути людство щоб якнайкраще адаптуватися до навколишнього світу.

В даній публікації було розглянуто дві найважливіші проблеми міжкультурного розуміння – проблема толерантності та складність дослівного перекладу. І якщо перша ще може мати шляхи вирішення, то з іншою все набагато складніше і це потребує детальнішого вивчення питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захарчук Н. В. Проблема культури та міжкультурної комунікації у філософо-соціологічному аспекті / Н. В. Захарчук // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Педагогіка. – К. : Персонал. – 2008. – № 3. – С. 174 – 178.
2. Соколов В. М. Толерантность: состояние и тенденции / В. М. Соколов // Социологические исследования. – 2003. – № 8. – С. 54 – 63.

Семенюк Олег,

студент,

Науковий керівник – к. пед.н., доцент **Мартинюк Алла,**

Луцький національний технічний університет

(м. Луцьк, Україна)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Вступ. Людина від своєї природи є вкрай складною і суперечливою особою, із великою кількістю власних потреб, задовільнити які вона може тільки шляхом участі у спільній діяльності з іншими людьми. Відповідно, дана обставина передбачає необхідність у комунікації з ними. При спілкуванні у колективі рідною мовою зазвичай не виникає проблем, проте, в наш час, все більших обертів набирає процес міжнародного спілкування. Це піднімає питання відмінності різних народів та передбачає не лише вивчення іноземної мови, але й готовність до міжнародного діалогу, розуміння культури інших народів. Оскільки вміння спілкуватися з людьми, що належать до різних культур є великою перевагою, особливо для майбутнього кар'єрного зростання. Тому звернення до міжкультурної комунікації як однієї з основних реалії сучасного світу є досить актуальною проблемою сьогодення.

Мета статті полягає у всебічному аналізі головних особливостей міжнародної комунікації, визначення актуальних проблем та подальших шляхів їх вирішення. У сучасних умовах спілкування народів набуло не лише глобальний характер, але й вимагає нової спрямованості.

Основний матеріал. Насамперед розглядаючи проблеми міжкультурної комунікації, розглянемо її визначення.

Міжкультурна комунікація – це наука, яка вивчає особливості вербального і не вербального спілкування людей, що належать до різних національних спільнот. Вона досліджує способи уникнення непорозумінь на культурному ґрунті у спілкуванні з іноземцями.

Дослідження міжкультурних відмінностей, усвідомлення необхідності вирішення питань щодо співвідношення культури та комунікації, їх взаємозв'язку та взаємовпливу були представлені філософами ще з античних часів. Однак, розгляд явищ культури та комунікації у їх нерозривному зв'язку здійснюється, зокрема, у працях філософів XVII–XX ст.: Л. Вітгенштайна, Ю. Габермаса, Г. Гадамера, І. Гердера, І. Канта, Ф. Ніцше П. Сорокіна, І. Фіхте, З. Фройда, Ф. Шляєрмахера, О. Шпенглера та ін. [1].

Сам термін «міжкультурна комунікація» був вперше запропонований 1954 р. Д. Трагером і Е. Холлом. Завдяки Е. Холлу міжкультурна комунікація стала не тільки предметом наукових пошуків, але й самостійною навчальною дисципліною в багатьох вузах [2].

Основним ключем до ефективної міжкультурної комунікації є знання. По-перше, дуже важливо, щоб люди розуміли потенційні проблеми міжкультурної комунікації і робили свідомі зусилля для подолання цих проблем. По-друге, важливо припустити, що наші зусилля не завжди будуть успішними і належним чином пристосують свою поведінку. Тому увесь час необхідно прикладати зусиль, вивчати щось нове та аналізувати допущені помилки для подальшого розвитку з метою зменшення конфліктних ситуацій в процесі міжкультурних комунікацій.

Сучасні українські вчені (Донець, Комарницька, Осипов) досліджують проблеми міжкультурного спілкування. На їхню думку, при вступі у комунікацію носіїв різних культур є цілком вірогідною поява певних проблем, що від початку пов'язані з причетністю до різних культур. Проблемами такого характеру можуть бути труднощі у порозумінні, непорозумінні, створенні окремих упереджень, а в подальшому перебігу – спілкування відмежування, скривдженість, психічна ізоляція [3].

Науковці виділяють значну кількість протиріч, що виникають в процесі міжкультурної комунікації. Кожен по-своєму висвітлює

різноманітні проблеми, проте проаналізувавши дані аспекти, їх можна об'єднати у шість груп основних перешкод, що заважають ефективній міжкультурної комунікації.

1. Допущення подібностей. Однією з причин нерозуміння при міжкультурної комунікації стає те, що люди наївно припускають, ніби всі вони однакові або, принаймні, досить схожі для того, щоб легко спілкуватися один з одним. Комунікація - це унікальна людська особливість, яка формується під дією специфічної культури і відповідного суспільства.

2. Мовні відмінності. Коли люди намагаються спілкуватися на мові, яку знають не досконало, вони часто вважають, що слово, фраза або пропозиція мають одне значення. Окрім того, у кожній мові є свої особливості, існує чимало омонімів, значення яких може значно відрізнятись. Наприклад, в українській мові слово «ректор» визначає керівника ВНЗ, в той час як англійське слово «rector» - це глава духовної семінарії, або ж навіть пастор чи священник.

3. Помилкові невербальні інтерпретації. У будь-якій культурі невербальна поведінка становить значну частину комунікативних повідомлень. Але дуже важко повністю розуміти невербальну мову іноземної культури. Неправильна інтерпретація невербальної поведінки може легко привести до конфліктів і непорозумінь.

4. Упередження та стереотипи. Зайва опора на стереотипи може перешкодити нам об'єктивно подивитися на інших людей та знайти підказки, які допоможуть проінтерпретувати інформацію саме в тому ключі, в якому нам мали намір їх передати.

5. Прагнення оцінювати. Культурні цінності також впливають на наші атрибуції щодо інших людей і навколишнього світу. Різні цінності можуть викликати негативні оцінки, які стають ще однією перешкодою на шляху до ефективної міжкультурної комунікації.

6. Підвищена тривога або напруга. Епізоди міжкультурної комунікації часто пов'язані з більшою тривогою і стресом, що, зрозуміло, ускладнює процес.

Знаючи про можливості виникнення даних проблем, ми, можливо, зможемо уникнути їх для ефективного контакту з

представниками інших культур. Уже існує досить багато вчених які вивчали дане питання, і пропонували шляхи вирішення цих проблем. Потрібно лиш дослуховуватися до розумних порад.

Етан Ф. Беккер пропонує три поради для розвитку міжкультурної комунікації: 1. Парафраз. Повторіть те, що кажуть інші, своїми словами, щоб підтвердити своє розуміння. 2. Визначте терміни. Коли настає ваша черга говорити, інвестуйте час у створення спільних визначень термінів. Беручи час авансом, щоб визначити терміни і значення, пізніше заощаджує час і енергію. Будьте терплячими і плануйте додатковий час для цього. 3. Ніколи не припускайте. Не беріть це як належне, що кожен користується термінами так само. Тон голосу може запропонувати розуміння, але це не є доказом того, що ви знаходитесь на одній сторінці. Завжди двічі перевіряйте [4].

Висновок. Отже, міжкультурна комунікація це діалог людей, однією мовою, але з різною реалізацією та формою викладу інформації. Саме тому потрібно вдосконалювати підхід до вивчення іноземних мов, вивчаючи не лише теоретичні правила. Також необхідно вивчати культуру і історії країни, також застосовувати всі знання на практиці.

Досягнути міжкультурного розуміння і ефективної комунікації, є важливою ціллю, до якої повинна іти людина, для адаптації до навколишнього світу. Діалог культур сприятиме їхньому мирному співіснуванню та взаємодією. Можливо, якщо ми усі зможемо розуміти одне одного, тоді прийде кінець безглуздим конфліктам і навіть війнам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ларіна Б. Н. Міжкультурна комунікація й особливості її проявів / Б. Н. Ларіна // Державне управління. – 2013. – № 2 (42). – С. 15–18.
2. Аксьонова В. І. Міжкультурна комунікація як фактор формування глобального інформаційно-комунікативного простору / В. І. Аксьонова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2013. – № 54. – С. 189–201.
3. Захарчук Н. В. Проблема культури та міжкультурної комунікації у філософо-соціологічному аспекті / Н. В. Захарчук // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Педагогіка. – К. : Персонал. – 2008. – № 3. – С. 174 – 178.

Смолярчук Іванна,
магістрантка,
Науковий керівник – к. психол.н., доцент Губіна Алла,
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

На сьогодні існує великий інтерес до вивчення, розвитку та за-стосування у практичній сфері нових галузей наук. Однією з таких наук є міжкультурна комунікація – наука, яка вивчає особливості вербального і невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот [1].

У сучасному суспільстві одночасно існують носії різних мов та різних культур, звичаїв, укладів, тому виникають проблеми та труднощі у міжкультурній комунікації учасників освітнього процесу, адже кожен хоче і розуміти, і водночас бути зрозумілим, спілкуючись нерідною мовою.

Комунікація є чи не найважливішим складником життя людини, адже це не лише обмін інформацією, а й форма людської життєдіяльності.

Американські вчені Ларрі Самовар і Річард Портер у книзі «Комунікація між культурами» («Communication between Cultures») запропонували перше визначення міжкультурної комунікації ще у 1972 році. Згідно з цим визначенням, міжкультурна комунікація - це такий вид комунікації, в якому відправник і одержувач належать до різних культур [2].

Існує безліч визначень поняття «міжкультурна комунікація», проте кожне з них вказує на те, що це складне явище взаємодії декількох представників різних культур, які обмінюються інформацією.

Передумови впровадження мультикультурної освіти в Україні вивчали Л. Гончаренко, Л. Голік, Т. Клищенко, М. Красовицький, В. Кузьменко, Г. Шевченко та ін. Головним чином підходи були спрямовані на виховання у молоді поблажливого ставлення до інших культур та цінностей.

Основною ідеєю міжкультурної освіти є взаємодія різних культурних осередків. Підтвердженням складності цього процесу є численні праці вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: А. Аверинцева, М. Бахтіна, В. Біблера, Ю. Лотмана, М. Шульги, Л. Щерби, М. Бубера, Г. Гадамера та ін.

За вченням М. Шульги, діалог культур – це «така форма і спосіб комунікації двох культур, коли кожна із сторін визнає іншу як рівну, виявляє до неї інтерес, визнає її відмінність, поважає її унікальність і водночас через пізнання і визнання характеристик іншої культури поглиблює уяву про себе, чіткіше усвідомлює себе, свої контури і якості, поглиблює «самоідентичність» [3].

У процесі взаємодії та комунікації носіїв різних культур одночасно з'являються певні проблеми, що пов'язані з існуванням відмінностей між комунікуючими сторонами, які є представниками різних країн та культур.

Труднощі в порозумінні можуть виникати внаслідок різноманітних причин, наприклад таких, як:

- 1) різні мови, якими розмовляють учасники діалогу;
- 2) відмінності в законодавчих нормах, політичній системі, соціальному устрої;
- 3) протилежні системи традицій, норм, історичних реалій;
- 4) різні життєві позиції, соціальний статус та довкілля та ін.

Тому для того, щоб «встигати» за темпом розвитку суспільства та підтримувати спілкування, яке в процесі глобалізації набуває нових форм, необхідно вивчати іноземні мови та досліджувати культури різноманітних країн, зберігаючи та збагачуючи при цьому власну національну культуру.

Важливим чинником порозуміння є не тільки знання мови, а й того, що вкладає в неї Ваш співрозмовник.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. – К., 2012.– 288с.
2. Samovar L. A. Communication between cultures / Samovar L. A., Porter R. E., McDaniel E. R. – Wadsworth: Cengage Learning, 2010.– 411 p.
3. Шульга М. О. Формула злагоди – діалог культур // Віче. – 1997. – № 1. – С. 32 – 37.

Фарина Альона,
кандидат історичних наук,
Ковальчук Ірина,
кандидат філософських наук, доцент,
Луцький педагогічний коледж
(м.Луцьк, Україна)

ТОЛЕРАНТНИЙ СВІТОГЛЯД СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР МІЖЕТНІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Видається важливим, що перед закладами освіти України стоїть завдання не лише у формуванні майбутнього фахівця, який володіє глибокими професійними знаннями і вміннями. Йдеться також про орієнтацію освітнього процесу на утвердження загальнолюдських цінностей в умовах полікультурного суспільства України, формування толерантної особистості, здатної налагоджувати конструктивну роботу. Сучасне студентство, як майбутня інтелектуальна еліта країни, має стати активним провідником ідей толерантності, гарантуючи цим стабільний розвиток усього суспільства.

Тематика толерантності вкрай актуальна, адже пов'язана з особливостями сучасного світу, а саме – глобалізацією, міграціями, інтенсифікацією міжкультурного спілкування. У Декларації принципів толерантності, яка була прийнята 16 листопада 1995 р. на XXVIII сесії Генеральної конференції держав-членів ЮНЕСКО зафіксовано наступне: «Толерантність, як ніколи раніше, важлива в сучасному світі. Ми живемо у вік глобалізації економіки та все більшої мобільності, швидкого розвитку комунікації, інтеграції та взаємозалежності, у вік урбанізації і перетворення соціальних структур. Толерантність необхідна у відносинах як між окремими людьми, так і на рівні сім'ї і суспільства. У школах і університетах, у рамках неформальної освіти, дома і на роботі варто зміцнювати дух толерантності і формувати відносини відкритості, уваги один до одного та солідарності» [1: 177]. Звертаємо увагу: рік ухвалення Декларації – 1995-й, нині ж – 2019-й, відповідно – актуальність постулатів, висловлених у ній, посилилась у надцять разів.

Варто визнати, сучасне суспільство характеризується труднощами самоідентифікації особистості, культурною інтеграцією, поширенням ксенофобії, соціальної відчуженості, міжнаціональних конфліктів, релігійної напруженості. Зважаючи на це, завданням освіти є сприяння зміцненню демократичного суспільства на засадах взаємоповаги та взаєморозуміння. Питання актуалізується й тому, що за дослідженнями А. Горянської, толерантність як світоглядна цінність і моральна якість виринає саме в юнацькому віці [2: 25].

На теренах України проживали й проживають представники різних національностей із властивою їм специфікою духовно-звичаєвого життя. В результаті соціальних, економічних, культурних контактів вони запозичили одне в одного окремі елементи, які стали таким чином спільними для більшості етнічних груп, водночас, зберігши свою ідентичність. Як наслідок цих взаємин – кристалізувалися сталі соціальні уявлення про людей, залежно від етнічних, конфесійних, світоглядних відмінностей, що неминуче породило стереотипи.

Зважаючи на це, саме політика в галузі освіти повинна сприяти зміцненню терпимості і впевненості у відносинах між етнічними, соціальними, культурними, релігійними, мовними, навіть трудовими групами.

Солідаризуємось із думкою дослідниці І. Сінельник, що виховання толерантності студентів дієве лише тоді, коли здійснюється поступово, день у день, і пронизує всі сфери і види діяльності тих, хто навчається. Освіта є саме тим соціальним інститутом, у межах якого може формуватися толерантна свідомість і поведінка студентів як через систему виховної роботи, так і через зміст освіти, за допомогою програм, підручників, різних форм організації навчання, які б допомагали розвивати у студентів практичні навички толерантної взаємодії [3].

Припускаємо, що найбільше уваги приділяється вихованню толерантності на заняттях з історії, філософії, соціології, правознавства, у діяльності суспільно-політичних клубів. Одними з базових прийомів вважаємо диспут й дебати, адже вони дають можливість висловити власні міркування, розібрати ситуацію, знайти компромісний розв'язок проблеми. Фахівці наголошують,

що застосування саме дискусійних методів навчання сприятиме формуванню таких особистісних якостей, як відповідальність, самостійність, взаємоповага, терпимість до чужих думок і поглядів [4]. При цьому маємо усвідомити: толерантність – це не поблажливість, проте й не байдужість, це визнання права кожної людини на самобутність її внутрішнього наповнення.

Питання толерантного виховання найчастіше стосується все ж історичної науки, адже низка її аспектів є вкрай суперечливими. У цьому контексті перед викладачем стоїть важливе завдання – обережно та неупереджено сприяти розумінню певних подій. Цінною є належна роль педагога, як особи, що вчить, допомагає, на власному прикладі заохочує, сприяє засвоєнню матеріалу. Погодьмося, від його особистісного потенціалу, професійних знань та навичок, переконань і поглядів залежить продуктивність спілкування. Викладач має бути для учнів взірцем у всьому, тому що студенти переймають не тільки манеру поведінки, але й уявлення про цінності. Тому толерантність педагога у сьогоднішній – чільна складова сучасної педагогічної культури.

Особливо ця якість необхідна фахівцю з історії, котрий має подбати, щоби нитка толерантності стала наскрізною у процесі розгляду всіх тем. Досвід напрацювань із дисципліни «Історія України» дає підстави стверджувати, що у процесі її вивчення студенти стикаються з різними видами толерантності, які, трапляється, часто переплітаються впродовж освоєння однієї теми.

Аналізуючи часові та проблемні блоки української історії, можемо навести приклади окресленого вище. Приміром, запровадження християнства як державної релігії апелює до толерантності релігійної. Період входження українських земель до складу Великого князівства литовського наштовхує на звернення до релігійної, а також національної та соціальної толерантності одночасно. У цьому розрізі близькими є також проблеми феномену гайдамацтва та Коліївщини або ж зародження дисидентства в Україні. До вказаного переліку толерантностей у питанні національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття додається ще один вид – політична. Подібним видається підхід до явища українізації

(коренізації) як засобу зміцнення влади більшовиків, згодом радянізації західних областей України, а принагідно й ліквідації УГКЦ та переселенських процесів середини 1940-х років. Теми, пов'язані з масовими репресіями за тоталітарного режиму, Голодомором 1932–1933 рр., Рухом Опору та ОУН-УПА в роки Другої світової війни, дають змогу розглянути ті ж види толерантності, хіба що за винятком релігійної.

Видається за доцільне зауважити, що слід розрізняти толерантність національну та міжнаціональну. Приміром, розглядаючи український державотворчий процес 1917–1921 рр., говоримо про прояви національної толерантності, адже тривав пошук варіантів побудови суверенної України – надважливої справи для українства, вибір якого слід поважати.

Іншою постає ситуація у ході вивчення тематики німецьких окупаційних порядків, а заодно – наповнення концтаборів, масового знищення людей, голокосту, остарбайтерства. В даному випадку йдеться про толерантність міжнаціональну, адже зазначені явища та процеси торкалися представників різних національностей, кожна з яких зазнала разючих втрат внаслідок порушення насамперед прав людини. Знаковим у даному контексті видається момент співпраці, співпереживання та взаєморозуміння між носіями різних етнічних коренів, котрих поєднало спільне лихо.

Рідше згадуваною, однак не менш доречною для освоєння, вважаємо толерантність міжособистісну. Вона актуалізується в моменти, коли присутнє нехтування честю, гідністю, правами у площині вузьких контактів індивідумів. Історичний зріз подає нам чимало подібних прикладів, як-от – боротьба між синами Володимира Великого та утвердження в Києві Ярослава Мудрого.

Маємо переконання, що за раціональним розглядом кожної з перелічених тем і багатьох інших, та й не лише історії, криється запорака успішної кристалізації толерантності у молоді, яка здобуває освіту. Критично осмислені знання дисциплін суспільствознавчого курсу завжди мали матимуть великий вплив на переконання та дії поколінь, особливо в умовах глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація принципів толерантності // Педагогіка толерантності. – 1999. – № 3–4. – С. 175–179.
2. Горяньська А. Толерантність в системі ціннісних орієнтацій студентів педвузів // Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. – 2005. – С. 24–28.
3. Сінельник І. Проблема виховання толерантності майбутніх учителів початкової школи: дискурсивний огляд // Вісник психології і педагогіки: зб. матеріалів Міжкафедрального методологічного семінару «Сучасні освітні стратегії формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи». – 2012. – Вип. 10. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць.
4. Муляр О. Використання дискусійних методів на уроках історії як спосіб виховання толерантності учнів // Педагогічний дискурс. – 2014. – Вип.16. – С. 124–128.

Федонюк Назар,
студент,

Науковий керівник – к. пед. н., доцент **Коваленко Валентина**
Луцький національний технічний університет
(м. Луцьк, Україна)

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ОСНОВНА УМОВА ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Інтернаціоналізація вищої освіти це - поступова інтеграція міжнародної складової в освітню систему країни. Інтернаціоналізація є реакцією на першочергові завдання вищої освіти щодо підготовки фахівців, які відповідатимуть вимогам глобалізації ринку праці не лише своєї країни, а й поза її межами. Інтернаціоналізація освіти передбачає міжнародну співпрацю у сфері вищої освіти через обміни студентами, викладачами й аспірантами, створення спільних освітніх програм між освітніми організаціями різних країн, відкритті філій навчальних закладів за кордоном тощо.

Виділяють такі форми міжнародної співпраці як: академічна мобільність студентів і професійна мобільність викладачів з освітньо-науковою метою, мобільність освітніх програм, формування нових міжнародних стандартів освітніх програм;

інтеграція в навчальні програми освітніх стандартів; інституційне партнерство спрямоване на створення стратегічних освітніх альянсів і міжнародних освітніх корпорацій [2].

Згідно Проекту Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [4: 14] розробляється Національна система професійних кваліфікацій, яка в основному відповідає європейській. Особливої уваги у процесі освітніх нововведень потребує підготовка студентів до міжкультурної комунікації. Студенти вищих закладів освіти повинні «володіти уміннями вільно висловлюватися без суттєвої витрати часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення ними соціальних, академічних і професійних цілей» [1: 24]. У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти вказано: «лише шляхом кращого оволодіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, та подолати упередження й дискримінацію» [1: 17].

Ми вважаємо, що міжкультурна комунікація має справу не лише із володінням мови, а й з правильним розумінням та адекватним сприйняттям мови, мовних штампів, її інтонації, культури та правил спілкування, жестів. Тобто слід розуміти чуже і водночас бути зрозумілим співрозмовнику, спілкуючись чужою мовою.

Так, Осипов П.І. вважає [3: 48], що саме знання цих «стандартів» дають членам міжкультурного спілкування орієнтир для їх власної поведінки і змогу вирішувати, що необхідно вважати нормальним, типічним або прийнятним в тій чи іншій ситуації. Культурні стандарти служать водночас як мірило для визначення власної поведінки, для очікування стосовно поведінки інших, а також для сприйняття і оцінювання поведінки ближнього.

На нашу думку, володіння іноземними мовами є одним із ефективних механізмів інтеграції у загальноєвропейський економічний і освітній простір. Так, на думку Амеліної С. М. (2011), необхідні суттєві якісні перетворення та змістові переорієнтації процесу навчання іноземним мовам у вищих закладах освіти. Такі зміни пов'язані, передусім, із оновленням

навчальних цілей, принципів, а також методів навчання іноземним мовам, і, як наслідок, посиленням комунікативної спрямованості процесу оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для іншомовної комунікації та, водночас, готовності до міжкультурної комунікації [5].

Як показують дослідження, комунікативна методика наближає процес навчання іноземним мовам до реального процесу спілкування, створює конкретні умови для підготовки не просто інженера, а фахівця, здатного до успішної іншомовної професійної й ділової комунікації. Автор наголошує на тому, що означена методика спрямована на формування комунікативної компетентності студентів, що є базовою, необхідною для адаптації в сучасних умовах міжкультурної комунікації. Це стратегія, яка моделює спілкування, спрямована на створення психологічної та мовної готовності до спілкування, на усвідомлене осмислення матеріалу і способів дій із ним [5, 99].

Отже, інтернаціоналізація освіти зорієнтована на міжнародну співпрацю. Аби бути компетентними на глобальному рівні, сучасні фахівці мають відповідати вимогам часу та володіти базовими вміннями та навичками спілкування іноземною мовою, знати основні культурні стандарти, норми та правила поведінки в іншомовному середовищі. Посилення комунікативної спрямованості процесу оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для ефективного іншомовного спілкування є однією із умов міжкультурної взаємодії у процесі досягнення професійних, соціальних та академічних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. С.Ю. Ніколаєва // К.: Ленвіт, 2003. - 273 с.
2. Квак М. Національна держава, глобалізація та університет як модерний заклад // Ідея Університету: Антологія / Упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик. – Львів: Літопис, 2002. – С. 267–291.
3. Осипов П.І. Міжкультурна комунікація: проблеми і перспективи / Матеріали міжнародної наукової конференції / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/zbirniku/7/8.pdf>

4. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні 33 стор. / [Електронний ресурс]. – Режими доступу: rectors.odessa.ua/ua/uploads/./strategia.doc; <http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>

5. Триндюк В. А. Формування готовності до академічної мобільності у студентів вищого технічного навчального закладу: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук :13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Валентина Анатоліївна Триндюк; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2017. – 273 с.

Шуст Людмила,
кандидат філологічних наук, викладач,
Дацюк Вікторія,
викладач,
Луцький педагогічний коледж
(м. Луцьк, Україна)

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА

Естетичне виховання в школі починається з молодших класів у процесі вивчення мови, доступних літературних творів, а також на уроках співу, малювання і природознавства. Основний напрямок цієї роботи зводиться до практичного ознайомлення школярів з різними видами мистецтва, привчання до їх естетичного сприйняття і простих естетичних думок. У розв'язанні цієї задачі велику роль виконують приклад і художня підготовка самого вчителя. Педагогу слід володіти уміннями красиво писати, виразно і емоційно читати вірші і оповідання, добре проводити урок співу, володіти навичками образотворчого і музичного мистецтв. Художня підготовка вчителя і його компетентність різних видах мистецтва породжують у дітей внутрішню суперечність між наявним і необхідним рівнем їх естетичного розвитку і залучають до мистецької діяльності.

Практична діяльність дитини – гра, заняття, виконання певних обов'язків – має важливе значення для її естетичного

розвитку. Особливе місце в цій практичній діяльності посідає художня діяльність дитини.

Вже з 5-6 років можна відзначити прагнення дітей до самостійності в музичних іграх і танцях [1: 12], не наслідуючи один одного, по-своєму виконати роль в якому-небудь одному виді діяльності.

Істотне значення має використання прийому порівняння під час вивчення літературних творів, прослуховування музики і розглядання картин. Слід спонукати учнів до оцінки цих творів, до з'ясування того, що дітям подобається в одному чи іншому творі, яка картина чи музична мелодія краща. Все це заострює сприймання і спонукає до критичних думок.

У вихованні естетичного сприйняття молодших школярів необхідно широко використовувати заучування напам'ять віршів, пісень, демонструвати репродукції з картин художників. Виховна робота щодо розвитку та зміцнення естетичних потреб, прагнення до сприйняття продовжується і в наступних класах, на вищому рівні.

Важливий засіб у формуванні творчої активності дітей – це використання творів образотворчого мистецтва в оформленні побуту, в процесі навчання та самостійної діяльності. З цією метою підбираються твори усіх жанрів побутового і казкового живопису, графіки (естампи, гравюри, офорти, книжкові ілюстрації), форми скульптури (вироби з дерева, гіпсу), декоративно-ужиткового мистецтва.

Діти шести років мають значний досвід, багатий словник, вміють описувати предмети, іграшки, встановлювати прості причинні зв'язки між предметами та явищами. Від них треба вимагати вміння не тільки розповідати за змістом репродукції, складати описову та сюжетну розповідь, а й виходити за межі зображеного художником, пов'язувати зміст картини зі своїм досвідом [4: 56].

Різноманітні ігрові прийоми, емоційно-образні пластичні етюди, творчі завдання тощо допоможуть активізувати процес сприймання, мовлення.

Використання варіантів ігрової вправи допомагають зберегти інтерес до картини (твору живопису), забезпечують умови для ініціативи розумових та мовленнєвих дій.

Значення *декоративного малювання* в загальному процесі навчання дуже велике. Діти в процесі користуються олівцем та пензлем, отримують технічні навички, які поступово ускладнюються в міру того, як діти оволодівають певною сумою навичок. Декоративне малювання, при умові правильно організованої планомірної роботи, розвивається разом з технічними навичками, які мають, безумовно, велике значення в малюванні. Повторення однакових за формою та кольором елементів можливі за умовою уважної та точної роботи. Діти поступово звикають до того, що потрібно зрівнювати та встановлювати схожість та різницю між повторюючимися елементами візерунку, визначати правильність у формі елементів (наприклад: прямокутник, коло, риска визначеної довжини та інше).

Ознайомлюючи дітей молодшого шкільного віку зі *скульптурою*, можна сформувати цілісний аналітичний підхід до образів скульптури, що дозволяє кожній дитині на основі свого життєвого, художнього досвіду “по-своєму” уявляти, осмислювати в скульптурі розвиток сюжетної дії. Залучення дітей до скульптури сприяє підвищенню рівня їх естетичного сприйняття, прояву естетичних почуттів, розвитку образного мислення, мовлення, уяви. А такі ефективні методи і прийоми навчання як творчі завдання, доручення, ігрові і пошукові ситуації, бесіди, розповіді вихователя, дидактичні ігри, запитання, зіставлення двох контрастних скульптур, читання казок тощо, сприяють закріпленню нових знань, практичних умінь та спонукають дітей до активної, самостійної діяльності. Отже, ознайомлення зі скульптурою як видом мистецтва впливає на формування у дитини естетичної культури, дає змогу їй виразити свій характер, внутрішній світ, осмислити і пережити культурні цінності.

Музично-мовленнєва діяльність – один із видів художньо-мовленнєвої діяльності, що пов’язаний з вербалізацією музичних образів, які сприймає чи відтворює дитина в різних способах музично-ритмічної активності. Формування культури художньо-

естетичного сприймання музичних творів, їх елементарного аналізу не-можливе без участі мовлення, що може виступати в різних фор-мах вербалізації музичних образів. Водночас створені під впливом художніх вражень образи, втілені в будь-яких типах зв'язних висловлювань, збагачують можливості їх яскравого вираження в танці, співах, музикуванні тощо. Крім того, на кожному музично-му занятті використовують музично-дидактичні ігри, які обов'язково передбачають і завдання з розвитку мовлення дітей. Музично-дидактичні ігри – це ігри пізнавального характеру, спрямовані на збагачення й закріплення знань, пов'язаних з музичною діяльністю, активізацією в словнику дітей назв жанрів музичних творів, музичних інструментів, нот, іграшок і т. ін., у супроводі музики. Результатом музично-мовленнєвої діяльності дітей є сформованість музично-мовленнєвої компетенції. Під музично-мовленнєвою компетенцією розуміємо відповідний рівень музично-художнього й мовленнєвого розвитку дитини, її художньо-музичну навченість, обізнаність, багатство лексики музичної спрямованості, в якій відбивається єдність і глибина емоційно-чуттєвих, художньо-музичних образів; взаємозбагачення, увиразнення як музичних, так і мовленнєвих способів образотворення дітей.

Залучення молодших школярів до *театрального мистецтва*, імпровізація в навчально-виховному процесі дозволяють не тільки формувати мовленнєву культуру, зберігати емоційність і безпосередність дитячого сприйняття, але й розвивати творчі здібності, комунікативну сферу учнів.

Дитина – природжений актор, який постійно виконує якусь роль у дитячій грі [3: 42]. Однією з таких ігор є розмовляння голосами казкових персонажів. Дітям подобається добирати слова, щоб охарактеризувати дійових осіб. Зазвичай такий урок починається з музики і поезії. Звучить музика, учитель виразно читає вірші, діти слухають твори у виконанні акторів, вчать складати партитуру, читають оповідання в особах, розігрують сценки на задану тему або за прочитаним оповіданням, казкою, байкою.

У систему дидактичних ігор для першокласників доцільно вводити ігри-інсценізації, рольові ігри з сюжетом [2: 40]. Для

участі у рольовій грі діти повинні мати уявлення про ті особливості діяльності, які можна відтворити ігровими засобами (мовні ситуації, жести, міміка, практичні дії, ігровий реквізит). У 1-му класі діти опрацьовують такі твори: «Колобок», «Лисичка і Журавель», «Івасик-Телесик», «Ріпка». У 2-му класі творів для інсценізації та драматизації вже значно більше. Та й вчителю простіше працювати з учнями; адже вони мають певні навички. Інсценувати можна ігри, веснянки, оповідання, казки. Діти звертають більше уваги на передачу характеру героя мімікою, жестами. У 3-му класі діти інсценують вірші, байки, казки. Самі складають партитуру для дійових осіб. На кожному четвертому уроці читання учні стають акторами. Цьому сприяє навчальний матеріал підручника.

Для четвертокласників характерний досить високий рівень театральної майстерності. Діти легко входять в образ героя, імітують його голос, жести, рухи. Ставлячи досить складні запитання, учитель спонукає дитину під час аналізу того чи іншого твору побувати в ролі маленького письменника, режисера, коли вона сама має створити казку чи скетч.

Подобаються дітям і вистави театру тіней.

Розробка технології інтегрованих уроків – вступних на початку чверті або узагальнюючих у кінці чверті, семестру, року, інших видів і типів залежить від доцільності, обсягу й сукупності згаданих вище споріднених тематичних і морфологічних елементів. Учитель або два вчителі, які працюють узгоджено, стають співавторами програми, добираючи до орієнтовної тематики відповідні репродукції картин, репертуар для співу, твори для слухання, фрагменти мультфільмів тощо.

Отже, використовуючи різноманітні мистецькі твори на уроках словесності у початковій школі, вчитель не лише сприяє розвитку культури мовлення молодших школярів, а й формує їхній художньо-естетичний смак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бітаєв В. А. Естетичне виховання та формування цілісної гуманістичної свідомості особистості / В. А. Бітаєв // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 12–13.

2. Бронникова С. М. Педагогічні умови формування мовленнєвої культурі молодших школярів засобами мистецтва / С. М. Бронникова // Духовний розвиток школярів в умовах регіонального культурно-освітнього простору: Тези регіон. наук.-практ. конф. – Луганськ-Старобільськ, 2000. – С.39–41.

3. Лещенко М. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання / М. Лещенко. – 2-е вид., доп. – К., 1996.

4. Сиротинко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г. О. Сиротинко. – Харків : Видавнича група «Основа», 2003. – 78 с.

Наукове видання

Інтернаціоналізація освіти: шляхи вдосконалення та розвитку

Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції

Тези подаються в авторському варіанті

Підп. до друку 13.03. 2019 р. Формат 60x84/16. Папір офс.
Барн. Таймс. Ум. друк. арк.21,0 Обл.-вид. арк.20,75
Тираж 50 прим. Зам.17

Інформаційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018 Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ІВВ ЛНТУ